ఆంధ్ర ప్రజలు - సిరి సంపదలు

రచన

యస్. వి. నరసయ్య

కె. యస్. రెడ్డి

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం

విజయవాడ:

ప్రచురణ నెం. 44

ప్రథమ ముద్రణ.

వెల : 3—12—0.

స్వతంత్ర ఆర్ట్ ప్రింట[illegible]

విజయవాడ[illegible]

విషయసూచిక

ప టు ము ల ప ట్టి క

పరిచయం

నలుబది సంవత్సరాల ఆంధ్ర ప్రజల పోరాట ఫలితంగా అక్టోబరు ఒకటవ తేదీన ఆంధ్రరాష్ట్రం అవతరించబోతున్నది. అవతరించబోయే ఈ రాష్ట్రం ఎట్టిది? సహజ సంపదల పరిమాణ మెంత? వ్యవసాయం, పరిశ్రమలు మున్నగునవి ఏ స్థితిలో ఉన్నాయి? ప్రజల జీవిత స్థితిగతులెలా ఉన్నాయి, మున్నగు విషయాలను వివరిస్తూ, ఆంధ్రరాష్ట్ర సమగ్ర స్వరూపాన్ని — స్థూలంగానైనా చిత్రించగలిగిన పుస్తకం మనకు లేదు. ఈ లోటును తీర్చుటకు మేము చేసిన ప్రయత్న ఫలితమే ఈ పుస్తకం. ఇందులో ఎంతవరకు కృతకృత్యులమైనది నిర్ణయించవలసినది పాఠకులే!

ఈ పుస్తక రచనకు కావలసిన సంఖ్యా వివరాల నన్నింటినీ ప్రభుత్వ ప్రచురణలనుండే తీసుకున్నాం. ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో మనకు జరిగిన అన్యాయాల్ని కప్పిపుచ్చే ఉద్దేశ్యంతో మదరాసు ప్రభుత్వం, ఆంధ్రకు సంబంధించిన అనేక విషయాలను బుద్ధిపూర్వకంగా దాచి ఉంచింది. ప్రచురించబడిన కొన్ని విషయాలయినా కలగాపులగంగా ఉన్నాయి. అధికార పూర్వకమైన అంచనాలు మరెచ్చటా లభించే అవకాశం లేదు. కనుక, కష్టమైనా, సాధ్యమైనన్ని వివరాలను, ప్రభుత్వ లెక్కలనుండే ఏరి కూర్చాం.

దొరికిన విషయమైనా కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో సమగ్రంగా లేదు. ఉదాహరణకు వివిధ పట్టాలక్రింద ఉన్న భూమిలో, ఎంత మెట్ట, ఎంత మాగాణీ ఉన్నది అనే వివరాలు ఎచ్చటా ఇవ్వబడలేదు. దీనికితోడు రెండు డిపార్టుమెంటులు ప్రకటించిన ఒకే విషయానికి సంబంధించిన సంఖ్యా వివరాలకు కొన్నిచోట్ల సాపత్యం కనుపించటం లేదు.

కొన్ని సందర్భాలలో ప్రభుత్వ సంఖ్యా వివరాలు అసలు విషయాన్ని తారుమారుచేసి చూపించే అవకాశంకూడా ఉన్నది. ఉదాహరణకు రాయలసీమ జిల్లాల్లో సుమారు తొమ్మిది లక్షల ఎకరాలకు నీటి పారుదల సౌకర్యమున్నట్లు చూపబడింది. ఇన్ని లక్షల ఎకరాల మాగాణి ఉన్న రాయలసీమలో కరువు వస్తున్నట్లు చెప్పబడుతున్నదంటే, వాస్తవంగా నమ్మరాని విషయం. ఈ మాగాణి భూమిలో సుమారు ఎనిమిది లక్షల ఎకరాలు నీటి పారుదలకు, వర్షం కురిస్తేనేగాని నిండని బావులు, చెరువులపై ఆధారపడవలసి ఉన్నది. వర్షాభావం చాల సామాన్యమైన యీ ప్రాంతాల్లో, ఇన్ని లక్షల ఎకరాలకూ ప్రతి సంవత్సరం నీటి పారుదల సౌకర్యం ఉండదు. కాని, ఒకచోట వర్షాభావాన్ని ఒప్పుకునే ప్రభుత్వ అంచనాలు, వేరొకచోట ఇన్ని లక్షల ఎకరాలలో నీటి పారుదలతో పంటలు పండించబడినట్లు చిత్రిస్తాయి. ప్రజలు కరువులో ఒక ప్రక్క అల్లాడుతూ ఉన్నా, రాయలసీమప్రాంతం ఆహార ధాన్యాల విషయంలో మిగులు ప్రాంతంగా చిత్రించుటకుకూడా అవకాశం ఇస్తున్నాయి.

కనుక పాఠకులు, ఆయా ప్రాంతాల వాస్తవిక స్థితిగతులతో యీ సంఖ్యా వివరాలను జోడించి చూడాలికాని, ప్రభుత్వ సంఖ్యా వివరాల దృష్టితో మాత్రమే, కొన్ని విషయాలలో, ఆయా ప్రాంతాల చిత్రాన్ని ఊహించరాదు.

ప్రభుత్వ సంఖ్యా వివరాలలో ఇట్టి బలహీనతలు కొన్ని ఉన్నా, ఆంధ్ర ప్రజల సిరి సంపదల నర్థం చేసుకునేందుకు అవి నిస్సందేహంగా తోడ్పడతాయి. కనుకనే వీటిని స్వీకరించాం.

అన్ని విషయాలలోనూ బళ్ళారి జిల్లాలోని మూడు తెలుగు తాలూకాలకు సంబంధించిన వివరాలు లభించకపోవటంచేత, మొత్తం జిల్లా వివరాలనే ఇచ్చాం.

త్వరగా తీసుకురావాలనే ప్రయత్నంలో కొన్ని అచ్చు తప్పులు దొర్లాయి. పాఠకులు మన్నిస్తారని ఆశిస్తాం.

పాఠకులు తమ అభిప్రాయాలు పంపి తప్పులు ఏవయినా ఉంటే, ద్వితీయ ముద్రణలో సవరించుకొన తోడ్పడ ప్రార్థన.

వ్రాత ప్రతిని ఓపికతో చదివి, అమూల్య సలహాల నిచ్చిన మిత్రులకు ఆంధ్ర రాష్ట్రి అవతరణనాటికి పుస్తకాన్ని వెలువరచ సాయపడిన మిత్రులందరికీ అభి వందనాలు.

23/251, మాచవరం,
విజయవాడ,
26—9—1953.

ఇట్లు,

రచయితలు

ఆంధ్రప్రజలు - సిరిసంపదలు

ఆంధ్రరాష్ట్రం

సర్వాంధ్రరాష్ట్రం పదకొండు జిల్లాల మూడు తాలూకాలు (శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణ, గుంటూరు, నెల్లూరు, కర్నూలు, కడప, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలు, బళ్లారి జిల్లాలోని ఆదోని, రాయదుర్గం, ఆలూరు తాలూకాలు) నిర్వివాద ప్రాంతంగా ఏర్పడుతుంది. ఈ భూభాగం 77°—85° అక్షాంశ రేఖల మధ్యను, 19¾°—12½° తులాంశ రేఖల మధ్యను ఉన్నది. ఈ ప్రాంత జనాభా 1,98,35,000. దీని వైశాలం 61,929 చదరపు మైళ్లు; లేక 3,96,34,403 ఎకరాలు. ఈ భూభాగం మొత్తం భారతదేశ వైశాల్యంలో సుమారు 25 వ వంతు. మొత్తం మదరాసు రాజధాని వైశాల్యంలో సగంకంటె కొంచెము తక్కువ. భారతదేశ జనాభాలో సుమారు 18వ వంతు, మొత్తం మదరాసు రాజధాని జనాభాలో 3 వ వంతు ఉంటుంది. చదరపు మైలుకు సగటున 320.3 మంది నివసిస్తున్నారు. జిల్లావారీ వైశాల్యం, జనాభా వివరాలు ప్రక్కపేజీలోని పట్టికలో పొందుపరచబడినవి.

ఈ రాష్ట్రానికి సరిహద్దులుగా, దక్షిణమున పరిశిష్ట మదరాసు రాష్ట్రము (Residuary Madras State) ఉత్తరమున హైదరాబాదు సంస్థానం, మధ్య ప్రదేశ్, ఒరిస్సారాష్ట్రాలు; తూర్పున బంగాళాఖాతం, పశ్చిమాన మైసూరు సంస్థానం ఉన్నవి.

భూ వి భ జ న

1947–48 ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం, 3,96,34,000 ఎకరాల ఆంధ్ర భూభాగంలో 72,49,000 ఎకరాలు అడవులక్రింద, 75,31,000 ఎకరాలు సాగుకు లాయకుగాని బంజరుకింద, 61,08,000 ఎకరాలు సాగుకు లాయకైన బంజరుగాను, 41,77,000 ఎకరాలు పడావాభూమి (fallow-land) క్రింద, 1,45,69,000 ఎకరాలు సాగుక్రింద నున్నది.

ఆంధ్రదేశ జనసంఖ్యా వివరాలు (1951)

జిల్లా పేరు	విస్తీర్ణం చ॥ మైళ్ళలో	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం జనాభా	గ్రామీణ జనాభా	పట్టణ జనాభా
1. శ్రీకాకుళం ...	3,888.96	10,34,910	10,80,226	21,23,136	19,32,351	1,90,785
2. విశాఖపట్నం ...	5,178.78	10,23,192	10,49,506	20,72,689	17,67,840	2,04,858
3. తూర్పు గోదావరి ...	5,682.13	12,06,483	12,08,325	24,14,808	19,54,662	4,60,146
4. పశ్చిమ గోదావరి ...	3,014.77	8,48,990	8,48,737	16,97,727	13,66,458	3,31,269
5. కృష్ణా ...	3,498.73	9,03,872	8,75,612	17,79,484	14,09,392	3,70,092
6. గుంటూరు ...	5,771.45	12,91,745	12,58,251	25,49,996	20,48,075	5,01,921
7. కర్నూలు ...	7,836.29	6,43,594	6,27,249	12,70,843	10,70,625	2,00,218
8. అనంతపురం ...	6,706.45	7,01,242	6,60,314	13,61,556	11,39,998	2,21,558
9. కడప ...	5,928.95	5,95,060	5,66,671	11,61,731	10,27,502	1,34,229
10. నెల్లూరు ...	7,959.67	9,02,729	8,92,838	17,95,632	15,91,993	2,03,639
11. చిత్తూరు ...	5,889.52	9,24,592	8,85,785	18,10,227	16,41,043	1,69,334
12. * బళ్లారి ...	5,881.78	6,32,285	6,11,240	12,43,525	9,74,172	2,69,353
	67,237.48	1,07,08,694	1,01,64,754	2,12,81,354	1,79,24,111	32,57,402

* బళ్ళారి జిల్లాలోని అన్ని తాలూకాలు.

—Source : 1951 జనాభా లెక్కలు. I పేపరునుండి.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

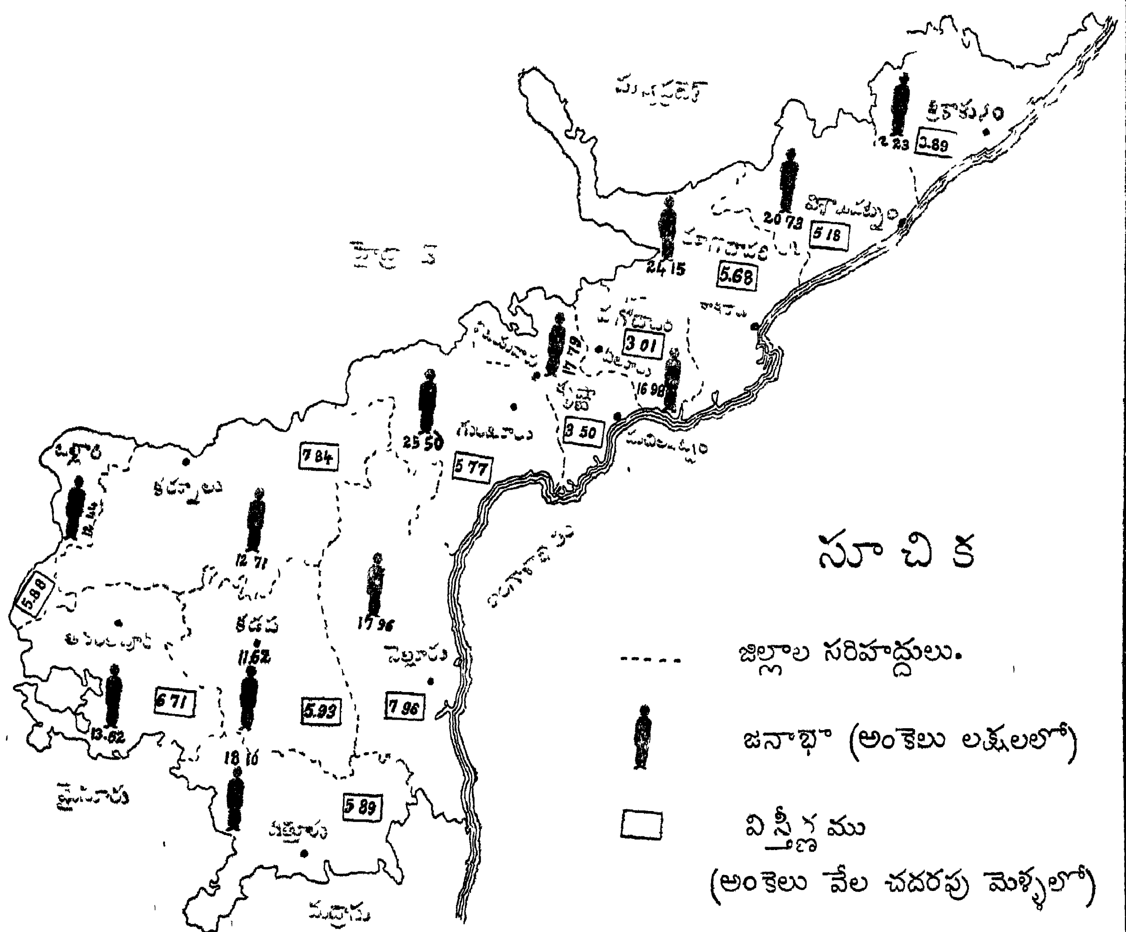
జనాభా - విస్తీర్ణం

బళ్ళారిజిల్లా మొత్తం వివరాలు యివ్వబడ్డాయి

ఉ

ప తూ

ద

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో సగటున తల ఒక్కంటికి 0.73 ఎకరాలు సాగుచేయబడుతున్నది. తల ఒక్కంటికి సగటున బొంబాయిలో 1.32 ఎకరాలు, ఒరిస్సాలో 0.74 ఎకరాలు, మదరాసులో 0.65 ఎకరాలు సాగుచేయబడుతున్నది.

మొత్తం ఆంధ్రదేశ వైశాల్యంలో 36.76% భూమి సాగుకింద ఉన్నది. 15.41% సాగుకు లాయక్కైన బంజరుక్రింద ఉన్నది. సాగుకు లాయక్కైన మొత్తం భూమిలో 75% ఇప్పటికే సాగుకిందగాని, పడావుగాగాని (Current Fallows) ఉన్నది. సాగుకు లాయక్కైన బంజరు నంతటిని సాగులో పెట్టినప్పుడు, సాగుకింద ఉండే భూమి తల ఒక్కటికి 0.2 ఎకరాలు పెరుగుతుంది. అపుడు ఆంధ్రదేశంలో సాగుకింద ఉండేభూమి తల ఒక్కంటికి 0.93 ఎకరాలకు పెరుగుతుంది.

Note:— ఈ అధ్యాయంలో ఇవ్వబడిన అంచనాలన్నీ, మద్రాసుప్రభుత్వ ఆర్థికశాఖా సలహాదారు శ్రీవట రాజన్ వ్రాసిన (Economic wealth of Andhra) అన్న వ్యాసంనుండి స్వీకరించబడినవి. అధ్యాయం చివరలో ఇవ్వబడిన జిల్లావారీ వివరాలు, 1950–51 Season and Crop Report of Madras State నుండి తీసికొనబడినవి. బళ్ళారిజిల్లా ఆంధ్రప్రాంతానికి ప్రత్యేక అంకెల వివరాలు ఎచ్చటా లభ్యము కాకపోవుటచేత, మొత్తంజిల్లాను ఆంధ్రరాష్ట్రంలో చేర్చి లెక్కవేయడం జరిగింది. అందుచేత అధ్యాయం చివరనున్న పట్టికలోని అంచనాలకు, అధ్యాయంలోని అంచనాలకు కొద్ది తేడా కన్పిస్తుంది.

జిల్లావారీ భూ విభజనా వివరాలు

* జిల్లా పేరు (1)	మొత్తం విస్తీర్ణం (2)	ఆడవులు. (3)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎన్నోవంతు? (%) (4)	సాగుకు లాయకు గాని ప్రరభూమి (5)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎన్నోవంతు? (6)	సాగుకు లాయకైన బంజరు (7)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎన్నోవంతు (%) (8)
1. శ్రీకాకుళం ...	24,88,931	5,55,243	22.3	...	...	2,50,322	10.1
2. విశాఖ ...	33,14,434	15,29,978	46.2	3,73,222	11.3	92,896	2.8
3. తూర్పు గోదావరి ...	36,36,573	8,64,855	23.8	7,54,544	20.8	4,04,463	11.1
4. పశ్చిమ గోదావరి ...	19,29,460	1,16,485	6.0	1,80,501	9.4	20,19,74	10.5
5. కృష్ణా ...	22,39,187	1,25,550	5.6	3,07,150	13.8	2,50,947	11.3
6. గుంటూరు ...	36,93,743	4,68,862	12.7	3,75,095	10.2	22,652	2.5
7. కర్నూలు ...	50,15,222	16,60,142	30.2	2,95,877	5.9	6,00,475	12.0
8. అనంతపూరు ...	42,92,129	4,52,794	10.6	3,62,477	8 5	4,02,030	9.4
9. కడప ...	37,94,524	11,56,865	30.5	1,69,628	4.5	6,48,240	16.9
10. నెల్లూరు ...	50,94,191	4,73,222	9.3	17,50,640	34.4	11,267	0.2
11. చిత్తూరు ...	37,69,290	5,23,743	13.9	9,34,700	24.8	4,34,689	11.5
12. బళ్ళారి (మొత్తం) ...	37,64,342	3,65,077	9.7	2,03,807	5.4	1,75,201	4.7
	4,30,32,026	82,92,816		57,07,641		35,60,156	

* విస్తీర్ణం ఎకరాలలో

	జిల్లా	శాశ్వత పచ్చిక భూములు (9)	మొత్తం విస్తీర్ణం లోఎంత % (10)	తోటలు, చెట్లు తోపులు ఇత్యాది వాటిక్రింద ఉన్న భూమి (11)	మొత్తం విస్తీర్ణం లోఎంత % (12)	పడావులు (Current fallows) (13)	మొత్తం విస్తీర్ణం లోఎంత % (14)	ఇతర పడావులు (Other fallow lands) (15)	మొత్తం విస్తీర్ణం లోఎంత % (16)	ఒకసారి మొత్తం పంట పండించే భూమి (17)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎంత (18)
1.	శ్రీకాకుళం	3,362	0.1	8,157	0.3	1,62,514	6.5	... ...	..	8,28,311	33.3
2.	విశాఖ	37,559	1.1	41,415	1.2	1,05,656	3.2	46,125	1.4	8,27,903	25.0
3.	తూర్పుగోదావరి	1,38,726	3.8	52,565	1.4	52,762	1.5	1,24,254	3.4	10,49,014	28.8
4.	పశ్చిమ గోదావరి	65,452	3.4	20,519	1.1	2,50,932	13.0	84,271	4.4	8,91,947	46.3
5.	కృష్ణా	26,850	1.2	32,516	1.4	2,08,022	9.3	12,460	0.6	12,48,591	56.0
6.	గుంటూరు	94,737	2.6	92,470	2.5	3,44,698	9.3	63,855	1.7	21,21,910	57.5
7.	కర్నూలు	...	...	191	...	2,69,092	5.4	... ..	...	21,26,643	42.5
8.	అనంతపూరు	40,304	0.9	1,10,668	2.6	2,48,689	5.8	2,45,813	5.7	22,25,?97	51.9
9.	కడప	1,49,368	3.9	28,851	0.8	2,77,420	7.3	26,861	0.7	10,56,282	27.8
10.	నెల్లూరు	9,614	0.2	36,455	0.7	26,754	0.5	12,91,614	25.4	12,85,702	25.3
11.	చిత్తూరు	45,536	1.2	57,885	1.5	4,28,855	11.4	1,68,692	4.5	8,24,356	21.9
12.	బళ్ళారి	42,216	1.1	16,720	0.4	1,83,654	4.9	92,274	2.5	24,59,004	65.3
		6,53,724		4,98,412		25,59,048		21,56,219		1,69,45,260	

	జిల్లా పేరు		ఒక్కసారికిమించి పైరువేసే విస్తీర్ణం (19)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎంత (%) (20)	మొత్తం పంట పండించే విస్తీర్ణం (Gross cultivated area) (21)	మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఎంత (%) (22)
1.	శ్రీకాకుళం	...	2,28,104	9.1	10,56,415	42.4
2.	విశాఖ	...	2,72,734	8.2	11,00,637	33.2
3.	తూర్పు గోదావరి	...	2,83,085	7.8	13,32,099	36.6
4.	పశ్చిమ గోదావరి	...	2,34,886	12.2	11,26,803	58.5
5.	కృష్ణా	...	1,56,124	7.0	14,04,715	63.0
6.	గుంటూరు	...	2,73,350	7.3	23,95,260	64 8
7.	కర్నూలు	...	52,395	1.1	21,79,038	43.6
8.	అనంతపూరు	...	69,142	1.6	22,94,739	53.5
9.	కడప	...	73,367	1.9	11,29,649	29.7
10.	నెల్లూరు	...	1,13,828	2.2	13,99,530	27.5
11.	చిత్తూరు	...	52,442	1.4	8,76,798	23.3
12.	* బళ్లారి	...	1,29,548	3.5	25,88,552	68.8
			19,39,005		1,88,84,235	

* బళ్ళారి జిల్లాలోని అన్ని తాలూకాలు చేర్చబడినవి.

—Source : Season and crop Report of Madras State – 1950–'51.

నైసర్గిక స్వరూపం

ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో చెప్పుకోతగ్గ పర్వతాలుకాని, శిఖరాలుకాని లేవు. ఉన్న కొండలల్లా ఒరిస్సానుండి దక్షిణానికి ప్రాకిఉన్న తూర్పు కనుమలు మాత్రమే! ఈ తూర్పు కనుమలయొక్క సగటు ఎత్తు 3,000 అడుగులు. ఇవి దక్షిణానికి పోయిన కొలదీ తగ్గిపోతున్నాయి. ఇవికాక అక్కడక్కడ చిన్న చిన్న మిట్టలు, గుట్టలు కృష్ణా, గుంటూరు, కడప, కర్నూలు, అనంతపూరు జిల్లాల్లో కలవు.

ఉత్తర జిల్లాలయిన శ్రీకాకుళం, విశాఖ, గోదావరి జిల్లాల పశ్చిమ భాగంలో తూర్పు కనుమల శాఖ ఒకటి నడుస్తున్నది. దీని ప్రభావంగా ఈ ప్రాంతంలో శీతోష్ణ పరిస్థితులు మిగతా ప్రాంతాలతో భేదిస్తున్నవి.

ఈ కనుమలు ఋతుపవనాల నడ్డి, అధిక వర్షానికి కారణమగుటచేత, దట్టమయిన అడవులు పెరిగినవి. వీటినే ఏజన్సీ అడవులని, లేక "మన్యం" అని పిలుస్తారు.

దక్షిణ జిల్లాలలో బంగాళాఖాతానికి, తూర్పు కనుమలకు మధ్యగా మిట్ట భూములు (elevated tracts) కలవు.

ఆంధ్ర దేశంగుండా ప్రవహించే ముఖ్య నదులు – గోదావరి, కృష్ణా, తుంగభద్ర, పెన్న. వీటికి అనేక ఉపనదులు కలవు.

గోదావరి

గోదావరి నది పశ్చిమ కనుమలలో పుట్టి, 900 మైళ్లు తూర్పుగా ప్రవహించి, బంగాళాఖాతంలో బడుతున్నది. దీని అధికతమ ప్రవాహ పరిమితి 15 లక్షల క్యూసెక్‌లు. బొంబాయి, మధ్యప్రదేశ్, నిజాం సంస్థానంగుండా ప్రవహించి, పోలవరం ప్రాంతంలో నది విస్తృత రూపాన్ని తీసుకున్నది. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని ధవళేశ్వరంవద్ద పెద్ద ఆనకట్ట కట్టబడినది. ఇచ్చట నది రెండు శాఖలుగా చీలినది. వీటిలో తూర్పుశాఖను గౌతమీ గోదావరి అందురు. ఇది యానాంవద్ద సముద్రములో కలియును. పశ్చిమశాఖను వశిష్ట గోదావరి అందురు. ఇది నర్సాపూరు వద్ద సముద్రములో కలియుచున్నది.

కృష్ణా నది

కృష్ణానది పశ్చిమ కనుమలలోని మహాబలేశ్వరం సమీపంలోపుట్టి, బొంబాయి, హైదరాబాదులగుండా తూర్పుగా ప్రవహించి, కృష్ణాజిల్లాలోని హంసల దీవివద్ద బంగాళాఖాతములో కలియుచున్నది. ఆంధ్ర, హైద్రాబాదులకు సరిహద్దుగా గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో ప్రవహించుచున్నది. కర్నూలు జిల్లాలో తుంగభద్రా నది దీనిలో కలియుచున్నది. విజయవాడవద్ద దీనికి పెద్ద ఆనకట్ట నిర్మించబడింది. ఆన కట్టదాటి, నది 40 మైళ్ళు ప్రవహించిన తర్వాత, "పులిగడ్డపాయ" చీలింది. పులిగడ్డ పాయకు, నదికి మధ్యనున్న ప్రదేశాన్ని "దివిసీమ" అందురు. నది, తరువాత 15 మైళ్ళు ప్రవహించి, మూడుపాయలుగా చీలి బంగాళాఖాతంలో కలియుచున్నది. దీని ప్రవాహ పరిమాణం పదిలక్షల క్యూసెక్కులని అంచనా వేయబడినది.

తుంగభద్ర

పశ్చిమ కనుమలలో పుట్టిన "తుంగ", "భద్ర"ల సంయోగం ఫలితమే తుంగభద్రానది. "తుంగ" "భద్ర"లు మైసూరు సంస్థానంలోని "కుడాలి" (షిమొగాకు ఎనిమిదిమైళ్ళ దూరంలో) అన్నచోట కలియుచున్నవి. బళ్ళారిజిల్లాలోని ఆదోని తాలూకా సరిహద్దు, కర్నూలుగుండా, నిజాం–ఆంధ్రదేశ సరిహద్దుగుండా తూర్పుగా ప్రవహించి, కర్నూలు జిల్లాలో కృష్ణలో కలియుచున్నది. బళ్ళారి జిల్లాలోని మలప్పురం వద్ద దీనిపై ఆనకట్ట నిర్మించబడింది.

వర్షపాతం - శీతోష్ణస్థితి

రాష్ట్రవాతావరణ పరిస్థితిని స్థూలంగా క్రిందివిధంగా విభజించవచ్చును.

(1) జనవరి – మార్చి ... పొడిగాలి.
(2) ఏప్రిల్ – మే ... వేడిగాడ్పులు.
(3) జూన్ – సెప్టెంబరు ... నైరుతి ఋతుపవనాలు.
(4) అక్టోబరు – డిశంబరు .. ఈశాన్య ఋతుపవనాలు.

ఆంధ్రదేశ వ్యవసాయానికి నైరుతి ఋతుపవనాలవల్ల కల్గే వర్షాలే ముఖ్యాధారం. కృష్ణా – గోదావరి డెల్టాలకు నీటి సప్లయి పుష్కలంగా జరగటంకూడా వీటిపైనే ఆధారపడి ఉన్నది. కృష్ణా – గోదావరీ నదులకు వచ్చే వరదలకుకూడా ఈ పవనాలే ఆధారం.

జూన్ మాసంతో నైరుతి ఋతుపవనాలవల్ల కలిగే వర్షాలు ప్రారంభమవుతాయి. జూన్, జూలై నెలలలో, మొత్తంమీద కొద్దిపాటి వర్షమే కురుస్తుంది. ఆగస్టు, సెప్టెంబరులలో ఈ పవనముల మూలంగా వర్షం అధికంగా కురుస్తుంది.

సెప్టెంబరు నెలాఖరునుండి, పశ్చిమ పవనములు నీరసించిపోతాయి. కొద్ది కాలం తర్వాత ఈశాన్య ఋతుపవనాలు ప్రారంభమగును. ఈ పవనములవల్ల మనకు నవంబరు, డిశంబరు నెలలలో వర్షము కురియును.

శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయ గోదావరి జిల్లాలు, కృష్ణా డెల్టా ప్రాంతాల్లో సంవత్సరంలో సగటున సుమారు *36 అం॥ – 38 అం॥ వర్షం పడుతుంది. ఇందులో సగ భాగానికి పైగా ఈశాన్య ఋతుపవనాలవల్లనే కురియుచున్నది. మరింత దక్షిణంగా ఉన్న గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల సముద్రతీరం, కడప జిల్లాలోని రాజంపేట తాలూకాలో సంవత్సర సగటు వర్షపాతం 31 అం॥ — 39 అం॥లు. ఈ ప్రాంతానికి దక్షిణంగా ఉన్న చిత్తూరు జిల్లా ప్రాంతంలో సంవత్సర సగటు వర్షం 30 అం॥ — 49 అం॥లు.

బళ్లారి, అనంతపూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో, పైన పేర్కొనబడిన భూభాగానికి ఉత్తర దిశన ఉన్న ప్రాంతాలలో, మన రాష్ట్రంలోకల్లా తక్కువ వర్షం పడుతుంది. ఇచ్చట సంవత్సర సగటు వర్షపాతం 20 అం॥ మాత్రమే! ఈ ప్రాంతాన్ని

పవనాలవారీగా జిల్లాల్లోపడే వర్షపాతం వివరాలు క్రిందిపట్టికలో యివ్వబడినవి:

1950-'51 లో వర్షపాతం (అం॥లో)

జిల్లా	నైరుతి ఋతు పవనాలు జూన్–సెప్టెంబరు	ఈశాన్య ఋతుపవనాలు సెప్టెంబరు–జనవరి	వేడిగాడ్పులు ఫిబ్రవరి–జూన్	మొత్తం వర్షపాతం	వర్షం కురిసిన రోజులు
శ్రీకాకుళం మైదానాలు	21.9	9.4	7.4	38.7	54.5
విశాఖపట్నం మైదానాలు	16.7	11.5	6.9	35.1	50.6
తూర్పుగోదావరి :					
ఏజన్సీ ప్రాంతం	32.9	7.3	8.3	48.5	53.6
మైదానాలు	31.6	13.1	6.1	50.8	57.5
పశ్చిమ గోదావరి	33.0	7.3	6.6	46.9	54.6
కృష్ణా	23.1	4.4	6.7	34.2	43.7
గుంటూరు	16.4	6.5	4.1	27.0	45.0
కర్నూలు	10.8	4.8	7.1	22.7	40.8
అనంతపూరు	8.2	6.8	6.7	21.7	34.6
కడప	10.0	4.8	4.9	19.7	35.9
నెల్లూరు	12.0	16.7	3.8	32.5	48.6
చిత్తూరు	13.3	7.9	8.0	29.2	47.3
బళ్ళారి	10.0	8.7	5.6	24.3	34.7

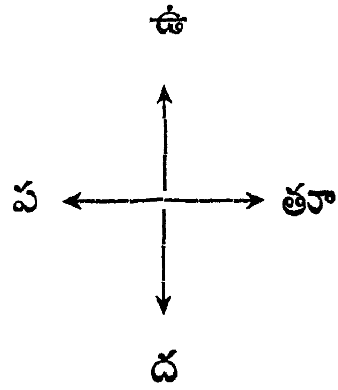
Source : Season and Crop Report of Madras State 1950–'51.

* అంగుళం = 2 దుక్కులు.

అనుకొని ఉన్న ఆదోని, పత్తికొండ, పులివెందుల, జమ్మలమడుగు, కోయిలకుంట్ల తాలూకాలలో సంవత్సరానికి సగటున 21 అం॥లు—26 అం॥లు వర్షం పడుతున్నది. ఈ ప్రాంతంలో సంవత్సరం పొడుగునా పడేవర్షంలో, 5 అం॥లు – 7 అం॥ వాయువ్య ఋతుపవనాల మూలముగానే పడుతున్నది. వర్షపాతం ఇంత తక్కువ కనుకనే, ఈ ప్రాంతంలో ఒక్క సంవత్సరం పంటలు సరిగా పండితే, తర్వాత రెండు లేక మూడు సంవత్సరాలు ఎండిపోవడం సామాన్యమైనది.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

వర్షపాతం

ఒరిస్సా
శ్రీకాకుళం
మధ్యప్రదేశ్
హైద్రాబాద్
తూ.గోదావరి
ప.గోదావరి
బళ్లారి
కర్నూలు
బంగాళాఖాతం
కడప
అనంతపూర్
మైసూరు
మద్రాసు

సూచిక

0—30 అంగుళములు

31—40 ,,

41—70 ,,

ప్రజలు - వారి వృత్తులు

ఆర్థిక పరిస్థితులదృష్ట్యా, ఆంధ్రదేశ జనాభాను, డెల్టా ప్రాంత వాసులు, మెట్ట ప్రాంత వాసులు, అని స్థూలంగా రెండు భాగములుగా విభజించవచ్చును. కృష్ణ, గోదావరి, పెన్నా డెల్టా భాగంలోని ప్రజల స్థితిగతులు, కొద్ది వ్యత్యాసాలున్నా మొత్తంపై ఒకే రకంగా ఉంటాయి. రెండవ తరగతివారు మెట్ట ప్రాంత వాసులు – ప్రధానంగా రాయలసీమ జిల్లా వాసులు. వీరు నిత్యం కరువు కాటకాలతోను, అనారోగ్యంతోనూ బాధ పడుతున్నారు. దీని ఫలితంగా, ఈ ప్రాంత జనాభా కూడా అతి నీరసంగా పెరుగుతున్నది.

గత యాభై సంవత్సరాలలో, ఈ రెండు ప్రాంతాల జనాభా పెరుగుదల పరిమాణంలో ఎంత వ్యత్యాసం ఉన్నదో క్రింది పట్టిక స్పష్టం చేస్తుంది.

జనాభా లెక్కల సంవత్సరం	కృష్ణా, గోదావరి డెల్టా ప్రాంతం ఉభయ గోదావరి, కృష్ణా గుంటూరు జిల్లాలు	రాయలసీమ ప్రాంతం కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం
1891	40,20,262	34,44,163
1901	45,20,892	36,33,121
1911	51,41,043	37,61,856
1921	54,13,751	36,21,106
1931	61,92,977	39,94,543
1941	69,91,959	44,25,411
1891–1941 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో జనాభా పెరుగుదల శాతం	73	28

Source : Monograph of Rural Problems in Madras, Pages 10–11.

కృష్ణా – గోదావరి డెల్టా ప్రాంతం కూడా ఆనకట్టల నిర్మాణానికి పూర్వం కరువు ప్రాంతమే. 1861-62 జనాభా లెక్కల ప్రకారం, ఈ ప్రాంత జనాభా కూడా 25,61,252 మాత్రమే! కాని కృష్ణ, గోదావరి ఆనకట్టలు కట్టిన తర్వాత, 1901 సంవత్సరానికే – 40 సంవత్సరాలలోనే 45,20,892 కు – దాదాపు రెట్టింపు – పెరిగింది. 80 సంవత్సరాలలో (1861 – 1941) జనాభా నూటికి 274 పాళ్ళు; 2¾ రెట్లు పెరిగింది. (Monograph of Rural Problems in Madras - 12 పేజీ.)

రాయలసీమ జిల్లాలలో కడప – కర్నూలు కాలువ మినహా, మరే గ్యారంటీ నీటి పారుదల వసతులు లేకపోవటంవల్ల, ఈ జిల్లాలలోని ప్రజానీకం ఇతరుల కంటే ఆర్థికంగా వెనుకబడి ఉన్నారు. 1945 వ సంవత్సరంలో, ప్రాంతాలవారీ ఆదాయాలను గూర్చి, డా॥ బి. వి. నారాయణస్వామి సేకరించిన ఈ క్రింది వివరాలు ఈ విషయాన్ని ఋజువు చేస్తాయి.

1945 సం॥లో వ్యావసాయిక ఆదాయం (రూపాయలలో)

ప్రాంతం*	సగటున కుటుంబానికి	సగటున తల 1కి
(1) కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా మెట్టప్రాంతాలు	1064.4	168.5
(2) కృష్ణా, గోదావరి డెల్టా ప్రాంతాలు	1010.5	161.8
(3) ఉభయ విశాఖలు	754.8	112.1
(4) రాయలసీమ ప్రాంతం (నెల్లూరు మెట్టప్రాంతంతో)	623.5	107.0

Source : Report of the Economist for Enquiry into rural Indebtedness. 44 Page.

*ప్రాంతాల విభజనకు నారాయణస్వామి వ్రాసిన పేర్లు నంబర్లవారీగా :

(1) సర్కారుల మెట్ట పొలాలు (uplands)

(2) సముద్ర తీర ప్రాంత సర్కారు జిల్లాలు.

(4) దక్కను జిల్లాలు.

నోట్ :— 1 వ నంబరు ప్రాంతంలో డెల్టా ప్రాంతంకంటె సగటు ఆదాయం అధికంగా చూపబడింది. ఇది వర్షాలు సక్రమంగా పడ్డ సంవత్సరపు ఆదాయన్ని అనుసరించి చేసిన పట్టిక.

మన రాష్ట్ర ప్రజలలో 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం నూటికి 80.4 మంది గ్రామీణ వాసులే! కనుక, వీరి స్థితి గతుల పరిశీలించడమన్న, ఆంధ్ర ప్రజల స్థితిగతులను అర్థం చేసుకోవడమే! కాని 1951 జనాభా లెఖ్ఖల వివరాలు నేటికీ ప్రకటింపబడలేదు. కనుక 1951 సం॥ కేంద్ర ప్రభుత్వ కేంద్రశాఖ వ్యవసాయ కూలీల జీతాల నిర్ణయానికని గ్రామాలలో జరిపిన పరిశీలనలోని వృత్తుల వివరాలు యిచ్చట తీసుకొనటం జరిగింది. ఈ విచారణలో ఆంధ్ర ప్రాంతాలలో సగటున ప్రజలు ప్రతి 100 కి యిలా విభజింపబడ్డారని తేలింది.

వృత్తులు			మొత్తం జనాభాలో నూటికి ఎన్ని కుటుంబాలు ?
1. భూ ఖామందులు	...	...	23.9
2. కౌలుదారులు	...	...	6.7
3. వ్యవసాయకూలీలు	...	...	
భూమి ఉన్నవారు	26.5		
భూమి లేనివారు	21.9		48.4
వ్యవసాయంమీద జీవించే మొత్తం కుటుంబాలు			79.0
1. వ్యవసాయకూలీలు గాక మిగతా కూలీలు (Non-Agricultural Lobourers)		...	2.7
2. కుమ్మరం, కమ్మరం ఇత్యాది వృత్తులవారు (Artisans)		...	4.7
3. వ్యాపారస్తులు	...	...	4.1
4. తదితరులు	...	...	9.5
			21.0
		మొత్తం	100.0

(Source: Agricultural wages in India. Page 110.)

ఈ విభజన ప్రకారం మన గ్రామీణ జనాభాలో నూటికి 79 మంది ప్రజలు వ్యవసాయంపై ఆధారపడి జీవిస్తున్నారు. పారిశ్రామికంగా మన రాష్ట్రం ఎంతో వెనుకబడి ఉంది. ఈ రంగంలో అభివృద్ధికూడా చెప్పదగినంత జరగటంలేదు. కనుక క్రమంగా పెరుగుతున్న జనాభా, వ్యవసాయంమీదే ఆధారపడవలసి వస్తున్నది. జనాభా అభివృద్ధి పరిమాణంలో సాగు చేయబడుతున్న భూమికూడా పెరగకపోవుటచేత, వ్యవసాయంమీద వత్తిడి ఎక్కువ అవుతున్నది. ఒక ఎకరం పొలంమీద ఆధారపడుతున్న జనాభా 1911 సంవత్సరంలో 288 గా ఉన్నదల్లా,

1921 సంవత్సరానికి 313 కు, 1931 సంవత్సరానికి 315 కు, 1941 సంవత్సరానికి 326 కు పెరిగిపోయింది. (Monograph of Rural Problems in Madras 255 పేజి.)

వ్యవసాయంపై ఆధారపడే వారి సంఖ్య అధికమైనకొలది, వ్యవసాయ రంగంలో బీదతనం, నిరుద్యోగం ప్రబలిపోయింది. క్రమంగా చిన్న రైతులు ఉన్న కొంచెమును కోల్పోయి, ఏవిధంగా వ్యవసాయ కూలీలుగా తయారవుతున్నారో క్రింది పట్టిక వివరిస్తుంది.

వృత్తి వివరం		1941 లో నూటికి ఎంతమంది	1951 లో నూటికి ఎంతమంది
1. భూఖామందులు	...	39.0	30.1
2. వ్యవసాయకూలీలు	...	42.9	61.2
3. కౌలుదారులు	...	12.0	8.5

Source: 1941 సంఖ్యలు Monograph of Rural Problems నుండి 1951 సంఖ్యలు Agricultural wages in India " లో వృత్తి, విభజనా వివరాలకు కట్టిన శాతము.

గత పది సంవత్సరాలలో, భూవసతి కలిగి ఉన్న ప్రతి నందమంది ఖామందులలోను తొమ్మిదిమంది దాన్ని కోల్పోయారు. ఇలా కోల్పోయినవారు వ్యవసాయ కూలీలుగా మారినట్లుకూడా పై లెక్కలే స్పష్టం చేస్తున్నాయి. భూమిపై జీవించే ప్రతి నందమందిలో 1941 లో 43 మంది వ్యవసాయ కూలీలుగా వుంటే 1951 నాటికి వీరి సంఖ్య, 61 కి పెరిగింది. భూఖామందులేకాక కౌలు దారులు కూడా క్రమంగా ఈ తరగతిలోకి జారటం జరిగింది.

1936–41 సంవత్సరాల రీ సెటిల్‌మెంటు రిపోర్టులలోని సంఖ్యలుకూడా, మన గ్రామీణ ప్రజలలో వస్తున్న ఈ మార్పును రుజువు చేస్తున్నాయి.

ఐదు ఎకరాలలోపు పట్టాదారులు, 1936 సంవత్సరంలో నూటికి 85 గా ఉన్నవారు, 1941 వచ్చేటప్పటికి 90 మందిగా పెరగటం జరిగింది. కాని 5–15 ఎకరాలమధ్య, 15–100 ఎకరాలకు పైబడి ఉన్న భూఖామందులు క్రమంగా తగ్గుతూ వచ్చారు. అంటే కిందతరగతి రైతాంగంక్రింద ఉన్న భూమి క్రమంగా పలుచబడుతూంటే, పై తరగతి భూస్వాములు క్రమంగా భూమిపై తమ ఆధిపత్యాన్ని విస్తరింప చేసుకుంటున్నారని ఈ లెక్కలు తెలియ చేస్తున్నాయి :

పట్టాదార్లు		1936 లో	1941 లో
5 ఎకరాలలోపు	...	85%	90%
5–15 ఎకరాలు	...	12.7%	8%
15–100 – ఆపైన	...	2.3%	2.0%

ఈ పరిణామం ఫలితంగా ప్రజలయొక్క ఋణభారం క్రమంగా పెరుగుతూ వస్తున్నది. వివిధ తరగతుల ప్రజలు 1939–45 మధ్యకాలంలో అప్పుల బరువుతో ఏ విధంగా ఉన్నది క్రింద ఇస్తున్న పట్టిక రుజువు పరుస్తుంది :

తరగతి		సంఘంలో నూటికి ఎంతమంది	ఋణం పెరుగుదల + తరుగుదల(—) శాతం
25 ఎకరాలకు పైన ఉన్న భూ ఖామందులు		2.9	— 39.9
25–5 ఎకరాలమధ్య	...	24.6	— 24.6
5 ఎకరాలకులోపు	...	44.3	— 12.3
కౌలుదార్లు	...	13.2	+ 4.1
వ్యవసాయకూలీలు	...	15.0	+ 45.1

Source : Report of the Economist for Enquiry into Rural indebtedness నుండి కూర్చబడినవి.

పై తరగతుల జనాభా, వారి వారి అప్పులను తీర్చుకొని, నిల్వలలో పడితే, కింది తరగతివారు మరింత అప్పులపాలవుతూ వస్తున్నారు. బీద, మధ్య రైతాంగం డా॥ నారాయణస్వామి అంచనాల ప్రకారం అప్పులపాలై లేరంటే అర్థం, వారి అవసరాలను కుదించుకొనుట ద్వారాను, ఉన్న కొద్దో గొప్పో క్రమంగా అమ్ముకుంటూ వచ్చి ఋణ భారాలు తొలగించుకొన్నారనేకాని, మరొక విధంగా అర్థం చేసుకోరాదు.

ఈ పరిణామ ఫలితంగా భూమిపై ఆధారపడి జీవించేవారి సంఖ్య గత అర్థ శతాబ్దంలో రెట్టింపు పైబడి పెరిగింది. వీరందరకు భూ ఆధారంతో జీవనాధారం లభించక అనేకమంది నిరుద్యోగులుగా తయారవుతున్నారు. 1931 జనాభా లెక్కల ప్రకారమే, మన రాష్ట్రంలో ఉన్న ప్రతి వెయ్యి మంది జనాభాకు, 'ఏపనీ లేక, సంపాదించేవారిమీద ఆధారపడి ఉన్నవారు 440 మంది ఉన్నట్లు అంచనా వేయబడినది. (Rural Monograph–Page 24 .)

ఈ నిరుద్యోగులు ఉద్యోగాన్వేషణకొరకు పల్లెపట్లనుండి పట్నాలకు ఎగ బాకటం ప్రారంభించారు. 1941–51 మధ్య కాలంలో కొన్ని మన తెలుగు పట్నాల జనాభా పెరుగుదల వివరాలు పోల్చిచూస్తే, ఈ పరిణామం ఎంత త్వరితగతిని జరుగు తున్నది తెలియగలదు.

పట్టణం		జనాభా 1941	జనాభా 1951	పెరుగుదల శాతం
(1)	విజయవాడ	86,184	1,61,198	60.6
(2)	గుంటూరు	83,599	1,25,255	39.9
(3)	విశాఖపట్టణం	70,243	1,08,042	42.4
(4)	రాజమండ్రి	74,564	1,05,276	34.2

Source : 1951 Census Papers No. 1. Pape 24.

1941–51 సంవత్సరాలమధ్య (పది సంవత్సరాలలో) జనాభా పెరుగుదల సుమారు నూటికి 14 మాత్రమే ఉండగా, పై పట్నాలలో జనాభా పెరుగుదల 34% నుండి 60% వరకు పెరిగిందంటే, ఇది అంతా గ్రామీణవాసుల కదలికవలన గలిగిన పరిణామమే ! ఇలాగే కొద్దీ గొప్ప తేడాలతో ప్రతి పట్టణానికి ఎగ్రబాకటం జరుగుతున్నది.

పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధికాని మన పట్నాలు, వీరికెట్టి పనిపాటలు కల్పించలేకపోవటంచేత చిన్న వ్యాపారస్తులుగాను, రిక్షాబండ్లు లాగేవాండ్లుగాను దిగబడే కొంతమందిని మినహాయించి, మిగతావారు భుక్తికై పర రాష్ట్రాలకూ, పర దేశాలకు వలసలు పోతున్నారు.

1931 జనాభా లెక్కలప్రకారం ఒక్క బర్మాకు విశాఖ జిల్లానుండి 63,000, గోదావరినుండి 44,000, కృష్ణా జిల్లానుండి 15,000 మంది వలస పోయా రంటే, ఈ పరిస్థితి ఆ సంవత్సరంలో ఎంత తీవ్ర పరిణామానికి దారితీసింది తెలియ చేస్తుంది. ఈ విధంగా వలసబోయిన ఆంధ్రులు, బర్మాలోను, కలకత్తా, బొంబాయి, ఖరగ్‌పూరు, షోలాపూరు, పూనా మొదలైన పట్నాలలో, లక్షల సంఖ్యలో గలరు.

నేటి సాంఘిక వ్యవస్థ ఫలితంగా ఆంధ్రులు పొట్టను చేత బట్టుకొని, వలసపోవుట అనేది నేటికీ కొనసాగుతూనే ఉన్నది. ఈ పరిణామాన్ని ఆపుచేసి, ఆంధ్రజాతి పురోభివృద్ధికి మార్గం వెయ్యాలంటే, భూమిపై జీవనాధారానికి ఆధార

పడేవారి సంఖ్యను తగ్గించటం అత్యావసరం. ఇందుకు, పారిశ్రామిక ప్రణాళికల అమలు పరచాలి. తద్వారా, రాష్ట్రాన్ని పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధిచేసి జీవనోపాధి కల్పించాలి.

అలాగే, నేటి భూస్వామ్య వ్యవస్థ ఫలితంగా క్రమంగా నీరసించి పోతున్న, వ్యవసాయ కూలి, బీద, మధ్య తరగతి రైతులకు ప్రోత్సాహమిచ్చే విధంగా భూసంస్కరణల అమలు జరుపుతూ, ఈ భూస్వామ్య విధానాన్ని రద్దు చెయ్యాలి. అపుడే, ఆంధ్ర జాతి పురోగమిస్తుంది.

వ్యవసాయం

మన రాష్ట్రంలో నూటికి షుమారు 80 మంది జనాభాకు వ్యవసాయమే జీవనాధారం. కాలం గడచినకొలదీ వ్యవసాయంమీద ఆధారపడే జనాభా పెరుగుతూనే ఉన్నది. 1911 సంవత్సరంలో ఒక ఎకరంమీద ఆధారపడిన జనాభా 288 అయితే, ఇది 1921 సంవత్సరానికి 313 కు, 1931కి 315 కు, 1941 కి 326 కు పెరిగిపోయింది.

ఈ విధంగా వ్యవసాయంపై జీవించేవారి సంఖ్య పెరుగుతూంటే, సాగు చేయబడే భూమి అదే పరిమాణంలో పెరగకపోవుటచేత, తల 1 కిసగటు సాగుచేయబడే భూమి విస్తీర్ణం ఎల్లా తగ్గుతున్నదో ఈ క్రింది అంకెలు తెలియ చేస్తాయి :

సంవత్సరం		తల 1కి సగటున (మద్రాసు రాష్ట్రంలో) సాగుచేయబడుతున్న భూమి
◆1911	...	0.78 ఎకరాలు
◆1921	...	0.79 ,,
◆1931	...	0.78 ,,
◆1941	...	0.69 ,,
*1951	...	0.56 ,,

సాగు చేయబడే భూమి పెరగక పోవడంతోపాటు, అధునాతన వ్యవసాయ పద్ధతులుకూడా అభివృద్ధి కాలేదు. జల వసతులున్నా, నీటి పారుదల సౌకర్యాలు లేవు. మొత్తం సాగు చేయబడే భూమిలో, నాల్గవవంతు భూవిస్తీర్ణానికి మాత్రమే నీటి పారుదల సౌకార్యాలున్నాయి. మిగతా మూడు వంతుల భూమి

◆ ఈ వివరాలు Monograph of Rural Problems in Madras నుండి.

* ఇవి మేము వేసిన అంచనా.

సేద్యానికి వర్షాలపై ఆధారపడవలసి ఉన్నది. కొయ్య నాగళ్ళతో భూమి దున్నటం, ఎద్దుల మోటలతో నీటి పారుదల– ఇదీ నేటి మన వ్యవసాయ పద్ధతి! క్రింద పొందు పరచిన వివరాలు మన సేద్యం ఎంతగా పురాతన పరికరాలతో జరుగుతున్నదో వ్యక్తం చేస్తాయి.

12, 83, 725 కొయ్యనాగళ్ళు ఉపయోగించ బడుతూంటే, 17,891 ఇనుప నాగళ్ళు మాత్రమే వాడకంలో ఉన్నాయి. 14,221, చెరుకు గానుగలు ఎడ్లతో ఆడించబడుతూంటే, విద్యుత్ (కరెంటు) తో ఆడించబడేవి 170 మాత్రమే! *టి మదరాసు రాష్ట్రంలో 3,690 ఆయిల్ ఇంజన్‌తో పని చేసే పంపు సెట్లు, 4,307 కరెంటు పంపు సెట్లు వాడబడుతూంటే, మనరాష్ట్రంలో 906 ఆయిలు ఇంజన్లతో నడపబడే పంపుసెట్లు, 812 కరెంటు పంపుసెట్లు మాత్రమే వాడబడుతున్నాయి. ఈ పురాతనవ్యవసాయ పద్ధతుల ఫలితంగా ఎకరానికి ఉత్పత్తికూడ తగ్గిపోతున్నది.

ఇతర దేశాల సగటు ఉత్పత్తితో మన ఉత్పత్తిని పోల్చి చూస్తే మన వ్యవసాయం ఎంతగా వెనుకబడి ఉన్నదో అవగతమవుతుంది.

దేశం పేరు		సగటు, ఎకర వరిధాన్యపు ఉత్పత్తి. (పౌనులలో)
స్పెయిన్	...	3,709
జపాన్	..	2,053
ఇటలీ	...	2,963
ఈజిప్టు	...	1,779
చైనా (కొమింటాంగ్)	...	1,554
అమెరికా (U. S. A.)	...	1,413
మదరాసు (ఆంధ్రతో)	...	1,050

(Monograph of Rural Problems in Madras State. P. 172.

దీనికి తోడు సాగుకు లాయక్కైన భూమి దాదాపు 83 లక్షల ఎకరాలు సాగు చేయబడటంలేదు. ఇందులో కొంత బంజరుగాను, మరికొంత నీటి సౌకర్యాలు లేక, తరుణంలో వర్షాలు లేక పడావు (fallows) గాను పడిఉంది.

ఈ విధంగా వృధాగా ఉంటున్న భూమి 1950–51 సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం (Season & Crop Report) 82,75,423 ఎకరాలు. ఆ సంవత్సరం సాగుచేయబడిన భూమిలో నూటికి 48.2 పాళ్ళు.

* పైన ఉదహరించిన వ్యవసాయ పరికరాలకు సంబంధించిన అంచనాలు మదరాసు ప్రభుత్వ ఆర్థిక సలహాదారు శ్రీ నటరాజన్‌వి.

దీని వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి :

వృధాగా ఉన్న భూమి వివరాలు	ఎన్ని ఎకరాలు ?	మొత్తం సాగుచేయ బడిన భూమిలో ఎన్నోవంతు?
1. సాగుకు లాయకైన బంజరు	35,60,156	21.0%
*2. ఒక్కసంవత్సరం మించకుండా పడావుగా ఉన్న భూమి (Current fallows)	25,59,048	15.1%
♦3. పడావుభూమి (Other fallow lands)	21,56,219	12.1%
వృధాగా ఉంచబడిన సాగుకు లాయకైన భూమి మొత్తం	82,75,423	48.2%

మన వ్యవసాయాభివృద్ధికి ప్రధాన ఆటంకంగా తయారైనవాటిలో భూస్వామ్య విధానం ఒకటి. దున్నే రైతు క్రమంగా ఉన్నకొంచెం పోగొట్టుకొని కూలీగా మారుతున్నాడు. భూమి అంతా భూస్వాముల చేతుల్లో క్రమంగా కేంద్రీకృత మవుతున్నది.

మదరాసు రాష్ట్రంలో నూటికి 94 గురు పట్టాదారుల చేతుల్లో, సాగు చేయబడే భూమిలో మూడింట రెండుపాళ్ళు మాత్రమే ఉన్నది. మిగతా మూడవ వంతు భూమి, నూటికి ఆరుగురుగావున్న పట్టాదారుల చేతుల్లో ఉన్నది. నూటికి ఒక్కరుగా ఉన్న పట్టాదారుల చేతుల్లో, మొత్తం సాగుచేయబడే భూమిలో నూటికి పదునాల్గువంతుల భూమి ఉన్నది. (Monograph of Rural Problems in Madras State—నుండి P. 67.)

1900–01—1950–51 సంవత్సరాల కాలంలో, యాభై – ముప్ఫై రూపాయలు శిస్తు చెల్లించే పట్టాదారులు, మూడవ వంతు భూమిని కోల్పోయారు.

రూపాయి – అంతకు తక్కువ శిస్తు చెల్లించే చిన్న పట్టాదారుల భూమి 1900–01 సంవత్సరంలో సగటున 0.77 ఎకరాలు ఉన్నదల్లా 1950–51 సంవత్సరానికల్లా 0.71 ఎకరాలకు పడిపోయింది. అలాగే పది – రూపాయిమధ్య శిస్తు చెల్లించే పట్టాదారులు నాలుగవవంతుకంటె కొంచెం ఎక్కువ భూమినే కోల్పోయారు. నూరు – యాభై రూపాయలు శిస్తు చెల్లించే పట్టాదారులుకూడా సుమారు నాల్గవవంతు భూమిని కోల్పోయారు.

* ఇది మామూలుగా సాగుచేయబడుతున్న భూమి. కాని ఆ సంవత్సరంలో మాత్రం వర్షాలు సకాలంలో పడకపోవటంచేత, ఇంత భూమిలో పైరు వేయబడలేదు.

♦ ఇవీ సేద్యం చేయబడుతున్న భూములే. ఒక సంవత్సరంనుండి ఐదు సంవత్సరాలవరకు వరుసగా బీడుగా వదలివేయబడుతున్న విస్తీర్ణం.

ఇదే అభిప్రాయాన్ని, అఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘంచేత నియమించబడి, వ్యవసాయ సంస్కరణల విషయంలో విచారణ జరిపి, రిపోర్టు తయారు చేసిన కుమారప్ప కమిటీకూడ వెల్లడించింది.

జనాభాలో అధిక సంఖ్యాకులైన చిన్న రైతులనుండి భూమి స్వయంగా సేద్యం చేయని భూస్వాముల చేతులలోనికి పోతున్నట్లు మదరాసులో జరిపిన ఒక విచారణలో తేలిందనీ, ఇది చాలా అలజడి గలిగించే విషయమనికూడా శ్రీ సత్యనాథన్, కుమారప్ప కమిటీకి సమర్పించిన విజ్ఞాపనలో తెలియచేశారు. (కుమారప్ప కమిటీ రిపోర్టు – P. 40.)

ఇలాగే, మరొక ప్రముఖ మదరాసు రైతు నాయకుడు ఈ కమిటీ ముందు సాక్ష్యమిస్తూ, "భూమి అంతా, ఎండ కన్నెరుగని వ్యవసాయదారుల" చేతుల్లోకి పోయిందనీ, ఈ అవాంఛనీయ పరిణామాన్ని చక్కగా చిత్రీకరించారు." (అదే గ్రంథము – P. 40.)

ఈ "అవాంఛనీయ" పరిణామ ఫలితంగా (దున్నేవారి చేతినుండి భూమి సేద్యం చేయని భూస్వాముల (noncultivating land-lord) చేతిలోకి పోవడంవల్ల వ్యవసాయోత్పత్తి ఎంత తీవ్రగతిని తగ్గిపోతున్నదో క్రింద పొందు పరచబడిన సంఖ్యల వివరాలు స్పష్టం చేస్తాయి.

1943–'44—1949–'50 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ఎకరానికి సగటున పండిన వరి, జొన్న పంటలు. *

సంవత్సరం	సగటున ఎకరానికి పండిన పంట	
	వరిపంట (టన్నుల్లో)	జొన్న పంట (టన్నుల్లో)
1943—44	0.673	0.250
1944—45	0.684	0.268
1945—46	0.620	0.225
1946—47	0.668	0.220
1947—48	0.618	0.233
1948—49	0.613	0.240
1949—50	0.570	0.242

— "మదరాసు రాష్ట్రంలో ఆహారం – వ్యవసాయం" అనే గ్రంథంలో – 215–218 పేజీలలో ఇవ్వబడిన పంట భూమి విస్తీర్ణం – పంట వివరాలు ఈ సగటు అంచనాలకు మూలము.

* ఈ అంచనాలు, మదరాసు రాష్ట్రానికంతకు సంబంధించినవి.

ఈ భూస్వామ్య వ్యవసాయ విధానం ఫలితంగా ఎకరా సగటు ఉత్పత్తి తగ్గిపోవుటయేగాక – సేద్యంక్రింద ఉన్న భూమి ఎదుగూ పొదుగూ లేకుండా వచ్చింది. లక్షలకొలది ఎకరాలకు నీటి పారుదల సదుపాయాలు లేక పడావులుగా ఉండుటచేత, మరికొన్ని లక్షలు బంజర్లుగా ఉండుటచేత, సంవత్సరం సంవత్సరానికి పెరుగుతున్న జనాభా దృష్ట్యా మనలో తల ఒకటికి ఉన్న పండింపబడే భూవైశాల్యం క్షీణిస్తూ వచ్చింది. భూ వైశాల్యం తల ఒకటికి క్షీణించినా, సాగుక్రింద ఉన్న భూమిలోనైనా నవీన పద్ధతులతో వ్యవసాయం జేసి, ఉత్పత్తిని పెంపొందించక పోవుట చేత, తల ఒక్కంటికి పండే ఆహార ధాన్యాల ప్రమాణంకూడ క్రమంగా క్షీణిస్తూ వస్తున్నది. భూస్వామ్యవిధాన నగ్నస్వరూపం ఇదే! క్రింద యిచ్చిన పట్టిక గత 12 సంవత్సరాలలో జరిగిన యీ పరిణామాన్ని స్పష్టం చేస్తుంది.

1938–39—1949–50 సంవత్సరాలలో తల 1 కి

ఆహారపంటలు పండించబడుతున్న భూమి - పంట. *

సంవత్సరం	తల 1కి ఆహారపంటలు పండించబడుతున్న భూమి (ఎకరాలలో)	తల 1కి పండించబడుతున్న ఆహారపంట (పౌనులలో)
1938—39	0.4765	308.0
1939—40	0.4713	331.0
1940—41	0.4731	362.4
1941—42	0.4712	340.8
1942—43	0.4654	308.8
1943—44	0.4731	323.8
1944—45	0.4518	324.8
1945—46	0.4187	262.8
1946—47	0.4326	291.5
1947—48	0.4081	261.9
1948—49	0.4235	269.1
1949—50	0.4164	242.4

— మదరాసు రాష్ట్రంలో ఆహారము – వ్యవసాయం.

— బి. నటరాజన్ - ప్రభుత్వ ప్రచురణ. P. 45.

1943 – 1949 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో, మదరాసు ప్రభుత్వం, అధికాహారోత్పత్తి పేర, సుమారు ఏడుకోట్ల ముప్ఫై ఆరు లక్షలరూపాయలు ఖర్చు చేసి

* మదరాసు రాష్ట్రపు సగటు సంఖ్యలు.

నప్పటికి, ఈ ప్రయత్నం, అధికోత్పత్తిని సాధించలేకపోయింది సరికదా, ఆహార పంటల ఉత్పత్తి పతనాన్ని సయితం ఆపలేకపోయింది.

ఇలాగే, ఆహారేతర పంటలుకూడా (సగటున ఎకరానికి పండేపంట) తగ్గిపోయాయని ఈ దిగువ పొందుపరచిన సంఖ్యా వివరాలు తెలియ చేస్తాయి:

పంట పేరు	పండిన పంట – (సగటున – ఎకరానికి)		
	1939 – 40	1940 – 41	1949 – 50
వేరుశనగ ...	0.478 టన్నులు	—	0.413 టన్నులు
పత్తి ...	0.227 బేళ్ళు ♦	—	0.214 బేళ్లు
పొగాకు ...	—	0.406 టన్నులు	0.241 టన్నులు
ఆముదాలు ...	—	0.102 టన్నులు	0.089 టన్నులు
నువ్వులు ..	—	0.130 టన్నులు	0.117 టన్నులు

— "మదరాసు రాష్ట్రంలో ఆహారం - వ్యవసాయం" అను గ్రంథంలో 215-18 పేజీలలో ఇవ్వబడిన సంఖ్యల ఆధారంతో ఈ అంచనాలు తయారు చేయబడినవి.

— ఈ వివరాలు మొత్తం మదరాసు రాష్ట్రానికి సంబంధించినవి.

భూమి, దున్నే రైతు చేతిలోంచి, దున్నని భూస్వాములు, జమీందారులకు సంక్రమించడం వలన, కలుగుతున్న విషఫలితాలు స్పష్టంగా గోచరిస్తున్నాయి. జమీందారీ - భూస్వామ్య విధానం, మన వ్యవసాయ క్షీణతకు ప్రధాన కారణమనే విషయం నిర్వివాదాంశం. ఈ విషయాన్ని అఖిల భారత కాంగ్రెసుకూడా అంగీకరించింది.

ఈ విషమ పరిస్థితులనుండి మన వ్యవసాయం బైట పడటానికి మార్గం, భూస్వాముల, జమీందార్ల భూములను పేద రైతులకు, వ్యవసాయ కూలీలకు పంచి ఇవ్వడంతప్ప మరొక్క మార్గంలేదు అనేది అందరూ అంగీకరించారు. అయితే, వీరి భూములను పంచునపుడు, వీరికి కనీస పరిమితి భూమి వదలాలా, ఇలా వదలేట్లయితే, ఆ కనీస పరిమితి ఎంత? అనే విషయాలపై అందరు ఏకగ్రీవాభిప్రాయాన్ని వెల్లడించలేదు.

మదరాసు ప్రభుత్వం "భూమి శిస్తు సంస్కరణల కమిటీ—సుబ్రహ్మణ్యం కమిటీవారు" రెండువందల యాభైరూపాయలకు పైబడి శిస్తు చెల్లించేవారు ఎవరూ ఉండకూడదు అనే అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించారు.

ఈ పరిమితికి పైబడి శిస్తు చెల్లించే పట్టాదారులకింద మన రాష్ట్రంలో సుమారు ఎనిమిది లక్షల అరవై వేల (8,60,000) ఎకరాలు ఉన్నది. ఈ భూమిని పేద రైతులకు, వ్యవసాయ కూలీలకు పంచవచ్చు. ఇదేకాక, ఈ భూస్వాములు

♦ బేలు = 400 పౌనులు

పడావులుగా సంవత్సరాల తరబడి వదలివేస్తున్న భూమి సుమారు ఇరవై లక్షల ఎకరాలున్నది. దీనినీ పంచవచ్చు. నేడు సాగు చేయబడుతున్న భూమిలో దాదాపు 5 వ వంతు విస్తీర్ణపు భూమి, సాగుకు లాయకైన బంజరుగా పడివున్నది. దీనినీ పంచవచ్చు. అంటే కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం నియమించిన సుబ్రహ్మణ్యాం కమిటీ సిఫార్సుల ననుసరించే 250 రూ. పైబడి శిస్తు చెల్లించేవారు లేకుండా చేయటంద్వారా షుమారు 65–66 లక్షల ఎకరాలు పంచవచ్చు. ఈ భూ వైశాల్యం మొత్తం ఆంధ్రలో సాగు చేయబడు భూ వైశాల్యంలో నూటికి 38 పాళ్లు పైబడి వుంటుంది. అనగా షుమారు మూడవవంతు పైబడి. ఆంధ్రలో 250 రూ. పైబడి శిస్తు చెల్లించే వారిని రద్దు చేసిన పంచ వీలున్న మొత్తం యీ క్రింది విధంగా వుంటుంది.

వి వ ర ం	భూమి ఎకరాల్లో	మొత్తం పండించే భూమి విస్తీర్ణంలో ఎంత శాతం
(1) రు. 250 లు ఆపైన శిస్తుచెల్లించే పట్టాదారుల క్రింద ఉన్నభూమి	8,63,513	5.1
(2) పడావులుగా సంవత్సరాల తరబడి భూస్వాములచేత వదలివేయబడుతున్నభూమి	21,56,219	12.1
(3) సాగుకు లాయకైన బంజరు	35,60,156	21.0
మొత్తం భూమి	65,79,888	38.2

గమనిక : ఈ అంచనాలు స్థూలంగా ఒక అభిప్రాయాన్నిస్తాయేగాని, అక్షరాలా సరిపోగే అంచనాలు మాత్రం కావు.

— టేబులులోని 2, 3 సంఖ్యా వివరాలు, (Season and Crop Report—Madras State 1950-51 నుండి, 1 వ వివరం Monthly Digest of Statics and Economics, ఆగస్టు, 1952 సంచిక నుండి సేకరించబడినవి.

భూస్వామ్య విధాన విష ఫలితంగా దిన దినం క్షీణిస్తున్న మన వ్యవసాయాన్ని పునరుద్ధరించాలన్న భూస్వాముల అదనపు భూమిని పేద రైతులకు, వ్యవసాయకూలీలకు పంచడం అత్యావసరం. అప్పుడే నేడు కౌలుదారులుగా వున్న వారు, భూవసతి పొందిన వ్యవసాయకూలీలు, పేద రైతులు తమ సర్వ శక్తిని ఉత్పత్తిని పెంచ కేంద్రీకరించగల్గుతారు. ఈ విధంగా సగటు ఉత్పత్తి ఎంతో పెరుగుతుంది.

పైన పేర్కొనిన 65 లక్షల ఎకరాలు యీ రూపంలోనికి సేద్యంలోనికి తెచ్చినప్పుడు ఆంధ్రలో తలఒకటికి పండే ఆహారపదార్థాల విలువ చాలా హెచ్చుగా పెరుగుతుంది. నీటి వసతులుకూడ గల్గించుటద్వారా ప్రస్తుత సంవత్సరం పడావులుగా

ఉన్న 25 లక్షల 59 వేల ఎకరాలను సాగులోనికి కొనిరావచ్చు. ఈ సంస్కరణల ద్వారా నేడు సాగులోవున్న భూమిలో షుమారు సగంభాగం కొత్తసాగుగా మనకు కలుస్తుంది. లక్షల ఎకరాలు పేద రైతులకు, వ్యవసాయ కూలీలకు దక్కినప్పుడు వారి శ్రమశక్తి అదనపు పంటగా యీ భూములలో ఫలిస్తుంది. ఆరోజు ఆంధ్ర గ్రామ సీమలు నేటి దారిద్ర్యం, నిరుద్యోగం బదులు సిరి సంపదలతో పొంగి పొరలుతుంటాయి.

* 1938-39—1949-50 సం॥ల మధ్య, వ్యాపార పంటల వివరాలు - (అంకెలు వేలలో)

సంవత్సరం	వేరుశనగ		పత్తి		పొగాకు		ఆముదం గింజలు		నువ్వులు	
	పండించబడిన విస్తీర్ణం ఎకరాల్లో	పండిన పంట టన్నులలో	పండించబడిన విస్తీర్ణం ఎకరాల్లో	పండినపంట ఎన్ని బేళ్ళు (400 పౌన్లు బేలు)	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం ఎకరాలు	పండిన పంట (టన్నులలో)	పంట పండించబడిన విస్తీర్ణం ఎకరాలలో	పండిన పంట టన్నులలో	పండించబడిన విస్తీర్ణం ఎకరాలలో	పండిన పంట టన్నులలో
1938-39	37,70	16,12	19,28	3,69	3,20	1,19	2,67	22	8,76	93
1939-40	36,17	17,21	21,96	4,52	3,07	1,41	2,66	25	7,34	89
1940-41	39,22	19,24	24,12	5,30	3,10	1,26	2,66	27	7,86	1,02
1941-42	27,84	11,82	25,40	5,62	3,33	1,29	2,43	23	6,93	84
1942-43	33,82	13,04	22,09	4,70	2,84	1,13	2,77	22	8,39	97
1943-44	35,50	16,03	21,87	4,82	2,33	93	2,79	24	6,96	81
1944-45	42,99	19,51	16,70	3,81	3,28	1,32	2,84	25	6,16	76
1945-46	41,65	15,63	16,11	3,60	3,63	1,32	2,35	19	5,99	67
1946-47	41,21	16,90	15,66	3,35	3,03	1,08	2,29	19	6,72	78
1947-48	40,66	16,00	12,97	2,66	2,93	1,07	2,40	20	6,38	72
1948-49	36,98	14,80	16,32	3,41	3,22	1,14	2,29	21	6,12	70
1949-50	37,67	15,56	16,91	3,63	3,45	83	2,23	20	7,59	89

* ఈ వివరాలు మదరాసు రాజధాని అంతటికి సంబంధించినవి.

— మదరాసు రాష్ట్రంలో "ఆహారం - వ్యవసాయం" అనే గ్రంథంనుండి పేజి 215-18.

ఆహార-ఆహారేతర పంటల వివరాలు (1950 - 51)

జిల్లా	ఆహార పంటలు (ఎకరాల్లో)	ఆహారేతర పంటలు (ఎకరాల్లో)	మొత్తం పంటభూమి (ఎకరాల్లో)	ఒకసారికంటె ఎక్కువ సార్లు పైరు వేసే భూమి (ఎకరాల్లో)	మొత్తం పంట పండించే భూమి (Net area cropped) (ఎకరాల్లో)
శ్రీకాకుళం—విశాఖ	16,01,690	4,28,790	20,30,480	5,90,000	14,40,480
తూర్పు గోదావరి	10,77,050	2,36,320	13,13,370	3,17,000	9,96,370
పశ్చిమ గోదావరి	9,18,830	1,77,510	10,96.340	2,44,000	8,52,340
కృష్ణా	10,81,240	2,96,080	13,37,320	1,83,000	11,94,324
గుంటూరు	16,72,390	7,38,400	24,10,790	2,63,000	21,47,790
కర్నూలు	14,80,530	6,61,800	21,42,330	57,000	20,85,330
అనంతపూరు	14,56,090	6,42,520	20,98,610	83,000	20,15,610
కడప	7,93,550	2,88,630	10,82,180	85,000	9,97,180
నెల్లూరు	12,65,830	1,61,010	14,26,840	1,64,000	12,62,702
చిత్తూరు	6,21,050	2,22,680	8,43,730	1,11,000	7,32,730
బళ్ళారి (మొత్తం)	16,21,120	8,91,390	.25,12,510	1,81,000	23,31,510

Source:—Season & Crop Report of Madras State 1950 - 51 Page 60.

నదులు - ప్రాజెక్టులు

ఆంధ్ర దేశంగుండా రెండు ప్రధాన నదులు - కృష్ణా, గోదావరులు ప్రవహిస్తున్నాయి. అయినా మొత్తం వ్యవసాయంక్రిందనున్న 188 లక్షల ఎకరాలలో సుమారు 24 లక్షల ఎకరాలు మాత్రమె నదీజలాలచే సాగు చేయబడుతున్నాయి. ఆయకట్టు వివరాలు, ఏ జిల్లాలలో ఎంతెంత సాగు చేయబడుతున్నది ఈ క్రింది పట్టీ తెలియచేస్తుంది.

నీటి వనరు	లాభం పొందే జిల్లాలు	విస్తీర్ణం ఎకరాలలో
గోదావరి డెల్టా :-	తూర్పు గోదావరి	5,46,022
	పశ్చిమ గోదావరి	6,58,101
	కృష్ణాజిల్లా	2,742
		12,06,865
కృష్ణా డెల్టా :-	పశ్చిమ గోదావరి	41,106
	కృష్ణాజిల్లా	5,40,290
	గుంటూరుజిల్లా	4,06,219
		9,87,615
కర్నూలు కడపకాలువ (తుంగభద్ర నీరు)	కర్నూలుజిల్లా	45,513
	కడపజిల్లా	35,841
		81,354
పెన్న	నెల్లూరుజిల్లా	1,98,118
	ఈ నదీజలాలతో సాగయ్యే మొత్తం భూమి	23,92,599

గోదావరి ఆయకట్టు అన్నింటిలోకి పెద్దదయినా, నదీ జలాలలో నూటికి 6 పాళ్లు మాత్రమే సాగుకు ఉపయోగించుకొనబడుతున్నది. కృష్ణానది నీటితో సుమారు పది లక్షల ఎకరాలు సాగు చేయబడుతున్నా, నూటికి 8 పాళ్ళ నీరు మాత్రమే సాగుకు ఉపయోగించబడుతున్నది.

మన రాష్ట్ర భాగానికి వచ్చే నదీ జలాలను సముద్రంపాలు కాకుండా నూతన ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంద్వారా సద్వినియోగం చేసుకుంటే, ఆంధ్ర దేశాన్ని మొత్తంగా సస్య శ్యామలం చేయవచ్చు. నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం, తుంగభద్ర (హైలెవల్ కెనాల్), గండికోట, రామపాదసాగరం మున్నగు ప్రాజెక్టుల నిర్మాణమును గూర్చి అనేక పరిశోధనలు జరిగిఉన్నా ఈ నాటికీ, ఆంధ్ర దేశంలో ఏ ఒక్క ప్రాజెక్టూ నిర్మించబడలేదు.

సుమారు 30 వేల చ॥ మై॥ వైశాల్యం గలిగి, 50 లక్షల పైగా జనాభా నివసించే, రాయలసీమ జిల్లాలయిన అనంతపురం, కడప, కర్నూలు, చిత్తూరు, బళ్ళారి జిల్లాలు; గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాలలోని మెట్ట ప్రాంతాలు తరచు కరువు రాక్షసికి ఎర అవుతున్నవి,

ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం, సుమారు 8½ లక్షల ఎకరాలకు రాయలసీమ ప్రాంతంలో నీటి పారుదల సౌకర్యాలు ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నది. నిజానికి, కడప - కర్నూలు కాలువద్వారా సాగయ్యే 80 వేల ఎకరాలకు మినహా, మరెచ్చటా గ్యారంటీ అయిన నీటి వనరులు లేవు. మిగతా భాగమంతా వర్షంపై ఆధారపడే నూతులద్వారా, చెరువులద్వారా సాగు చేయబడుతున్నది. కాని, ఈ ప్రాంతంలో సంవత్సరాలుగా మంచి వర్షాలు పడకపోవటంచేత, ఆ పడే కొద్ది సకాలంలో పడక పోవటంచేత, బావులు, చెరువులు, వ్యవసాయానికేగాదు, మనుష్యులకు తాగటానికి కూడా నీటిని సప్లయి చేయలేకపోతున్నాయి.

1900 - 1942, సంవత్సరాల మధ్య అనేకసార్లు తీవ్ర క్షామానికి రాయల సీమ జిల్లాలు గురి ఐనట్లు ప్రభుత్వమే అంగీకరిస్తున్నది. ప్రభుత్వ అంచనాలలో కరువు ప్రాంతమని గుర్తించబడటమంటే, ఆకలి చావులు, పెద్ద ఎత్తున వలసలు సంభవిస్తేనే! నేటి రాయలసీమ జిల్లాలలో ఆహారకొరత, నీటి కరువు నిత్యమే అయినా, ప్రతి ఐదు సంవత్సరాలకు ఒక పర్యాయం, తీవ్ర కరువు కాటకాలు సంభవిస్తున్నాయి.

ఈ పరిస్థితులతో యిచ్చట ప్రజలు నిత్యం కరువు రాక్షసితో సతమత మవుతుండగా, వ్యవసాయ భాగంలో యిచ్చిన ప్రభుత్వ లెఖ్ఖలలో యీ జిల్లాలలో 8,51,141 ఎకరాలు నీటి వనరులు కల్గి ఉన్నాయని తెలియజేయబడింది. నిజానికి నీళ్ళు వుండనిబావులు, చెరువులు రాయలసీమలో సమృద్ధిగానే ఉన్నాయి. కాని అవి

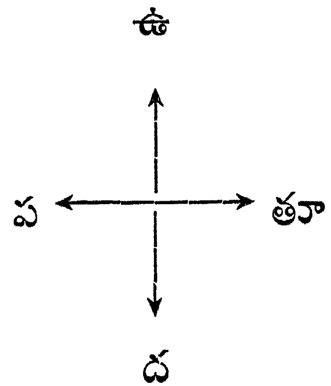
సాగుచెయ్య తోడ్పడే భూమిమాత్రం శూన్యం. ప్రజలకే నీళ్లు కరువయితే, యిక వ్యవసాయానికెచ్చటనుంచి? ప్రభుత్వ లెక్కలు రాయలసీమ జిల్లాలోని బావులు, చెరువులూ అన్నీ సమృద్ధి అయిన వర్షాలతో నిండి వ్యవసాయానికి తోడ్పడుతున్నట్లు చిత్రిస్తున్నాయి. ఇవి ప్రభుత్వ లెక్కలలోని బూటకత్వాన్ని ప్రకటిస్తాయి.

నదీ జలాలను సద్వినియోగం చేసుకొని, ఆంధ్రదేశాన్ని సస్య శ్యామలం చేయాలంటే, నిర్మాణానికి అనువయిన ప్రాజెక్టులు ఆంధ్ర దేశంలో ఎన్నో ఉన్నాయి. రాయలసీమ ప్రజల తక్షణసమస్యగా తుంగభద్ర హైలెవల్ కెనాలును గండికోట ప్రాజక్టును నిర్మించడం, కె. సి. కెనాలును వెడల్పు చేయటంతోపాటు నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం ప్రాజక్టుల నిర్మాణంగూడ తీసుకొన్న ఆంధ్రదేశంయొక్క ఆకారాన్నే చాలవరకు మార్చవచ్చు. నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం ప్రాజక్టుల నిర్మాణంతో కర్నూలు, నెల్లూరు, గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాలలోని మెట్ట ప్రాంతాల సస్యశ్యామలం చేయటమేగాక – తెలంగాణాలోని నల్లగొండ, వరంగల్లు జిల్లాలలోకూడ లక్షలాది ఎకరాలను సస్య శ్యామలంగా జేయ తోడ్పడుతాయి. ఈ ప్రాజక్టులనుండి వుత్పన్నమయ్యే విద్యుచ్ఛక్తి నుండి పరిశ్రమలను వృద్ధి పొందించవచ్చు. ఇలానే ఆంధ్ర భూమిని సస్యశ్యామలంగా జేయ తోడ్పడే నీటి వనరులు ప్రతిజిల్లాలోనూ వున్నాయి. ప్రక్కపేజీలో పొందుపరచ బడిన పట్టిక కొన్ని ముఖ్యమైన, మైనరు, మేజరు ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులను, వాటి ద్వారా లాభించే జిల్లాలు, సాగయ్యే భూమివివరాలు తెలియపరుస్తుంది.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

సాగుబడి వివరాలు

బళ్ళారిజిల్లా సంఖ్యలు మొత్తం యివ్వబడ్డాయి.

మధ్యప్రదేశ్

ఒరిస్సా

హైద్రాబాద్

గుంటూరు

కాకినాడ

బంగాళాఖాతం

మైసూరు

చిత్తూరు

సూచిక

ప్రస్తుతం సాగు చేయబడుతున్న భూమి

నదులు

నదులకు కట్టివున్న ఆనకట్టలు

నదులకు నిర్మించవలసిన ముఖ్య ఆనకట్టలు

కాల్వలు

ఇచ్చిన అంకెలు ఆ యా ఆయకట్లక్రింద సాగు అయ్యే భూమి - లక్షల ఎకరాలలో.

ప్రాజెక్టు పేరు	లాభించే జిల్లాలు	సాగయ్యే భూమివిస్తీర్ణం (ఎకరాలలో)
నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం, పులిచింతల	గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణా, కర్నూలు (నల్లగొండ వరంగల్ జిల్లాల లోనికొన్ని ప్రాంతాలు)	36,51,000 (మొదటి పంట) 4,50,000 (రెండవ పంట)
	నెల్లూరు, కడప ,,	
గండికోట	కడప	2,50,000
తుంగభద్రహైలెవెల్ కెనాల్	బళ్ళారి అనంతపూరు	2,50,000 నుండి 3,00,000 వరకు
భైరవవానితిప్ప	బళ్ళారి అనంతపూరు	1,05,000
ఎగువపెన్నారు	అనంతపూరు	14,250
గాజులదిన్నె ప్రాజెక్టు	కర్నూలు	14,000
సగిలేరు	కడప	5,05,000
రొల్లపాడుస్కీము	నెల్లూరు	11,000
అల్లూరు రిజర్వాయరు స్కీము	నెల్లూరు	4,300
పులికొండ	గుంటూరు	12,000
గుండ్లకమ్మ ప్రాజెక్టు	గుంటూరు	28,500
కృష్ణా,గోదావరులముంపు నీటి వినియోగస్కీము	కృష్ణా పశ్చిమగోదావరి	72,000
కోరంగిదీవి ప్రాజెక్టు	తూర్పుగోదావరి	8,000
రామపాదసాగరు	తూర్పు పశ్చిమ గోదావరులు	7,20,000 (మొదటి పంట)
	గుంటూరు, కృష్ణాజిల్లాలు	2,00,000 (రెండవ పంట)
వంశధారా	శ్రీకాకుళం	
హంసరాళ్లి, పాడిగాం	,,	

నీటిసప్లయి సౌకర్య వివరాలు (1950-51)

జిల్లా పేరు	ప్రభుత్వ కాలువల ద్వారా నీటి సప్లయి	ప్రైవేటు కాలువల ద్వారా నీటి సప్లయి	చెరువుల ద్వారా నీటి సప్లయి	బావుల ద్వారా నీటి సప్లయి	మొత్తం సాగయ్యే భూమి (Total area)	జిల్లా విస్తీర్ణంలో [illegible] 100 కి [illegible]	రెండు పంటలు పండించే భూమి	మొత్తం సేద్యం చేయబడే భూమిలో మొత్తం సాగయ్యే (Gross area) 100కి ఎన్ని పాళ్ళు
1. శ్రీకాకుళం	1,33,831	18,266	2,11,448	64,488	4,19,185	50.6	52,144	44.6
2. విశాఖ	96,387	24,620	1,47,567	64,241	3,09,855	37.4	83,313	35.7
3. తూ॥ గోదావరి	4,05,713	—	1,27,953	36,402	5,69,852	54.3	1,45,843	53.7
4. ప॥ గోదావరి	6,69,457	—	1,08,048	24,201	8,01,806	89.9	—	71.2
5. కృష్ణా	6,77,400	—	11,900	36,000	7,25,300	58.1	6,066	52.1
6. గుంటూరు	4,17,690	—	25,905	16,908	4,59,154	21.6	—	19.2
7. కర్నూలు	42,291	25	40,251	25,186	1,06,401	5.0	16,592	5.6
8. అనంతపూరు	39,398	656	1,05,137	72,217	2,14,650	9.6	46,098	11.4
9. కడప	55,794	304	60,920	1,34,216	2,43,061	23.0	—	21.5
10. నెల్లూరు	1,56,341	116	2,25,068	1,64,680	5,04,673	39.3	36,533	38.7
11. చిత్తూరు	12,525	1,598	1,14,926	1,07,190	2,25,651	27.0	10,588	26.7
12. బళ్ళారి	29,375	15	23,64)	8,645	61,378	2.5	297	2.4

—Season and Crop Report of Madras State 1950–'51. P. 50

ఆహార పంటలు

ఆంధ్ర దేశంలో 1,35,59,370 ఎకరాలలో ఆహార పంటలు పండించ బడుతున్నాయి. వరి, సజ్జ, జొన్న, రాగులు, కొర్రలు, వరిగెలు మొదలైనవి మన ప్రధాన ఆహార ధాన్యాలు. ఈ పంటల విలువ (సంవత్సర సగటు) సుమారు రు 133½ కోట్లని ప్రభుత్వ అంచనా.

ఆహార ధాన్యాల విషయంలో ఆంధ్రరాష్ట్రం తన అవసరాలు తీర ఇతర ప్రదేశాలకు ఎగుమతి చేయగల స్థితిలో వున్నది. 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం, పెద్దలకు తల 1 కి, దినానికి 12 ఔన్సులు, పిల్లలకు తల 1 కి 6 ఔన్సుల చొప్పున ఆహార ధాన్యాలు సప్లయి చేస్తే సంవత్సరానికి 10½ లక్షల టన్నులు మిగులుంటుంది. పెద్దలకు తల 1 కి 16 ఔన్సులు, పిల్లలకు 8 ఔన్సుల చొప్పున లెక్క వేసినా సుమారు 4½ లక్షల టన్నుల ఆహార ధాన్యాలు మిగులుంటాయి.

పంటలవారీ వివరాలు క్రింద పరిశీలిద్దాం.

ఆంధ్రదేశ ప్రధాన పంట, వరి. 43½ లక్షల ఎకరాలలో సుమారు 28,26,000 టన్నులు పండించబడుతున్నది. ఆంధ్ర జిల్లాలలోకల్లా, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో హెచ్చు భాగం పండించబడుతున్నది. గోదావరి, కృష్ణ, పెన్న ఆయకట్టు క్రింద వున్న సుమారు 24 లక్షల ఎకరాలలోనే సుమారు 20½ లక్షల టన్నులు పండించబడుతున్నది.

ఆంధ్రదేశంలో వరి ఊడ్పులు జూన్‌నుండి ప్రారంభమవుతాయి. అత్యధిక భాగంలో ఒకే పంట పండిస్తారు. పెద్ద నదుల ఆయకట్టు క్రింద సాగయ్యే భూమే అత్యధికం. దీని ఎకరపు సగటు వుత్పత్తి 1,631 పౌన్లుగా అంచనా వేయబడుతున్నది. నీటికి వర్షముపైననే ఆధారపడే చెరువులు, బావుల నీటి పారుదలతో సాగు చేయ బడే భూమి ఎకర దామాషా వుత్పత్తి 1,153 పౌనులుగా అంచనా వేయబడుతున్నది.

తర్వాత ముఖ్యమైన పంట జొన్నలు. రాష్ట్రం మొత్తంమీద 30,27,000 ఎకరాలలో 4,72 వేల టన్నులు పండించబడుతున్నది.

రెండు లక్షల ఐదువేల ఎకరాలలో 20½ వేల టన్నుల కందులు పండించ బడుతున్నవి. గుంటూరు, కర్నూలు, అనంతపురం, ప్రధానంగా ఈ పంట పండించే జిల్లాలు. ఈ మూడు జిల్లాల్లోనే, రాష్ట్ర వుత్పత్తిలో సగానికి పైగా పండించ బడుతున్నది.

మినుములు 1,35 వేల ఎకరాలలో 16 వేల టన్నులు ఆంధ్రదేశంలో పండుతున్నాయి. శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలో ప్రధానంగా ఈ పంట పండించబడుతున్నది. ఒక్క కృష్ణా జిల్లాయే, మొత్తం పంటలో మూడవ వంతును పండిస్తున్నది.

సగటున ప్రతి సంవత్సరం, సుమారు తొంభై వేల ఎకరాలలో 18 వేల టన్నుల శనగలు పండించబడుతున్నాయి. 7,260 టన్నుల శనగ, ఒక్క కర్నూలు జిల్లాలోనే పండించబడుతున్నది.

ఆహారపంటల వివరాలు (1)

జిల్లా (1)	వరి (2)		జొన్న (3)		మొక్కజొన్న (4)	
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండించబడిన పంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండించబడిన పంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండించబడిన పంట టన్నుల్లో
1. శ్రీకాకుళం				*3,740		
2. విశాఖజిల్లా	7,72,000	4,09,280	54,200	*9,140	3,200	1,410
3. తూర్పుగోదావరి	6,99,000	5,01,920	73,600	*5,550	3,350	1,310
4. పశ్చిమగోదావరి	7,34,600	5,64,310	53,260	*10,980	1,700	670
5. కృష్ణా	6,71,890	4,57,790	2,15,900	*45,070	6,750	2,900
6. గుంటూరు	4,69,000	3,19,830	4,62,000	*88,000	19,900	8,690
7. కర్నూలు	96,210	53,730	5,86,000	*90,040	3,230	1,260
8. అనంతపురం	1,28,480	72,370	2,80,400	*48,090	100	30
9. కడప	1,21,100	73,440	2,65,500	*39,170	60	20
10. నెల్లూరు	4,17,080	2,29,870	3,37,000	*73,750	120	40
11. చిత్తూరు	2,09,750	1,24,080	32,060	*6,480	10	*10
12. బళ్ళారి (మొత్తం)	35,910	19,940	6,67,000	*62,280	140	150
మొత్తం	43,55,020	28,26,560	30,26,920	4,72,290	28,560	16,490

నోటు : బళ్ళారిజిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడినది. మిగిలిన అంచనాలన్నీ - సంవత్సరాల సగటు అంచనాలు. *Current A 1950 - M. Production.

ఆహారపంటల వివరాలు (2)

జిల్లా	కంబు (5)		రాగి (6)		జొన్న (7)	
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నుల్లో
1. శ్రీకాకుళం 2. విశాఖ జిల్లా	1,72,000	58,770	1,07,400	66,870	9,910	2,240
3. తూర్పుగోదావరి	45,200	10,790	15,300	4,910	3,300	900
4. పశ్చిమగోదావరి	7,800	1,870	4,600	1,470	570	160
5. కృష్ణా	14,900	3,580	3,540	1,110	970	260
6. గుంటూరు	1,81,000	44,400	14,100	7,350	70,900	16,520
7. కర్నూలు	66,600	16,600	20,200	10,360	4,21,000	56,290
8. అనంతపురం	1,75,000	21,670	94,100	44,340	3,43,000	36,680
9. కడప	98,900	27,710	55,700	31,240	1,08,000	13,740
10. నెల్లూరు	5,13,000	21,090	90,200	49,720	32,300	7,570
11. చిత్తూరు	1,28,000	26,780	1,37,000	47,780	2,020	380
12. బళ్ళారి (మొత్తం)	1,48,000	23,690	24,100	5,000	5,28,000	52,950
మొత్తం	11,50,400	2,56,950	5,66,140	2,70,150	15,19,970	1,87,690

ఆహార పంటల వివరాలు (3)

జిల్లా	వరిగ (8)		మొత్తము ఆహార ధాన్యాలు (9)	శనగలు (10)		పెసలు (11)	
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నుల్లో		పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో
1. శ్రీకాకుళం 2. విశాఖజిల్లా	10,000	2,530	12,06,010	1,740	300	1,20,000	10,780
3. తూర్పుగోదావరి	2,210	660	8,50,190	4,330	1,250	43,900	4,550
4. పశ్చిమగోదావరి	1,910	570	8,08,030	3,820	730	2,780	270
5. కృష్ణా	3,420	990	9,17,890	4,100	810	50,200	5,210
6. గుంటూరు	14,500	3,580	14,99,260	9,940	1,910	51,700	4,110
7. కర్నూలు	1,01,000	19,020	13,09,510	35,400	7,260	77,060	8,010
8. అనంతపురం	40,100	6,550	11,35,480	11,700	1,980	7,140	270
9. కడప	33,900	6,810	6,97,460	6,070	1,090	4,640	410
10. నెల్లూరు	1,19,000	24,330	11,34,900	490	80	21,800	2,030
11. చిత్తూరు	13,700	2,840	5,35,120	20	10	580	40
12. బళ్లారి మొత్తం	650	110	15,512	12,700	2,420	20,000	810
మొత్తం	3,40,390	67,990	1,01,19,332	90,310	17,840	3,29,800	36,490

ఆహారపంటల వివరాలు (4)

జిల్లా	కందులు (12)		మినుములు (13)		ఉలవలు (14)	
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నులలో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నులలో
1. శ్రీకాకుళం 2. విశాఖ జిల్లా	16,700	2,050	21,400	2,020	1,27,000	9,220
3. తూర్పుగోదావరి	9,910	1,240	36,300	3,620	66,800	5,020
4. పశ్చిమగోదావరి	6,640	920	3,270	340	56,400	4,530
5. కృష్ణా	5,970	930	33,400	4,910	30,100	2,330
6. గుంటూరు	23,400	2,990	34,700	4,180	31,600	12,430
7. కర్నూలు	36,400	3,440	3,080	460	75,200	5,900
8. అనంతపురం	55,000	4,480	100	10	2,20,000	14,290
9. కడప	8,150	870	190	20	41,900	2,640
10. నెల్లూరు	4,360	320	1,720	140	83,900	5,480
11. చిత్తూరు	5,520	890	420	40	26,800	1,580
12. బళ్ళారి (మొత్తం)	33,800	2,410	360	20	93,000	6,850
మొత్తం	2,05,850	20,540	1,34,940	15,960	8,52,700	70,270

ఆహారపంటల వివరాలు (5)

జిల్లా	ఇతర పప్పుధాన్యాలు (15)		మొత్తం పప్పుధాన్యాలు (16)		పండ్లు, కూరగాయలు (17)	ఆహార పదార్థాలు (18)
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండిన పంట టన్నుల్లో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండించబడిన ఎకరాలు మొత్తం
1. శ్రీకాకుళం 2. విశాఖ జిల్లా	18,970	...	3,05,810	...	50,050	16,01,690
3. తూర్పుగోదావరి	3,240	...	1,64,480	...	44,360	10,77,050
4. పశ్చిమగోదావరి	4,350	...	77,260	...	24,940	9,18,830
5. కృష్ణా	13,870	...	1,37,640	...	19,900	10,81,240
6. గుంటూరు	6,020	...	1,57,360	...	10,090	16,72,390
7. కర్నూలు	4,790	...	1,61,930	...	7,840	14,80,530
8. అనంతపురం	4,380	...	2,98,320	...	9,820	14,56,090
9. కడప	840	...	61,790	...	31,710	7,93,550
10. నెల్లూరు	7,730	...	1,19,900	...	9,110	12,65,830
11. చిత్తూరు	2,960	...	36,300	...	30,580	6,21,050
12. బళ్లారి (మొత్తం)	21,130	...	1,80,990	...	6,290	16,21,120
మొత్తం	88,280		17,01,780		2,44,690	1,35,59,370

— **Source : Season and crop report of the Madras state 1950 - '51** లో ఇవ్వబడిన అంచనాల ఆధారంతో ఈ పట్టీ తయారుచేయబడింది.

వ్యాపార పంటలు

భారతదేశ వ్యాపార పంటల ఉత్పత్తిలో ఆంధ్రదేశం ప్రముఖ స్థానాన్ని వహిస్తున్నది. ఏటా, సుమారు 47,45,130 ఎకరాలలో వ్యాపార పంటలు పండించ బడుతున్నవి. వేరుశనగ, పత్తి, పొగాకు, మిర్చి, నువ్వులు, పసుపు, ఉల్లిపాయలు మొదలయినవి మన ప్రధాన వ్యాపార పంటలు. ఈ పంటల సంవత్సర సగటు విలువ రు. 11,69,55,000 లుగా అంచనా వేయబడుతున్నది.

మన దేశంలో నూనె గింజలు ఉత్పత్తి చేసే వివిధ మండలాలలో, ఆంధ్ర దేశం ద్వితీయ స్థానం వహిస్తున్నది. (ప్రథమ స్థానం ఉత్తర ప్రదేశ్ ది) భారత దేశములో పండే వర్జీనియా పొగాకులో నూటికి 90 పాళ్ళు ఆంధ్రదేశం లోనే పండించబడుతున్నది.

ఏటా పొగాకు, 2,78 వేల ఎకరాలలో, 92,780 టన్నులు పండించబడు తున్నది. మొత్తం రాష్ట్రపు ఉత్పత్తిలో మూడింట రెండుపాళ్లు, ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోనే పండించబడుతున్నది. తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా, కర్నూలు జిల్లాలలో కూడా పొగాకు పెద్ద ఎత్తుననే పండించబడుతున్నది.

1949–50 లెక్కల ప్రకారం, ఆంధ్రదేశంలో 1,33 వేల ఎకరాలలో 10,40 లక్షల పౌనుల వర్జీనియా పొగాకు పండించబడినది. ఇది, భారతదేశ ఉత్పత్తిలో నూటికి 90 పాళ్లు.

1949–'50 సంవత్సరాలలో కొన్ని ముఖ్య జిల్లాలు పండించిన వర్జీనియా పొగాకుపంట ఈ విధంగా వుంది.

జిల్లా		పంట పండించబడిన భూమి (ఎకరాలలో)	ఉత్పత్తి (టన్నులలో)
గుంటూరు	...	83,518	23,770
కృష్ణా	...	15,652	4,450
పశ్చిమ గోదావరి	...	19,244	5,480
తూర్పు గోదావరి	...	12,201	2,860
		1,30,605	36,560
మొత్తం మదరాసు రాజధాని :		1,32,703	37,140

(Commercial Directory — P. 181)

వివిధ జిల్లాలలో 1949–'50 లో వర్జీనియా మినహా, మిగతా పొగాకు పంట వివరాలు :

జిల్లా		పండించబడిన పొలం (ఎకరాలు)	పండించిన పంట (టన్నులలో)
గుంటూరు	...	1,01,986	38,700
పశ్చిమ గోదావరి	...	12,625	4,790
తూర్పు గోదావరి	...	19,162	5,990
విశాఖపట్నం	...	9,436	3,160
కర్నూలు	...	9,911	2,590
		1,53,121	55,230
మొత్తం మదరాసు రాజధాని :		2,12,641	1,23,830

(Commercial Directory — P. 181.)

మన పొగాకు పంటలో అత్యధిక భాగం ఇతర రాష్ట్రాలకు, విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. మన రాష్ట్రంలో, పెద్ద ఎత్తున సిగరెట్టు పొగాకు (వర్జీనియా) పండించబడుతున్నా సిగరెట్ పరిశ్రమ ఏమాత్రమూ లేకపోవటం గమనించవలసిన విషయం.

1947 – '48 సంవత్సరంలో, 43,507 టనుల పొగాకునారు రు. 455 లక్షల విలువగలది, 1948 – '49 లో 43,59 టనుల పొగాకు, – రు. 521 లక్షలు విలువగలది. – '49 – '50 లో 72,329 టనుల పొగాకు ; – రు. 975 లక్షలు విలువ గలది – విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడింది.

దేశాలవారీగా మన ఎగుమతులు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

దేశం		1947 _'48 (విలువ లక్షల రూ.లలో)	1948 _'49 (విలువ లక్షల రూ.లలో)	1949 _'50 (విలువ లక్షల రూ.లలో)
ఇంగ్లండు	...	273.64	369.27	752.03
సోవియట్	...	25.14	——	8.24
నెదర్లాండ్సు	...	46.65	19.54	26.05
బెల్జియం	...	35.53	29.20	18.34
ఈజిప్ట్	...	17.32	36.55	26.28
స్వీడన్	...	8.15	25.75	20.62
		455.27	521.24	975.36

Source : Commercial directory P. 102.

1946 –'47 సంవత్సరంలో సోవియట్ యూనియన్‌కు ఇంగ్లండుకు పంపినంత సరుకు (పరిమాణంలో) ఎగుమతి చేయబడింది.

1949 –'50 సంవత్సరంలో గుంటూరు, కృష్ణా, ఉభయ గోదావరులలో 8,100 టన్నుల పొగనూనె ఉత్పత్తి చేయబడింది. దీనిని వర్జీనియా పొగాకు గింజల నుండి తీయుదురు (ఈ నూనెను, రంగులు తయారు చేయుటకు, తినుబండారాలకు ఉపయోగింతురు). రాష్ట్రంలో ఉత్పత్తి చేయబడిన నూనె అంతా విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడింది.

పత్తి :

1950 –'51 లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్ర దేశంలో, పత్తి పంట సుమారు 5 లక్షల ఎకరాలలో 64,300 బేళ్ళు పండించబడింది. మొత్తము ఉత్పత్తిలో దాదాపు 3 వ వంతు బళ్ళారి జిల్లాలోని మూడు తెలుగు తాలూకాలలోనే పండించబడుతున్నది. కర్నూలు, అనంతపురం, బళ్ళారి కలిసి మూడింట రెండు వంతుల పత్తిని పండిస్తున్నాయి.

రాయలసీమ జిల్లాలలో పండించబడుతున్న పత్తిలో అత్యధిక భాగం, పొట్టిపింజపు పత్తే (Short staple cotton). రాయలసీమలోని నల్ల రేగడిభూములు పత్తికి అత్యుత్తమమైనవైనా, పొడవు పింజపు దూదిని (long staple cotton) నీటి వసరులు లేనందున ఉత్పత్తి చేయలేకపోవటం జరుగుతున్నది.

మన రాష్ట్రంలో 22,51 వేల ఎకరాలలో, 8,92 వేల టన్నుల వేరుశనగ పండించబడుచున్నది. భారత దేశంలో, వేరుశనగ ఎక్కువగా ఉత్పత్తి చేసే రాష్ట్రాలలో ఇది రెండవది.

కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలు రాష్ట్రపు మొత్తం పంటలో 3 వ వంతుకు పైగా పండించుచున్నవి. కడప, చిత్తూరు, బళ్ళారి, గుంటూరు ఈ పంటను పండించే ఇతర ముఖ్య జిల్లాలు.

వేరుశనగ పంటలో సుమారు సగభాగం, రాష్ట్రంలోని వివిధ ఫ్యాక్టరీలలో డాల్డా చేయుటకు ఉపయోగించబడుతున్నది.

నూనె తీయగా మిగిలిన వేరుశనగ పిట్టు పొలములకు ఎరువుగా ఉపయోగించబడుతున్నది.

3,31 వేల ఎకరాలలో 40 వేల టన్నుల నువ్వులు పండించబడుతున్నవి. తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలోను, శ్రీకాకుళం, విశాఖ జిల్లాలలోను, రాష్ట్ర ఉత్పత్తిలో నూటికి 75 పాళ్ళ పంట పండించబడుతున్నది.

మిర్చి సుమారు 2,20 వేల ఎకరాలలో 87 వేల టన్నులు పండించబడుతున్నది. గుంటూరు జిల్లా ఒక్కటే, దాదాపు మొత్తం పంటలో 4 వ వంతు పంటను పండించుచున్నది. తూర్పు గోదావరి, కర్నూలు, అనంతపురం, గుంటూరు జిల్లాలు ఇతర ప్రధాన ఉత్పత్తి ప్రాంతాలు.

పసుపు పంట మన రాష్ట్రంలో, సుమారు 22 వేల ఎకరాలలో పండించబడుతున్నది. ఒక్క గుంటూరు జిల్లా మొత్తం రాష్ట్ర ఉత్పత్తిలో 3 వ వంతుకు పైగా పండించుచున్నది. దీనికి నీరు సమృద్ధిగా వుండాలి. అందుచేతనే కృష్ణా, గోదావరి డెల్టా ప్రాంతాలలోను, కడప జిల్లాలో కర్నూలు, కడప కాలువ కిందను పండించబడుతున్నది. పంటలో చాల భాగం, పాకిస్థానుకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. గుంటూరు జిల్లాలోని దుగ్గిరాల ప్రధాన పసుపు వ్యాపార కేంద్రము.

మన రాష్ట్రంలో, 1,34 వేల టన్నుల ఉల్లిపాయలు పండించబడుతున్నవి. కర్నూలు, కడప, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరి, శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో ఎక్కువగా పండించబడుతున్నవి.

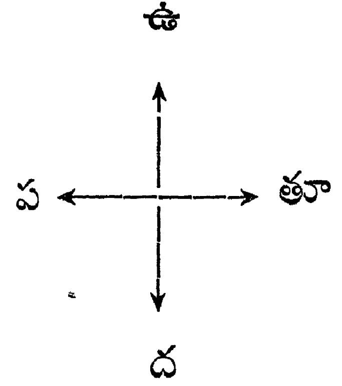
సుమారు లక్షా పదిహేడు వేల ఎకరాలలో, చెరకు పండించబడుతున్నది. ఇందులో సుమారు మూడవ వంతు ఒక్క విశాఖ జిల్లాలోనే పండించబడుతున్నది.

శ్రీకాకుళం, తూర్పు గోదావరి, చిత్తూరు, కృష్ణా, పశ్చిమ గోదావరి, అనంతపురం చెరకు పండించే ఇతర ప్రధాన జిల్లాలు.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

ఆహారేతర పంటలు

బళ్ళారిజిల్లా సంఖ్యలు మొత్తం యివ్వబడ్డాయి
శ్రీకాకుళం-విశాఖ జిల్లాల సంఖ్యలు మొత్తం కలిపి యివ్వబడ్డాయి.

సూచిక

పంచదారఫ్యాక్టరీలు

—ప్రత్తి (వేల బేళ్ళలో)

చెరకు (వేల ఎకరాలలో)

—పొగాకు (వేల టన్నులలో)

వేరుశనగ (వేల టన్నులలో)

(జిల్లా ఉత్పత్తి పంటగుర్తు క్రింద సంఖ్యలోయివ్వబడ్డాయి)

జిల్లా (1)	పత్తి		వేరుశనగ		నువ్వులు		పొగాకు	
	పండించిన ఎకరాలు (2)	పండినపంట బేళ్ళలో (3)	పండించిన ఎకరాలు (4)	పండినపంట టన్నులలో (5)	పంటపండించిన ఎకరాలు (6)	పండినపంట టన్నులలో (7)	పండించబడిన ఎకరాలు (8)	పండినపంట టన్నులలో (9)
శ్రీకాకుళం } విశాఖపట్టణం }	4,320	380 } 190 }	2,28,000	95,510	1,07.000	14,310	16,300	5,870
తూర్పుగోదావరి	3,220	570	5,250	2,380	74,040	9,810	24,400	7,320
పశ్చిమగోదావరి	190	30	25,900	11,080	67,900	9,270	26,500	8,520
కృష్ణా	1,010	160	1,45,000	61,760	6,400	850	19,500	6,290
గుంటూరు	40,330	6,890	2,03,000	83,580	2,580	300	1,71,000	58,100
కర్నూలు	1,13,640	13,740	4,51,000	1,88,060	1,330	110	11,600	3,090
అనంతపురం	96,320	10,390	4,13,000	1,48,530	35,200	2,420	3,070	950
కడప	33,140	3,740	2,14,000	79,210	5,070	270	1,340	850
నెల్లూరు	27,090	4,340	14,500	5,830	9,580	1,010	2,280	1,100
చిత్తూరు	20	10	1,94,000	77,820	4,280	400	340	130
బళ్లారి (3 తా॥లు)	*2,07,288	23,890	3,58,000	1,38,770	17,700	1,410	2,340	560
మొత్తం	5,16,920	64,330	22,51,650	8,92,530	3,31,080	40,160	2,78,670	92,780

*బళ్లారిజిల్లా 1950 - 51 పత్తి ఉత్పత్తి, విస్తీర్ణం లెఖ్ఖలు 1940 - 41 తాలూకావారీ ఉత్పత్తిదామాషాతో మూడు తెలుగు తాలూకాలకూ లెఖ్ఖగట్టి యివ్వబడ్డది.

జిల్లా	మిరప		పసుపు		ఉల్లిపాయలు (పంట టన్నులలో)	చెరకు పండించబడిన ఎకరాలు	మొత్తం, ఆహారేతర పంటలు పండించబడిన ఎకరాలు
	పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో	పండించబడిన ఎకరాలు	పండినపంట టన్నులలో			
	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
శ్రీకాకుళం విశాఖపట్టణం	13,000	9,670	890	...	24,710	19,766 38,417	4,28,790
తూర్పుగోదావరి	22,200	10,050	2,150	...	11,850	17,651	2,36,320
పశ్చిమగోదావరి	12,200	3,480	2,190	...	15,430	6,031	1,77,510
కృష్ణా	13,600	6,420	3,450	...	2,100	5,896	2,96,080
గుంటూరు	72,500	20,770	8,600	...	18,570	298	7,38,400
కర్నూలు	35,000	11,450	540	...	11,030	297	6,61,800
అనంతపురం	12,400	8,970	90	..	13,740	8,972	6,42,520
కడప	6,280	4,250	4,090	...	24,800	825	2,88,650
నెల్లూరు	12,100	4,340	250	...	770	91	1,61,010
చిత్తూరు	5,930	1,570	110	...	1,550	15,695	2,22,680
బళ్లారి (3 తాలూకాలు)	15,100	6,150	10	...	10,040	3,597	8,91,390
మొత్తం	2,20,310	87,120	22,370	...	1,34,590	1,17,536	47,45,150

Source : season and crop report of the Madras state 1950-'51 లోని అంచనాల ఆధారంతో కూర్చబడినవి.

ప శు సం ప ద

పశువుల సంఖ్యలో ఆంధ్ర దేశము, భారత దేశంలో ప్రధాన స్థానాన్ని వహిస్తున్నది. 2,35,85,478 పశువులు 1950 –'51 సంవత్సరంలో ఉన్నట్లు ప్రభుత్వ లెక్కలు తెలియ చేస్తున్నాయి. మన పశువులు సంఖ్యలో హెచ్చయినా – ఒక్క ఒంగోలు జాతి మినహా – నాణ్యంలో హీనమైనవి.

మన ఒంగోలు జాతి పశువులు, భారత దేశంలోని వివిధ పశు జాతులకు తలమానికమువంటివి. భారత దేశములోని వివిధ రాష్ట్రాలేగాక, విదేశాలుకూడా, మన ఒంగోలు జాతి పశువులను కొనిపోయి, వీటి సంతతిని అభివృద్ధి చేస్తున్నారు.

మొత్తం మదరాసు రాజధానిలోని పశు సంతతిలో, ఆంధ్ర పశు సంతతి 35.41% ఉన్నవి. ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో సాగు చేయబడే ప్రతి వంద ఎకరాలకు 39.7 ఎద్దులు – ఆవులు ఉన్నాయి. బొంబాయి రాష్ట్రంలో సాగు చేయబడే ప్రతి వంద ఎకరాలకు 25 ఎద్దులు, ఆవులు; అవిభాజ్య పంజాబులో 33 వుండేవి.

మొత్తం మదరాసు రాష్ట్రంలో ఉత్పత్తి అయ్యే వెన్న, పాలు, మీగడ మొదలైన వాటి (Dairy products) ఉత్పత్తిలో సగానికి పైగా ఆంధ్ర దేశం లోని పశువుల పాల ఉత్పత్తితో పోల్చి చూస్తే, మన పశుజాతి చాల వెనుకబడి ఉన్నదని ఈ క్రింద పొందుపరచబడిన లెక్కలు తెలియ చేస్తాయి.

దేశం		ఒక్క యీతకాలంలో ఇచ్చే పాలు (పౌనులలో)
నెదర్ లాండ్సు	...	5,559
డెన్ మార్కు	...	7,005
ఇంగ్లండు	...	5,576
జపాన్	...	5,857
ఆస్ట్రేలియా	...	3,463
ఇండియా	...	753

సుమారు 77 లక్షల కోడెలు – ఆవులు (cattle) 1950 – 51 సంవత్సరంలో ఆంధ్ర దేశంలో వున్నాయి. చిత్తూరు జిల్లాలోనే 10,86 వేల కోడెలు – ఆవులు వున్నాయి.

50 లక్షల బర్రెలు, 1,27 లక్షల దున్నపోతులు మన రాష్ట్రంలో వున్నాయి. నెల్లూరు, గుంటూరు, చిత్తూరు జిల్లాలలో, జిల్లాకు 13 లక్షలకు పైబడి దున్నపోతులున్నాయి. గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణా జిల్లాల్లో అధిక సంఖ్యలో బర్రెలున్నాయి.

రాష్ట్రంలో, 71 లక్షల గొర్రెలు, 29 లక్షల మేకలు వున్నాయి. ఇందులో అత్యధికభాగం చిత్తూరు, నెల్లూరు, అనంతపురం, గుంటూరు జిల్లాల్లో వున్నాయి. ఆంధ్ర దేశంలో, సాగు చేయబడే ప్రతి వంద ఎకరాలకు సగటున 16.2 మేకలున్నట్లు అంచనా వేయబడింది.

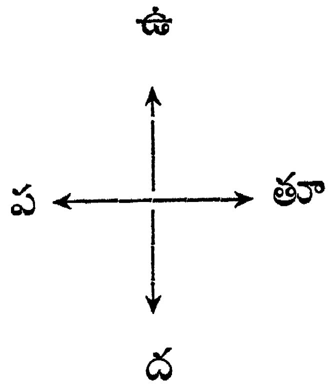
78లక్షల కోళ్ళు, 2,67 వేల బాతులు మనరాష్ట్రంలో 1950–'51 సం॥రంలో పెంచబడుతున్నట్లు అంచనా వేయబడింది. కోళ్ళ పెంపకం విశాఖ, చిత్తూరు జిల్లాల్లో అత్యధికంగా జరుగుతున్నది. తూర్పు గోదావరి, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలుకూడ, ముఖ్యమైన కోళ్ళ పెంపకపు కేంద్రాలు. బాతుల పెంపకంలో పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ప్రథమ స్థానాన్ని వహిస్తున్నది. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తూర్పు గోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరు జిల్లాలలో విరివిగా బాతులు పెంచబడుతున్నాయి.

నోటు : జిల్లావారీ వివరాలకు అనుబంధం ప్రక్క పేజీ చూడండి.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

పశుసంపద

బళ్ళారిజిల్లా మొత్తం వివరాలు యివ్వబడ్డాయి.

ఒరిస్సా
శ్రీకాకుళం
మధ్యప్రదేశ్
తూ.గోదావరి
విశాఖపట్నం
ప.గోదావరి
కృష్ణా
గుంటూరు
హైద్రాబాద్
బళ్ళారి
కర్నూలు
అనంతపూర్
కడప
నెల్లూరు
చిత్తూరు
మైసూరు
మద్రాసు
బంగాళాఖాతం

సూచిక

కోడెలు – ఆవులు

గేదెలు – దున్నలు

కోళ్ళు

పశువుల ఆసుపత్రి

పశువుల పరిశోధనా కేంద్రం

(జిల్లాలలోని పశువుల సంఖ్య ఆ మార్కు క్రింద లక్షలలో యివ్వబడింది.)

ఆంధ్రదేశ పశు సంపద 1950-51 (1)

జిల్లా (1)		కోడెలు-ఆవులు (2)	బర్రెలు (3)	దున్నపోతులు (4)	గొర్రెలు (5)	మేకలు (6)	గుర్రాలు (7)
1. శ్రీకాకుళం	...	7,97,588	4,15,385	12,12,973	5,55,220	2,33,766	3,962
2. విశాఖపట్నం	...	5,57,320	3,70,638	9,27,958	3,70,983	2,77,644	3,927
3. తూర్పుగోదావరి	...	7,82,042	4,26,479	12,08,521	1,17,447	1,57,875	6,306
4. పశ్చిమగోదావరి	...	6,16,279	4,48,722	10,65,001	1,63,585	1,24,166	5,406
5. కృష్ణా	...	5,48,118	6,23,209	11,71,397	2,72,634	1,46,034	3,530
6. గుంటూరు	...	5,45,594	7,89,046	13,34,640	7,09,351	2,18,656	4,933
7. కర్నూలు	...	4,47,398	3,55,216	8,02,614	6,57,205	2,66,531	4,395
8. అనంతపురం	...	6,44,315	2,24,293	8,68,608	11,67,787	3,30,074	2,843
9. కడప	...	4,07,762	3,69,366	7,77,128	7,07,761	2,50,803	2,262
10. నెల్లూరు	...	7,52,768	6,02,038	13,54,806	10,25,758	3,66,616	4,083
11. చిత్తూరు	...	10,86,903	2,41,519	13,28,422	10,02,797	4,22,664	716
12. బళ్లారి*	...	5,01,038	1,71,855	6,72,893	3,85,153	1,73,816	3,166
మొత్తం		76,87,125	50,37,766	1,27,24,961	71,35,687	29,68,648	45,529

*బళ్లారిజిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడింది.

ఆంధ్ర దేశ పశుసంపద 1950-51 (2)

జిల్లా	గాడిదలు (8)	పందులు (9)	పశుసంపద మొత్తం (10)	కోళ్ళు (11)	బాతులు (12)	వీటి మొత్తం (13)
1. శ్రీకాకుళం	6,162	50,893	20,63,019	8,75,931	40,190	9,16,121
2. విశాఖ	8,406	61,348	16,50,281	12,42,287	36,870	12,79,157
3. తూర్పు గోదావరి	4,632	57,298	15,52,132	7,06,216	35,509	7,41,725
4. పశ్చిమ గోదావరి	1,628	64,141	14,24,089	5,13,799	64,983	5,78,782
5. కృష్ణా	2,165	63,074	16,58,898	6,45,581	36,381	6,81,962
6. గుంటూరు	5,361	1,16,648	23,89,603	7,34,760	12,895	7,47,655
7. కర్నూలు	20,198	25,064	17,76,019	3,57,703	2,550	3,60,250
8. అనంతపురం	23,243	26,359	24,18,914	4,06,017	2,757	4,08,774
9. కడప	20,842	19,436	17,78,235	5,78,761	4,045	5,82,806
10. నెల్లూరు	12,309	40,372	28,03,976	7,70,613	25,459	7,97,072
11. చిత్తూరు	9,584	49,580	28,13,769	9,20,371	5,341	9,25,712
12. బళ్ళారి*	9,952	11,552	12,56,543	1,20,212	548	1,20,760
మొత్తం	1,25,482	5,85,765	2,35,85,478	78,72,251	2,67,528	81,40,776

Source: Season and crop report of the Madras state (1950-'51) P. 86 - 87

* బళ్ళారి జిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడ్డది.

అడవులు

ఆంధ్ర దేశంలో 1947 - 48 సంవత్సర లెక్కల ప్రకారం, 72,49 వేల ఎకరాలు అడవుల క్రింద ఉన్నవి. మొత్తం ఆంధ్ర దేశ వైశాల్యంలో అడవులున్న విస్తీర్ణం 18.29%. 1950 -'51 సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం అడవుల వైశాల్యం 82,92,916 ఎకరాలు. ఇందులో 66,23 వేల ఎకరాలు ప్రభుత్వ అధీనంలో ఉన్న రిజర్వు ఫారెస్టు.

రాష్ట్రంలో, వివిధ ఫారెస్టు డివిజన్ల క్రింద ఉన్న రిజర్వు ఫారెస్టు క్రింది విధంగా ఉంది :

రిజర్వు అడవులు : డివిజన్‌వారీ వైశాల్యం. (1950 - 51.)

డివిజన్		వైశాల్యం చదరపు మైళ్ళలో
1. విశాఖపట్నం	...	581
2. ఎగువ గోదావరి	...	886
3. దిగువ గోదావరి	...	612
4. గుంటూరు	...	1,164
5. తూర్పు కర్నూలు	...	1,072
6. పశ్చిమ కర్నూలు	...	876
7. అనంతపురం	...	905
8. బళ్ళారి	...	951
9. చిత్తూరు	...	781
10. ఉత్తర కడప	...	867
11. దక్షిణ కడప	...	930
12. నెల్లూరు	...	729
	మొత్తం	10,357

— 1951 సంవత్సరం "ఫారెస్టు శాఖ నిర్వహణ రిపోర్టు" నుండి - 32-33 పేజీలు.

ఏజన్సీ (మన్యం), నల్లమల అడవులు మన ప్రధాన అటవీప్రాంతం. ఉభయ గోదావరి జిల్లాల్లో ఏజన్సీ (మన్యం) అడవులు, కర్నూలు, కడప ప్రాంతాలలో నల్లమల అడవి ప్రధాన భాగాలున్నాయి.

మన అడవుల అభివృద్ధికి నిర్మాణాత్మక చర్యలు తీసుకోకపోయినా, ప్రభుత్వానికి ప్రతి సంవత్సరం, ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు ఖర్చులుపోను రు. 25 లక్షల పైబడి ఆదాయం వస్తున్నది. డివిజన్‌వారీ 1950 –'51 సంవత్సరపు ఆదాయ వ్యయాలు, ఫారెస్టు శాఖ అడ్మినిస్ట్రేషన్ రిపోర్టు లెక్కల ప్రకారం ఇలా ఉన్నాయి :

డివిజన్	ఆదాయం (రూపాయల్లో)	వ్యయం (రూపాయల్లో)
విశాఖపట్నం ...	2,98,595	1,30,084
ఎగువ గోదావరి ...	5,43,099	1,52,897
దిగువ గోదావరి ...	8,34,235	1,77,199
గుంటూరు ...	2,99,185	2,05,026
తూర్పు కర్నూలు ...	2,50,453	1,50,971
పశ్చిమ కర్నూలు ...	7,91,254	1,59,707
అనంతపురం ...	2,93,055	1,73,205
బళ్ళారి ...	2,03,789	1,88,241
చిత్తూరు ...	2,27,967	1,74,424
ఉత్తర కడప ...	2,07,673	1,42,421
దక్షిణ కడప ...	3,87,166	1,57,426
నెల్లూరు ...	5,71,965	3,97,911
మొత్తం	49,08,436	22,09,512

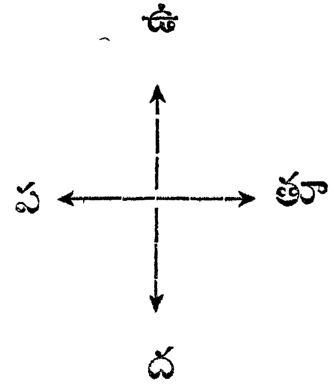
నోటు .— ఈ ఆదాయంలో, ఒక్క అటవీ సంపద అమ్మకం మూలంగా వచ్చే ఆదాయమేకాక, కేంద్ర ప్రభుత్వ సబ్సిడీలవంటి కొన్ని మొత్తాలు చేర్చబడినవి. ఖచ్చితంగా అటవీ సంపద అమ్మకంవల్ల 1950 –'51 సంవత్సరంలో వచ్చిన ఆదాయం రు. 42,12,249. (1951 సం॥రం ఫారెస్టుశాఖ నిర్వహణ రిపోర్టునుండి–121 పేజీ)

అటవీ శాఖకు వచ్చే మొత్తం ఆదాయంలో రు. 17,31 వేలలో, సుమారు సగం భాగం వంట చెరుకు, బొగ్గు, అమ్మకాలద్వారానే వస్తున్నది. దిగువ గోదావరి, గుంటూరు, ఉత్తర కడప, దక్షిణ కడప, నెల్లూరు, చిత్తూరు ఈ ఆదాయంలో అధిక భాగం సంపాదించే డివిజన్లు.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

అడవులు

బళ్ళారి జిల్లా సంఖ్యలు మొత్తం
ఇవ్వలేదు.

ఒరిస్సా
మధ్యప్రదేశ్
శ్రీకాకుళం
హైదరాబాద్
గుంటూరు
కర్నూలు
నెల్లూరు
కడప
చిత్తూరు
మైసూరు
మద్రాసు

సూచిక

— అడవులు

(జిల్లాలలో ఇచ్చిన అంకెలు లక్షల ఎకరాలలో ఆ జిల్లాలలోని అడవుల విస్తీర్ణమును తెలియజేస్తాయి)

తరువాత అధిక ఆదాయాన్ని తెచ్చేది వెదురు. వెదురు అమ్మకంద్వారా రు. 9,71 వేలు ఆదాయం వస్తున్నది. ఒక్క ఎగువ గోదావరి, దిగువ గోదావరి డివిజన్లే, సుమారు 4 లక్షల రూపాయల ఆదాయాన్ని తెస్తున్నాయి. ఏజన్సీ అడవులు, పశ్చిమ కర్నూలులలోనే వెదురు విస్తారంగా లభిస్తున్నది.

కలప అమ్మకంద్వారా రు. 6,64 వేల ఆదాయం తీయబడుతున్నది. దిగువ గోదావరి, పశ్చిమ కర్నూలు డివిజన్లు రు. 4,70 వేల పైబడిన ఆదాయాన్ని తెస్తున్నాయి.

ఇంత విశాలమైన అటవీభాగం ఉన్నా, వీటి అభివృద్ధికి ఎట్టి శ్రద్ధ తీసికొనబడటం లేదనటానికి చక్కటి నిదర్శనం, మన అడవులలో "పెంచబడుతున్న" గంధపు "తోపులే". 1950–'51 సంవత్సరంలో గంధపుచక్క అమ్మకంక్రింద రు. 1254 మాత్రమే ఆదాయం వచ్చింది.

మన అడవులపై ప్రభుత్వం ఏ మాత్రం శ్రద్ధ వహించినా, ఇప్పటి ఆదాయాన్ని ఎన్నో రెట్లు పెంచవచ్చును.

నోటు :— జిల్లా వారి వివరాలకు ప్రక్క పేజీలోని పట్టీ చూడండి.

డివిజన్లవారీ ఆదాయ వివరాలు (1950-51)

డివిజన్లు (1)	గంధపుచెక్క అమ్మకం ద్వారా (రూపాయల్లో) (2)	కలప అమ్మకం ద్వారా (రూపాయల్లో) (3)	బొగ్గు, వంటచెరకు అమ్మకం ద్వారా (రూపాయల్లో) (4)	వెదురు అమ్మకంద్వారా (రూపాయల్లో) (5)	పశువులు మేసినందుకు పచ్చిక అమ్మకంద్వారా (రూపాయల్లో) (6)	చిల్లర అమ్మకాలద్వారా (రూపాయల్లో) (7)	దొంగ అమ్మకాల నిరోధంద్వారా (రూపాయల్లో) (8)	మొత్తం డివిజన్లవారీ ఆదాయం (రూపాయల్లో) (9)
1. విశాఖపట్టణం	834	16,903	46,788	1,68,543	6,077	31,613	652	2,71,410
2. ఎగువగోదావరి	162	2,36,360	10,328	2,04,380	4,308	68,142	4,288	5,27,968
3. దిగువగోదావరి	20	59,497	4,96,211	2,15,615	8,412	22,876	10,514	8,13,745
4. గుంటూరు	...	5,275	1,19,316	6,054	44,336	34,679	388	2,10,048
5. తూర్పుకర్నూలు	...	71,378	38,517	56,200	31,360	34,018	2,239	2,33,712
6. పశ్చిమకర్నూలు	72	2,48,786	1,30,750	2,68,719	19,341	57,380	28,327	7,53,375
7. అనంతపురం	44	10	9,738	1,730	21,430	73,401	430	1,06,783
8. బళ్ళారి*	118	15,765	34,709	1,829	40,450	47,683	65	1,40,614
9. చిత్తూరు	...	6,342	1,17,751	12,906	20,954	29,423	846	1,88,222
10. ఉత్తర కడప	7	...	1,21,183	15,911	26,299	5,594	1,371	1,70,365
11. దక్షిణ కడప	2	4,438	2,33,395	18,990	17,181	85,780	1,856	3,62,642
12. నెల్లూరు	...	103	3,72,437	...	23,226	34,194	1,714	4,31,674
మొత్తం ఆదాయం అయింటంవారీ (రూ॥ల్లో)	1,254	6,64,857	17,31,123	9,71,477	2,63,365	5,24,783	55,390	42,12,249

Source: Administration Report of the Forest Department of the Madras State-(For the year ending 31st March 1951.) Page from 103-104

నోటు: ఇందులో జిల్లాలుగా ఉదహరించబడిన డివిజనులు, ఆయా జిల్లాల రెవిన్యూ డివిజన్ల సరిహద్దులకు పరిమితిమైలేవు-ఫారెస్టు శాఖవారు పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం, ఏర్పరచిన డివిజన్లుగా మాత్రమే పరిగణించాలి.

* బళ్లారి డివిజన్ మొత్తంగా తీసుకోబడింది. ఆంధ్ర - ఆంధ్రేతర భేదం పాటించబడలేదు.

ఖనిజ సంపద

ఆంధ్ర దేశంలో ఇతర సహజ సంపదలతోపాటు ఖనిజ సంపదకూడా అపారం. మైకా, మాంగనీసు, క్రోమైట్, ముడిఇనుము, రాగి, ఆస్‌బెస్టాస్, బెరైటిస్ మున్నగు ఖనిజాలు మన రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో దొరుకుతాయి.

ఆస్‌బెస్టాస్:

దీనినే "రాతినార" అంటారు. గుడ్డ, కాగితము తయారుచేయుటకు, ఉష్ణ నిరోధక వస్తువుల తయారీకి, సిమెంటుతో కలిపి గొట్టాలను, రేకులను తయారు చేయుటకు వుపయోగింతురు.

కడప జిల్లాలోని వేంపల్లి ప్రాంతంలో మేలురకం దొరుకుతుంది. కర్నూలు జిల్లాలోని మల్కాపురం ప్రాంతంలోను, అనంతపురంలోని వెంగన్నపల్లి ప్రాంతంలోనూ దొరుకుతుంది.

కడప జిల్లాలో 1946 లో 18 టన్నుల రాతినార తీయబడింది. దీని విలువ రు. 20,044 లుగా అంచనా వేయబడింది. ఇదే సంవత్సరంలో భారత దేశంలో (విభజనకు పూర్వం) తీయబడిన 307 టన్నుల రాతినార రు. 48,000 లకు అమ్మబడింది. ఇందులో ఒక్క కడపజిల్లా నుకు 18 టన్నులే రు. 20,000 లకు అమ్మబడిందంటే, మన రాతినార దేశంలోకల్లా ఎంత మేలురకమో గ్రహించవచ్చు.

బెరైటిస్:

దీనినే తెలుగులో "ముగ్గురాయి" అంటారు. రంగులు తయారు చేయుటకు వుపయోగింతురు. ఇందులోని నాసి రకమును నూనె బావులు తవ్వటంలో వినియోగిస్తారు.

మన ముగ్గు రాతి ఖనిజ సంపద భారత దేశంలోని ఏ ఇతర ప్రాంతంలో కంటేకూడా చాల ఎక్కువ – అనంతపురం, కడప, కర్నూలు జిల్లాల్లో ఈ ఖనిజం దొరుకుతున్నది.

1946 వ సంవత్సరంలో భారతదేశ ఉత్పత్తి 29,091 టన్నులు (విలువ రు. 3,68,680.) ఇందులో పై మూడు జిల్లాల ఉత్పత్తి 28,874 టన్నులు (విలువ రు. 3,64,330.)

మన రాష్ట్రంలో తీయబడుతున్న ఖనిజం, ఉత్తర హిందూదేశపు రంగుల, పరిశ్రమకు, నూనె శావుల త్రవ్వకానికి ప్రస్తుతం ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. మన రాష్ట్రంలో ఇది ఏ పరిశ్రమకూ వుపయోగపడటంలేదు. స్థానికంగా "బేరియం" రసాయనాల ఉత్పత్తిని, రంగుల పరిశ్రమను ప్రారంభించిన, మన ఈ ఖనిజ సంపద నంతటినీ మనమే ఉపయోగించవచ్చు.

బాక్సైట్ (Bauxite) :-

ఇది గోధుమ, రాగి, తెలుపు రంగులలో (Broun or Gray, and white) ముద్దగాగాని, పొడిగాగాని దొరకుతూంది.

నిత్య జీవితంలో ఉపయోగపడే అల్యూమినం, బాక్సైట్ (Bauxite) నుండే తీయబడుచున్నది. అతి హెచ్చు ఉష్ణోగ్రతకు ఆగగలిగిన ఇటుకలు తయారు చేయుటకు, నూనెల పరిశుద్ధి చేయుటకు, నూనె రంగును మార్చుటకు ఈ ఖనిజం వుపయోగపడుతుంది.

విశాఖపట్నం, గోదావరి జిల్లాలలోని తూర్పు కనుమల ప్రాంతంలో ఈ లోహం దొరుకుతుంది. ఇంతవరకు దీని త్రవ్వకం విషయంలో తగిన శ్రద్ధ తీసుకొనబడలేదు.

కట్టుబడిరాయి (Building Stone) :-

రాష్ట్రమంతటా కట్టుబడిరాయి సమృద్ధిగా దొరుకుతున్నది. సామాన్య కట్టుబడులకేకాక, తిరుపతి, అమరావతి, నాగార్జునకొండ, హంపి మున్నగు శిల్పాలు తయారు చేయుట కుపయోగించబడే నాణ్యపు రాయి మనకు సమృద్ధిగా వుంది.

కర్నూలు, కడప, అనంతపురం, గుంటూరు జిల్లాలలో నాపరాయి విస్తారంగా దొరుకుతున్నది. నేలమీద పరచుటకు, ఇండ్ల కప్పులకు వుపయోగిస్తారు.

నెల్లూరు – కర్నూలు జిల్లాల సరిహద్దులలో వున్న కంభం, మార్కాపురం లలో పలకరాళ్ళు (Slates) విస్తారంగా కలవు. ఇచ్చట పలకల తయారీ జరుగుతున్నది.

గుంటూరు జిల్లాలోని రెంటచింతల, పిడుగురాళ్ళ, దాచేపల్లి ప్రాంతాలలోను; విశాఖ, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని కొండ ప్రాంతాలలోను; ముఖ్యంగా అనంతగిరి సమీపంలోనున్న " బొర్ర " ప్రాంతంలోను, అత్యుత్తమమైన చలువరాయి దొరకును.

ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోని రెంటచింతలలో మాత్రమే ప్రస్తుతం, ఈ చలువరాతి పరిశ్రమ వున్నది.

రాష్ట్రంలోని అనేక ప్రాంతాలలో రోడ్ల నిర్మాణానికి, ఇండ్ల కట్టుబడికి, మైలురాళ్ళకు పనికివచ్చే రాయి వివిధ క్వారీలలో తీయబడుతున్నది.

క్రొ మై ట్ (Chromite):

ఇది నల్లగా గోధుమవన్నె చాయగలిగి వుంటుంది. దీనిని ఇతర లోహాలతో కలిపి తుప్పుబట్టని వుక్కు (Stainless steel) చేయుటకు వుపయోగింతురు. నాచు రకం క్రోమైట్ కలసిన వుక్కును ఆయుధాల పూతకు (Armour plating) వుపయోగింతురు.

వివిధ పరిశ్రమలల్లో అధిక వుష్ణోగ్రతలో పని చేయవలసిన యంత్ర భాగాలకు, ఎక్కువపాళ్ళు క్రోమియమ్ కలిపిన లోహములో చేయుదురు. దీనిని విద్యుత్ పరికరాల వుత్పత్తిలోకూడా, వుష్ణనిరోధకముక్రింద వాడుదురు.

కృష్ణాజిల్లాలో కొండపల్లి పరిసరాలలో క్రోమైట్ కనుగొనబడినది. ఈ ప్రాంతంలోని "కడిం పోతవరం''వద్ద (రిజర్వు ఫారెస్టు సరిహద్దున) కనుగొనబడిన గని, సమీపప్రాంతాలలో దొరికే లోహంకంటె మేలురకంగా ఎంచబడుతున్నది.

1942-'43 సంవత్సరాలలో, సంవత్సరానికి సుమారు 500 టన్నుల క్రోమైట్ ఇచ్చట తీయబడింది. 1946 సంవత్సరంలో 274 టన్నులు మాత్రమే తీయబడినది. ఇదివరలో పనిచేస్తూవచ్చిన రాయల్ మైనింగ్ సిండికేట్-గుంటూరు, రాజేంద్ర మైనింగ్ సిండికేట్-గుంటూరు, కొన్ని సంవత్సరాలుగా పనిచేయటం లేదు. బెన్నీ కంపెనీ (Benny & Co ,) మదరాసు, ప్రస్తుతం ఇచ్చట పని కొనసాగిస్తున్నది.

పింగాణీ మట్టి (CLAY)

పింగాణీ పరిశ్రమకు పనికివచ్చే వివిధ రకాల మట్టి వివిధజిల్లాలలో విరివిగా దొరుకుతుంది. ఇందులోని తెల్లమట్టి బట్టలపరిశ్రమలోను, కాగితపు వుత్పత్తికిని వాడుదురు. కుండలు, ఇటుకలులాంటి నిత్య జీవితావసరాల నెన్నింటినో చేయుటకు ఇది వుపయోగపడును.

తెల్లమట్టి విశాఖపట్నం జిల్లాలోని చోడవరంకు ఆరుమైళ్ళదూరాన వున్న జెన్నవోలు కొండలలోను, భోగాపురంలోను, విజయనగరంసమీపంలోని దాసన్నపేటలోను, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని కొత్తగ్రామ్మాను (రాజమండ్రి సమీపంలో) లోను, కర్నూలు జిల్లాలోని బేతంచర్ల రైల్వేస్టేషన్ సమీపంలోని రామల్లకోట ప్రాంతంలోను, ప్రేమగ్రామ సమీపంలోను, అనంతపురం జిల్లాలోని బాలాపురం, ఉరవకొండ ప్రాంతాలలోను, గుంటూరుజిల్లాలోని మాచర్లలోను, మరికొన్ని ఇతర ప్రాంతాలలోను, విశేషంగా దొరుకుతున్నది.

విశాఖజిల్లాలోని వరహానది ఒడ్డుననున్న పాకలపాడు ప్రాంతంలోను, విజయనగరం సమీపమున ఉన్నదాసన్నపేటలోను, విశాఖపట్టణంలోని హార్బరు సమీ

పంలో ఉన్న గవర్నమెంటు స్థలంలోను, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని కొత్తబొమ్మూరు లోను, కడపజిల్లాలోని సత్తిగుంట, ముష్టి ఏరునదిలోను, చిన్నవరంపాడులోను, కర్నూలుజిల్లాలోని అంబాపురంలోను, నెల్లూరులోని జానకమ్మపేట చెరువు కాలువ ల్లోను, రంగుమట్టి విశేషంగా దొరుకుతున్నది. ఈ మట్టి వివిధరంగులలో ఉన్నది.

గూడూరు, బేతంచర్ల, బెజవాడలలో మాత్రమే కొద్దిపాటి పింగాణీ పరిశ్రమ కొనసాగుతున్నది. మన పింగాణీ మట్టిని సద్వినియోగం చేసుకోవాలంటే ఈ పరిశ్రమను అభివృద్ధి చేయవలసి వున్నది.

రాక్షసిబొగ్గు :

ఆవిరి యంత్రాలను పని చేయించుటకు రాక్షసిబొగ్గును వాడుదురు. బొగ్గులోని కొన్ని పదార్థాలను తొలగించి "కోక్"ను తయారు చేయుదురు. లోహ పరిశ్రమకు అవసరమైన అత్యున్నత ఉష్ణోగ్రతా సృష్టికి, "కోక్" ను వాడుదురు. బొగ్గునుండి బెంజాల్, అమ్మోనియా, నాఫ్తలీన్ (కలరా వుండలు), తారు మున్నగు ఉప పదార్థములను (Byproducts) తయారు చేయుదురు.

ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో ఇంతవరకు ఎచ్చటా రాక్షసి బొగ్గును తీయుటలేదు. జరిగిన పరిశోధనలమూలంగా గోదావరీ నదికి ఇరుప్రక్కల బొగ్గు నిల్వలు వున్నట్లు తేలింది. తూర్పు గోదావరి జిల్లా ముమ్మడివరం ప్రాంతంలో బొగ్గు నిల్వలున్నట్లు భారత భూగర్భశాఖ 1944 లో జరిపిన పరిశోధనలో బైటబడింది. భద్రాచలానికి సమీపముననున్న గౌరీదేవిపేట సమీపంలోకూడా బొగ్గు నిల్వలున్నట్లు కనుగొన్నారు. తోటపల్లి ప్రాంతంలో 1870–71 సంవత్సరంలో గొట్టాలను దించి పరిశీలన కొనసాగించారు. 10 అడుగుల ఆరు అంగుళాలనుండి, 18 అడుగుల మందము వరకు బొగ్గు వున్నట్టు పరిశోధనలవల్ల తేలింది.

1890 – 95 సంవత్సరాలమధ్య గోదావరి కోల్ కంపెనీ ఈ ప్రాంతంలో నాణ్యమైన రాక్షసి బొగ్గును 3,657 టన్నులను త్రవ్వింది. ఈ ప్రాంతంలో మేలురకం బొగ్గు విరివిగా దొరకవచ్చునని, అందుకు అవసరమైన పరిశోధనలు కొనసాగించవలయునని, భారత భూగర్భ శాఖా పరిశోధకులు అభిప్రాయ పడుతున్నారు.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని బెడదనూరు (పోలవరం ఏజన్సీ) ప్రాంతంలో బొగ్గు గనులున్నట్లు నిర్ణయించబడింది. 1922 – 23 సంవత్సరంలో, హైదరాబాదు కంపెనీచేత స్వర్ణవారిగూడెం పక్కన (ఇది బెడదనూరుకు ఎనిమిది మైళ్లు) మూడు గొట్టాలు దింపబడినవి, వీనిలో 10 అ॥ 6 అం॥ మందమువరకు బొగ్గు తగిలింది. కాని ఈ బొగ్గు చాల నాసికరకం.

కొవ్వూరు తాలూకా (పశ్చిమ గోదావరి) లోని, ఎర్నగూడెం ప్రాంతంలోకూడా బొగ్గు నిల్వలున్నట్లు పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. జంగారెడ్డిగూడెం ప్రాంతంలో గొట్టాలు దింపినా ఎట్టి బొగ్గు నిల్వలు తగలలేదు. కాని భూగర్భంలో

వున్న కొండ పొరలు తొలిచి పరిశోధనలో మరింత లోతువరకు కొనసాగించిన రాక్షసిబొగ్గు దొరకవచ్చునని భూగర్భ పరిశోధనలు తెలియ చేస్తున్నాయి.

పరిశ్రమాభివృద్ధికి రాక్షసిబొగ్గు అవసరం దృష్ట్యా, గోదావరి లోయలో విరివిగా పరిశోధనలు జరపటం అత్యవసరం.

రాగి :

మానవుడు విరివిగా ఉపయోగించే లోహాలలో రాగి ఒకటి.

విద్యుత్ పరిశ్రమలోను, మోటార్ల నిర్మాణంలోను, స్విచ్‌ల తయారీకి, డైనమోభాగాలకు, విద్యుత్ ప్రవాహానికి అవసరమైన తీగలకు, టెలిఫోన్, టెలిగ్రాఫ్ పరికరాలకు రాగి నుపయోగించుతారు. గృహఅవసరాలకే గాకుండా, రైళ్ళు, ఓడలు, విమానాల తయారీలోకూడా దీనిని ఉపయోగింతురు. కంచు, ఇత్తడి మొదలైన లోహాల తయారు చేయుట కుపయోగించుతారు.

నెల్లూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో 19 వ శతాబ్దంలో ఈ ఖనిజాన్ని త్రవ్వటం ప్రారంభించారు. అనంతపురం జిల్లాలోని మదిగుబ్బ ప్రాంతంలో రాగి తవ్వకానికి కొద్దికాలం క్రితం ప్రభుత్వం లైసెన్సు ఇచ్చింది. ఇది మినహా ప్రస్తుతం మరెచ్చటా ఈ పరిశ్రమ కొనసాగటంలేదు. 1926 వ సంవత్సరంలో నెల్లూరు జిల్లానుండి 14 టన్నులు, 1932 సంవత్సరంలో 365 టన్నులు ముడిరాగి తీయబడింది.

నెల్లూరు జిల్లాలోని గరిమినపెంట ప్రాంతంలోని ముడిరాగి పరిశోధనకని పంపగా, ఇందులో నూటికి 70 వంతుల రాగి వున్నట్లు తేలింది. 1933 వ సంవత్సరంలో జర్మన్ పరిశోధకులు జరిపిన పరిశోధనలలో "గరిమినపెంట" ప్రాంతంలో విస్తారమైన రాగి గనులున్నట్లు బైటపడినది. ఈ ప్రాంతంలో ఏడు గ్రూపులుగా లోహమున్నట్లు తెలుస్తున్నది. వీనిలోకల్లా, నిలగాని, సాలిగిరి గనులు ఎక్కువ ఖనిజాన్ని ఇవ్వగలవని అంచనా వేయబడింది. ఉదయగిరి తాలూకాలోని నరసింహాపురం, కాళహస్తి జమీందారీలోని పాముూరు, గోగులపల్లి ప్రాంతాలలోకూడా రాగి దొరుకు సూచనలు వున్నవి.

వినుకొండ తాలూకాలో ఉత్తరంగా ఉన్న గుంట్లపాలెం, లేక అగ్నిగుంటల ప్రాంతంలోను, కర్నూలు జిల్లాలోని గని ప్రాంతంలోనూ, కడపజిల్లాలోని జంగంరాజులపల్లి ప్రాంతంలోను రాగి లభించవచ్చునని పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

వజ్రాలు :

ఇవి ఆభరణాలకేగాక, యంత్రాలకు ఉపయోగిస్తారు. మొత్తం ప్రపంచ ఉత్పత్తిలో నూటికి 20 పాళ్ళు పైబడి పారిశ్రామిక అవసరాలకు వుపయోగ పడుతున్నాయి. గట్టివస్తువులను కోయటానికి వుపయోగించే 'డ్రిల్లు'లలోనూ, అతిసున్నితమైన తీగెల తయారీకి వీటిని వుపయోగిస్తారు.

శతాబ్దాల తరబడి ఆంధ్రదేశం వజ్రవైఢూర్యాలకు పేరువాసినది. బ్రిటిష్

రాణి కిరీటంలోని ప్రసిద్ధిచెందిన కోహినూరు వజ్రము, గుంటూరుజిల్లాలోని కొల్లూరు ప్రాంతపు వజ్రపుగనులలోనిదని డా॥ బాల్ అనే భూగర్భశాస్త్రజ్ఞుని అభిప్రాయం. దీని తూకము 787⅜కారెట్లు (కారెట్ = .2 గ్రాములు) వుండేది. ఇది తదుపరి 280 కారెట్లకు తగ్గించబడినవి. రాయలసీమ జిల్లాలు ఈ సంపదకు ప్రసిద్ధిమోసినవి.

అనంతపురం జిల్లాలోని వజ్రకరూరు ప్రాంతంలో నేటికీ వజ్రసంపద అధికంగా ఉన్నదని పరిశీలకుల అభిప్రాయం. ఇచ్చట వజ్రోత్పత్తినిబట్టే దీనికి ఈపేరు వచ్చినదని చెపుతారు. ఇది గుంటకల్ రైల్వే కేంద్రానికి ఎనిమిదిమైళ్ల దూరం. గత 12 సంవత్సరాలలో వజ్రకరూరులోను, దాని పరిసరాలలోను కొన్ని విలువైన రాళ్లు దొరికినట్లు తెలుస్తున్నది. మంచి వర్షం కురిసినతర్వాత జాగ్రత్తగా పరిశీలించితే ఇటువంటివి దొరుకుతూ వచ్చాయనియు, గనుక ఇచ్చట విలువయిన వజ్రసంపద వున్నదనియు పరిశోధకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

అనంతపురం జిల్లాలోని లత్తవరం, గడ్డిహత్తూరు (పెద్దహోతూరు), గంజికుంట, బడిసినపల్లి, కంగనపల్లి, ములకలపెంట, వుప్పరపల్లి, జొన్నగిరి, గుడిఅనంతపురం, పెరవలి, గిరికట్ట, తుగ్గలి మున్నగు ప్రాంతాలలో వజ్రాలు దొరకవచ్చునని, ఈ ప్రాంతంలో విరివిగా పరిశోధనలు జరిపిన టి. వెంకయ్యగారి అభిప్రాయము.

గుంటూరుజిల్లాలోని మద్దెందుర్గ ప్రాంతంలోను, తూర్పుగోదావరిలోని భద్రాచలం సమీపాన వున్న నదిబడ్డునను, కర్నూలుజిల్లాలోని రామర్లకోట ప్రాంతంలోను దొరికే అవకాశం వున్నదని భూగర్భ పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లి ప్రాంతంలోను, విశాఖజిల్లాలోని తూర్పుకనుమల లోను, నెల్లూరులోని సైదాపురం ప్రాంతంలోను, రాజమండ్రి ప్రాంతంలోని గోదావరి కిరుప్రక్కలను, విలువయిన రాళ్లు దొరుకుతాయని భూగర్భ పరిశోధనలు తెలియజేస్తున్నాయి.

బంగారము:

విలువైన లోహాలలో ఇది ఒకటి. ఆంధ్రజిల్లాలలో విరివిగా దొరకకపోయినా, అనంతపురం, చిత్తూరు జిల్లాలలో బంగారపు నిల్వ లున్నట్లు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

1905 వ సంవత్సరంలో అనంతపురం గోల్డుఫీల్డు లిమిటెడ్ అనే కంపెనీ, రామగిరి ప్రాంతంలో పరిశోధనలు కొనసాగించింది. తరువాత కొంతకాలానికి ఇదే ప్రాంతంలో నార్తు అనంతపురం గోల్డు మైన్సు లిమిటెడ్ అనే సంస్థకూడా పరిశోధనలు చేసింది. 1910 వ సంవత్సరంనుండి 1927 వ సంవత్సరంవరకూ, ఈ ప్రాంతంలో పై రెండు కంపెనీలు బంగారాన్ని త్రవ్వుతూ వచ్చాయి. 1910 - 27 సంవత్సరాలమధ్య 1,82,315 ఔన్సుల బంగారం తీయబడింది. ప్రస్తుతం త్రవ్వకం కొనసాగటంలేదు.

ఇంత విలువయిన లోహము ఉన్నా, ఇంతవరకు నిలువలను నిర్ణయించటానికి సరియైన పరిశోధనలు కొనసాగించబడలేదు.

గ్రా ఫై ట్ (Graphite):

ఇది బొగ్గుయొక్క స్ఫటికము (crystall). ఇది పొరలక్రింద, చిన్న చిన్న ముక్కలక్రింద దొరుకుతుంది. నల్లగా, మెత్తగా అంటుకున్న చేతులకు రంగంటుతూ వుంటుంది.

దీనిని లోహాలు కరగించటానికి అవసరమయ్యే మూసల తయారీకి, అతివేగంతో తిరిగే యంత్రభాగాలలో వేడిని తగ్గించుటకు కందెనగాను (lubricant), పెన్సిళ్ళ ములికల తయారీ మున్నగువాటికి వుపయోగిస్తారు.

విశాఖజిల్లాలోని తడిపాలుగ్రామంలో (నర్సిపట్నంకు కొద్దిదూరంలో) నాణ్యమైన గ్రాఫైట్ ఖనిజం వున్నది. ఇదేజిల్లాలోని సాలూరు, కాశీపురం, కీసర, మునిపల్లి, వేమువిలాస్ లోకూడా దొరుకుతుంది.

తూర్పుగోదావరి జిలాలోని, సీతపల్లి, గొల్లగూడెం, రామన్నపాలెంలో (చోడవరం డివిజన్) కొంతకాలం గ్రాఫైట్ త్రవ్వబడింది. యల్లవరం ప్రాంతంలోని కోదాడలో మేలురకము ఖనిజం వున్నట్లు కనుగొనబడింది. భద్రాచలం ప్రాంతంలోని వుప్పాట్ల, వేటకొండలలో ఇది త్రవ్వబడుచున్నది.

పశ్చిమగోదావరిలోని బెడనూరు ప్రాంతంలోను, సామల్‌కొండలోను, కృష్ణాజిల్లాలోని పెద్దంపూరు ప్రాంతంలోకూడా ఇది దొరుకుతుంది.

జిప్సం (Gypsum) : సిమెంటుతయారీలోను, తెల్లసిమెంటు వుత్పత్తికి, ప్లాస్టర్ ఆఫ్ పారిస్ తయారుచేయుటకు 'జిప్సం' వుపయోగపడుతుంది. రంగుకాగిత పరిశ్రమలోను, గ్లాసులకు మెరుగుపెట్టుటకుకూడ దీనిని వాడుదురు.

నెల్లూరుజిల్లాలోని సూళ్లూరుపేటకు తూర్పునవున్న పులికాట్టుసరస్సు ప్రాంతంలో వంద చదరపుమైళ్ల ప్రాంతంలో ఇది విరివిగా దొరుకుతుంది. పరిశోధన చేసిన 20 చదరపు మైళ్లలోను, ప్రతి అడుగులోతుకు మైలు 1 కి 10 వేల టన్నుల "జిప్సం" దొరుకుతుందని అంచనా వేయబడింది. గుంటూరుజిల్లాలోని సంతరావూరు, కొత్తపట్నం సమీప ప్రాంతాలలోకూడా విరివిగా దొరుకుతుంది. సూళ్లూరుపేటలో తీస్తున్న బహుకొద్ది మొత్తం మినహా, దీనిని యింతవరకుత్రవ్వి తీయటంలేదనే చెప్పాలి.

ఇ ను ము :

భూగర్భంలో విరివిగా దొరికే ఖనిజాలలో ఇనుము ఒకటి. వందలాది ఖనిజాలలో ఇనుము ఏదో కొన్ని పాళ్ళలో దొరుకుతూనే వుంటుంది. కాని దీనిని విస్తృత అవసరాన్నిబట్టి అత్యధిక భాగం ముడి ఇనుము దొరికే పదార్థాలకొరకే పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి.

కర్నూలు జిల్లాలోని చాబోలు కొండల ప్రాంతంలో ముడి ఇనుము విరివిగా దొరుకుతుందని 1943 లో జరిగిన పరిశోధనలు తెలియచేస్తున్నాయి. ఇచ్చట దొరికే ముడి ఇనుములో సుమారు 65% ఇనుము, 5% సిలికా, మున్నగునవి వున్నట్టు రుజువయింది.

విశాఖపట్నంలోని చిత్ర ప్రాంతంలోను, మోదుపూరులోను, సరిసిపట్నం సమీపంలోను, పశ్చిమ గోదావరిలోని పోలవరం, కృష్ణాలోని గొల్లపల్లి, తూర్పు గోదావరిలోని రాజమండ్రి సమీప ఇసుక భూముల్లో ఇనుము దొరుకునని ఊహించ బడుతున్నది. కృష్ణా జిల్లాలోని జగ్గయ్యపేట పరిసరాలలో నూతనంగా అనేక నిల్వలు కనుగొనబడ్డాయి. త్రవ్వకంకూడ ఇప్పుడిప్పుడే కొనసాగిస్తున్నారు.

కర్నూలు జిల్లాలోని వెలుదుర్తి, రామల్లకోటలో మేలురకం ఇనుము నూటికి 20 పాళ్లు దొరుకునని అంచనా వేయబడింది. ఒక్క కర్నూలుజిల్లాలోనే ఇనుముదొరికే పదిప్రదేశాల్లో 37,14,000 టన్నుల శ్రేష్టమైన ఇనుము దొరుకుతుందని అంచనా వేయబడుతున్నది. ఇచ్చట సామాన్య తరగతికిచెందిన ఇనుము అనేకలక్షల టన్నులలో దొరుకుతుంది.

గుంటూరుజిల్లాలోని సింగరాయకొండ ప్రాంతంలోని కొణిజేడు కొండల్లో నాలుగుగనులు కనుగొనబడినవి. ఒంగోలుకు ఆగ్నేయదిశగా ఉన్న గుట్టల్లోను, పెద్ద మెట్టగుట్టల్లోను గుండ్లకమ్మ ప్రాంతంలోను, ఇనుము వున్నట్లు నిర్ణయించ బడింది.

సీ స ము :

ఇది మెత్తగా ఉంటుంది. కాని ద్రావకంలో వేసినా కరగదు.

పరిశ్రమలలో, ముఖ్యంగా ముద్రణా పరిశ్రమలోను, రంగుల తయారీలోను, వివిధ లోహాల తయారీకి విరివిగా వుపయోగపడును. సీస మిశ్రిత లోహాలు విషపూరితములు.

గుంటూరు, రాయలసీమ జిల్లాలలో ఇది దొరుకుతుంది. ఈ ప్రదేశాల్లో ఇదివరలో ఈ లోహం కొంతకాలం త్రవ్వబడింది.

కడప పట్నానికి సమీపంలో వున్న కొట్లూరు ప్రాంతంలోను, కడప–బద్వేలు రోడ్డుమీద వున్న నాగసానిపల్లి సమీపమున వున్న కొండలలోను, నల్లమల కొండలలోని జంగమరాజుపల్లి ప్రాంతంలోను, కోయిలకుంటలోను, కర్నూలు జిల్లాలోని బసవపురం, చిత్యాల, గుంటూరు జిల్లాలోని కారెంపూడిలోను ఈ లోహం దొరుకుతుందని శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొన్నారు.

కడపజిల్లాలోని నాగసానిపల్లె వద్ద తవ్విన ప్రతి గజానికి 19 హండ్రడ్ వైట్ల సీసము బైటపడుతుందని అంచనా వేయబడింది. ఇచ్చట ముడిపదార్థంనుండి 70% నుండి 76% వరకు సీసము దిగుబడి అయింది. ఈ ఖనిజపు ఉపయోగము, విలువను బట్టి నూతన పరిశోధనలు కొనసాగించటం అత్యవసరం!

సున్నపురాయి:

ఇది మన జిల్లాలలో విశేషంగా దొరుకుతున్నది. ఖనిజాలు కరిగించే టప్పుడు వాటి కరిగే వుష్ణోగ్రతను తగ్గించటానికీ, లోహఖనిజాలలోని మలినాల తొలగించుటకు, మెగ్నీషియం, ఇనుము బహుస్వల్ప పాళ్లలోవున్న సున్నపురాతిని, సిమెంటు తయారీకికూడా వినియోగిస్తారు. నీళ్లను శుభ్రపరచుటకు, కొన్ని రసాయనిక, పంచదార, గాజుపరిశ్రమలలోను, తోళ్ళను శుభ్రపరచుటకు సున్నపురాతిని, సున్నమును వినియోగింతురు.

సున్నపు రాతిక్వారీలు, విశాఖజిల్లాలోని బోరా, అనంతగిరి సమీపంలోనూ రామగిరికి పశ్చిమంగా ఉన్న అరగుడాలోను విరివిగా లభ్యమవుతున్నది.

గోదావరి జిల్లాలోని చెల్లవద్ద, భూమన్నలంక, కోవ్వూరు తాలూకాలోని లింగకొండవద్ద, రాజమండ్రి పట్టణానికి వుత్తరంగాను దొరుకుతుంది.

కృష్ణా, గుంటూరుజిల్లాలలోని కృష్ణానదికి ఇరుప్రక్కలనున్న కొండలలోను, జగ్గయ్యపేట, ముక్త్యాల ప్రదేశాలలోను, పల్నాడులోని పిడుగురాళ్ళ మొదలైన ప్రాంతాలలో దొరుకుతుంది.

శ్రేష్ఠమయిన సున్నపురాయి గుంటూరు జిల్లాలోని దాచేపల్లిలో లభిస్తున్నది.

నెల్లూరు జిల్లాలోని పెద్దఅలవందల, దర్శి, బట్టువారిపల్లెలోను, కడప జిల్లాలోని, వేంపల్లి, పులివెందుల, పర్నపల్లి ప్రాంతాలలోను, అనంతపురం జిల్లాలోని కొండవుప్పలపాడు, దాడితోల మున్నగు ప్రాంతాలలోను విరివిగా దొరుకుతుంది.

మాంగనీసు:

ఇనుము, ఉక్కు పరిశ్రమకు అవసరమయిన ముఖ్య ఉప లోహాల్లో (Subsidiary metals) మాంగనీసు ఒకటి. మాంగనీసు, ముడి ఇనుముతో మిళితమయ్యే, గనులలోనుండి తీయబడుతున్నది. ముడి పదార్థంలో నూటికి 30–35 పాళ్లు మాంగనీసు వున్నదానిని మాంగనీసు ఖనిజముగాను, అంతకు తక్కువ మాంగనీసు వున్న, మాంగనీసుకలసి వున్న ఇనుముగాను పరిగణిస్తారు.

మాంగనీసులోని కొద్ది భాగం స్టెయిన్‌లెస్ స్టీల్, రాగి-నికిల్ సంయోగానికి, కంచు మున్నగు లోహాల తయారీలో వాడుదురు. ఉక్కుతో, మాంగనీసును కలిపి అత్యంత బలవత్తరమైన లోహాన్ని తయారు చేయుదురు. ఈ లోహాన్ని యుద్ధ శకటాలకు, భారీ వస్తువుల నిర్మాణానికి వుపయోగిస్తారు.

విశాఖజిల్లాలోని, విజయనగరం, భీమిలిపట్నం ప్రాంతాలలో ఈ ఖనిజం కలదని 1855 లో కనుగొనబడినది. చీపురుపల్లి ప్రాంతంలో ఉత్తమతరగతికి చెందిన మాంగనీసు దొరుకుతుంది.

ఈ ప్రాంతంలోని "గర్భాం" మాంగనీసుగనులు భారతదేశంలోకల్లా పెద్దవిగా అంచనా వేయబడుతున్నవి. వీనినుండి 1896 – 1913 సంవత్సరాలమధ్య 7,36,000 టన్నుల మాంగనీసు తవ్వబడింది. 1905 వ సంవత్సరంలో జరిగిన పరిశోధనలలో మొత్తం 24 ప్రదేశాలలో ఈ ఖనిజసంపద వున్నట్లు కనుగొనబడింది. 1908 లో జరిపిన పరిశోధనలలో మరొక 25 చోట్ల ఈ లోహమున్నట్లు కనుగొనబడింది. బిర్లాకంపెనీవారు, ప్రస్తుతం ఈ ఖనిజాన్ని తవ్వుతున్నారు.

మొత్తం భారతదేశ మాంగనీసు వుత్పత్తిలో, ఒక్క విశాఖజిల్లాలోనే, నూటికి 40 పాళ్ళవరకు లభ్యమవుతున్నది. ఈ మొత్తం సరుకు అతి స్వల్పధరకు విదేశాలకు, ముఖ్యంగా అమెరికాకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

పొటాసియం పర్మాంగనేట్ మొదలైన రసాయనిక పదార్థాల వుత్పత్తికి అవసరమయ్యే బహుకొద్దిమొత్తాన్నితప్ప, భారతదేశం ఈ విలువయిన ఖనిజాన్ని ఇంతవరకు వినియోగించుకొనలేకపోతున్నది.

మైకా (అభ్రకం)

ఆంధ్రదేశంలో విరివిగా దొరికే ఖనిజాలలో మైకాఒకటి. భారతదేశ మైకా వుత్పత్తిలో ఆంధ్రదేశము మూడవ స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నది.

కండక్టర్స్ తయారీలోను, మోటారుకారుల భాగాలలోను, విమానాల తయారీలోనూ, వైర్‌లెస్ ఇంజనీరింగుకు, విద్యుత్ ప్రవాహ నిరోధకంగాను, డైనమో మోటారు భాగాలలోను, టెలిఫోనులు, ప్లగ్‌ల నిర్మాణం ఇత్యాది అనేక పనులకు ఈ ఖనిజము వుపయోగపడును.

ఇందులో ఒకరకం మైకాను రబ్బరు, రంగులు, పెంకులు వుత్పత్తికి వాల్ పేపరు తయారీకి వుపయోగిస్తారు.

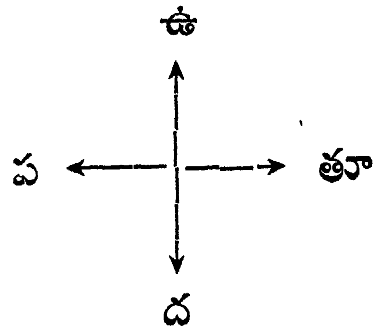
ఈ ఖనిజం, నెల్లూరుజిల్లాలో ప్రధానంగా దొరుకుతున్నది. ఈ జిల్లాలోని గూడూరు, రాపూరుతాలూకాలు మైకా దొరికే ప్రధానకేంద్రాలు. ఆంధ్రదేశ వుత్పత్తిలో నూటికి 98 పాళ్ళు ఈ జిల్లాలోనే తీయబడుతున్నది.

విశాఖజిల్లాలోని కుడియ, మాజిగూడెం ప్రాంతంలోను, కృష్ణాజిల్లాలోని తిరువూరు, గొర్లమడ్ల, కుమ్మరకుంట్ల, గోసవీడు సమీపాల్లోను, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని కొర్వరపాడు ప్రాంతంలోను ఈ ఖనిజము దొరుకుతున్నది.

పైన మనకున్న ప్రధాన ఖనిజసంపద మాత్రమే పేర్కొనబడింది. ఇవి కాక కొద్దిమొత్తంలో దొరికే ఖనిజాలు మరెన్నో మన జిల్లాల్లో వున్నాయి.

ఆంధ్ర రాష్ట్రం

ఖనిజసంపద

ఒరిస్సా

మధ్యప్రదేశ్

హైదరాబాద్

సూచిక

ఇ	ఇనుము	బె	బెరిల్
క్యా	క్యనైట్	బొ	బొగ్గు
కొ	కొరండం	మా	మాంగనీస్
కొటా	కొలంబైట్‌టాంటలైట్	రా	రాగి
క్రో	క్రోమైట్	రానా	రాతినార
గా	గాజు	ఉ	ఉప్పు
గ్రా	గ్రాఫైట్	వ	వజ్రాలు
గార్నె	గార్నెట్	సమ	సమర్స్కైట్
జి	జిప్సం	సీ	సీసం
పి	పింగాణీమన్ను	సు	సున్నపురాయి
పై	పైరైట్	స్టై	స్టైటైట్
ఫా	ఫాస్ఫేట్	స్ల	బలపపురాయి
ఫె	ఫెల్డ్‌స్పార్	అ	అభ్రకం
బ	బంకమన్ను	బారై	బారైట్
బం	బంగారం	బా	బాక్సైట్

మైసూరు మద్రాసు

ఇంత ఖనిజ సంపద వున్నా, దీన్ని తవ్వి తీసి సద్వినియోగం చేసుకోవడం లేదు. తవ్వుతున్న మైకా, మాంగనీసులాంటి ఖనిజాల విషయంలోకూడా అతి పురాతన పద్ధతులతో తవ్వి, ఎగుమతి చేయటం మినహా, స్థానిక పరిశ్రమాభివృద్ధికి వినియోగించ బడటంలేదు. మన ఖనిజసంపదను వినియోగించుకొని, ఆంధ్ర దేశంలో, బ్రహ్మాండమైన భారీపరిశ్రమలను నిర్మించుటకు ఎన్నోఅవకాశా లున్నాయి.

పరిశ్రమలు

సహజ సంపదలు అపారంగా వున్నా, ఆంధ్ర దేశంలో చెప్పుకోదగ్గ పరిశ్రమలేవీ అభివృద్ధి చేయబడలేదు. నెల్లూరు, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో మైకా, మాంగనీసులు విరివిగా తవ్వబడుతున్నా, వీటికి సంబంధించిన పరిశ్రమలేవీ అభివృద్ధి చెందలేదు. కనీసం ముడి సరుకుల శుభ్రపరచే యంత్రాగారాలయినా లేవు. భారత దేశంలోకల్లా హెచ్చు వర్జీనియా పొగాకు ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోనే పండుతున్నా ఇచ్చట మచ్చుకయినా ఒక్క సిగరెట్టు ఫ్యాక్టరీ లేదు. పొగాకు క్యూరింగ్, గ్రేడింగ్ షెడ్‌లే మనకున్న పొగాకు "పరిశ్రమ". మన పారిశ్రామిక దీన స్థితికి ఇట్టి ఉదాహరణల నెన్నయినా ఇవ్వవచ్చు.

మొత్తం 1810 ఫ్యాక్టరీలు, (పదిమందికి పైబడిన కార్మికులు పనిచేసేవి) ఆంధ్ర దేశంలో 1949 లో ఉన్నట్లు ప్రభుత్వ లెక్కలు తెలియజేస్తున్నాయి. వీటిలో 68,500 లకు పైబడి కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. (పైన ఉదహరించిన లెక్కలు, 11 జిల్లాల, బళ్ళారి మూడు తాలూకాలవి.)

ప్రక్క పేజీలో ఇవ్వబడిన పట్టికలో రాష్ట్రంలోని వివిధ ఫ్యాక్టరీలు, పరిశ్రమల వారిగా ఎన్నెన్ని ఉన్నదీ, వాటిలో పనిచేసే కార్మికులసంఖ్య గమనిస్తే, మనం పారిశ్రామికంగా ఎంత వెనుకబడి ఉన్నామో స్పష్టమవుతుంది.

వివిధపరిశ్రమలు - పనిచేసే కార్మికులు(1949)

పరిశ్రమ పేరు		ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య	పనిచేసే కార్మికులు
పంచదార	...	8	3,624
వేరుశనగ	...	122	2,740
ప_త్తి - దూది	...	109	4.008
రేవులు (Dock yards)	...	3	420
విద్యుత్ ఉత్ప_త్తి	...	8	378
లోహపరిశ్రమ	...	77	2,538
అల్యూమినం	...	32	215
బియ్యపు మరలు	...	647	12,624
పొగాకు	...	72	18,336
నిల్వ ఆహారాలు	...	13	365
హోటల్సు	...	189	2,002
రసాయన	...	22	806
వ్రడంగం కార్ఖానాలు	...	35	727
పింగాణీ	...	2	136
బట్టలు - అల్లిక	...	8	640
జనపనార	...	4	7,408
ఇంజనీరింగు	...	102	2,633
పెట్రోలు కేంద్రాలు	...	3	90
కుట్టు పరిశ్రమ	...	25	454
ముద్రణాలయాలు	...	64	786
నూనెమిల్లులు	...	151	3,553
తోళ్ళు	...	54	1,438
ఇతరములు	...	64	2,594
మొ_త్తం	...	1,810	68,515

పారిశ్రామిక చట్టంక్రింద వచ్చే ఫ్యాక్టరీలలో మన రాష్ట్రంలో సుమారు లక్షమంది పనిచేస్తున్నట్లు అంచనా వేసినా, మొత్తం ఆంధ్రరాష్ట్రజనాభాలో యంత్ర పరిశ్రమలలో పనిచేసేకార్మికులు ప్రతి 200 మందికి ఒక్కరు మాత్రమే కలరు.

విశాఖపట్నం జిల్లాలోని చిట్టివలస జూట్‌మిల్లు ఒక్కటే 2,750 మంది కార్మికులతో పనిచేస్తున్నది. ఇదే ఆంధ్రదేశంలోకల్లా పెద్దమిల్లు. 500 మంది కార్మికులకు పైబడిఉన్న ఫ్యాక్టరీలు ఆంధ్రదేశం మొత్తంపై లెక్కకు 24-25 దాటవు. అత్యధిక ఫ్యాక్టరీలలో 20 లోపు కార్మికులే పనిచేస్తున్నారు. మన 1810 ఫ్యాక్టరీలు సగటున ఒక్కొక్క ఫ్యాక్టరీ 38 మంది కార్మికులతో మాత్రమే పనిచేస్తున్నది. అపార సహజ సంపదలున్న ఆంధ్రదేశ పారిశ్రామిక స్థితి నేడు ఇది!

పొగాకు:

ఏ ఒక్క పరిశ్రమకన్న పొగాకు గ్రేడింగ్, క్యూరింగు పరిశ్రమలో ఎక్కువమంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. మొత్తం 72 కంపెనీలలో 18,336 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. ప్రశస్తమయిన పొగాకును ఉత్పత్తి చేసే ఆంధ్రదేశంలో రీడ్రైయింగు ఫ్యాక్టరీలు (Re-drying factories) మాత్రమే పదనాల్గు-పదిహేను కలవు. సిగరెట్టు ఫ్యాక్టరీల విషయం చెప్పవలసిన అవసరమేలేదు.

విదేశ వ్యాపారానికి అవసరమయిన గ్రేడింగ్ పనులే ప్రధానంగా ఈ కంపెనీలలో జరుగుతున్నాయి. చౌకగా ఇచ్చటనుండి విదేశాలకు కొనిపోబడిన పొగాకు అచ్చటనుండి సిగరెట్ల రూపంలో అమిత ఖరీదులతో మన దేశానికి దిగుమతి చేయబడుతున్నది.

ఆంధ్ర దేశంలోని వర్జీనియా పొగాకు వ్యాపారమంతా ఐ. యల్. టి. డి. కంపెనీ చేతిలో వున్నదని చెప్పవచ్చును. బ్రిటిష్ ఇండియా టుబాకో కంపెనీ, నేషనల్ టుబాకో కంపెనీ అనే మరిరెండు బ్రిటిష్ కంపెనీలుకూడా వ్యాపారం చేస్తున్నా, మొత్తం వర్జీనియా వ్యాపారంలో 100 కి 90 పాళ్ళు ఐ. యల్. టి. డి. చేతుల్లోనే వున్నది. పై కంపెనీలు మన పొగాకును విరివిగా కొని, విదేశాలకు ఎగుమతిచేయటమే గాక, బొంబాయి, కలకత్తా, మాంఘీరు, బెంగుళూరు, సికిందరాబాదు మొదలగు కేంద్రాలలో సిగరెట్ ఫ్యాక్టరీలను పెట్టి అచ్చటి ఉత్పత్తికి ఈ పొగాకును తీసుకొనిపోతున్నారు.

పంచదార పరిశ్రమ:

3,624 మంది కార్మికులతో ఎనిమిది పంచదార ఫ్యాక్టరీలు శ్రీకాకుళం, విశాఖ, తూర్పుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణాజిల్లాలలో ఉన్నవి. ఇవి దినానికి 4,000 టన్నుల (Crushing capacity) చెరకును గానుగాడగలవు. ఇవిగాక ప్రస్తుతం మూడు ఫ్యాక్టరీలు-పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో ఒకటి, కృష్ణాజిల్లాలో ఒకటి, చిత్తూరు

జిల్లాలో ఒకటి నిర్మాణంలో ఉన్నవి. ఇవి దినమునకు 1650 టన్నుల చెరకును గాను గాడగలవు.

1950 - 51 లెక్కల ప్రకారం 95,860 ఎకరాలలో చెరకు పండించబడింది.

పై ఎనిమిది ఫ్యాక్టరీలలోనూ ఉయ్యూరు, విశాఖపట్నం పంచదారమిల్లుల లోనే సారాయి (Power alcohal) ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది. (దీనిని, పంచదార పరిశ్రమలో లభించే చెరకు పిప్పిమున్నగు వాటినుండి తయారుచేస్తారు. దీనిని యంత్రాలు నడపడానికి (Motor fuel) ఉపయోగిస్తారు.) సామర్లకోట ఫ్యాక్టరీలో చాకులెట్లు, ప్పిపరమెంట్లు మొదలగునవి తయారుచేయబడుతున్నాయి.

మన రాష్ట్రంలో మనిషి ఒక్కింటికి సంవత్సరానికి సగటున 3.4 పౌనుల చక్కెర 11.3 పౌనులబెల్లం వుపయోగిస్తున్నారు. భారతదేశ చక్కెర వినిమయ దామాషా 7.1 పౌనులు బెల్లం 13.2.

సామర్లకోట పంచదార ఫ్యాక్టరి "ప్యారీ అండ్ కంపెనీ" అనే బ్రిటిష్ కంపెనీ వారిది.

సి మెం టు :

విజయవాడలోని ఆంధ్రసిమెంటు కంపెనీ, గుంటూరుజిల్లా మంగళగిరిలోని కృష్ణాసిమెంటు కంపెనీ—ఈ రెండే ఆంధ్రదేశంలో సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు. ఆంధ్రసిమెంటు కంపెనీ సంవత్సరానికి లక్షటన్నులు, కృష్ణాసిమెంటు కంపెనీ 80 వేల టన్నులు వుత్పత్తి శక్తిని గలిగివున్నాయి. ఈ రెండు ఫ్యాక్టరీలలోను సుమారు రెండువేలమంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

ఈ ఫ్యాక్టరీలకు అనుబంధంగా కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల్లో సిమెంటురాయి క్వారీలు పని చేస్తున్నాయి. కృష్ణా సిమెంటు ఫ్యాక్టరీకి పిడుగురాళ్ళ, దగ్గలి, శీతారాంపురం మైన్సు, ఆంధ్రసిమింట్ కంపెనీకి జగ్గయ్యపేట, నడికూడె క్వారీలు రాయి సప్లయి చేస్తున్నాయి.

పై రెండు ఫ్యాక్టరీలలో విజయవాడలోని ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ ఆంధ్ర పెట్టుబడితో, ఆంధ్రుల యాజమాన్యాన నడుస్తున్నది. కృష్ణా సిమెంటు కంపెనీ గుజరాతీ - మార్వాడీ పెట్టుబడితో నడుపబడుతున్న, అసోసియేటెడ్ సిమెంటు కంపెనీ (ఈ కంపెనీ యాజమాన్యాన భారత దేశంలో మొత్తం 13 ఫ్యాక్టరీలు నడుపబడుతున్నాయి.) చే ఇది నడుపబడుతున్నది.

జ న ప నా ర :

మనకున్న కొద్దిపాటి పరిశ్రమలలో జనపనారకూడా ఒకటి. ఉన్న నాలుగు మిల్లుల్లో రెండు విశాఖజిల్లాలోను, (చిట్టివలస, నెల్లిమరలలోను) మిగతా రెంటిలో ఒకటి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఏలూరులోను, మరొకటి గుంటూరులోను ఉన్నవి.

పై నాలుగు ఫ్యాక్టరీలలో సుమారు 7,400 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు. నాలుగుమిల్లులలో మొత్తం 1,042 మగ్గాలు, 26,761 కదుళ్ళు వున్నాయి.

విశాఖజిల్లాలోని నెల్లిమర్ల, చిట్టివలస ఫ్యాక్టరీలు విదేశీ కంపెనీల (బ్రిటిష్) యాజమాన్యమున నడుపబడుతున్నాయి. మార్వాడీ గుజరాతి పెట్టుబడికింద గుంటూరు ఫ్యాక్టరీ పనిచేస్తున్నది.

ఈ నాలుగు మిల్లులలో చిట్టివలస, నెల్లిమర్ల జూట్ మిల్లులు పెద్దవి. రాష్ట్రంలోని మొత్తం జూట్ మిల్లు కార్మికులు 7,400 మందిలో, 5,373 మందికార్మికులు ఈ రెండు ఫ్యాక్టరీలలోనే పనిచేస్తున్నారు.

కాగితము :

మనకున్న కాగితపుమిల్లు ఒక్కటే ఒక్కటి. అది రాజమండ్రి ఆంధ్రా పేపరుమిల్లు.

దీనిని 1948 సంవత్సరంలో 25 లక్షలకు ప్రభుత్వం కొన్నది.

ఈ ఫ్యాక్టరీలో సుమారు 500 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. ఈ మిల్లు దినమునకు 10 టన్నుల కాగితం ఉత్పత్తిచేయగలదు. బాదామీ కాగితము, కవరు పేపరు, రేపరుపేపరు, తెల్లకాగితము మున్నగు రకముల పేపరు ఇచ్చట తయారు చేయబడుచున్నది.

ఇచ్చట తయారయ్యే కాగితం ప్రధానంగా ప్రభుత్వఅవసరాలకు ఉపయోగించబడుతున్నది. 1949-50 సంవత్సరంలో మొత్తము 784 టన్నుల కాగితం (వివిధ రకాలది) తయారుచేయబడింది.

ఈ మిల్లుకు కావలసిన ముడిసరుకు గోదావరి ఏజన్సీఅడవులనుండి సప్లయి చేయబడుతున్నది. గోనెసంచులు, పాతగుడ్డలు, చెత్తకాగితముకూడా ఉత్పత్తిలో వాడబడుచున్నవి.

డాక్ యార్డులు - నౌకా పరిశ్రమలు :

భారత దేశంలో ఉన్న ఒకే ఒక నౌకా నిర్మాణ కేంద్రం మన విశాఖ పట్నంలో వున్నది. ఇచ్చట ప్రకృతి సిద్ధమయిన డాక్ యార్డు వున్నది.

ఈ పరిశ్రమ ప్రథమంలో గుజరాతీ – మార్వాడీ పెట్టుబడితో ప్రారంభించ బడినది. తరువాత కొంతకాలానికి ఈ కంపెనీలో సగం వాటాను కేంద్ర ప్రభుత్వం కొన్నది. భారత దేశంలో ఓడల నిర్మాణం ఈ ఒక్కచోటే జరుగుతున్నా, ఈ పరిశ్రమ పై కేంద్ర ప్రభుత్వము చూపుతున్న నిర్లక్ష్య వైఖరి ఫలితంగా ఇది అభివృద్ధి చెందటంలేదు. కనీసం, భారతదేశ వ్యాపారాన్నైనా, భారత దేశపు ఓడలే

జరపాలనే నిబంధనల విధించకపోవుటచేత మన నౌకా పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందక, జరుగుతున్న సరుకు రవాణాలో అధిక భాగం బ్రిటిష్ ఓడల చేతనే చేయబడుతున్నది. దీని ఫలితంగా పరిశ్రమ అభివృద్ధికాకపోగా, ఉన్న కార్మికులే పనినుండి తొలగించబడుతున్నారు.

ఈ కర్మాగారంలో 14 – 16 వేల టన్నుల ప్రమాణము గలిగిన ఓడలను నిర్మిస్తారు. 550 అడుగులు పొడవుగలిగిన ఓడలవరకు నిర్మించుటకు ఇచ్చట అవకాశాలున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమ 3,750 మందికి పని కల్పిస్తున్నది. ఇందులో సగంమంది నిపుణులయిన కార్మికులు.

విశాఖపట్నం హార్బరు మినహా ఆంధ్రదేశంలో అభివృద్ధి అయిన హార్బర్లు మరేవీ లేవు. హార్బరు వర్కుషాపులక్రింద 406 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. కాకినాడ హార్బరు వర్కుషాపులో 14 మంది కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు.

సుదీర్ఘమయిన సముద్రతీరము, అభివృద్ధిచేయ వీలున్న అనేక మైనరు పోర్టులు వున్నా, ప్రభుత్వ వుదాసీనత ఫలితంగా పోర్టుల అభివృద్ధిగాని, నౌకా పరిశ్రమ అభివృద్ధిగాని జరగలేదు.

వనస్పతి - నూనెమిల్లులు :

ఆంధ్రదేశంలో నూనెగింజలు సమృద్ధిగా పండించ బడుతున్నాయి. మన అవసరాలు తీరగా మిగిలిన సరుకు ఇతరప్రదేశాలకు ఎగుమతిచేయ బడుతున్నది.

నూనె పరిశ్రమ తగినంతగా అభివృద్ధి చెందలేదు. రాష్ట్రం మొత్తంలో 8 మాత్రమే వనస్పతి ఫ్యాక్టరీలు వున్నవి. వీనిలో పేర్కొనదగినవి బొబ్బిలి, గుంటూరు, తాడేపల్లి, చిత్తూరు, కర్నూలు ఫ్యాక్టరీలు. పై ఐదు ఫ్యాక్టరీలు కలిసి, దినమునకు 80 – 90 టన్నుల వరకు వనస్పతిని వుత్పత్తి చేయగలవు. ఇందులో కర్నూలులోని బిర్లా ఫ్యాక్టరీ ఒక్కటే (తుంగభద్రా ఇండస్ట్రీస్) రోజుకు 30 – 40 టన్నుల డాల్డాను వుత్పత్తి చేయగలదు.

రాష్ట్రం మొత్తంమీద సుమారు 225 – 250 నూనె మిల్లులున్నాయి. వీనిలో దాదాపు 5,000 మంది కార్మికులు పని చేస్తున్నారు.

బ ట్ట ల మి ల్లు లు ;

మనకు పత్తి అదనంగా పండుతున్నా బట్టలపరిశ్రమ అభివృద్ధి కాలేదు. వున్న బట్టలమిల్లులు:—తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని పందలపాకలో రెండు, గుంటూరు జిల్లాలోని పెదకాకానిలో ఒకటి, చిత్తూరుజిల్లాలోని కాళహస్తిలో ఒకటి, బళ్ళారి ఆంధ్రప్రాంతంలోని ఆదోనిలో ఒకటి. గుంతకల్లులో ఒకమిల్లు నిర్మాణంలోవున్నది. వీటి ఉత్పత్తిశక్తికూడా బహుస్వల్పం.

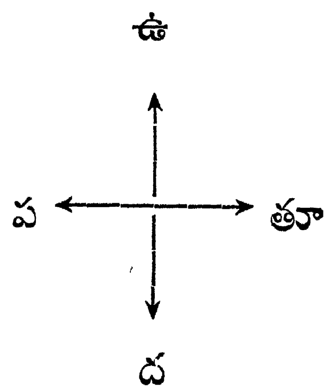
ఈ బట్టల మిల్లులలో మేలురకమైన గుడ్డ ఎచ్చటా ఉత్పత్తి చేయబడటం లేదు. ముతక సరుకునే తయారు చేస్తున్నారు. మన పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందక పోవుటచేత మన పత్తి ఇతర రాష్ట్రాలకు ముడి సరకుగానే ఎగుమతి చేయ బడుతున్నది.

మనకు ఒక పరిశ్రమగా పరిగణించదగినవి ఇంతకుమించి మరి లేవు. పేరుకు ఇతర ఫ్యాక్టరీలు వందలసంఖ్యలో ఉన్నా, అవన్నీ చిన్నచిన్న రైసుమిల్లులు, ఇంజనీ రింగు కార్ఖానాలు, ఫౌండ్రీలులాంటివే. లోహపరిశ్రమకు సంబంధించినవి 77 ఫ్యాక్టరీలు వున్నట్లు లెక్కకు కనిపించినా, ఇవన్నీ చిన్నచిన్న పోతసామాగ్రిని తయారుచేసేవి లేక అక్కడక్కడ భూగర్భంనుండి, లోహఖనిజాలను కొద్దికొద్ది మొత్తాలలో తీసేవిమాత్రమే! ఏ ఖనిజాన్నయినా తవ్వి తీసి శుభ్రపరచి, వుపయో గించ గలిగిన భారీపరిశ్రమ ఒక్కటికూడా లేదు. ఇది మన పారిశ్రామిక దౌర్భాగ్యం!

ఆంధ్రరాష్ట్రం

పరిశ్రమలు

బళ్ళారిజిల్లా మొత్తం వివరాలు యివ్వబడ్డాయి
శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం జిల్లాల రెండిటి వివరాలు
కలిపి యివ్వబడ్డాయి.

సూచిక

బట్టలు, అల్లిక మిల్లులు	తోళ్ళ పరిశ్రమ
కలప, రాయి పరిశ్రమ	రసాయన ,,
ఇంజనీరింగు పరిశ్రమ	సిమెంటు ,,
దూది ప్రెస్సింగ్ మిల్లులు	అగ్గి పెట్టెలు ,,

జిల్లావారీ పరిశ్రమల పట్టిక (2)

జిల్లా	అల్యూమినియం		బియ్యం మరలు		పొగాకు		నిల్వ ఆహారములు		హోటళ్ళు		రసాయన	
	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీ	కార్మికులు
	(11)		(12)		(13)		(14)		(15)		(16)	
1 శ్రీకాకుళం విశాఖజిల్లాలు	16	153	74	1,406	–	–	4	102	41	413 331	1	50
2 తూర్పు గోదావరి	1	11	147	1,958	5	3,498	3	53	18	–	3	87
3 పశ్చిమగోదావరి	5	55	105	3,208	5	2,025	1	7	39	344	2	14
4 కృష్ణా	10	–	89	1,071	3	1,020	2	136	41	361	6	210
5 గుంటూరు	–	–	114	2,532	28	11,090	3	67	–	–	1	29
6 కర్నూలు	–	–	–	–	9	372	–	–	18	209	–	–
7 కడప	–	–	9	119	17	102	–	–	6	86	4	240
8 అనంతపురం	–	–	16	287	–	–	–	–	12	61	2	125
9 చిత్తూరు	–	–	34	224	–	–	–	–	7	101	3	58
10 నెల్లూరు	–	–	43	510	5	129	–	–	–	–	–	–
11 బళ్లారి (3 తా॥)	–	–	16	313	–	–	–	–	7	116	–	–
మొత్తం ...	32	215	647	12,624	72	18,336	13	365	189	2,002	22	806

జిల్లావారీ పరిశ్రమల పట్టిక (3)

	జిల్లా	వడ్రంగం - కార్ఖానాలు (17)		పింగాణీ (18)		బట్టల పరిశ్రమ హోయిసరీ (19)		జనపనార (20)		ఇంజనీరింగు (21)		పెట్రోలు కేంద్రాలు (22)	
		ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు	ఫ్యాక్టరీలు	కార్మికులు
1	విశాఖ శ్రీకాకుళం	7	50	–	–	–	–	2	5,673	12	180	1	39
2	తూర్పు గోదావరి	16	575	–	–	4	505	–	–	26	831	1	28
3	పశ్చిమ గోదావరి	5	38	–	–	1	7	1	1,039	8	164	–	–
4	కృష్ణా	6	25	–	–	–	–	–	–	34	1,175	1	23
5	గుంటూరు	1	39	–	–	–	–	1	696	12	163	–	–
6	కర్నూలు	–	–	–	–	–	–	–	–	2	39	–	–
7	కడప	–	–	–	–	–	–	–	–	3	27	–	–
8	అనంతపురం	–	–	–	–	–	–	–	–	2	17	–	–
9	చిత్తూరు	–	–	–	–	2	17	–	–	1	23	–	–
10	నెల్లూరు	–	–	2	136	–	–	–	–	2	14	–	–
11	బళ్ళారి (3 తా॥)	–	–	–	–	1	111	–	–	–	–	–	–
	మొత్తం ...	35	727	2	136	8	640	4	7,408	102	2,683	3	90

జిల్లావారీ పరిశ్రమల పట్టిక (4)

జిల్లా	కట్టు పరిశ్రమ (23) ఫ్యాక్టరీ	కట్టు పరిశ్రమ (23) కార్మికులు	అచ్చు ప్రెస్‌లు (24) ఫ్యాక్టరీ	అచ్చు ప్రెస్‌లు (24) కార్మికులు	నూనె మిల్లులు (25) ఫ్యాక్టరీ	నూనె మిల్లులు (25) కార్మికులు	తోళ్ళు (26) ఫ్యాక్టరీ	తోళ్ళు (26) కార్మికులు	ఇతరాలు (27) ఫ్యాక్టరీ	ఇతరాలు (27) కార్మికులు
1 విశాఖ శ్రీకాకుళం }	17	171	7	69	4	20	18	494	3	17
2 తూర్పు గోదావరి	1	229	9	196	5	176	3	81	3	312
3 పశ్చిమ గోదావరి	2	18	11	230	5	237	19	575	16	101
4 కృష్ణా	2	11	16	197	20	436	3	–	7	344
5 గుంటూరు	1	25	11	110	54	843	3	46	1	1,260
6 కర్నూలు	–	–	2	19	–	–	2	33	11	234
7 కడప	1	–	1	25	59	1,677	–	–	–	–
8 అనంతపురం	1	–	2	41	–	–	–	–	1	254
9 చిత్తూరు	–	–	3	87	2	123	4	134	21	–
10 నెల్లూరు	–	–	2	12	1	21	2	75	1	72
11 బళ్ళారి (3 తా॥)	–	–	–	–	1	20	–	–	–	–
మొత్తం ...	25	454	64	985	151	3,553	54	1,438	64	2,594

గమనిక : 1949 మదరాసు ప్రభుత్వలెక్కల ననుసరించి ఈ పట్టిక తయారు చేయబడింది. ప్రభుత్వలెక్కలలో నూటికి 15–20 ఫ్యాక్టరీలవరకు వాటిలో పనిచేసే కార్మికుల సంఖ్య ఇవ్వబడలేదు. అయినా ఇచ్చిన లెక్కలతోనే ఆయా పరిశ్రమలలో పనిచేస్తున్న మొత్తం కార్మికులసంఖ్య తయారు చేయబడింది.

ప్రభుత్వ లెక్కలలో ఇండియన్ ఫ్యాక్టరీ చట్టంక్రింద వచ్చే ఫ్యాక్టరీల జాబితామాత్రమే ఇవ్వబడింది. అంటే పది, అంతకుమించిన సంఖ్యలో కార్మికులు పనిచేసే ఫ్యాక్టరీల లెక్కలే తీసుకొనబడినవి.

ప్రకటించబడిన లెక్కలుకూడా సమగ్రంగా ఉన్నట్లు కనిపించవు. ఉదాహరణకు : గుంటూరుజిల్లాలో ఉన్న హోటళ్ళలెక్క అసలు ఇవ్వబడలేదు. ఇట్టి లోపాలు మరెన్నో కనిపిస్తాయి. అయినా అధికారపూర్వకమైన లెక్కలు మరెక్కడా లభ్యం కాకపోవుటచేత వీటినే తీసుకొనవలసి వచ్చింది.

1949 తర్వాత ఏ సంవత్సరానికి, ఇందుకు కావలసిన వివరాలు లభ్యంకాలేదు.

పరిశ్రమలవారీ విభజనలో పై సంఖ్యలన్నీ అన్ని సందర్భాలలోను, మొత్తంగా ఆ ఒక్క పరిశ్రమకే చెందినవికావు. ఉదాహరణకు దూది - బియ్యం - నూనె - వేరుశనగయంత్రాలు ఒకే ఫ్యాక్టరీలో ఉన్నాయి. వీటిని మా విభజనలో కొన్ని బియ్యంమరలలోను, కొన్నింటిని వేరుశనగ ఫ్యాక్టరీలలోను, మరి కొన్నింటిని పత్తి ఫ్యాక్టరీలలోను వేయవలసి వచ్చింది. కనుక ఈ సంఖ్యలు స్థూలమైన అభిప్రాయాన్ని మాత్రమే ఇస్తాయి.

గ్రామీణ పరిశ్రమలు

ఆంధ్రదేశం వ్యవసాయక దేశం. పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధిచెందని కారణంగా, 20 వ శతాబ్దంలోకూడా ప్రజల నిత్యజీవితావసరాలు సప్లయి చెయ్యటంలో ఆంధ్ర గ్రామీణ పరిశ్రమలు అత్యంత ప్రధాన పాత్రను నిర్వహిస్తున్నాయి.

మన గ్రామీణ పరిశ్రమలలో కొన్ని చాల పురాతనమైనవే కాక, అంతర్జాతీయఖ్యాతిని పొందినవి. పురాతన గ్రీకు, రోము చక్రవర్తుల కాలంనుండి, పారిశ్రామిక విప్లవం తర్వాత మిల్లుబట్టల పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందేవరకూ, పాశ్చాత్యుల సమ్మోహితుల చేసిన భారత చేనేతవస్త్రాల ఉత్పత్తిలో, ఆంధ్ర చేనేతపరిశ్రమ ఒక భాగస్వామిని. నాగార్జునకొండ, అమరావతీ శిల్పాలు ఆంధ్రదేశంలోనే మలచబడ్డాయి. ఇప్పటికీ పాశ్చాత్యులు ఎగనెత్తుకపోయే కొమ్ముచెక్కడములు ఆంధ్రదేశంలోనే చేయబడుతున్నాయి. భారతదేశం అంతటా పేరుమోసిన 'కళంకారీ' అద్దకం, ఆంధ్ర పరిశ్రమే. ఈ విధంగా అనాదిగా అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిగాంచిన గ్రామీణపరిశ్రమలకు ఆంధ్రదేశం ఆటపట్టు.

కాని ఈ పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందకపోగా, ఆదరించే నాథుడులేక, శిల్ప పరిశ్రమవంటివి సమసిపోయాయి. మరికొన్ని యంత్రోత్పత్తి సరకులతో పోటీకి తట్టుకోలేక, సమసిపోతున్నాయి. జాతీయ జీవనంలో ప్రధానమయిన మరికొన్ని పరిశ్రమలు (చేనేతపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమలవంటివి) ఈ ఆటుపోటులకు గురిఅవుతూ, మొండిగా బ్రతుకుతున్నాయి.

చేనేత, ఖాదీపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, గాజుపరిశ్రమ, పట్టుపరిశ్రమ, కాగితపు పరిశ్రమ, బీడీపరిశ్రమ, తోళ్లపరిశ్రమ మొదలయినవి నేడు చెప్పుకోదగిన కొన్ని పరిశ్రమలు.

చేనేత పరిశ్రమ:

చాల పురాతనమై, వ్యవసాయం తర్వాత అత్యధికులకు జీవనోపాధి కల్పిస్తున్న పెద్ద గ్రామీణ పరిశ్రమ. ఆంధ్ర జాతీయ జీవనంలో ఈ పరిశ్రమ అత్యంత ప్రధాన స్థాన మాక్రమిస్తున్నది.

ఒక్క మగ్గముకూడా లేని గ్రామం ఆంధ్ర దేశంలో లేదని చెప్పడం అతిశయోక్తి కాదు. 1947 లో డా॥ బి. వి. నారాయణస్వామినాయుడు సేకరించిన లెక్కల ప్రకారం వివిధ జిల్లాలలో ఉన్న మగ్గాల సంఖ్యను పరిశీలించితే ఈ విషయం స్పష్టమవుతుంది:

జిల్లా.		మగ్గాల సంఖ్య.
1. ఉభయ విశాఖలు	...	29,783
2. తూర్పు గోదావరి	...	18,900
3. పశ్చిమ గోదావరి	...	8,094
4. కృష్ణా	...	8,465
5. గుంటూరు	...	10,398
6. కర్నూలు	...	18,796
7. కడప	...	23,913
8. అనంతపురం	...	13,685
9. నెల్లూరు	...	18,667
10. చిత్తూరు	...	16,620
11. బళ్ళారి (జిల్లా మొత్తం)	...	19,496
	మొత్తం	1,96,817

యుద్ధానంతరం, నూలు సప్లయి స్థితి కొంచెం అభివృద్ధి చెందడంతో, వివిధ జిల్లాల్లోను మగ్గాల సంఖ్య పెరిగింది. అందుచేత ప్రస్తుతం ఉన్న మగ్గాలు సుమారు 2,30—2,40 వేల మధ్య ఉండవచ్చని అంచనా వేయబడుతున్నది. ఇవి, సంవత్సరానికి సుమారు 25 కోట్ల గజాల గుడ్డను ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయి.

ప్రస్తుతము దాదాపు పరిశ్రమ అంతా కొద్దిమంది మాస్టరువీవర్ల చేతిలో ఉన్నది. వీరు నూలు సప్లయిచేస్తే కార్మికులు తమ స్వంతమగ్గాలమీద నేయవలసి ఉన్నది. ఆ నేసిన బట్టకు దాని అమ్మకంతో పనిలేకుండా మాస్టరువీవరు కూలి యిస్తాడు. సామాన్యంగా కార్మికులంతా బీదవారు కనుక నూలు కొనలేరు. కొన్నా, అది అమ్ముడుపోయేవరకూ డబ్బు ఆడదు కనుక భుక్తిగడవదు. అందుచేత సామాన్య కార్మికుడు పెట్టుబడి పెట్టలేని స్థితిలో ఉన్నాడు. కో-ఆపరేటివు సంస్థలు కార్మికులకు, పరిశ్రమకు లాభదాయక మైనప్పటికి నేడు అవి కార్మికుల నందరినీ సమీకరించి,

పరిశ్రమనంతటిని నడుపగలిగిన స్థితిలోలేవు. కనుక చేనేతకార్మికుడు మాస్టరువీవర్లపై ఆధారపడక తప్పడంలేదు. గ్రామాల్లో పేదరైతు ఎలా వడ్డీవ్యాపారస్థుని కోరల్లో చిక్కుకుంటున్నాడో, అలాగే చేనేత కార్మికుడుకూడా, ఎడ్వాన్సు యిచ్చే మాస్టరు వీవరు కోరల్లో చిక్కుకుని తత్ఫలితంగా పరిశ్రమ నూటికి 75 పాళ్ళు మాస్టరువీవర్ల చేతిలోనే ఉన్నది.

ఒక్కొక్క మగ్గముమీద సగటున 5 గురు జనాభా ఉన్న కుటుంబం ఆధారపడుతున్నట్లు డా॥ నారాయణస్వామి నాయుడు అంచనావేశాడు. ఈ లెక్క ప్రకారం ఆంధ్రదేశంలో ఈ పరిశ్రమ సుమారు 10 లక్షలమందికి జీవనోపాధిగాఉన్నది.

మన రాష్ట్రంలో 20 - 60 నంబర్ల నూలు సామాన్యంగా నేయబడు తున్నది. నూటికి 5 - 6 మగ్గాలు మాత్రమే ఇంతకుమించిన నంబర్ల నూలుతో నగిషీగుడ్డల నేస్తున్నాయి.

రాష్ట్రంలోని ప్రధాన చేనేత కేంద్రాలు:

విశాఖపట్నంజిల్లా అనకాపల్లి, చీపురుపల్లి: శ్రీకాకుళం; తూర్పు గోదావరి జిల్లా: మండపేట, రాజమండ్రి, పెద్దాపురం, ఉప్పాడ, జగ్గం పేట; పశ్చిమ గోదావరి, పాలకొల్లు, భీమవరం; కృష్ణాజిల్లా: నందిగామ, విజయవాడ, బందరు; గుంటూరు జిల్లా: చీరాల, వేటపాలెం, మంగళగిరి, పేటేరు, ఫిరంగిపురం; బళ్ళారి జిల్లా: ఆదోని, రాయదుర్గం; కర్నూలు జిల్లా: కోడుమూరు, కర్నూలు, పత్తికొండ, నంద్యాల; కడప జిల్లా: జమ్మలమడుగు, పుల్లంపేట, ప్రొద్దుటూరు, మాధవరం; నెల్లూరు జిల్లా: బుచ్చిరెడ్డిపాలెం, యాల్లాయపాలెం, వెంకటగిరి; అనంతపురం జిల్లా: ఉరవకొండ, తాడిపత్రి, ధర్మవరం, పెనుగొండ, మడకసిర; చిత్తూరు జిల్లా: గ్రేమ్సుపేట, కాళహస్తి, మదనపల్లి, తిరుపతి, నగరి, నారాయణవరం మొదలగునవి.

చీరలు, ధోవతులు, చొక్కాగుడ్డలు, తుండుగుడ్డలు, ముఖ్యంగా నేయ బడుతున్నాయి.

గుడ్డ అమ్మకం దేశీయ, విదేశీయ మార్కెట్లపై ఆధారపడి ఉన్నది. విదేశీ మార్కెట్టులో ముఖ్యంగా ఆగ్నేయఆసియా మార్కెట్టులో జపాను పోటీగారావటం– ఇటు దేశంలో ప్రజల కొనుగోలుశక్తి తగ్గిపోవటం – దేశీయ మిల్లుగుడ్డతో పోటీచేయ లేక పోవడంతో, చేనేతగుడ్డ అమ్మకాలు పూర్తిగా పడిపోయాయి. కొన్ని కోట్ల గజాల చేనేతవస్త్రాలు నిల్వ ఉండిపోయాయి. తత్ఫలితంగా చేనేతపరిశ్రమ, తీవ్ర సంక్షోభంలో పడి కొట్టుమిట్టాడుతున్నది. లక్షలాది కార్మికులు నిరుద్యోగులయ్యారు. వేరేపని దొరకక, జీవనం గడవక, కుటుంబపస్తులు చూడలేక అనేకమంది కార్మికులు కుటుంబాల వదలివేసి కానని కంతలకు పోతున్నారు. మరికొందరు ఆత్మహత్యలకు కూడ పాల్పడుతున్నారు.

ఒకప్పుడు అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని ఆర్జించిన మన పురాతన పరిశ్రమ-10 లక్షల కార్మికులకు జీవనోపాధి కల్పించిన పరిశ్రమ-ప్రస్తుతం ఇట్టి దీనస్థితిలో ఉన్నది.

నూలు వడకుట:

నూలు వడకుట తీరికకాలంలో బీద రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు పనిచేసే పరిశ్రమ. పనిచేసేవారు దాదాపు అంతా స్త్రీలే.

ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యంగా గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణా, కర్నూలు జిల్లాలలో ఉన్నది.

8-40 నంబర్లవరకు నూలు తీయబడుతున్నది. విశాఖ జిల్లా కొండూరు లోను, శ్రీకాకుళం జిల్లా శ్రీకాకుళంలోను, నగిషీనూలు తీయబడుచున్నది.

దాదాపు సమసిపోయిన యీ పరిశ్రమ జాతీయ ఉద్యమ అభివృద్ధితో(విదేశ వస్తు బహిష్కరణ) మళ్ళీ ప్రాణం పోసుకున్నది. ఖాదీసంఘాలు పెట్టబడ్డాయి. తర్వాత వచ్చిన కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాలు వీటికి ధనసహాయం కొద్దో గొప్పో చేస్తూవచ్చాయి.

దీనికి దేశీయమార్కెట్లే శరణ్యం. మిల్లు నూలుతో పోటీకి తట్టుకోలేక, అభివృద్ధి చెందలేదు. త్వరితగతిని ఈ పరిశ్రమ క్షీణించి పోతున్నది.

అద్దకపు పరిశ్రమ:

చేనేత పరిశ్రమతో పుట్టి అద్దకపు పరిశ్రమకూడా అభివృద్ధి చెందుతూ వచ్చింది. రసాయన రంగులు రాకపూర్వం, పరిశ్రమకు కావలసిన రంగులు రావటానికి, వివిధ దేశవాళీ రంగులను నిర్ణీతపాళ్ళలో కలపడంలో ప్రత్యేక నిపుణత కావలసి ఉండేది. అందుచేత ఇది కొన్ని కులాలవారికి వారసత్వ వృత్తిగా ఉంటూ వచ్చింది. రసాయన రంగులు వచ్చిన తర్వాత, ఈ అద్దకంపని చాల సులువు అయిపోయింది. పరిశ్రమ అభివృద్ధిస్థాయిని బట్టి అనేకమంది ఈ వృత్తిని అవలంబించ ప్రారంభించారు.

అద్దకం రెండు విధాలు: ఒకటి, చెక్క అచ్చులతో అద్దటం, రెండవది కుంచెతో రంగు వెయ్యటం, లేక కలాలతో రంగులు వెయ్యటం. దీనినే "కలం కారీ" అద్దకం అంటారు.

ఈ చెక్క అచ్చు అద్దకం పరిశ్రమ ప్రధానంగా కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో ఉన్నది. చేనేత పరిశ్రమవలె ఈ పరిశ్రమకూడా అడ్వాన్సులు ఇవ్వగలిగిన మాస్టరు వీవర్లు, వ్యాపారస్తుల చేతుల్లో ఉన్నది.

కొన్ని జిల్లాలలో (కృష్ణ, పశ్చిమ గోదావరి) పనివారు వ్యాపారస్థుల వద్దనుండి, అద్దకపు ఆర్డర్లు తెచ్చుకుంటారు. వ్యాపారస్థులు అద్దకమునకు గుడ్డ ఇచ్చి గజానికి ఇంత అని కూలి (రంగు ఖర్చుతో కలిపి) ఇస్తారు.

మదరాసు చేనేత సహకారసంఘం వారిచేత ఆంధ్రలో నిర్వహించబడు తున్న రెండు అద్దకపు ఫ్యాక్టరీలలో ఒకటి చీరాలలోను, రెండవది రాజమండ్రిలోను ఉన్నవి. ఇవి చేనేత సహకారసంస్థలలో పనిచేసే కార్మికులకు రంగునూలు సప్లయి చేస్తున్నవి.

అద్దకంరంగులు ఇంగ్లాండు, అమెరికాలనుండి దిగుమతిచేయబడుతున్నాయి. మనకు కావలసిన రంగులలో చాలభాగం ఇంపీరియల్ కెమికల్ ఇండస్ట్రీస్ అనే బ్రిటిష్ సంస్థ సప్లయిచేస్తున్నది. వీరి ఏజంట్లు గ్రామాలలోని కార్మికులకు రంగులు సప్లయిచేస్తున్నారు రంగుల అద్దకానికి కావలసిన (Hydrosulphite of soda) 'హైడ్రో సల్ఫేట్ సోడా' తప్ప మిగిలిన పదార్థాలలో కొన్ని మెట్టూరు కెమికల్ ఇండస్ట్రీస్ సప్లయి చేస్తున్నది.

అద్దకపు పరిశ్రమకు పెద్ద పరికరాలు ఏవీ అవసరం లేదు. రంగు వేయ వలసిన గుడ్డను ఉడకపెట్టడానికి, రంగు వెయ్యటానికి తొట్టి మాత్రం చాలు. అద్దకానికి కొయ్య అచ్చులు చాలు. ఇవి ఆయా ప్రదేశాలలో చేయబడుతున్నాయి.

మిల్లు అద్దకాలు వచ్చినతర్వాత అద్దకపు పరిశ్రమ గట్టి దెబ్బ తిన్నది.

రెండవది, స్వదేశీ రంగులతో చేసే, "కలంకారీ" అద్దకపు వస్త్రాలు అనాదిగా అంతర్జాతీయ ఖ్యాతి గాంచినవి.

ఒకప్పుడు ఈ పరిశ్రమ ప్రధానంగా కృష్ణాజిల్లాలోని మచిలీపట్నంలో ఉండేది. ఇపుడు ఇది ఒక పరిశ్రమగా మాత్రం లేదు. కొన్ని కుటుంబాలవారు మాత్రం ఈ వృత్తితో పొట్ట పోసుకుంటున్నారు.

లేసు అల్లిక:

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా పాలకొల్లు, నరసపూరు తాలూకాలలోను, తూర్పు గోదావరిజిల్లా దుమ్మగూడెంలోను, కృష్ణాజిల్లాలో కొన్ని ప్రాంతాలలోను ఈ పరిశ్రమ ఉన్నది. ఒక్క గోదావరి జిల్లాలోనే ఈ పరిశ్రమలో సుమారు రెండువేలమంది పనిచేస్తున్నారు. పనిచేసేవారందరూ స్త్రీలే!

కొందరు వ్యాపారస్తులు "డైమండ్" దారాన్ని కొని లేసుఅల్లిస్తున్నారు. దీనితో ముఖ్యంగా టేబిల్‌క్లాత్ అంచులు, కిటికీలతెరలు, ఇత్యాదులు తయారు చేయ బడుతున్నవి. ఇచ్చట తయారయిన సరుకు అంతా అమెరికా, ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రేలియా దేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది.

ప్రస్తుతం అల్లిక వస్తువులకు, దేశీయ మార్కెట్టులో డిమాండు అధిక మవుతున్నది.

పట్టు పరిశ్రమ:

ఒకప్పుడు ఆంధ్రదేశం ఈ పరిశ్రమకు ప్రసిద్ధి చెందినది. కాని, నేడు పట్టు పరిశ్రమ ఒకటి, రెండు కేంద్రాలలో తప్ప ఒక పరిశ్రమగా మాత్రం లేదు.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా నర్సపూరు, పాలకొల్లు తాలూకాలలో ఈ పరిశ్రమ ఒకప్పుడు చాల ఉచ్ఛదశలో ఉన్నదట. నేడు అచ్చట ఈ పరిశ్రమ పూర్తిగా అంతరించిపోయింది.

కృష్ణాజిల్లా జగ్గయ్యపేట, షేక్‌మహమ్మదుపేటలలో ప్రస్తుతం నామ మాత్రంగా వున్న పరిశ్రమ, ఆదరించే నాథుడు లేక అంతరించే స్థితికివచ్చింది.

రాష్ట్ర మంతటిలోను, తూర్పు గోదావరి జిల్లా రాజమంద్రి, పెద్దాపురం లలో మాత్రం ఈ పరిశ్రమ వున్నది. ఇచ్చట ఉత్పత్తి అంతా దేశీయ మార్కెట్టు లోనే అమ్మబడుతున్నది. వెయ్యిమంది కార్మికులు పనిచేసే పెద్దాపురం సిల్కు ఫ్యాక్టరీలో తయారైన సరుకు అమ్మక, నిల్వ వుండిపోయిన కారణంగా, ప్రస్తుతం (సెప్టెంబరు, 53) మూసివేయబడినది.

ప్రభుత్వం శ్రద్ధవహిస్తే ఈ పరిశ్రమను అభివృద్ధిచేయడానికి ఎంతో అవకాశం వున్నది.

ఉన్ని పరిశ్రమ :

ఉన్నితో కంబళ్లు, తివాసీలు నేయబడుతున్నాయి.

కంబళ్లు ముఖ్యంగా అనంతపురం, బళ్ళారి, కర్నూలు, కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలలో నేయబడుతున్నాయి. పశ్చిమగోదావరిలోని తాడేపల్లి గూడెం; బళ్ళారి జిల్లాలోని హార్పనహల్లి, రాయదుర్గం, ఇసకపల్లి కొన్ని ముఖ్య కేంద్రాలు.

దానికి కావలసిన ఉన్నిని ఆయా ప్రాంతాలలోని గొర్రెకాపరుల దగ్గిరే కొంటారు. ఒక్క గొర్రెనుండి ప్రతిసారి సుమారు 8–12 ఔన్సులు, సంవత్సరానికి సుమారు 4–6 పౌనులు వున్ని తీయబడుతున్నట్లు అంచనా వేయబడింది.

కంబళ్ల నేత చాల పురాతన పద్ధతులలో జరుగుచున్నది. ఇవి మొరటుగా వుండుటవలన, ఇతర దేశాలలో వీటికి మార్కెట్టు లేదు.

ఇందులో రెండవది, తివాసీల నేత. ఇవి ముఖ్యంగా పశ్చిమగోదావరిజిల్లా లోని ఏలూరు, తాడేపల్లిగూడెం ప్రాంతపు గ్రామాలలోను, కృష్ణాజిల్లాలోని మచిలీపట్నంలోను నేయబడుతున్నవి. ఈ పరిశ్రమ ఒక నిర్మాణపద్ధతిలో నడుపబడు తున్నది.

వీటి నేతకు కావలసిన ముడిసరుకు కొంతభాగం స్థానికంగా కొనబడు చున్నది. కాన్పూరు, అంబూరులనుండికూడ మేలురకమయిన వున్ని దిగుమతిచేయ బడుతున్నది.

ఇవి రకరకాల డిజైనులలో తయారు చేయబడుతున్నాయి. మొగల్‌ - పర్షియన్ డిజైనులనుండి, 20 వ శతాబ్దపు పాశ్చాత్యుల అభిరుచులకు నచ్చేడి డిజైనులవరకు తయారు చేయబడుతున్నాయి.

ఇవి, చాలభాగం, అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా దేశాలకు ఎగుమతి చేయ బడుతున్నాయి.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏలూరులోవున్న కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ, ఒక మదరాసు కంపెనీద్వారా విదేశీ ఆర్డర్లు బుక్ చేసి, లివాసీలు నేసి సప్లయి చేస్తున్నది.

ఈ పరిశ్రమ ఒక్క పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోనే, సుమారు వెయ్యిమందికి జీవనోపాధి కల్పిస్తున్నది. ఈ జిల్లాలో సుమారు 400 మగ్గాలు, కృష్ణాలో 100 మగ్గాలు వున్నట్లు మదరాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శి యస్. వై. కృష్ణస్వామి అంచనా వేశాడు.

పీచు పరిశ్రమ :

ఆంధ్రదేశంలో కొబ్బరిపీచు, తాటిపీచు పరిశ్రమలు వున్నాయి.

కొబ్బరిపీచు పరిశ్రమ తూర్పుగోదావరి, విశాఖజిల్లాలలో వున్నది.

ఇచ్చట తీయబడిన పీచు దాదాపు అంతా దేశీయ (రాష్ట్ర) మార్కెట్టు లోనే అమ్మబడుతున్నది.

ఈ పీచుతో వ్యవసాయానికీ, ఇతర గృహపరికరాలకు వుపయోగపడే తాళ్లు వేస్తారు.

చెప్పదగిన పీచు పరిశ్రమ తాటిపీచు పరిశ్రమ. తాటిపీచు పశ్చిమగోదావరి, విశాఖజిల్లాల్లో పెద్దఎత్తున తీయబడుతున్నది. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో కాకినాడ, పెద్దాపురం తాలూకాల్లో కొద్దిగా తీయబడుతున్నది.

ముడి తాటినారనే వ్యాపారస్థులకు అమ్ముతారు. ఈ వ్యాపారస్థులు విదేశాలకు ఎగుమతి చేసే కంపెనీలకు, ఏజంట్లకు అమ్ముతారు.

ఈ పీచును శుభ్రపరచి, చిక్కుతీసి, రంగు వేయటం కుటీర పరిశ్రమగా కాకినాడ, ఎలమంచిలి, అనకాపల్లి పట్నాలలో వున్నది. ఈ విధంగా శుభ్రపరచిన పీచులో చాల భాగం విదేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నది. ఎగుమతి అయ్యే పీచు అంతా కాకినాడ రేవునుండి పోతున్నది.

ఈ పీచుతో ఎట్టి వస్తు నిర్మాణంగాని ఇచ్చట జరగటంలేదు.

చేతికాగితము : (Hand made Paper)

చేతి కాగిత పరిశ్రమ మొగలు చక్రవర్తులకాలంనుండి 19 వ శతాబ్దం వరకూ చాల ఉచ్ఛస్థాయిలో వుండేది. చైనావారినుండి కాగితము చేయుటను నేర్చు, కొన్న మొగలు యాత్రికులు దీనిని భారత దేశంలో ప్రవేశపెట్టారు.

ఈ పరిశ్రమ నంద్యాలలో ఒకప్పుడు చాలాఅభివృద్ధి దశలో వుండేది. ఇచ్చట గరుకు కాగితం (Rough Paper) చేయబడుతూ వుండేది. బొంబాయినుండి మిల్లుమీద తయారయిన కాగితం దిగుమతి అయ్యే వరకూ ఈ పరిశ్రమ అభివృద్ధి మార్గాన్నే వుండేది. మిల్లు కాగితంతో పోటీ చేయలేక క్రమంగా నీరసించిపోయి, సుమారు 35 సంవత్సరాలక్రితం అసలు నామరూపాలు లేకుండానే పోయింది.

తర్వాత అఖిలభారత గ్రామీణ పరిశ్రమలసంఘం ఈ పరిశ్రమను పునరుద్ధరించే ఉద్దేశ్యముతో 1938 లో కొందరికి వార్ధాలో తర్ఫీదుయిచ్చింది. పారిశ్రామికాభిమానులు కొందరు వీరి సహాయంతో రాజమండ్రిలో ఈ పరిశ్రమను ప్రారంభించారు. ప్రభుత్వం 1940-41 సంవత్సరంలో బళ్ళారిజిల్లా ఆదోని, అనంతపురం జిల్లాలోని కృష్టిపాడు, చిత్తూరుజిల్లా వెంగపల్లిలోని విద్యాలయాలలో దీనిని (చేతి కాగితంచేయటాన్ని) ఒక పాఠ్యభాగముగా ప్రవేశపెట్టారు.

విజయవాడ, కర్నూలుజిల్లా గాజులపల్లి, కడపజిల్లాలోని బుగ్గి-ఈప్రదేశాలలో కాగిత ఉత్పత్తి కేంద్రాలను తెరిచారు.

ప్రస్తుతం విజయనగరం, శ్రీకాకుళం, నందిగామ, చెన్నారామపాలెం, కడప, గుంటూరులోని చేతికాగిత కో-ఆపరేటివు సొసైటీలలో చేతి కాగితాన్ని తయారు చేస్తున్నారు.

కాగితం చేయుటకు వరిగడ్డి, వెదురు, చిత్తుకాగితం, పాత గోనెసంచులు, గుడ్డలు ఉపయోగించబడుచున్నవి.

ఈ కాగితం, మిల్లు కాగితంతో పోటీ చేయలేకపోవుటచేత అభివృద్ధి చెందటంలేదు.

లోహ పరిశ్రమ :

కంచు, ఇత్తడి, రాగి, ప్రధానంగా మన లోహపరిశ్రమలో ఉపయోగించబడుతున్న లోహాలు.

వీటితో ప్రధానంగా పాత్రలు, చెంబులు, కంచాలు, గ్లాసులు, తదితర పాత్రలు చేయబడుతున్నాయి.

ఇది ఒక గృహపరిశ్రమగా దాదాపు రాష్ట్రమంతటా ఉన్నది. కొన్ని పట్టణాలలో చిన్నచిన్న ఖార్ఖానాల స్థాయిలోకూడా ఉన్నది. ఈ ప్రదేశాలు, ఆ ప్రాంతంలో అధిక సంఖ్యలో గ్రామప్రజలు వస్తూపోతూవుండే పెద్దపట్టణం కావడం వలననో, లేక యాత్రికులు వచ్చే పవిత్రస్థలాలు కావటం వలననో, డిమాండు అధికంగా ఉండటంచేత, పరిశ్రమకూడా పెద్దఎత్తున (ఖార్ఖానాల స్థాయిలో) కొనసాగించబడుచున్నది.

ఇట్టి కేంద్రాలలో ప్రధానమైనవి: చిత్తూరు జిల్లాలోని కాళహస్తి, సత్రవద, కడప జిల్లా వోనిపెంట; తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోని రాజమండ్రి, ధవళేశ్వరం, సామర్లకోట, పెద్దాపురం, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలోని పెనుగొండ, పాలకొల్లు; కృష్ణా జిల్లాలోని రమణక్కపేట, మైలవరం, విజయవాడ; విశాఖజిల్లాలోని పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, అనకాపల్లి మొదలగునవి.

ఈ కేంద్రాలలో పరిశ్రమ కొందరు సాహుకార్ల చేత నడుపబడుతున్నది. గ్రామసీమలలో కార్మికులే ప్రజలవద్ద లోహం తీసుకొని, కూలికి తమ ఇండ్లలోనే పాత్రసామగ్రి చేసిపెట్టడం జరుగుతున్నది.

ఒక్క చిత్తూరు జిల్లా కాళహస్తిలోమాత్రం ఫ్యాక్టరీ స్థాయిలో, యంత్ర సహాయంతో పరిశ్రమ కొనసాగించబడుతున్నది.

వడ్రంగము (కొయ్య చెక్కడము):

గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాలలో కొయ్య చెక్కడపుపనులు విస్తారంగా జరుగుతున్నాయి. రాజమండ్రి, గుంటూరు, బెజవాడవంటి పట్టణాలలో కుర్చీలు, బల్లలు (Furniture) ఇత్యాదులు తయారుచేసే కార్ఖానాలు వున్నాయి.

నర్సరావుపేట (గుంటూరు జిల్లా) లో చేసే (Camp furniture) మడత మంచాలు, మడత కుర్చీలు చాల ప్రసిద్ధి చెందాయి. వీటికి మదరాసు, హైదరాబాదు, రాయలసీమ జిల్లాలలో మంచి డిమాండు వున్నది.

ఇవికాక ప్రతి గ్రామంలోను వ్యవసాయపు పనిముట్లు చేసే చక్కడపు పనులు జరుగుతున్నాయి. ఇది కొన్ని కులాలవారి వారసత్వ వృత్తిగా అనాదినుండి ఉంటూ వస్తున్నది. వీరు వస్తువులను అమ్మకంకొరకని ముందుగా చేయక, తమ ఆసామీల ఆర్డర్లనుబట్టి, వారు ఖర్చులు ఇస్తే పనిముట్లు తయారుచేస్తున్నారు. ఈవిధంగా కుటీర పరిశ్రమగా, వడ్రంగం ప్రతి గ్రామంలోను ఉన్నది.

ఎడ్లబండ్లు, టాంగాలు, గుజ్జుపుబండ్లు చేయడంలో అనంతపురంజిల్లా ధర్మవరం పేరుమోసినది.

దువ్వెనల పరిశ్రమ:

చిత్తూరుజిల్లా కాళహస్తి తాలూకాలోని కొత్తపేట, వాయలపాడు తాలూకాలోని నేరబైలులలో దువ్వెనల తయారీ జరుగుతున్నది. సంవత్సరంలో ఇచ్చట 10 వేల రూపాయల విలువగలిగిన దువ్వెనలు తయారు చేయబడుచున్నట్లు అంచనా వేయబడుతున్నది.

పేము అల్లకము :

నెల్లూరుజిల్లాలోని ఇందుకూరుపేటలోను, తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజమండ్రి లోను ఈ పరిశ్రమ పెద్దఎత్తున కొనసాగించబడుతున్నది. గుంటూరు, తూర్పుగోదావరి, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోకూడ కుటీరపరిశ్రమగా ఉన్నది.

దీనికి కావలసిన పేము నెల్లూరుజిల్లా ఇందుకూరుపేటనుండి, నర్సీపట్నం ఏజన్సీలోని పెద్దవలస, పర్లాకిమిడి ప్రాంతంనుండి, గుంటూరుజిల్లాలోని చీరాలప్రాంతం నుండి సప్లయిచేయబడుతున్నది.

ఈ పేము, 'మలక్కా' పేమంత మెత్తదనం, మెరుగు కలిగివుండదు. అందుచేత, నగిషీ పనులకు, 'మలక్కా' పేము దిగుమతి చేయబడుచున్నది.

పేముతో కుర్చీలు, ఉయ్యాలలు, బుట్టలు మున్నగునవి చేయబడుతున్నవి. ఇవి స్థానిక అవసరాలకే వినియోగపడుతున్నాయి.

రాతి చిప్పలు :

ఆంధ్ర దేశంలో, 'స్టీటైట్' ఖనిజానికి సంబంధించిన సబ్బురాయి (Soap stone) తో రాతి చిప్పలవంటి పాత్రలు, విగ్రహాలు, ఆట వస్తువులు, సిరాబుడ్లు, నశ్యపుకాయలు చేయబడుతున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమ నెల్లూరు జిల్లా రాపూరు తాలూకాలోని సైదాపేట, గుంటూరు జిల్లా వినుకొండ తాలూకాలోని కొప్పుకొండ, పల్నాడు తాలూకాలోని దుర్గి గ్రామాలలో వున్నది.

రాతి చిప్పలు హిందువుల ఇండ్లలో అధికంగా వాడబడుతున్నాయి. ఈ చిప్పలు చిలుము ఎక్కువు (acid proof) గనుక, పులుసు, మజ్జిగలాంటివాటిని పోసుకోడానికి వాడబడుతున్నాయి.

ఇవి మట్టి పాత్రలువలె పగిలపోవు కనుకను, ఇత్తడి, రాగి పాత్రలవలె, కిలుమెక్కవు కనుకను, వీటికంటె చౌక గనుకనూ, ఈ పాత్రలకు డిమాండు అధికంగా వుంది.

గాజుల పరిశ్రమ :

పూర్వం ఈ పరిశ్రమ అనంతపురం, కర్నూలు, బళ్ళారి, నెల్లూరు, చిత్తూరు, కృష్ణా, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో ఉచ్ఛదశలో ఉండేది. ఆ కాలంలో అనంతపురంజిల్లా గుత్తూరు (దానినే గాజుల గుత్తూరు అనికూడా పిలుస్తారు). ఒక్క ఈ గ్రామంలోనే 700 మంది ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసేవారట. కాని యిప్పుడు ఒక్క కుటుంబంవారు మాత్రమే ఈ పని చేస్తున్నారు.

విశాఖపట్నం, చిత్తూరు జిల్లాలలో ఈ పరిశ్రమ తుడుచుకుపోకుండా అలాగేఉంది. విశాఖపట్నంలో సుమారు 40 కుటుంబాలవారు, సంవత్సరానికి పదివేల రూపాయల ఖరీదుచేసే గాజులు తయారుచేస్తున్నట్లు అంచనా వేయబడింది.

చిత్తూరుజిల్లాలో కాళహస్తి, పాపానాయుడుపేట, మద్దిలేడు, పిల్లమిాడు ఈ పరిశ్రమకు ప్రధాన కేంద్రాలు.

ఇచ్చట సాదాగాజులు చేయబడుతున్నాయి. విశాఖజిల్లాలో తయారయిన గాజులు ఆ జిల్లాలోనే అమ్మబడుతూంటే, చిత్తూరు జిల్లాలో చేయబడిన గాజులు, ఇతర జిల్లాలకు కూడా ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమకు కావలసిన ముడిపదార్థం (Black glass) విశాఖజిల్లా, కొంత చిత్తూరుజిల్లా కాళహస్తినుండి, మరికొంత యితర రాష్ట్రాలనుండి తెప్పించుకుంటున్నది. చిత్తూరుజిల్లామాత్రం ఆ జిల్లాలో దొరికే ముడిపదార్థాన్నే వాడుకొంటున్నది.

నగిషీగాజుల దిగుమతి మూలంగా ఈ మన గాజులపరిశ్రమ అభివృద్ధి కాకపోగా, దినదినం కృంగిపోతున్నది. జనాభాలో అత్యధిక సంఖ్యాకులయిన బీద తరగతి ప్రజలు, హెచ్చుధరలిచ్చి ఆ నగిషీగాజులు కొనలేరుకనుక ఈ పరిశ్రమ సమసిపోలేదు.

గాజు (glass) పరిశ్రమకు అవసరమయిన 'చౌడు' మన్ను అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాల్లో విపరీతంగా దొరుకుతున్నా, మనకు ఒక్క గాజు ఫ్యాక్టరీ కూడా లేదు. గాజు పరిశ్రమ అభివృద్ధిచెందితే, గాజుల తయారీకి కావలసిన గాజును సప్లయి చేయ నవకాశం ఉంటుంది. అపుడు దిగుమతి అయిన 'నగిషీ' గాజులతో పోటీచేసి నిల్వగలిగిన స్థితి, మన గాజుల పరిశ్రమకు చేకూరుతుంది.

మూసల పరిశ్రమ :

లోహాలను కరగుటకు మూస లవసరం. మనకు కావలసిన మూసలలో చాలభాగం విదేశాలనుండే దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం.

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని రాజమండ్రి, ధవళేశ్వరం, అంగర, గొల్ల మందాడ, కాకినాడ, తాపేశ్వరం పట్నాలలో మూసలు చేయబడుతున్నాయి. ఆంధ్రలో మరెచ్చటా ఈ పరిశ్రమ లేదు.

వేడికి తట్టుకోగలగటంలో, విదేశీ మూసలకు ఇవి ఏవిధంగాను తీసిపోవు. కాని విదేశీ మూసలు వాడగలిగినన్నిసార్లు వీటిని వాడటానికి వీలులేదు. మూసలు చెయ్యటంలో ఇంకా కొంత అభివృద్ధి అవసరం.

మూసలు చేయుటకు కావలసిన 'గ్రాఫైటు' పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని జంగారెడ్డిగూడెంలో (ఇది రాజమండ్రికి 50 మైళ్ళు) దొరుకుతున్నది. ఈ ప్రాంతంలో యీ ఖనిజపు గనులు ఇంకా వున్నాయి.

ఈ పరిశ్రమను అభివృద్ధి చేసేందుకు కావలసిన అవకాశాలన్నీ మన కున్నాయి.

తోళ్ళ పరిశ్రమ:

తోళ్ళ పరిశ్రమ (ఊనటం) వ్యవసాయం వలె చాల పురాతనమైనది. చేనేత తర్వాత, చెప్పుకోతగ్గ పెద్ద పరిశ్రమ. విశాఖపట్నం, పశ్చిమ గోదావరి, అనంతపురం, బళ్ళారి, కృష్ణా జిల్లాల్లో యీ పరిశ్రమ ఉన్నది. ఈ పరిశ్రమలో పని చేసేవారు అధికంగా హరిజనులు, ముస్లింలు.

ఆంధ్రదేశంలో తోళ్లు ఎక్కువగా దొరికినా, ఆ తోళ్ళను ఊనుటకు కావలసిన అధునాతన యంత్రాగారం ఒక్కటయినా లేదు. ఇంకా, తంగేడు ఇత్యాది చెట్ల బెరడులు తోళ్ళు ఊనటానికి ఉపయోగించబడుతున్నాయి.

ఊనిన తోళ్ళలో చాలభాగం రాష్ట్రంలో వినిమయ మవుతున్నాయి. మేలురకం మాత్రం మద్రాసు, తదితర ప్రాంతాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నవి.

మొత్తం ఎగుమతి అయ్యే తోళ్ళలో చాలభాగం, ఇంగ్లండుకు ఎగుమతి అవుతున్నాయి.

బెజవాడ, గుంటూరు, ఏలూరులలో మాత్రం చెప్పులు, బూట్లు, మనీ పర్సులు ఇత్యాది తోలు పనిముట్లు చేయబడుతున్నాయి.

తోళ్ళు అధికంగా లభ్యమయ్యే ఆంధ్రదేశంలో తోళ్ళపరిశ్రమను అభివృద్ధిచేయగల అవకాశం ఉన్నదని చెప్పనవసరంలేదు.

ఆటవస్తువులు:

ఆంధ్రదేశంలో ఆటవస్తువులు మట్టితోను, తేలిక చెక్కతోను తయారు చేయబడుతున్నాయి. ప్రశస్థమయిన ఆటవస్తువులు, బొమ్మలు కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లి, చిత్తూరుజిల్లాలోని తిరుచానూరు, విశాఖజిల్లాలోని ఏటికొప్పాక, కడపజిల్లా సెట్టిగుంట దగ్గరలోనున్న లక్ష్మిగారిపల్లిలో చేయబడుతున్నాయి.

కొండపల్లి బొమ్మలు చేయుటకు "తెల్ల పొకిలి" కర్ర ఉపయోగించబడుతున్నది. ఏటి కొప్పాకలో "అంకుడు" కర్ర ఉపయోగించబడుతున్నది.

పిల్లలు ఎపుడూ బొమ్మలు కొంటూవుంటారు కనుక, వీటికి సంవత్సరం పొడుగునా అమ్మకాలు వుంటాయి. తిరుణాలలో, పండగల రోజులలో వీటి ఖర్చు విపరీతం. దేశ విఖ్యాతిగాంచిన కొండపల్లి బొమ్మలు బెంగాలు, పంజాబు, మధ్యప్రదేశ్ లలో కూడా విపరీతంగా అమ్మబడుతాయి.

కొమ్ము చెక్కడములు :

ఈ పరిశ్రమ ఒక్క విశాఖజిల్లాలో మాత్రమే ఉన్నది.

ఇచ్చట ఫొటో ఫ్రేములు, నగిషీ చెక్కడములు, వివిధ దేవతాప్రతిమలు, పక్షులు, జంతువుల ప్రతిరూపాలు, చెస్ బోర్డులు, పుస్తకాల కేసులు, వాచ్ కేసులు, సిగరెట్ కేసులు, ఇత్యాదులు చేయబడుతున్నాయి.

ఇందుకు ఉపయోగించే ముడిపదార్థం - గొడ్లకొమ్ము, తాబేలు బొచ్చెలు, గంధకపుచెక్క, దుప్పికొమ్ములు.

ఈ చెక్కడముల ధరలు అధికమగుటచేత ఖర్చు చాల తక్కువ. ఆదరించే దిక్కు క్రమంగా తగ్గిపోతున్నది కనుక పరిశ్రమే అంతరించే ప్రమాదం లేకపోలేదు.

బీడీలు - చుట్టలు :

ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యంగా కర్నూలు, చిత్తూరు, బళ్ళారి జిల్లాలలోను, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏలూరులోను వున్నది.

దీనికి కావలసిన పొగాకు ఆయా ప్రాంతాలలో పండించబడుతున్నది.

ఈ పరిశ్రమ సుమారు 20 - 25 వేల మందికి పని కల్పిస్తున్నది.

బీడీలు - చుట్టలు పూర్తిగా చేతితోనే (ఎట్టి యంత్రసాయం లేకనే) చేయబడుతున్నవి.

ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికులలో నూటికి 38-40 మంది 6-16 సంవత్సరాల పసివారు. ఏ ఇతర పరిశ్రమలోను ఇంతమంది (ఈ దామాషాలో) పిల్లలు పనిచేయటం జరగటంలేదు.

పొగాకు పండించటంలో ప్రథమస్థానాన్ని వహిస్తున్న ఆంధ్రదేశంలో ఉన్న పొగాకు పరిశ్రమ ఇది!

పలకల పరిశ్రమ :

ఇది కర్నూలు జిల్లా కంభం, మార్కాపూరులలో సాగించబడుతున్నది. పలకలకు వుపయోగించే పదార్థమే బలపాలు చేయటానికి కూడా వుపయోగిస్తారు కనుక, పలకలు చెయ్యటంతోపాటు బలపాలు చేయటంకూడా జరుగుతున్నది. పైగా, ఇచ్చట దొరికే రాయి, బలపాలు చేయుటకు శ్రేష్టమయినది.

- గని యజమానివద్ద కార్మికులు రాయికొని బలపాలు చేస్తారు. సామాన్యంగా, కార్మికులంతా తమ ఇండ్లలోనే పని చేస్తూ వుంటారు. తాము తయారుచేసిన సరుకు అంతా తమకే అమ్మతామనే హామీతో, షావుకార్లవద్ద అడ్వాన్సులుకూడ తీసుకోవడం కద్దు. ఈ పరిశ్రమలో పని చేసే కార్మికులంతా వెనుకబడిన తరగతులకు చెందినవారు.

షావుకారు కొన్న పెన్సిళ్ళకు రంగుకాగితం అంటించి ఐదువేల చొప్పున పెట్టెల్లో పెట్టి, ఎగుమతిచేస్తాడు. ఈవిధంగా 1943 లో రు 76,128 లు విలువగల 6,844 పెట్టెలు, 1944 లో రు. 63,072 లు విలువగల 5,256 పెట్టెలు ఎగుమతి చేశారు. శ్రేష్ఠమైన పలకరాయి మనకు విశేషంగా లభించుతున్నా దీనిని పారిశ్రామిక పద్ధతులలో నవీన యంత్రాలను వినియోగించి ఒక పరిశ్రమగా అభివృద్ధి చేయుటకు ఏ చర్యలూ తీసుకొనబడలేదు.

ఆంధ్రలో చెప్పుకోతగ్గ భారీ పరిశ్రమలు లేకపోగా, అనేకమంది ప్రజలకు జీవనాధారాలయిన గ్రామీణ పరిశ్రమలు సమసిపోయినవి పోగా, ఉన్నవి అదే దోవలో ఉన్నాయి. వీటి పునరుద్ధరణకు పూనుకోవలసిన అవసరం సులభగ్రాహ్యమే.

విద్యుచ్ఛక్తి

ఆంధ్ర దేశం విద్యుదుత్పత్తిలోను, వాడకంలోను వెనుకపడి వున్నది. పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందిన అమెరికా, స్విట్జర్లండ్, సోవియట్ యూనియన్‌వంటి దేశాలకంటె మాత్రమే కాదు, తోటి తమిళ దేశంకంటె కూడా ఎంతో వెనుకబడి వున్నది. జలవసతులు అపారంగా వున్నా ఒక్క జల విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రం (Hydro - electric system) కూడా మనకు లేదంటే, విద్యుదుత్పత్తిలో మన రాష్ట్రం ఎంతగా వెనుకపడి వున్నదో విశదమవుతుంది.

ప్రస్తుతం ఆంధ్రలోని 16 విద్యుదుత్పత్తి స్టేషన్లలో 3 స్టీమ్‌తోను(నీటియావిరి) 13 డీసెల్ ఇంజన్లతోను నడుపబడుతున్నాయి. ఇవి పరిపాలనా సౌలభ్యంకోసం రెండు గ్రూపులుగా విభజించబడ్డాయి. మొదటిగ్రూపు ఆంధ్ర పవరుసిస్టం, రెండవ గ్రూపు రాయలసీమ పవరుసిస్టం.

ఆంధ్ర పవరుసిస్టంక్రింద ఈదిగువ థర్మల్‌స్టేషన్లు ఉన్నాయి: విశాఖపట్నం, విజయవాడ, (ఈరెండు స్టీమ్ థర్మల్‌స్టేషన్లు), కాకినాడ, నరసారావుపేట, శ్రీకాకుళం, రాజమండ్రి, ఒంగోలు.

రాయలసీమ పవరుసిస్టంక్రింద ఈ దిగువ థర్మల్‌స్టేషన్లు ఉన్నాయి:— నెల్లూరు, (స్టీముథర్మల్‌స్టేషను), కర్నూలు, అనంతపురం, ప్రొద్దుటూరు, కడప, నంద్యాల, గూండూరు, తాడిపత్రి. మైసూరునుండి కొన్న జలవిద్యుత్‌ను పంచే స్టేషన్లు రెండు: ఒకటి బళ్ళారిజిల్లాలోని కేంద్రం. ఇది జాగ్ పవర్ స్కీమునుండి కొన్న పవరును పంచుతుంది. రెండవది: అనంతపురంజిల్లా హిందూపూరు కేంద్రం. ఇది శివసముద్రం స్కీమునుండి కొన్న పవరును పంచుతుంది.

1951–52 సంవత్సరంలో ఈ రెండు సిస్టంల క్రింద ఉన్న విద్యుత్ ప్రవాహపు లైనుల పొడవు ఈవిధంగా ఉన్నది :

సిస్టం పేరు	హై టెన్షన్ లైనులు మైళ్ళలో	లో టెన్షన్ లైనులు మైళ్ళలో	మొత్తం పొడవు మైళ్ళలో
ఆంధ్రా పవరు సిస్టం	836	454	1,290
రాయలసీమ పవరుసిస్టం	318	333	651
మొత్తం పొడవు	1,154	787	1,941

ఈ రెండు సిస్టంల క్రింద పనిచేసే థర్మలు స్టేషన్ల ఉత్పత్తిశక్తి, అవి 1951–'52 లో చేసిన ఉత్పత్తి ప్రక్క పేజీలోని పట్టీలో ఉదహరించబడింది.

ఈ పవరు స్టేషన్ల ఉత్పాదకశక్తి (Generating Capacity) 1951 – '52 లో 32,177 కిలోవాట్లయితే డిమాండు 19,793 కిలోవాట్లున్నది.

ఆంధ్ర దేశంలోని పవరు స్టేషన్లు అన్నీ కలసి, 1951–52 లో, 5,60.79 లక్షల యూనిట్ల విద్యుత్‌ను ఉత్పత్తి చేశాయి. ఇది చాలక, గత కొన్ని సంవత్సరాలుగా కొంటున్నట్లే, మైసూరులోని జాగ్ జల విద్యుత్ కేంద్రంనుండి, శివసముద్రం జల విద్యుత్ కేంద్రంనుండి, ఇదే సంవత్సరంలో 131.7 లక్షల యూనిట్ల విద్యుత్తు కొనబడినది. అంటే, ఆంధ్ర దేశ వినిమయం నిమిత్తం, మొత్తం 692.49 లక్షల యూనిట్లు విద్యుత్తు సప్లయి చేయబడింది.

రాష్ట్రంలోని థర్మలు స్టేషన్లు అన్నీ చేసే ఉత్పత్తిలో, పవరు థర్మలు స్టేషన్లు నూటికి సుమారు 88 పాళ్ళు, డీసిల్ స్టేషన్లు 12 పాళ్లు ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయి. రాష్ట్రపు మొత్తం ఉత్పత్తిలో ఒక్క బెజవాడ, విశాఖపట్నం థర్మలు స్టేషనులే నూటికి 83 పాళ్ళు ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయి. మిగిలిన 14 స్టేషన్లు ఉత్పత్తి చేసేది 17 పాళ్ళు మాత్రమే!

మొత్తం రాష్ట్ర వినిమయంలో, దాదాపు నాల్గవవంతు పవరును బైటి నుండి కొంటున్నామంటే, విద్యుదుత్పత్తిలో మనం ఎంత వెనుకబడి ఉన్నామో అవగతమవుతుంది.

మన రాష్ట్రంకంటె, పరిశిష్ట మదరాసురాష్ట్రం పదమూడురెట్ల యూనిట్లు (72,99,70 వేలు) విద్యుత్‌ను ఉత్పత్తి చేస్తున్నది. అంటే తోటిరాష్ట్రంలో తల 1 కి సగటున సుమారు 24 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేయబడుతూంటే, ఆంధ్రలో తల 1 కి సగటున 2.7 యూనిట్లే ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నది.

1951 – '52 సం॥ లో – డిమాండు, ఉత్పత్తి చేయబడిన విద్యుత్తు

పవరు సిస్టం పేరు	డిమాండు కిలోవాట్లు	ఉత్పత్తి చేస్తున్న విద్యుత్తు లక్షల యూనిట్లలో	నీటి ఉత్పత్తిశక్తి కిలోవాట్లు
(అ) ధర్మల్ స్టేషన్లు స్కీమ్			
1. విశాఖపట్నం	4,500	159.60	6750 } 1200 }
2. విజయవాడ	8,309	309.00	13000
3. నెల్లూరు	750	26.50	5000
(ఆ) డీసిల్ స్టేషన్లు			
4. కాకినాడ	1020	23.60	1434
5. కర్నూలు	360	10.70	807
6. కడప	200	7.60	835
7. అనంతపురం	184	4.29	495
8. గొండూరు	40	0.58	104
9. శ్రీకాకుళం	104	1.70	250
10. నర్సరావుపేట	18	0.30	170
11. ఒంగోలు	98	1.10	170
12. ప్రొద్దుటూరు	90	2.30	170
13. నంద్యాల	114	0.60	470
14. తాడిపత్రి	58	0.52	470
15. రాజమండ్రి	790	11.60	802
16. సాలూరు – పార్వతీపురం	26	0.80	—
మైసూరువద్ద కొన్న పవరు			
1. రాయలసీమ స్కీమ్	2880	♦1,27.00	
2. హిందుపురం	252	♦4.70	
మొత్తం ...	19,793	5,60.79	32,177

♦ ఇది కొన్న పవరు గనుక, ఉత్పత్తి చేయబడిన మొత్తం పవరులో చేర్చబడలేదు.

Source: Administration Report of the Electricity Department for 1951—'52 Pages 2,3,100, 101.

వినిమయమవుతున్న కొద్ది విద్యుత్ ఏ ఖాతా క్రింద ఎంత వాడబడుచున్నదో క్రింద పొందుపరచబడిన వివరాలు తెలియజేస్తాయి.

విద్యుత్ వినిమయ వివరాలు (1951 - '52)

వినియోగించబడే పద్దు	మొత్తం ఉత్పత్తిలో నూటికి ఎన్ని పాళ్లు	
	* ఆంధ్ర	మదరాసురాష్ట్రం
పరిశ్రమలకు	43.54	62.0
వ్యవసాయానికి	10.02	13.5
ఇండ్లకు, (Domestic Consumption)	25.30	10.0
వ్యాపారంలో	12.20	7.0
వీధిదీపాలు	2.78	2.5
ఇతరత్రా వినియోగం	6.16	5.0
	100.00	100.0

* (పై గ్రంథములోని వినిమయ అంచనాల ఆధారంతో తయారు చేసిన ఊజ్జాయింపు అంచనాలు)

పారిశ్రామికాభివృద్ధికి, అధికఉత్పత్తికి పనిచేసే కార్మికులకు ఫ్యాక్టరీలో ఆరోగ్యవంతమైన వాతావరణానికి విద్యుత్ చాల అవసరం. కాని వినిమయానికి వున్న మొత్తం విద్యుత్‌లో పరిశ్రమలకు నూటికి 43.54 పాళ్ళు మాత్రమే వినియోగించబడుతున్నది. మనకు భారీ పరిశ్రమలు లేవు. మనకున్న "పరిశ్రమలు" అత్యధిక భాగం రైసుమిల్లులు, వేరుశనగ ఫ్యాక్టరీలు, చిన్నచిన్న వర్కుషాపులు మాత్రం. కనుక పరిశ్రమల కుపయోగించబడుతున్నదన్న విద్యుత్, ఈ పరిశ్రమలకే వినియోగించ బడుతున్నది.

తోటి మదరాసు రాష్ట్రం, నూటికి 62 పాళ్ళు విద్యుత్‌ను పరిశ్రమలు నడపటానికి ఉపయోగిస్తున్నదనే విషయం ఇచ్చట గమనార్హం!

మన రాష్ట్రంలో వ్యవసాయానికి సుమారు నూటికి పదిపాళ్ళు మాత్రమే వినియోగించబడుతున్నది. ఈ కొంచెమయినా బావులలోనుంచి నీరు తోడటంలాంటి పనులకు మాత్రమే వినియోగించబడుతున్నది. పరిశ్రమల విషయంలో మదరాసు రాష్ట్రంకంటె వెనుకబడి వున్నాము కనుక, అంత ప్రమాణంలో మనం విద్యుత్‌ను పరిశ్రమలకు వాడలేకపోయామని సంతృప్తి చెందినా, వ్యవసాయరంగంలో విద్యుత్‌ను వాడటంలోకూడా మనం వెనుకబడే వున్నాము.

ఉదాహరణకు ఆంధ్రలోని రెండు "సిస్టం"ల క్రింద 3097 కిలోవాట్ల లోడ్ గల 831 పంపుసెట్లు 1951-'52 సంవత్సరంలో వాడబడుతూంటే, మదరాసు రాష్ట్రంలో 60,657 కిలోవాట్ల లోడ్ గల 14,717 పంపు సెట్లు వాడబడుతున్నాయి.

ఇప్పటికి పరిస్థితి ఇంత అధ్వాన్నంగా వుంటే, భవిష్యత్ నిర్మాణ కార్యక్రమాలు ఎలా సాగుతున్నాయో చూద్దాం.

ఒరిస్సా-ఆంధ్ర సరిహద్దులో కట్టబడుతున్న మాచిఖండ్ ప్రాజక్టువద్ద నిర్మించబడే జలవిద్యుత్ ఉత్పత్తి కేంద్రం, 1955 నుండి పనిచేయడం ప్రారంభిస్తుందని, దానినుండి ఆంధ్రకు 24,150 కిలోవాట్లు (KW) విద్యుత్ వస్తుందని ప్రభుత్వం ఆశించుచున్నది.

మన రాష్ట్రంలో ప్రప్రథమంగా వుపయోగపడబోయే జల విద్యుత్ ఇదే! ఈ విద్యుత్ పరిమాణం, ప్రస్తుతం రాష్ట్రములో వున్న థర్మలు స్టేషను లన్నింటి ఉత్పాదక శక్తి (Production capacity) - 32,177 కిలోవాట్లు - కంటె కొంచెం అధికం.

తుంగభద్ర ప్రాజెక్టునుండి, 1956 కు, 30 వేల కిలోవాట్ల విద్యుత్ ఉత్పత్తి ప్రారంభమవుతుంది. క్రమంగా 1,70 వేల కిలోవాట్లకు పెంచబడుతుందట. ఇందులో ఆంధ్రకు ఎన్నోవంతు వస్తుందీ, మైసూరుకు ఎంత పోతుందీ నిర్ణయించ బడవలసిఉంది.

ఈ విద్యుత్‌ను ఫలప్రదమైన పద్ధతిలో వుపయోగించుకొనేందుకు మనకు పరిశ్రమలా లేవు. మరేవిధంగా ప్రభుత్వం దీనిని సద్వినియోగం చేయబోతున్నదో తెలియదు.

మన రాష్ట్రంలో జలవిద్యుత్‌ను విపరీతంగా ఉత్పత్తి చేసే అవకాశా లున్నాయి. నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం, పులిచింతల, రామపాదసాగరం, శబరి ఇత్యాది మేజరు ప్రాజెక్టులను నిర్మించితే, సుమారు 5-6 లక్షల కిలోవాట్ల జలవిద్యుత్తును ఉత్పత్తిచేయటానికి వీలున్నదని ఇప్పటికి వేయబడిన అంచనాలు తెలియజేస్తున్నాయి. నందికొండ, సిద్ధేశ్వరం, పులిచింతల ప్రాజెక్టులద్వారా సుమారు 2,40 వేల కిలోవాట్ల జలవిద్యుత్తును తీయవచ్చుననియు, మొదటిదశలో యూనిట్ విద్యుత్ వుత్పత్తిఖర్చు నాలుగుపైసలు వుంటుందనియు, ఎనిమిదికోట్ల రూపాయలు అదనంగా ఖర్చుచేస్తే వుత్పత్తి పెరుగుదలతోపాటు, వుత్పత్తిఖర్చు కానీకి తగ్గుతుందనియు ఖోస్లాకమిటి అంచనావేసింది.

అందుచేత ఈ ప్రాజెక్టుల నిర్వాహణంతో, లక్షల యకరాలకు నీటిపారుదల సౌకర్యం ఒనగూడటంతోపాటు, అతి చౌకగా విద్యుత్‌ను పరిశ్రమలకేగాక, గ్రామ సీమలకు కూడా విరివిగా సప్లయి చేయవచ్చు.

వివిధ పవరు సిస్టంల 1951 - '52 సం॥ జమా ఖర్చులు

(అంకెలు – లక్షల రూపాయలు)

సిస్టం పేరు ధర్మలు స్టేషను	ఎన్ని సం॥ల నుండి పని చేస్తున్నది	మొత్తం పెట్టుబడి	మొత్తం ఆదాయం	ఖర్చు	నష్టము	లాభము
1. విశాఖపట్నం	13	79.28	13.59	13.59	—	
2. విజయవాడ	13	141 36	19.06	19.06	—	
3. కాకినాడ	12	19.89	6.22	6.32	0.10	
4. కర్నూలు	6	4.83	1.98	1.82	—	0.16
5. కడప	4	8.67	1.77	1.80	0.03	
6. అనంతపురం	3	5.74	1.00	1.13	0.13	
7. సొండూరు	3	0.77	0.17	0.25	0.08	
8. రాజమండ్రి	3	10.65	2.81	3.90	1.09	
9. నెల్లూరు	2	61.88	3.01	5.76	2.75	
10. ఒంగోలు	1	2.62	0.25	0.46	0.21	
11. నర్సరావుపేట	1	1.98	0.37	0.65	0.28	
12. సాలూరు – పార్వతీపురం	1	0.27	0.30	0.20	—	0.10
13. శ్రీకాకుళం	1	1.22	0.50	0.64	0.14	
14. ప్రొద్దుటూరు	1	3.59	0.56	0.68	0.12	
మైసూరువద్ద కొన్న విద్యుత్తు						
1. రాయలసీమజిల్లాలు	3	80.03	8.54	6.97	—	1.57
2. హిందూపూరు	2	3.63	0.68	0.52	—	0.16
			60.81	63.75	4.93	1.99

Source: Administrative Report of the Electricity Department for 1951-'52 లోని అంచనాల ఆధారంతో ఈ పట్టీ తయారు చేయబడినది.

1951 - '52 సం॥లో విద్యుత్ సప్లయి చేయబడుతున్న గ్రామాలు.

తాలూకా				గ్రామాలు
1. శ్రీకాకుళం జిల్లా				21
శ్రీకాకుళం తాలూకా	...	...	3	
చీపురుపల్లి ,,	...	...	6	
విజయనగరం ,,	...	...	7	
సాలూరు ,,	...	...	3	
బొబ్బిలి ,,	...	...	1	
పార్వతీపురం ,,	...	...	1	
2. విశాఖపట్నం జిల్లా				24
విశాఖపట్నం తాలూకా	...	...	11	
అనకాపల్లి ,,	...	...	3	
వీరవల్లి ,,	...	...	1	
భీమునిపట్నం ,,	...	...	9	
3. కృష్ణాజిల్లా				54
నూజివీడు తాలూకా	...	...	11	
విజయవాడ ,,	...	...	21	
గన్నవరం ,,	...	...	20	
బందరు ,,	...	...	2	
4. గుంటూరు జిల్లా				18
గుంటూరు తాలూకా	...	...	12	
ఒంగోలు ,,	...	...	1	
నర్సరావుపేట ,,	...	...	1	
తెనాలి ,,	...	...	1	
బాపట్ల ,,	...	...	3	

తాలూకా				గ్రామాలు
5. తూర్పుగోదావరిజిల్లా				25
కాకినాడ తాలూకా	...	...	4	
పెద్దాపురం ,,	...	...	1	
పిఠాపురం ,,	...	...	4	
రామచంద్రపురం ,,	—	—	7	
రాజమండ్రి ,,	—	—	8	
అమలాపురం ,,	—	—	1	
6. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా				23
ఏలూరు తాలూకా	—	—	23	
7. కర్నూలుజిల్లా				2
కర్నూలు తాలూకా	—	—	2	
8. కడపజిల్లా				4
9. అనంతపురంజిల్లా				1
10. నెల్లూరుజిల్లా				3
11. రాయలసీమజిల్లాలలోని ఇతరగ్రామాలు				18
పవరు సప్లయిచేయబడుతున్న గ్రామాల మొత్తం				193
తమిళదేశంలో				1218

Source: Administrative Report of the Electricity Department for the year 1951–'52.

వాణిజ్య వ్యాపారాలు

వాణిజ్య వ్యాపారాల అభివృద్ధి పారిశ్రామికాభివృద్ధిమీద ఆధారపడి వుంటుంది. ఆంధ్ర దేశంలో పరిశ్రమలు తగినంతగా అభివృద్ధి చెందకపోవటంచేత మన వాణిజ్య వ్యాపారాలు, దీనికి వెన్నెముకయిన బ్యాంకులు మున్నగునవికూడా అభివృద్ధి చెందలేదు.

మన ప్రజల అవసరాలకు కావలసిన సరుకులలో (Manufactured goods) చాల భాగం దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం. మనం ఎగుమతి చేసే పొగాకు, నూనెలు, మైకా, మాంగనీసు, తోళ్ళు, మొదలైనవన్నీ ముడి సరుకులుగానే ఎగుమతి చేయడం జరుగుతున్నది. మనం వుత్పత్తి చేసే సరుకుల నన్నిటిని, ముడివిగానే ఎగుమతి చేస్తూ, అదే సరుకులతో తయారయ్యే సామగ్రిని (manufactured goods) మనం దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం. జాతీయ పరిశ్రమ లేకపోవటం అనే దుర్గతి మూలంగానే, ఎన్నో అవకాశాలున్నా మన వాణిజ్య వ్యాపారాలు అభివృద్ధి చెందలేదు.

వాణిజ్య వ్యాపారాల అభివృద్ధికి, బ్యాంకింగ్ వ్యాపారం ప్రతిబింబమని చెప్పవచ్చు. ఆంధ్రదేశంలో 1946-'47 మదరాసు ప్రభుత్వ ఆర్థిక సలహాదారు డా॥ నటరాజన్ లెక్కలప్రకారం 9 జాయింట్ స్టాక్ బ్యాంకులుమాత్రమే కలవు. ఇవి భారతదేశంలోని మొత్తం బ్యాంకులలో నూటికి 1.7 పాళ్ళు మాత్రమే! వీటి మొత్తం పెట్టుబడి రు. 10,990 వేలు.. ఈ మొత్తం ,భారతదేశ బ్యాంకుల పెట్టుబడిలో నూటికి 2.7 పాళ్ళు మాత్రమే. ఈ తొమ్మిది బ్యాంకుల నిల్వధనము (Reserve fund) రు. 29,91,000. ఈ మొత్తం భారతదేశంలోని బ్యాంకు రిజర్వు నిధిలో నూటికి 1,7 పాళ్ళు మాత్రమే! బ్యాంకులలో ఉన్న మొత్తం డిపాజిట్లవిలువ రు. 12,40,43 వేలు. భారతదేశ బ్యాంకులోని డిపాజిట్లలో ఈ మొత్తం నూటికి 1,7 పాళ్ళు మాత్రమే! (Economic Wealh of Andhra - Dr B. Natarajan)

బ్యాంకులవలె సహకార పరపతి సంఘాలుకూడా అభివృద్ధి చెందలేదు. మొత్తం మదరాసు రాష్ట్రంలో లక్షమంది జనాభాకు 29.7 సహకార పరపతి సంఘాలు ఉన్నట్లు లెక్కవేశారు. అంటే, ఆంధ్రలో ఈ సంఖ్య మరింత తక్కువ. బ్యాంకింగ్ పద్ధతి అభివృద్ధి చెందకపోవటంచేత పెద్దఎత్తున జరిగే వాణిజ్య వ్యాపారాలు బహుతక్కువ.

మన సరుకుల రవాణా ప్రధానంగా రైళ్లద్వారా, సముద్రంమీద, నదులు, కాలువల ద్వారా, లారీలద్వారా జరుపబడుచున్నది.

ఇందులో ప్రధాన భాగం, రైళ్ళద్వారా, లారీలద్వారా జరుపబడుతున్నదని చెప్పవచ్చు. లారీలపై జరిగిన ఎగుమతి, దిగుమతులకు సంబంధించినంత వరకు, ఎచ్చటా ఎట్టి లెక్కలు వున్నట్లు కనిపించదు. భారత వాణిజ్యంలో రైళ్ళ ద్వారా ఎంత సరుకు రవాణా చేయబడుతున్నదో తెలిసినా, అందులో ఆంధ్రదేశపు రవాణాకు సంబంధించిన వివరాలు–అంకెలతో సహా–లభించలేదు. కనుక కాలువలపై జరిగే రవాణా, ఓడరేవులద్వారా జరిగే రవాణాలకు మాత్రమే వివరాలు ఇవ్వబడినవి.

సముద్ర వ్యాపారం :

ఆంధ్ర దేశపు ప్రధాన ఓడరేవు విశాఖపట్నం. ఇదికాక, మనకు కళింగ పట్నం (శ్రీకాకుళం జిల్లా) భీమునిపట్నం, (విశాఖపట్నం జిల్లా) కాకినాడ, (తూర్పు గోదావరి), నరసపూరు (పశ్చిమ గోదావరి) మచిలీపట్నం (కృష్ణా జిల్లా) మైనరు ఓడ రేవులు వున్నాయి. ఇవికాక ఓడరేవు, నిజాంపట్నం మొదలైన అనేక చిన్న చిన్న ఓడ రేవుల ద్వారాకూడా కొంత వ్యాపారం జరుగుతున్నది. కాని, వీటికి సంబంధించిన వివరాలుకూడా ఎచ్చటా లభ్యం కాలేదు.

కాకినాడ ఓడరేవు ద్వారా, ప్రధానంగా ఎగుమతి చేయబడే సరుకు : పొగాకు సుమారు (రు. 5 కోట్ల విలువగలది); తాటినార (రు. 38 లక్షలు) విలువగలది; ఆముదమునూనె, గింజలు ($10\frac{1}{2}$ లక్షల రూపాయల విలువగలవి). (ఎగుమతుల విలువలు 1950 – '51 సంవత్సరానివి.) భీమునిపట్నం, కళింగ పట్నముల ద్వారా, జనుము, గోగునార ; విశాఖపట్నంద్వారా ముడి మాంగనీసు, బొగ్గు మున్నగునవి ఎగుమతి చేయబడుచున్నవి.

పై ఓడరేవులలో ఒక్క విశాఖపట్నం, కాకినాడలు మినహా దిగుమతి వ్యాపారం మరి ఏ ఇతర రేవులద్వారాను జరగటం లేదు. విశాఖపట్నంలోకూడా ఇతర ప్రదేశాలనుండి కొనుబడి అయ్యే ఆహారం మాత్రమే ప్రధానంగా దిగుమతి చేయబడుచున్నది. ఈ దిగుమతుల మొత్తం 67,000 టన్నులు మాత్రమే! విశాఖ నుండి జరిగే ఎగుమతులు సుమారు 9 లక్షల టన్నులవరకూ ఉంటాయి.

కాలువలమీద రవాణా:

ఆంధ్రదేశ వ్యాపారంలో ప్రధానభాగం కాలువలద్వారా జరుగుచున్నది. కృష్ణా, గోదావరీ నదుల బకింగ్‌హామ్, దుమ్ముగూడెం కాలువలు ఇందుకు ప్రధాన మార్గాలు. గోదావరి కాలువలలో సంవత్సరంలో 11 నెలలవరకూ, కృష్ణకాలువలలో 10 నెలలవరకూ రవాణాలు జరగ వీలవుతుంది.

కాలువలద్వారా రవాణా అయ్యే ప్రధానసరుకులు:— కట్టడపుసరుకులు (ముక్కురాయి, గుల్లరాయి వగైరా), బియ్యము, ధాన్యము, వంటచెరుకు, కలప, ఉప్పు మొదలైనవి.

గోదావరి కాలువలపై సుమారు రు. 22 కోట్ల విలువగల సరుకు (7,25 వేల టన్నులు) 1948–'49 సంవత్సరంలో రవాణా అయింది. గోదావరికాలువలలో ఆంధ్రదేశంలోని, మరి ఏ ఇతర కాలువలకన్న అధికంగా సరుకు రవాణా జరుగుతున్నది. వీటిపై ప్రధానంగా కలప, పొగాకు, బియ్యము, ధాన్యము రవాణా చేయబడుతున్నాయి.

కృష్ణ కాలువలపై 7 లక్షల టన్నుల సరకు, (రు. 14 కోట్ల విలువ గలిగినది) 48–'49 లో రవాణా చేయబడినది. ఈ కాలువపై కలప, చిల్లర సరుకులు, బియ్యము, ధాన్యం, ప్రధానంగా రవాణా చేయబడుతున్నాయి.

బకింగ్‌హామ్ కాలువపై ఇదే సంవత్సరంలో, 3,26 వేల టన్నుల సరకు, (రు. 6,30 లక్షల విలువ గలిగినది.) రవాణా చేయబడినది. ఇందులో ప్రధానమైనవి ఉప్పు, వంటచెరుకు, పొగాకు, బియ్యం, ధాన్యం మున్నగునవి.

1950 - 51 లో ఆంధ్ర ఓడరేవులద్వారా జరిగిన ఎగుమతులు - దిగుమతులు (1)

సరుకు పేరు	భీమునిపట్నం (విలువ రూ.) ఎగుమతి	భీమునిపట్నం (విలువ రూ.) దిగుమతి	కళింగపట్నం (విలువ రూ.) ఎగుమతి	కళింగపట్నం (విలువ రూ.) దిగుమతి	కాకినాడ (విలువ రూ.) ఎగుమతి	కాకినాడ (విలువ రూ.) దిగుమతి	మచిలీపట్నం (సరుకుటన్నులలో) ఎగుమతి	మచిలీపట్నం (సరుకుటన్నులలో) దిగుమతి	నరసపూరు (సరుకుటన్నులలో) ఎగుమతి	నరసపూరు (సరుకుటన్నులలో) దిగుమతి	విశాఖపట్నం (సరుకుటన్నులలో) ఎగుమతి	విశాఖపట్నం (సరుకుటన్నులలో) దిగుమతి
జనపనార	5,80,000	...	30,00,000	...								
గోగునార	4,00,000	...										
తోళ్ళు	9,004	...			18,750							
వివిధ సరుకుల మొత్తం			(సరుకుల ఎగుమతులు మొత్తం టన్నులు 1256)			5,01,018	15,213	...		56		
పొగాకు					5,15,05,330							
తాటినార					38,32,330							
బొమికల పిండి					10,46,546							
ఎముకలు					14,057							
ఆముదం					8,83,226							
బర్రె కొమ్ములు					1,04,747							
ఉన్ని తివాసీలు					74,519							
ఆముదపు గింజలు					1,83,765							
నూనె గింజలు					1,03,560							
ఇతరతారి సరుకులు					1[illegible],582							

(మిగతా ప్రక్క పేజీలో)

1950 - '51 లో ఆంధ్ర ఓడరేవులద్వారా జరిగిన ఎగుమతులు - దిగుమతులు (2)

సరుకు పేరు	భీమునిపట్నం (విలువ రూ.)		కళింగపట్నం (విలువ రూ.)		కాకినాడ (విలువ రూ.)		మచిలీపట్నం (సరుకు టన్నులలో)		నరసపూరు (సరుకుటన్నులలో)		విశాఖపట్నం (సరుకు టన్నులలో)	
	ఎగుమతులు	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	దిగుమతులు
ఆహార పదార్థములు					మొత్తం ఎగుమతులు టన్నులు 6,633	మొత్తం దిగుమతులు టన్నులు 1,543						33,543
గోనె సంచులు												760
యంత్రి సామగ్రి												1,870
క్రూడాయిల్, పెట్రోలు వంట ఆయిల్సు												23,876
ఇతర సరుకులు											1,31,320	7,285
బొగ్గు (Bunker Coal)											1,10,498	
బొగ్గు											4,883	
ముడిమాంగనీసు											6,25,481	
వేరుశెనగనూనె											6,287	
మొత్తం ...							15,213	...	...	56	8,78,169	67,334

Source: Compiled from Commercial Directory (Madras 1952)

1948 - '49 లో ఆంధ్రదేశంలోని కాలువలపై జరిగిన సరుకు రవాణా (1)

సరకు వివరం	గోదావరి కాలువలు సరుకు (టన్నుల్లో)	గోదావరి కాలువలు విలువ (రూపాయల్లో)	కృష్ణా కాలువలు సరుకు (టన్నుల్లో)	కృష్ణా కాలువలు విలువ (రూపాయల్లో)	బకింగ్‌హామ్ కెనాల్ సరుకు (టన్నుల్లో)	బకింగ్‌హామ్ కెనాల్ విలువ (రూపాయల్లో)	దుమ్ముగూడెం కాలువ సరుకు (టన్నుల్లో)	దుమ్ముగూడెం కాలువ విలువ (రూపాయల్లో)
పత్తి, దాని సంబంధమైన ముడిసరుకు	836	1,92,060	754	29,67,400	...	...	11	38,500
రంగులు	147	6,81,000	114	1,47,861	...	...	...	...
బియ్యం, ధాన్యం	1,15,615	3,11,32,878	78,007	1,89,04,835	7,092	21,27,600	2	616
ఇతర ఆహార ధాన్యాలు	6,795	30,57,570	14,129	70,64,500	6,159	55,43,100	76	34,200
తోళ్ళు-చర్మాలు	61	31,200	435	6,47,920	.	..	...	...
సారాయి	133	...	4	20,000	639	23,00,400	6	33,000
లోహాలు	4,493	79,84,400	1,136	64,44,100	...	...	..	...
నూనెలు	4,195	81,80,250	1,841	30,81,834	1,046	19,90,500	19	37,050
నూనె గింజలు	1,569	21,96,600	12,883	66,99,160	598	4,18,600	37	51,800
చిల్లర సరుకులు	93,050	6,97,87,500	34,360	2,72,88,000	365	5,47,5 0	59	44,250
ఉప్పు	16,683	9,14,815	1,296	7,01,568	90,728	1,08,87,360	173	9,515
సుగంధ ద్రవ్యాలు	367	16,14,800	12	32,400	...	...	...	...
చక్కెర-బెల్లం	29,860	86,96,300	16,991	49,60,350	611	2,74,950	31	8,450
పొగాకు	8,626	1,27,61,800	12,803	3,19,66,100	7,351	1,52,31,800	455	6,37,000
కట్టడపు సరుకులు	2,19,487	48,04,683	4,08,613	45,92,347	14,406	27,22,555	60	1,02,855
ఇతర సరుకులు	64,994	1,90,89,085	34,783	57,75,508	55,895	1,74,41,88	109	52,795

(మిగతా ప్రక్క పేజీలో)

1948 - '49లో ఆంధ్రదేశంలోని కాలువలపై జరిగిన సరుకు రవాణా (2)

సరుకు వివరం	గోదావరి కాలువలు		కృష్ణా కాలువలు		బకింగ్‌హామ్ కెనాల్		దుమ్ముగూడెం కాలువ	
	సరుకు (టన్నుల్లో)	విలువ (రూపాయల్లో)	సరుకు (టన్నుల్లో)	విలువ (రూపాయల్లో)	సరుకు (టన్నుల్లో)	విలువ (రూపాయల్లో)	సరుకు (టన్నుల్లో)	విలువ (రూపాయల్లో)
కలప	13,711	51,69,950	13,770	1,10,16,000	...	...	...	...
వంట చెరుకు	48,410	48,41,000	42,390	15,26,112	1,39,119	56,64,760	...	...
వెదురు	19,771	64,25,575	15,013	45,03,900	927	1,85,400	...	...
రాక్షసి బొగ్గు	307	92,100	3,934	4,40,720	1,379	1,37,9 0	28	25,900
జనపనార	9	8,325	5	700	...	...	...	...
తెప్పలమీద కలప రవాణా	77,152	3,04,69,315	569	3,80,100	...	...	455	1,97,600
కిరసన్ వగైరా	...	...	...	...	42	7,935	...	...
మొత్తం ...	7,26,261	21,74,31,386	6,98,644	13,93,61,414	3,26,357	6,33,85,240	1,521	12,73,531

నోటు : బకింగ్‌హామ్ కాలువ మొత్తం పొడవు 258 మైII దూరంలో షుమారు 70 మైII తమిళ రాష్ట్రంలో ఉన్నది.

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ఉన్న భాగానికి ప్రత్యేకంగా లెక్కలు దొరకక పోవుటచేత, కాలువంతటికి సంబంధించిన లెక్కలు ఇవ్వబడినవి.

Source : Administration Department of the Public works department Madras presidency for the year 1948-'49 Pages 45, 46 & 47.

రహదారులు

రైళ్ళు, రోడ్డులు, కాలువలు మన ప్రధాన రహదారులు. మదరాసు – కలకత్తా రైలు మార్గము, మచిలీపట్నం – హుబ్లీ రైలుమార్గం ఆంధ్రదేశం నడిబొడ్డునుండి పోవుచున్నవి. మదరాసు – బొంబాయి రైలుమార్గంకూడా ఆంధ్ర జిల్లాలగుండా పోతున్నది.

మచిలీపట్నం – మార్మగోవా రైలు మార్గము మీటరుగేజి. ఈ మార్గము కృష్ణా, గుంటూరు, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలగుండా పోతున్నది. మదరాసు – కలకత్తా లైను (బ్రాడ్‌గేజి) మన ఆంధ్రదేశంలో నెల్లూరు, గుంటూరు, కృష్ణా, ఉభయ గోదావరి జిల్లాలు, విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలగుండా పోవుచున్నది. మదరాసు – బొంబాయి మార్గము (బ్రాడ్‌గేజి) ఆంధ్ర జిల్లాలయిన చిత్తూరు, కడప, అనంతపురం, బళ్ళారిజిల్లాలలోని ఆంధ్రప్రాంతంగుండా పోవుచున్నది. ఈ ప్రధాన రైలు మార్గాలు కాక అచ్చటచ్చట బ్రాంచి లైనులుకూడా ఉన్నాయి.

మొత్తం 2,090 మైళ్ల రైలుమార్గం ఆంధ్రదేశంలో ఉన్నది. ఇదిమొత్తం భారతదేశ రైలుమార్గాలలో నూటికి 5 వంతులు మాత్రమే! సుమారున ఆంధ్రదేశ వైశాల్యములోని ప్రతి వంద చదరపుమైళ్లకు 2.1 మైలు రైలుమార్గము మాత్రమే ఉన్నది.

వాల్తేరు, విజయవాడ, గుంతకల్లు ఆంధ్రదేశంలోని ప్రధాన రైల్వే కేంద్రాలు. ఇవికాక గూడూరు, తెనాలి, నిడదవోలు, సామర్లకోట, విజయనగరం, నౌపడా, రేణిగుంట, పాకాల, ధర్మవరం, గుంటూరు, గుడివాడ, భీమవరం మున్నగు చిన్న కేంద్రాలు కలవు. ఈ కేంద్రాలనుండి ముఖ్య రైలుమార్గాలకు ఉపశాఖలు పోతున్నాయి.

రోడ్లు :

మొత్తం ఆంధ్రదేశంలో 16,249 మైళ్ల (1951 లో) పొడవుగలిగిన రోడ్లు ఉన్నాయి. వీనిలో 3,899 మైళ్ళు మట్టిరోడ్లు, 11,963 మైళ్లు కంకరరోడ్లు, 297 మైళ్ళు తారురోడ్లు, 90 మైళ్ళ పొడవుగలిగిన సిమెంటురోడ్లు వున్నవి.

ఆంధ్రజిల్లాలలోకెల్ల చిత్తూరు (1728 మైళ్లు), అనంతపురము (1321 మై॥), కృష్ణా (1,472 మై॥), గుంటూరు (1,672 మై॥), కర్నూలు (1,303 మై॥) జిల్లాలలో రోడ్లు ఇతర జిల్లాలలోని రోడ్లకన్న పొడవు ఎక్కువ.

కరువుపనుల పేరుతో అనంతపురం, చిత్తూరు, కర్నూలు జిల్లాలలో అనేక రోడ్లు నిర్మించబడుటచేత ఈ జిల్లాలలో, ఇతర ప్రదేశాలకన్న పొడవైనరోడ్లుఉన్నవి.

రాష్ట్రంలోని మొత్తం రోడ్ల పొడవులో సుమారు 400 మైళ్ళు మాత్రమే సిమెంటు, తారురోడ్లు. మన రహదార్ల అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం తీసుకునే "శ్రద్ధ"కు ఇది చక్కని నిదర్శనము. మిగిలిఉన్న సుమారు 12 వేల మైళ్ళ కంకరరోడ్లలోను, ఏదో కొంత అజమాయిషీక్రింద అట్టిపెట్టబడే ట్రంకురోడ్లు కొద్దిమాత్రమే! మిగిలినవి పల్లెటూరు డొంకల్లా ఉండే రోడ్లు మాత్రమే!

రాష్ట్రంలో 1952 లో 702 రూట్లమీద, సుమారు రెండువేల బస్సులు తిరుగుతున్నాయి.

క్రింది పట్టికలో 1952 సంవత్సరంలో ఎన్ని రూట్లమీద, ఎన్ని బస్సులు తిరుగుతున్నాయో ఇవ్వబడినది :—

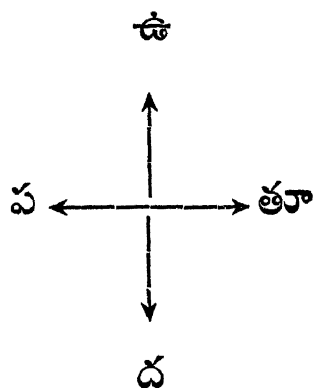
జిల్లా		రూట్ల సంఖ్య	తిరిగే బస్సులు
శ్రీకాకుళం	...	43	107
విశాఖ	...	45	119
తూర్పు గోదావరి	...	48	196
పశ్చిమ గోదావరి	...	47	225
కృష్ణ	...	36	296
గుంటూరు	...	55	226
నెల్లూరు	...	97	193
చిత్తూరు	...	91	183
కడప	...	46	129
కర్నూలు	...	45	121
అనంతపురం	...	67	104
బళ్ళారి	...	82	111
	మొత్తం	702	2010

నోటు : బళ్లారి జిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడింది.

Source: Commercial Directory Madras State. Page 435.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

రహదారులు

ఒరిస్సా
మధ్యప్రదేశ్
హైదరాబాద్
శ్రీకాకుళం
విశాఖపట్నం
కాకినాడ
రాయచూరు
కర్నూలు
తెనాలి
బళ్లారి
అనంతపురం
కడప
బిత్రగుంట
నెల్లూరు
గూడూరు
చిత్తూరు
మదరాసు
తమిళనాడు

బ్రాడ్ గేజ్ రైలుమార్గం

మీటర్ గేజ్ రైలుమార్గం

లక్షజనాభామించిననగరం

జిల్లా ముఖ్య పట్టణం

రోడ్డు

1950 – '51 సంవత్సరంలో ఆంధ్ర దేశపు రోడ్లమీద 3,48,453, మోటారులు, లారీలు, బండ్లు మున్నగునవి తిరిగినట్లు ప్రభుత్వ అంచనా. ప్రభుత్వానికి మన రోడ్లు, 1950 – '51 సంవత్సరంలో రు. 4,63,53,000 ఆదాయాన్ని ఇచ్చినవి. కాని, ప్రభుత్వం వీటిపై 3,69,87,000 మాత్రమే ఖర్చుపెట్టినది.

కా లు వ లు :

సుమారు 1200 మైళ్లు పడవల ప్రయాణానికి వీలయిన నదీకాలువ లున్నాయి. ఇందులో ప్రధానమైనవి కృష్ణా (420 మై॥), గోదావరి (498 మై॥) కాలువలు; బకింగ్‌హామ్ కాలువ (ఆంధ్రప్రాంతంలో 200 మై॥) ప్రధానమైనవి.

1948–'49 లెక్కల ప్రకారం సుమారు 7½ లక్షల టన్నుల సరుకు మోయ శక్తిగలిగిన పడవలు యీ కాలువలపై ప్రయాణంచేసినవి. ఒక్క గోదావరికాలువల మీదనే '48–'49 సంవత్సరంలో సుమారు 5,32,000 ప్రయాణీకులు ప్రయాణం చేశారు. కృష్ణ కాలువలపై ఇదే సంవత్సరంలో సుమారు రెండు లక్షలమంది, బకింగ్‌హామ్ కాలువపై 1½ లక్షలమంది ప్రయాణం చేశారు. మొత్తం 8,80,000 మంది యీ సంవత్సరంలో కాలువలమీద ప్రయాణంచేశారు. ప్రయాణ సౌకర్యా లకు, రవాణా సౌకర్యాలకు, కాలువలు ఎంతముఖ్యమైనవో యీ సంఖ్యలు తెలియ చేస్తున్నాయి.

మన కాలువలపై '48–'49 సంవత్సరంలో సుమారు 6,08 వేల రూపా యల ఆదాయం వచ్చింది. ఇందులో గోదావరి కాలువలమీద రు. 1,85 వేలు, కృష్ణ కాలువలమీద రు. 2,42 వేలు, బకింగ్‌హామ్ కాలువమీద రు. 1,71 వెయ్యి వచ్చినది.

మన రోడ్ల స్వభావ వివరాలు (మార్చి 31, 1951), (మైళ్ళలో)

సర్కిల్ పేరు	సిమెంటు రోడ్లు	తారు రోడ్లు	కంకరరోడ్లు	మట్టిరోడ్లు	రోడ్ల మొత్తం పొడవు
1. విజయనగరం	—	—	64	—	64
2. ఉత్తర విశాఖపట్నం	1	—	838	125	964
3. దక్షిణ విశాఖపట్నం	8	46	865	122	1,041
4. కాకినాడ	7	35	689	282	1,013
5. రాజమండ్రి	3	—	476	308	787
6. ఏలూరు	4	19	754	395	1,172
7. కృష్ణ	20	46	696	710	1,472
8. గుంటూరు	19	6	522	392	939
9. ఒంగోలు	—	1	574	158	733
10. అనంతపురం	1	31	1,147	142	1,321
11. బళ్ళారి*	3	25	1,065	190	1,283
12. చిత్తూరు	1	68	953	706	1,728
13. కడప	9	7	943	63	1,022
14. కర్నూలు	3	—	1,053	247	1,303
15. నెల్లూరు	11	13	1,324	59	1,407
మొత్తం	90	297	11,963	3,899	16,249

నోటు : రోడ్ల పొడవులో జిల్లాలవారీ ఇచ్చిన మొత్తం రోడ్లపొడవుకు, సర్కిల్‌వారీ ఇచ్చిన మొత్తం పొడవుకు, వెయ్యిమైళ్ళ తేడా ఉన్నది. ఇది సర్కిల్ డివిజన్‌లో వున్న హెచ్చుతగ్గుల మూలముగా వచ్చిన వ్యత్యాసమని భావిస్తున్నాము.

* బళ్ళారిజిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడింది.

Source · Administration Report of the Highways Department 1950–'51. Page 53.

1950-'51 లో రోడ్ల ఆదాయ - వ్యయ వివరాలు

జిల్లా పేరు	తిరిగే బండ్ల మొత్తం	మొత్తం పొడవు (మైళ్ళలో)	రోడ్లపై ఖర్చు	రోడ్లపై ఆదాయం
శ్రీకాకుళం ...	52,961	986	20,86,744	42,26,647
విశాఖ ...	2,196	894	21,37,344	—
తూ॥ గోదావరి ...	91,669	1,625	39,64,516	77,99,848
ప॥ గోదావరి ..	66,574	1,060	44,63,263	48,19,170
కృష్ణా ..	11,354	1,275	43,74,651	50,48,135
గుంటూరు ...	55,317	1,495	58,22,337	78,53,781
నెల్లూరు ...	—	1,358	30,04,235	38,97,134
కర్నూలు ...	66,765	1,248	21,76,308	30,59,897
బళ్ళారి ...	1,046	1,174	15,32,357	27,88,451
అనంతపురం ...	—	1,260	12,85,625	22,36,972
కడప ...	571	981	17,96,382	22,95,412
చిత్తూరు ...	—	1,685	23,43,818	23,27,799
మొత్తం	3,48,453	15,041	3,69,87,580	4,63,53,246

గమనిక : బళ్ళారిజిల్లా మొత్తంగా చేర్చబడింది.

Source . Administration Report of the Highways Department 1950-'51 Page 111.

1948–'49 కాలువ రవాణా వివరాలు

	గోదావరి కాలువలు	కృష్ణకాలువలు	కర్నూలు కడప కాలువ	బకింగ్‌హామ్ కాలువ	దుమ్మగూడెం కాలువ
కాలువల్లో పడవలు నడవటానికి వీలయిన దూరం (మైళ్ళలో)	498	420	75	261	2
1948–'49 సంవత్సరంలో తిరిగిన పడవలమొత్తం సరకు మోయగలశక్తి (tonnage) (టన్నులలో)	7,72,855	6,98,076			1,066
ప్రయాణీకులు	5,31,806	1,98,768		1,46,937	1,044
పడవపన్నులు మొదలైన వాటిద్వారా ఆదాయం	1,85,423	2,41,974	513	1,71,698	11,505

నోటు . బకింగ్‌హామ్ కాలువ మొత్తం పొడవు ఇందులో చేర్చబడింది.

Source : Administration Report of the Public works Department for the Year 1948-'49. Page 44.

విద్య

విద్యా విషయాలలో ఆంధ్రదేశం చాలా వెనుకబడి ఉంది. జనాభాలో షుమారు నూటికి 9 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. మిగిలిన 91 మందీ నిరక్షరాస్యులు. అంటే మన రాష్ట్ర జనాభాలోని ప్రతి పది మందికీ తొమ్మిది మందికి చదువను, వ్రాయను చేతగాదు. మనం యీ పరిమితిని గుర్తించినప్పుడే భవిష్యత్తులో మనజాతిని విజ్ఞాన వికాసాలకు ఆటపట్టుగా జేయాలంటే ఎంత తీవ్రంగా కృషి జేయవలసి ఉన్నదో అర్థమవుతుంది.

1949 – '50 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్ర జిల్లాలలో మొత్తం 18,275 పాఠశాలలు ఉన్నాయి. వీనిలో విద్య నభ్యసించే విద్యార్థుల సంఖ్య 17,59,201. అనగా జనాభాలో యీ విద్యార్థుల సంఖ్య నూటికి 9 కి తక్కువే !

ఆంధ్ర జిల్లాలలోకెల్ల గుంటూరు, కృష్ణా, తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో హెచ్చు విద్యాలయాలు కలవు. ప్రజలలో విద్యావంతులైన వారి సంఖ్యలోకూడ యీ జిల్లాలదే ప్రథమ స్థానం.

గుంటూరుజిల్లా 2,672 వివిధ విద్యాలయాలతో రాష్ట్రంలో ప్రథమస్థానం వహించుతుంది. కాని విద్యలో జిల్లాప్రజలలో నూటికి 12.4 మందికి మాత్రమే వ్రాయను, చదువనూ వచ్చు. కృష్ణా, పశ్చిమగోదావరులలో వరుసగా 1881, 1769 విద్యాలయాలు ఉన్నా యీ జిల్లాల ప్రజలలో ప్రతి వందమందిలోను 13.2 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. సగటు విద్యావంతుల లెఖ్ఖలలో యీ రెండు జిల్లాలే ఆంధ్రలో అగ్రస్థానాన్ని వహిస్తున్నాయి.

ఏజన్సీ ప్రాంతాలను మినహాయించిచూస్తే, ఆంధ్రదేశంలోకెల్ల అనంతపురం, బళ్ళారి, ఉభయ విశాఖలు, చిత్తూరు వెనుకబడి ఉన్నాయి. అనంతపురం జిల్లాలో మొత్తం 841 విద్యాలయాలున్నాయి. ప్రజలలో నూటికి 6.5 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. అనంతపురం విద్యావిషయికంగా ఆంధ్రలోకెల్ల వెనుకబడినజిల్లా. ఉభయ

విశాఖలలో 2,660 విద్యాలయాలు ఉన్నా, మొత్తం ప్రజలలో విద్యావంతుల సంఖ్య నూటికి 7.1 మాత్రమే. చిత్తూరుజిల్లాలో నూటికి 7.4 మంది మాత్రమే అక్షరాస్యులు. [జిల్లావారీ వివరాలకు పట్టిక చూడుడు.]

ప్రా థ మి క వి ద్య :

1950 సం॥ ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రజిల్లాలలో 16,795 ప్రాథమిక పాఠశాలలో మొత్తం 15,05,946 మంది బాల, బాలికలు హాజరవుతున్నారు. ఈ సంఖ్య 1949 సం॥ బాలబాలికల సంఖ్యపై షుమారు 50 వేలు అధికం. ఇందులో 9,26,045 మంది బాలురు; 5,79,901 మంది బాలికలు. స్త్రీ పురుష జనాభాలో నేడు ప్రాథమికవిద్య నభ్యసిస్తూన్న బాల, బాలికల శాతం ఎంత అని పరిశీలించిన గాని, మన విద్యా విషయాలు బయటపడవు. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో విద్య గడించే బాలురసంఖ్య మొత్తం రాష్ట్రంలోని పురుషుల జనాభాలో 9% మాత్రమే. అలానే విద్యగడించే బాలికలసంఖ్య మొత్తం రాష్ట్ర స్త్రీజనాభాలో 6% కు తక్కువయే!

ప్రాథమిక విద్యాలయాలలో గుంటూరు జిల్లాలో మరి యేజిల్లాకంటే కూడ హెచ్చుమంది విద్యార్థులు – 2,30,748 మంది [1,36,881 మంది బాలురు ; 93,867 మంది బాలికలు] విద్య నభ్యసిస్తున్నారు. అయినా యిచ్చటా వీరి సంఖ్య మొత్తం జనాభాలో నూటికి 10 మంది మాత్రమే! ఆంధ్ర జిల్లాలలోకెల్ల కృష్ణా, పశ్చిమ గోదావరీలలో ప్రాథమిక విద్య నభ్యసించేవారి సగటు సంఖ్య హెచ్చు. కృష్ణా జిల్లాలో ప్రతి 100 మందికి 11 మంది, పశ్చిమ గోదావరిలో ప్రతి వంద మందికీ 11.1 మంది ప్రాథమిక విద్య నభ్యసిస్తున్నారు.

అ న ం త పు ర ం, చిత్తూరు, ఉభయ విశాఖలు యితర జిల్లాలకన్న విద్యా విషయకంగా వెనుకబడి వున్నాయి. [వివరాలకు ప్రాథమిక విద్య జిల్లావారీ పట్టికలో చూడండి.]

ప్రాథమిక విద్యపై ప్రభుత్వం ఖర్చుపెట్టే మొత్తం బ హు స్వ ల్ప ం. దేశంలోని నిరక్షరాస్యతదృష్ట్యా పెద్దమొత్తాలు యి ం దు కు కేటాయించవలసి ఉండగా ప్రతి ప్రాథమిక పాఠశాలలోని విద్యార్థిపై సంవత్సరానికి యీ క్రింది విధంగా మాత్రమే ప్రభుత్వం ఖర్చు బెట్టుతున్నది.

గవర్నమెంటు పాఠశాల :— రు. 23 – 11 – 0
స్థానిక సంస్థలు నిర్వహించే పాఠశాలలు :— రు. 23 – 5 – 0
ఎయిడెడ్ పాఠశాలల్లో :— రు. 21 – 4 – 0
[1949 – '50 లెక్కలు]

ఒకప్రక్క ఉచిత నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యను అమలు జరపాలని ప్రభుత్వం చెబుతున్నా, కొన్ని చోట్ల యీ ప్రాథమిక విద్యాదశలోకూడ విద్యార్థులనుండి జీతాలు వసూలు చెయ్యటం జరుగుతున్నది. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారమే 1949 – '50 సం॥ లో యీ క్రింది విధంగా ప్రాథమిక విద్యార్థులనుండి సగటున వసూలు చెయ్యటం జరిగింది :—

గవర్నమెంటు విద్యాలయాలు : — —
స్థానిక సంస్థల విద్యాలయాలు : రు. 0.11
ఎయిడెడ్ విద్యాలయాలు : రు. 0.69
మొత్తం విద్యాలయాలలో : రు. 0.29.

1960వ సం॥కు మన దేశంలో ఉచిత నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యను బాల బాలికలకు 14 సం॥లు నిండువరకూ అమలు జరుపుతామని మన రాజ్యాంగంలో పొందుపర్చబడింది.

కాని యీ ఉచిత, నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యాప్రణాళిక కొత్తదిమాత్రం గాదు. 1945–'46 నుండే మన ప్రాంతాలలోని కొన్ని నిర్ణీత కేంద్రాలలో యీ ప్రణాళిక ప్రారంభింపబడింది. అయినా యీ నిర్బంధ ప్రాథమికవిద్య ఎచ్చటా జయ ప్రదమైనట్లు కన్పించదు.

ప్రభుత్వ లెఖ్ఖల ప్రకారమే ఉచిత నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యా కేంద్రాలలో విద్యావయస్కులైన బాలబాలికలలో 1948–'49 సం॥ లో నూటికి 88.8 మంది బాలురు, 77.8 మంది బాలికలు పాఠశాలలకు హాజరయితే, 1949–'50 సం॥ లో 77.8% బాలురు, 72.1% బాలికలు మాత్రం హాజరయ్యారు.

[1949–'50 విద్యాశాఖ రిపోర్టునుండి.]

నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాలలో విద్యాలయాలకు హాజరవుతున్నట్లు యిచ్చే లెఖ్ఖలు దొంగలెఖ్ఖలనీ, ప్రభుత్వ నిర్బంధ చర్యలనుండి తప్పించుకోడానికి బడిలో విద్యార్థి పేరుమాత్రం జేర్పింపబడుతుందని అందరెరిగిన సత్యమే. అయినా యీసంఖ్య లలోగూడ ప్రభుత్వ ప్రణాళిక బండారం బయట పడక తప్పటలేదు. దీనికి మూల కారణం నిర్బంధ విద్యాప్రణాళికను జయప్రదంచేయను అవసరమైన సాంఘిక, ఆర్థిక చర్యలు ప్రభుత్వం తీసుకొనకపోవటమే.

ఆంధ్రదేశంలో జిల్లాలవారీగా నేడు నడుపబడుతున్న నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాల సంఖ్యలు యీ క్రింద యివ్వబడ్డాయి.

జిల్లా పేరు		నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాలు		
		1945-'46	1946-'47	1947-'48
ఉభయ విశాఖలు	...	23	22	31
తూర్పు గోదావరి	...	16	15	20
పశ్చిమ గోదావరి	...	13	16	13
కృష్ణా	...	16	17	17
గుంటూరు	...	67	68	47
కర్నూలు	...	9	47	36
అనంతపురం	...	8	45	21
కడప	...	14	30	34
నెల్లూరు	...	17	30	40
చిత్తూరు	...	31	64	50
బళ్ళారి	...	6	35	18
	మొత్తం	220	389	327

గమనిక: బళ్ళారి జిల్లా మొత్తంగా పరిగణించబడింది.

[1949 - '50 — ప్రభుత్వ విద్యాశాఖ రిపోర్టు]

ప్రభుత్వం అమలుజరప పూనుకొన్న నిర్బంధ ప్రాథమికవిద్యా ప్రణాళిక యొక్క నత్తనడక పైఅంకెలు స్పష్టంచేస్తున్నాయి. పైగా 1946-'47 లో ఉన్న నిర్బంధ విద్యా కేంద్రాలల్లోనే 1947-'48 సం॥ లో కొన్ని మూతబడ్డవి. ఇదికాక ఉన్న కేంద్రాలలోకూడ వచ్చే విద్యార్థుల సంఖ్య దినదినం క్షీణించుతూ వచ్చింది. ఈ పరిస్థితులను చక్కబర్చ అనువైన చర్యలు తీసుకోనకపోతే ఉన్న కొద్దిపాటి విద్యా కేంద్రాలుకూడ మూతబడే అపాయముంది. ఈ పరిస్థితులను ఆపుచేయకుండా ప్రభుత్వం భవిష్యత్ కార్యక్రమాన్నిగూర్చి, ప్రణాళికలగూర్చి ఎంత ప్రస్తావించినా, అదంతా బూటకమని భావించక తప్పదు.

ప్రాథమిక విద్యను జయప్రదంగా కొనసాగించాలన్న అనుభవశాలురు, అభిలాషాపరులైన ఉపాధ్యాయుల తరిఫీదును చేయటం అత్యవసరం. ప్రతి విద్యార్థిని గూర్చి వ్యక్తిగత శ్రద్ధ తీసుకునే సావకాశం ఉపాధ్యాయునికి ఉన్నప్పుడే విద్యార్థి యొక్క విద్యాభివృద్ధిని ఉపాధ్యాయుడు చూడగలడు. నేటి మన విద్యాలయాలలో యీ సావకాశాలు ఏకోశానా కన్పించవు.

అనుభవజ్ఞుడైన ఉపాధ్యాయుడంటే కనీసం ట్రయినింగుపొందిన ఉపాధ్యాయుడు. మనకు ప్రాథమిక పాఠశాలలలోనే వీరి సంఖ్య కొరతగాఉంది. జిల్లావారీగా

యిచ్చిన యీ క్రింది పట్టిక ట్రయినింగుపొందిన ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులు- మొత్తం ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులలో ఏ శాతంలో ఉన్నదీ తెలియజేస్తున్నది.

జిల్లా		మొత్తం ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులలో ట్రయినింగు పొందినవారి శాతం	ట్రయినింగు పొందిన ఉపాధ్యాయుడు సగటున బోధించే విద్యార్థుల సంఖ్య
ఉత్తర విశాఖ	...	86	34
దక్షిణ విశాఖ	...	90	34
తూర్పు గోదావరి	...	98	39
పశ్చిమ గోదావరి	...	97	29
కృష్ణా	...	94	31
ఉత్తర గుంటూరు	...	98	44
దక్షిణ గుంటూరు	...	95	30
కర్నూలు	...	95	33
అనంతపురం	...	96	33
కడప	...	98	33
నెల్లూరు	...	97	31
చిత్తూరు	...	95	35
బళ్ళారి	...	90	35
ఏ జన్సీ :			
విశాఖపట్నం	...	61	47
తూర్పు గోదావరి	...	84	30
పశ్చిమ గోదావరి	...	73	30

[1949 -'50 విద్యాశాఖ రిపోర్టునుండి]

అనుభవజ్ఞులయిన ఉపాధ్యాయులు కరువవటం అనేసమస్యయేగాక, ఉన్న వారిపై గూడ తలకుమించిన సంఖ్యలో విద్యార్థులనువప్పజెప్పటచేత, విద్యార్థిపై వ్యక్తిగత శ్రద్ధ తీసుకొనే వీలు లేకుండా పోతున్నది. ప్రాథమికవిద్యలో ఉపాధ్యాయునికి 15-18 మంది విద్యార్థులు దాటి ఉన్న, వారిపై వ్యక్తిగత అజమాయిషీ జరగదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో మన పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడు కనీసం 29 మందినుండి 47 మంది విద్యార్థులవరకూ అజమాయిషీ వహించటం జరుగుతున్నవి. ఫలితం చదువురాని పాఠశాలా కాలాక్షేపం.

ఈ ఉపాధ్యాయులకిచ్చే జీతాలు మరీ అన్యాయం. భావిపౌరులను విద్యావంతులజేసే మహాత్కార్యాన్ని వీరి కొప్పగించి వీరికి డఫేదారులకన్న అధ్వాన్నంగా జీతాలు యివ్వటం జరుగుతున్నది. కనుక వీరు పొట్టకక్కుర్తికి పాఠశాలా నాటకం

కొనసాగిస్తూనే, ప్రక్క ప్రక్కన ప్రయివేట్లు చెప్పుకొని, కరిణీకాలు చూసుకొని పోషించుకోవటం జరుగుతున్నది. దీనిఫలితంగా అత్యధిక ప్రాంతాలలో ప్రాథమిక విద్య ఒక తమాషాగా తయారయినది.

ఈ అధ్వాన్న పరిస్థితుల మూలంగా మొదటిసంవత్సరంలో జేరిన విద్యార్థులలో చాలాభాగం రెండవసంవత్సరంలోనూ; రెండవసంవత్సరంవారు మూడవసంవత్సరంలో, యిలా వరసగా చాలమంది విద్యకే తిలోదకాలివ్వటం జరుగుతున్నది. ఒకటవ తరగతినుండి 5వ తరగతివరకూ ప్రాథమికవిద్యాదశ. ఈ 5 సం॥ విద్య సంపూర్ణమయినప్పుడే అతను అక్షరాస్యుడుగా పరిగణింపబడాలి. కాని మనరాష్ట్ర విద్యాపరిస్థితులు అలా కన్పించవు. ప్రభుత్వ లెక్కలే యీ పరిస్థితిని యిలా వివరిస్తున్నాయి.

1945-'46 సం॥ లో మొత్తం మద్రాసురాష్ట్రంలో 11,39,680 మంది బాల, బాలికలు ఒకటవతరగతిలో చేరారు. వీరు తమ విద్యను వదలకుండా కొనసాగించిన 1949-'50 సం॥ కు 5 వ తరగతికి చేరవలె. కాని 1949-50 సం॥ లో 5 వ తరగతిలో 4,43,554 (దాదాపు మూడవవంతు) మంది మాత్రమే కలరు. మిగతా 6,96,126 మంది మధ్యలో తమ విద్యకు తిలోదకా లిచ్చినవారే.

మరొకవిధంగా యీ సంఖ్యలను అర్థంచేసుకోవాలంటే, 1945-'46 లలో ఒకటవ తరగతిలో జేరిన ప్రతి 4 బాలురు, 4 బాలికలలో 1949-'50 లో 5 వ తరగతిలో 2 బాలురను, ఒక బాలికనుమాత్రమే చూడగలం. అనగా ప్రాథమిక పాఠశాలలో జేరే బాలురలలో 50% బాలికలలో 25% మాత్రమే నిజానికి అక్షరాస్యులుగా పరిగణించబడాలి. ఇదీ మన ప్రాథమిక విద్యాపరిస్థితి.

సెకండరీ విద్య :

1950 సంవత్సరంనాటి ఆంధ్రజిల్లాలన్నింటిలో 2,02,236 మంది బాల, బాలికలు సెకండరీవిద్యను అభ్యసిస్తున్నారు. మొత్తం జనాభాలో సెకండరీవిద్య నభ్యసించిన వారి సంఖ్య నూటికి ఒకటిమాత్రమే. జనాభాలోని స్త్రీ, పురుషులలో సెకండరీ విద్య నభ్యసించినవారి శాతం పరిశీలించిన ప్రతి 400 మంది స్త్రీలలోనూ ఒక్కర్తె మటుకే (.23%) సెకండరీవిద్య అభ్యసించింది. పురుషులలో ప్రతి 100 మందికి యిద్దరు (1.83%) సెకండరీవిద్య అభ్యసించారు. [జిల్లావారీ వివరాలకు పట్టిక చూడుడు]

1951 మార్చివరకూ తయారయిన ప్రభుత్వలెక్కలప్రకారం మనజిల్లాలలో ఉన్న సెకండరీ విద్యాలయాల సంఖ్య మొత్తం 440 మాత్రమే. 1951 మార్చి అనంతరం తెరవబడిన పాఠశాలలను కల్పుకొన్నా యీ సంఖ్య 500 కు దాటదు. అనగా ఆంధ్రదేశంలో ప్రతి 40 వేలమంది ప్రజలకు ఒక్క సెకండరీ పాఠశాలకలదు. కాని ఒక్క గుంటూరు, కృష్ణాజిల్లాలు రెంటిలోనే షుమారు 175 పాఠశాలలవరకూ గలవు. అనగా రాష్ట్రంలోని మొత్తం పాఠశాలలో మూడవవంతుకు కొంచెం తక్కువగా యీ రెండు జిల్లాలలోనే కలవు.

సెకండరీ విద్యలో రాష్ట్రంలో ఉభయ గోదావరులు, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలు యితర జిల్లాలకన్న ముందుండగా, రాయలసీమ జిల్లాలు, ఉభయ విశాఖలు చాలా వెనుకబడి ఉన్నాయి. విశాఖ, ఉభయ గోదావరులలోని ఏజన్సీప్రాంతాలు మరీ అన్యాయం. ఇచ్చట జనాభాలోని ప్రతి వెయ్యి మందికీ ఒక్కరు మాత్రమే సెకండరీ విద్య అభ్యసించినవారు కన్పించుతారు.

ప్రాథమిక విద్యవలెనే, సెకండరీ విద్యకూడ ప్రభుత్వంనుండి సరిఅయిన ఆదరణను పొందుటలేదు. మొత్తం రాజధాని సగటు అంకెలు మన జిల్లాలకుకూడ వర్తింపజేసి చూసిన నేడు నడుపబడుతున్న ప్రతి 100 సెకండరీ పాఠశాలలలోనూ 50 ప్రయివేటు సంస్థలచేత; 35 లోకల్ బోర్డులచేత ; 8 మున్సిపాలిటీలచేత, 7 మాత్రమే ప్రభుత్వంచేత నడుపబడుచున్నవి. ఆంధ్రలో ఈ సంఖ్యమరింత స్వల్పం.

కనీసం పభుత్వం నేడు నడుపుతున్న పాఠశాలలైనా విద్యార్థులకు అధిక వ్యయం లేకుండా విద్య బోధించునట్లు జూచుటకు ఆయా సంస్థలకు హెచ్చుగ్రాంట్లు నయినా యిచ్చి తోడ్పడుతుందంటే అదీ కన్పించదు. 1949 - 50 సం॥ లో ప్రభుత్వ సెకండరీ స్కూలు విద్యార్థులపై ఎంతెంతఖర్చు జేసిందీ యీ క్రిందయివ్వబడుతున్నది.

గవర్నమెంటు పాఠశాలలలోని విద్యార్థిపై		రు. 119- 7-0
స్థానిక సంస్థలు నడిపే	,,	రు. 51- 1-0
ప్రయివేటు	,,	రు. 71-10-0

దీని ఫలితంగా ఆయా పాఠశాలలలో చదువుకొనే విద్యార్థులు అధిక జీతాలు చెల్లించుకొనవలసి వస్తున్నది. ఈ పాఠశాలలో చదివే ప్రతి విద్యార్థి 1949-50 లో సగటున యిలా జీతాలపై వెచ్చించటం జరిగింది:—

గవర్నమెంటు పాఠశాలలలో చదివే విద్యార్థి		రు. 22.55
స్థానిక సంస్థలచే నడిపే	,,	రు. 25.77
ఎయిడెడ్	,,	రు. 41.92

(వివరాలకు అధ్యాయం చివరి పట్టిక చూడండి)

సెకండరీవిద్య గడించడం చాలా ఆర్థికభారంతో కూడుకొన్న సమస్యగా తయారవటంతో యీ విద్యాలయాలలోకూడ పై తరగతులకు పోయినకొలదీ విద్యార్థులు పల్చబడుతున్నారు. మద్రాసుప్రభుత్వ అంచనాలప్రకారం ఒకటవఫారంలో జేరిన బాలురలో నూటికి షుమారు 50 మంది, బాలికలలో నూటుకి 33 మంది మాత్రమే ఆరవఫారం వరకూ విద్యను కొనసాగిస్తున్నారు; మిగతావారు మధ్యలోనే రాలిపోవటం జరుగుతున్నది.

ఈ పాఠశాలలో ట్రయినింగుపొందిన ఉపాధ్యాయులకొరత తీవ్రముగా ఉన్నది. పనిచేస్తున్న ప్రతి 100 మందిలోనూ 20 మందివరకూ ట్రయినింగుకానివారే.

దీనికి తోడు క్లాసులోని విద్యార్థుల సంఖ్యను 45 మంది వరకూ పెంచ ప్రభుత్వం అంగీకరించుటలో ఉపాధ్యాయుడు క్లాసులోని విద్యార్థులపై వ్యక్తిగతంగా శ్రద్ధజూపే పరిస్థితులులే లేకుండాపొయ్యాయి. దినమెల్లా కృషించే యీ ఉపాధ్యాయులకు పట్టిన వంచరూపాయలు ముట్టటమే కష్టంగా ఉంది. కనుక విద్యార్థుల మొత్తం అభివృద్ధిని ఆలోచించాల్సిన ఉపాధ్యాయులు భుక్తికోసం ట్యూషన్లు వెదకుకొనటం, కాస్త సమర్థులయిన వారు ట్యుటోరియల్ కళాశాలల స్థాపించటం ప్రారంభించారు. ఈ కారణాలవల్ల మన సెకండరీ విద్యాపరిస్థితి దినదినం దిగజారుతున్నది. ఈపరిస్థితులను ఆపుచేయుటకు విద్యావిధానంలోనూ, ఉపాధ్యాయుల జీవన పరిస్థితులలోనూ తీవ్రమైన సంస్కరణలను అమలు జరపటం అత్యావసరం. లేకున్న నేటివలె మన సెకండరీ విద్య నానాటికి తీసికట్టు అవుతుంది.

ఉన్నత విద్య :

మనకున్న మొత్తం ఉన్నత కళాశాలలు (Arts and Science Colleges) 30. వృత్తికళాశాలల సంఖ్య 9.

ఉన్న కళాశాలలో 26 ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయానికీ, 4 మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికీ అనుబంధింపబడి ఉన్నాయి. ఇలానే వృత్తి కళాశాలలు 9 దింటిలో 8 ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయానికీ - ఒకటి మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయానికి అనుబంధింపబడి ఉన్నాయి. ఆంధ్ర రాష్ట్రి అవతరణతో కూడ యీ విద్యాలయాలు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయానికి అనుబంధింపబడకుండా బలీయమైన శక్తులు అడ్డుబడుతున్నట్లు కన్పిస్తున్నది.

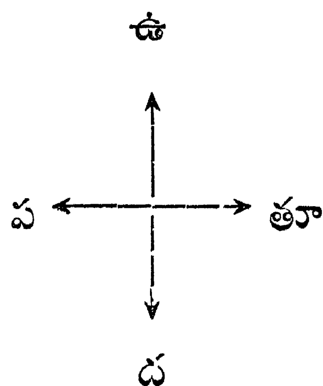
గత రెండు దశాబ్దాలుగా ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక విశ్వ-విద్యాలయం ఉన్నా, ఆంధ్రదేశం పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి పొందక పోవుటచేత ఉన్నత విద్య తగినంతగా అభివృద్ధి చెందలేదు. ఇక వృత్తి విద్యల విషయం చెప్పవలసిన పనేలేదు. మనకున్న వృత్తి కళాశాలలల్లా 2 వైద్య కళాశాలలు [విశాఖపట్నం, గుంటూరు], 2 ఇంజనీరింగు కళాశాలలు [అనంతపురం, కాకినాడ], 1 వ్యవసాయ కళాశాల [బాపట్ల], 2 ఉపాధ్యాయుల ట్రయినింగు కళాశాలలు [రాజమండ్రి, గుంటూరు], 1 వ్యాయామ శిక్షణ కళాశాల [విజయవాడ], 1 లా కళాశాల [విశాఖపట్నం]. వీటిలో గుంటూరులోని వైద్య కళాశాల, అనంతపురంలోని ఇంజనీరింగు కళాశాల స్వయం సంపూర్ణమైన కళాశాలలని చెప్పటానికి వీలులేదు.

మన విశ్వవిద్యాలయం ఎడల ప్రభుత్వ సవతితల్లిప్రేమ మన యీ అధ్వాన్న పరిస్థితులకు చాలవరకు కారణం. ప్రత్యేకరాష్ట్రం సాధించుకొన్న యీ తరుణంలో మనకు వెటర్నిటీ, అటవీశాస్త్రం మున్నగు అనేక ముఖ్యవిషయాలకు ప్రత్యేక కళాశాలలే లేకుండా ఉండటం జరుగుతున్నది. ఉన్న కళాశాలలు, విశ్వవిద్యాలయంకూడ ఆర్థికంగానూ, శాస్త్రపరికరాలను సమకూర్చుకొనటం దృష్ట్యాను చాలా యిబ్బందులకు లోనుగావటం జరుగుతున్నది. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు

ఆంధ్రరాష్ట్రం

విద్యాలయాలు - విద్యార్థులు

బళ్ళారిజిల్లా సంఖ్యలు మొత్తం యివ్వబడ్డాయి
శ్రీకాకుళం-విశాఖ జిల్లాల మొత్తాలు కలిపి
యివ్వబడ్డాయి.

సూచిక

ప్రాథమిక పాఠశాల

ప్రాథమిక పాఠశాలా విద్యార్థులు

సెకండరీ పాఠశాల [లక్షలలో

సెకండరీ పాఠశాలా విద్యార్థులు(వేలలో)

కళాశాలలు

కళాశాల విద్యార్థులు (వేలలో)

విశ్వవిద్యాలయం
(మార్కుల క్రింద జిల్లా మొత్తం
సంఖ్యలు యివ్వబడ్డాయి).

మన విశ్వవిద్యాలయం ఎడల చూపిన పక్షపాతవైఖరి యూనివర్సిటీ కమిషన్ రిపోర్టులో యిచ్చిన యీ క్రింది లెక్కలే ఋజువుపరుస్తాయి.

1946 – '49 సం॥ మధ్యలో విశ్వ విద్యాలయ ఆదాయాల్లో ప్రభుత్వ గ్రాంట్ల శాతం.

విశ్వ విద్యాలయం	విశ్వవిద్యాలయ ఆదాయంలో గవర్నమెంటు గ్రాంటు శాతం		
	1946 – '47	1947 – '48	1948 – '49
అన్నామలై	47.62	58.10	44.1
మద్రాసు	23.4	27.1	33.7
అలీఘర్	35.7	52.5	52.0
అలహాబాద్	52.88	72.58	26.8
ఢిల్లీ	52.4	66.7	71.6
ఆంధ్ర	20.4	37.4	16.1

ఈ కారణంగా విశ్వవిద్యాలయ విద్య నభ్యసించగోరే విద్యార్థులు విపరీతమైన ఆర్థిక యిబ్బందులకు లోనుగావలసి వచ్చుచున్నారు. దీని పర్యవసానం ఉన్నత విద్య తగినంతగా వృద్ధికాకపోవటం.

గత 3-4 సం॥ లుగా కృష్ణా, గుంటూరు, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలో ప్రయివేటుసంస్థల, వ్యక్తుల ప్రోత్సాహంతో కొన్ని కళాశాలలు ఉద్భవించాయి. కాని రాయలసీమ జిల్లాలలోమాత్రం ఒక్క చిత్తూరుజిల్లా మినహా, జిల్లాకొక్క కళాశాలకు మించి లేవు. ఈ కారణంగా అచ్చట ఉన్నతవిద్య మరింత వెనుకబడి ఉండటం జరుగుతున్నది. ఈ తారతమ్యాన్ని నిర్మూలించ నేడు రాయలసీమ జిల్లాల ప్రజలు కోరుతున్నట్లు, అనంతపురంలో ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం తన పోస్టుగ్రాడ్యుయేటు కోర్సులను (Post-graduate Courses) ఏర్పర్చటం; తిరుపతిలో ప్రత్యేకవిశ్వవిద్యాలయాన్ని స్థాపించటం అవసరం.

వృత్తివిద్యా కళాశాలల విషయంలోగూడ నేడున్న లోటును పూడ్చటం అత్యవసరం. ఇందుకు రాయలసీమ జిల్లాలలో ఒక వైద్యకళాశాల, ఒక మైనింగ్ అండ్ మెటలర్జి కళాశాలను నిర్మించటం అవసరం.

ఆంధ్ర దేశంలో నాల్గుమూలలా నేడు దాగి ఉన్న సిరి సంపదలను, ఆంధ్రదేశంగుండా ప్రవహించే జీవనదుల ప్రవాహాల, ప్రజా జీవనస్థాయిని అభివృద్ధి పర్చటకును, ఆంధ్ర ప్రజలలో విజ్ఞాన వికాసాలను పెంపొందించుటకును యీ కనీస చర్యలను ఆంధ్ర ప్రభుత్వం అమలు జరపటం అత్యవసరం.

వివిధ జిల్లాలలో మొత్తం విద్యాలయాలు - మొత్తం విద్యార్థులు

జిల్లా పేరు	విద్యాలయాల సంఖ్య		మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య		మొత్తం జనాభాలో విద్యార్థుల శాతం	
	1948—'49	1949—'50	1948—'49	1949—'50	1948—'49	1949—'50
1 ఉభయ విశాఖలు	2,660	2,840	2,51,881	2,70,225	7.1	7.1
2 తూర్పు గోదావరి	1,881	1,954	1,98,010	2,08,053	10.5	11.0
3 పశ్చిమ గోదావరి	1,768	1,739	1,68,422	1,82,999	12.2	13.2
4 కృష్ణా	1,881	1,895	1,82,285	1,90,736	12.3	13.2
5 గుంటూరు	2,672	2,685	2,60,973	2,77,422	11.2	12.4
6 కర్నూలు	1,169	1,184	1,10,962	1,11,314	10.2	9.7
7 అనంతపురం	841	878	74,448	76,002	6.3	6.5
8 కడప	1,113	1,142	87,065	91,175	8.1	8.6
9 నెల్లూరు	1,351	1,536	1,31,822	1,45,272	8.2	8.9
10 చిత్తూరు	1,124	1,199	1,15,451	1,20,629	7.1	7.4
11 బళ్లారి	790	870	68,940	70,831	6.5	6.7
ఏజన్సీ:						
విశాఖపట్నం	116	116	5,548	5,495	2.4	2.4
తూర్పు గోదావరి	131	209	7,645	7,982	2.8	3.8
పశ్చిమ గోదావరి	...	28	5,102	1,066	...	...
మొత్తం ...	17,497	18,275	16,69,554	17,59,201		

Source: Report on Public Instruction in the Madras State, 1949–'50.

ప్రాథమిక పాఠశాలలు - విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు

జిల్లా	విద్యార్థులు 1949	విద్యార్థులు 1950	మగజనాభలో శాతం 1949	మగజనాభలో శాతం 1950	విద్యార్థినులు 1949	విద్యార్థినులు 1950	స్త్రీ జనాభలో శాతం 1949	స్త్రీ జనాభలో శాతం 1950	ప్రాథమిక పాఠశాలలు (1951 మార్చి వరకు)
ఉభయ విశాఖ జిల్లాలు	1,44,025	1,58,438	8.1	9.4	80,979	83,646	4.3	4.5	2733
తూర్పు గోదావరి	95,396	1,00,505	10.1	10.6	72,507	75,831	7.6	7.9	1829
పశ్చిమ గోదావరి	86,150	85,945	12.5	12.4	64,630	68,899	9.3	9.9	1650
కృష్ణా	81,076	88,238	11.8	12.0	67,750	69,372	9.6	9.9	1774
గుంటూరు	1,31,630	1,36,881	11.3	11.8	90,664	93,867	8.0	8.3	2505
కర్నూలు	63,262	63,391	10.5	10.5	36,708	45,544	6.5	6.2	1148
అనంతపూరు	42,804	43,669	7.0	7.2	22,473	20,730	4.0	3.7	831
కడప	51,843	53,393	9.5	9.8	26,431	26,464	5.1	5.1	1073
నెల్లూరు	71,710	76,912	8.8	9.4	45,269	48,567	5.6	6.0	1403
చిత్తూరు	66,981	70,551	8.0	8.5	35,296	33,309	4.4	4.1	1108
బళ్ళారి	38,090	39,214	7.0	7.3	20,773	19,462	4.0	3.8	716
ఏజన్సీ ప్రాంతం									
విశాఖ	4,153	4,153	3.7	3.7	1,289	1,289	—	1.1	
తూర్పు గోదావరి }	4,871	4,755	3.5	3.9	2,340	2,921	1.1	2.4	
పశ్చిమ గోదావరి }		683			1,932	368	3.0	—	
	8,87,971	9,26,045			5,68,741	5,79,901			16,795

వరా :— పై సంఖ్యలన్నీ ప్రభుత్వ 1950 విద్యాశాఖా రిపోర్టునుండి సమకూర్చబడినవి.

ప్రాథమిక పాఠశాలల సంఖ్య మాత్రం "Madras in Maps" అన్న ప్రభుత్వ ప్రచురణ లోనివి.

సెకండరీ పాఠశాలలు - వానిలో చదువుతున్న విద్యార్థులు

జిల్లా పేరు	విద్యార్థులు		మగ జనాభాలో వీరిశాతం		విద్యార్థినులు		స్త్రీ జనాభాలో వీరిశాతం		ఉన్నత పాఠశాలలు 1951 మార్చివరకు
	1949	1950	1949	1950	1949	1950	1949	1950	
ఉభయ విశాఖలు ...	18,611	19,250	1.07	1.09	1,779	1,923	.09	.10	40
తూర్పుగోదావరి ...	19,874	21,252	2.10	2.26	2,942	3,224	.30	.30	44
పశ్చిమ గోదావరి ...	18,293	20,524	2.65	2.99	2,142	2,510	.30	.33	44
కృష్ణా ...	20,828	23,883	2.83	2.26	2,798	3,619	.49	.49	60
గుంటూరు ...	29,189	33,832	2.52	2.93	3,357	4,937	.21	.36	83
కర్నూలు ...	8,950	10,057	1.54	1.67	1,122	1,138	.19	.21	27
అనంతపురం ...	7,101	8,207	1.18	1.36	806	988	.10	.10	18
కడప ...	7,247	8,590	1.34	1.59	1,096	953	.21	.18	27
నెల్లూరు ...	10,289	12,354	1.26	1.52	2,339	2,374	.29	.29	43
చిత్తూరు ...	10,394	11,554	1.24	1.28	1,782	1,947	.22	.24	29
బళ్ళారి ...	7,797	8,054	1.42	1.50	1,309	1,392	.25	.25	25
ఏజన్సీ ప్రాంతం :									
విశాఖ					...	...	...	...	
తూర్పు గోదావరి	208	306	0.14	0.22	47	53	.04	.05	
పశ్చిమ గోదావరి					22	15	...	...	
మొత్తం	1,58,480	1,77,868			21,541	24,373			440

Source : Repot on r Public Instruction in Madras State 1949-50 సెకండరీ పాఠశాల సంఖ్యలు "Madras in Maps" నుండి.

ప్రతి విద్యార్థి తల 1 కి చెల్లించుతున్న స్కూలు ఫీజు - రూపాయల్లో

విద్యాలయం	గవర్నమెంటు విద్యాలయాలలో తల 1కి చెల్లించుతున్న ఫీజు 1948-49, 49-50		స్థానిక సంస్థల విద్యాలయాలలో తల 1కి చెల్లించుతున్న ఫీజు 1948-49, 49-50		ఎయిడెడ్ విద్యాలయాలలో తల 1కి చెల్లించుతున్న ఫీజు 1948-49, 1949-50		తదితర విద్యాలయాల్లో తల 1కి చెల్లించుతున్న ఫీజు 1948 49, 1949-50		మొత్తం విద్యాలయాలలో తల 1కి చెల్లించుతున్న ఫీజు 1948-49, 1949-50	
ఆర్ట్సు అండ్ సైన్సు కాలేజీలు	139.16	146.27	106.82	184.08	183.08	177.18	—	—	183.22	170.51
వృత్తి విద్యాలయాలు (Professional Colleges)	155.75	107.09	—	—	170.36	216.26	—	—	158.24	140 11
మగపిల్లల సెకండరీ పాఠశాలలు	20.80	22.55	29.58	25.77	36.92	41.92	35.81	25.83	38.25	21.80
ఆడపిల్లలు ,,	22.69	19.44	22.18	13.87	27.60	32.62	—	9.86	25.88	24.44
మగపిల్లల ప్రాథమిక పాఠశాలలో	—	—	0.11	—	.58	0.69	—	—	0.28	0.32
ప్రత్యేక విద్యాలయాలు	4.04	—	0.17	—	—	—	24.55	0.17	10.38	0.29

Source :— Report on Public Instruction in The Madras State for 1949-'50.

విద్యార్థి 1కి వివిధ విద్యాలయాలలో సం॥నకు ఖర్చుబెడుతున్న దామాషా మొత్తం

విద్యాలయం	గవర్నమెంటు తల 1కి ఖర్చు		స్థానిక సంస్థలు తల 1కి ఖర్చు		ఎయిడెడ్ తల 1కి ఖర్చు	
	1948–49	1949–50	1948–49	1949–50	1948–49	1949–50
	రు. అ	రు. అ.	రు. అ.	రు. అ.	రు. అ.	రు. అ.
ఆర్ట్సు కాలేజీలు ...	236– 8	269–13	113–13	141–10	188–11	231–10
సెకండరీ విద్యాలయాలు .. (మగ పిల్లలు)	68–10	119– 7	54– 6	51– 1	63– 6	71–10
ప్రాథమిక పాఠశాలలు ... (మగ పిల్లలవి)	16– 7	23–11	19– 1	23– 5	19–14	21– 4

Source "Report on Public Instruction in Madras State 1949-'50"

వైద్యసహాయం - ఆరోగ్యం

'ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం' అని సామెత. ఆంధ్ర ప్రజలకు అన్ని భాగ్యాలు లోపించినట్లే ఈ ఆరోగ్య భాగ్యంకూడా లోపించింది.

ఆరోగ్య భాగ్యాన్ని నిర్ణయించేది ప్రజల జీవన ప్రమాణస్థాయి; వారి ఆరోగ్య రక్షణకు ప్రభుత్వం వహించే శ్రద్ధాసక్తులు. జనాభాలో నూటికి 90 మంది కడు బీదవారవటం; వీరి జీవన ప్రమాణ స్థాయిని అభివృద్ధి చేసేందుకు ప్రభుత్వం ప్రయత్నించకపోగా, ఆరోగ్య రక్షణలో, వైద్య సహాయం విషయంలో వీరు ప్రదర్శించే అలసత్వమే, ఆంధ్ర ప్రజలకు ఈ మహాభాగ్యం అబ్బకుండా చేసిందని వివరాలను పరిశీలించితే విశదమవుతుంది.

ప్రజల జీవన ప్రమాణం:

దేహానికి వ్యాధి నిరోధకశక్తి ఉండాలంటే పుష్టికరమైన ఆహారం ఉండాలి. కాని రెండుపూటల తినుటకే నోచుకోని, నూటికి తొంభైమందిగా ఉన్న బీద ప్రజానీకానికి "పుష్టికరమైన ఆహారం" ఎలా సమకూరుతుంది?

ఈ విషయం 1950 లో మదరాసు ప్రభుత్వం వివిధ తరగతుల ప్రజలు తీసికొనే ఆహారవివరాలపై (కొన్ని తమిళజిల్లాలతోపాటు (అనంతపురం, బళ్ళారి, గుంటూరు, కర్నూలు, నెల్లూరు, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో) విచారణ జరిపించింది. ఈ విచారణ చాలభాగం గ్రామసీమలలోని ప్రజలగూర్చే జరిగింది. అనాథ శరణాలయాలు, విద్యార్థి వసతి గృహాలుకూడా ఈ విచారణలోకి వచ్చాయి. రాష్ట్రం మొత్తంమీద రు. 200 ల నుండి రు. 50 ల లోపువరకు ఆదాయాలువచ్చే 964 కుటుంబాలవారు విచారించబడ్డారు.

ఆదాయాలవారీ, ఈ కుటుంబాలవారు, ఈ విధంగా విభజించ బడ్డారు.

ఆదాయం	తరగతి విభజన	ఎన్ని కుటుంబాలు
నెలకు రు 200 లకు పైబడి ఆదాయం వచ్చే, కుటుంబాలు	I	164
నెలకు రు. 100-200 వచ్చే కుటుంబాలు	II	195
నెలకు రు. 50 – 100 వచ్చే కుటుంబాలు	III	300
నెలకు రు. 50 కి లోపు వచ్చే కుటుంబాలు	IV	305

అన్ని కుటుంబాలవారు, (రెండుపూటల తింటున్నట్లు విచారణకమిటీ లెక్కించింది) అధికంగా బియ్యం, జొన్నలు, రాగులు, సజ్జలు మొదలైన కాయధాన్యా (cereals) లనే ప్రధానంగా తింటున్నారు. ఆరోగ్యశాస్త్రజ్ఞులు సూచించినట్లు శరీరాన్ని పోషించగల పరిమితిలో ఆహారపదార్థాల (balanced diet) చేర్చి తీసికోవడం అనేది అన్నితరగతుల కుటుంబాలలోను కనుపించదు.

పప్పుదినుసులు ప్రతివ్యక్తికి దినానికి 3 ఔన్సులు తినాలని శాస్త్రవేత్తలు చెపితే, 1వ తరగతివారు 2.73 ఔన్సులు, 2 వ తరగతివారు 1.74 ఔన్సులు, 3 వ తరగతివారు, 1.88 ఔన్సులు, 4 వ తరగతివారు 1.03 ఔన్సులు మాత్రమే తీసికొంటున్నారు.

అన్ని కుటుంబాలవారు, కూరగాయలను ముఖ్యంగా ఆకు కూరలను కావలసిన పాళ్ళలో తీసికోవటంలేదు. ఒక ఔన్సుకంటె తక్కువే వీరు తీసుకుంటున్నారు. 115 కుటుంబాలవారు (మొత్తం విచారించబడిన కుటుంబాలలో నూటికి పన్నెండు కుటుంబాలు) అసలే ఆకు కూరలను తీసికోవటంలేదు. పండ్లు తినటం చాల అరుదు.

పాలు, పాలతో చేసిన పదార్థాల వినిమయంకూడా చాల తక్కువ. ప్రతి వ్యక్తి రోజుకు పది ఔన్సుల పాలు తాగాలని ఆహార సలహా సంఘంవారు సూచించారు. కాని, 1 వ తరగతివారు 3.45 ఔన్సులు, 2 వ తరగతివారు 1.87 ఔన్సులు, 3 వ తరగతివారు 1.82 ఔన్సులు. 4 వ తరగతివారు 1.47 ఔన్సులు, సగటున తీసికుంటున్నట్లు ఈ విచారణవల్ల తేలుతున్నది. బీద తరగతివారు (4 వ తరగతి) 305 కుటుంబాలలో నూటికి 52 కుటుంబాలవారు (160 కుటుంబాలు) అసలే పాలు తీసికోవటం లేదు.

నెలకు 200 రూపాయల ఆదాయంవచ్చే కుటుంబాలవారు కూడా నిర్ణీత పాళ్లలో శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించిన సంపూర్ణాహారాన్ని (Balanced diet) తీసికోలేక పోతున్నారంటె, ప్రజల జీవన ప్రమాణం ఎంత హీనంగాఉందో వ్యక్తమవుతుంది.

పోషకపదార్థాలు కావలసిన పాళ్ళలో తీసికోలేక పోవటంవల్ల వ్యాధి నిరోధకశక్తి నీరసించి, అనేకరకాల వ్యాధులకు మన ప్రజలు బలైపోతున్నారు.

మరణాలు:

ప్రతి సంవత్సరం రాష్ట్రంలో సుమారు 4 లక్షలమంది వివిధ రోగాలతో మరణిస్తున్నారంటే, దీని ప్రభావం ఎంత హెచ్చో అవగతమవుతుంది.

మన రాష్ట్రపు చావుల రేటును (Death rate) ఇతర దేశాల చావుల రేటుతో పోల్చి చూస్తే, ఇది ఎంత అధికమో వ్యక్తమవుతుంది.

దేశం పేరు		ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు చావులు
కెనడా	... ...	9.6
అమెరికా (U. S. A.)	... ...	10.6
జర్మనీ	... ...	12.3
బ్రిటన్	... ...	12.2
ఆస్ట్రేలియా	... ...	17.6
ఇండియా	... ...	21.2
* ఆంధ్ర	... ...	23.2

♦ "భారత ఆర్థికాభివృద్ధికి పథకం" నుండి. 1944.

* మదరాసు రాష్ట్రి సరాసరే "ఆంధ్ర" పేరుతో ఇవ్వబడింది.

పై దేశాల జీవన ప్రమాణస్థాయి మనకంటె అధికం కనుకనే ఆ యా దేశాలలో చావుల రేటు మన రాష్ట్రపు రేటుకంటె ఎంతో తక్కువ.

వివిధ వ్యాధులవల్ల మన రాష్ట్రంలో 1950 లో 3,83,893 మంది మరణించారు. మొత్తం మరణించినవారిలో నూటికి 20 పాళ్లు శిశువులు. నూటికి 60 మంది, 30 సంవత్సరాల లోపు యువకులు, శిశువులు! ప్రజల ఆరోగ్యస్థితిగతుల ప్రతిబింబించే దర్పణాం–ఈ అకాల మరణాలు!

మన రాష్ట్రంలో వస్తున్న ముఖ్యవ్యాధులు: "జ్వరాలు", రక్తవిరోచనాలు–బేదులు, ఊపిరితిత్తుల సంబంధమైన వ్యాధులు, మలేరియా, క్షయ మొదలగునవి.

మరణించిన వ్యక్తి వాస్తవంగా ఏ వ్యాధితో మరణించాడో దానికి సంబంధించిన వివరాలు మన ప్రభుత్వ రికార్డులలో దొరకవు; ఉదాహరణకు అనేక

మంది ఆకలి మరణాల పాలవుతున్నారు. కాని ప్రభుత్వ రికార్డులలో ఈ "వ్యాధి" అసలు కనుపించదు. పస్తులు ఉండీఉండి, ఏదో కొంచెం తినగానే వాంతులు, బేదులు కావటం-చనిపోవటం జరుగుతున్నది. కాని ప్రభుత్వ రికార్డులలో దీనిని ఏదో పేర వ్రాయటం సర్వసామాన్యం. ఇక ఏ జబ్బుతో చనిపోయినా, వ్యాధి "జ్వరం" అని తప్పుగా నమోదు (Recording) చేసే పద్ధతిని హేళనచేస్తూ, ఒకప్పుడు మదరాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శిగా పనిచేసిన యస్. వై. కృష్ణస్వామి ఇలా వ్రాశాడు : "భారత దేశంలో వచ్చే ఏవ్యాధితో ఒకవ్యక్తి మరణించినా, గ్రామరికార్డులలో సామాన్యంగా జ్వరముతో మరణించినవారి సంఖ్యలో చేర్చబడతాడు." ఈ విధంగా మరణకారణాల విషయంలో ప్రభుత్వ లెక్కలు యధార్థాన్ని దాచివేస్తున్నాయని చెప్పక తప్పదు. ఈ దృష్టితోనే దిగువ లెక్కలు పరిశీలించాలి.

ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం 1950 వ సంవత్సరంలో మరణించిన మొత్తం జనాభాలో ఈ "జ్వరా" ల వల్ల మరణించినవారు 1,23,592, లేక నూటికి 32.2 మంది. ప్రతి వెయ్యి మంది జనాభాలో, "జ్వరా" లతో చనిపోయేవారు 6.28.

మలేరియావల్ల 1950 లో చనిపోయినది 3,141 (సగటున వెయ్యిమంది జనాభాకు, 0.19 మంది). ఇది చిన్న సంఖ్యగానే కనిపించినా, వాస్తవం ఇందుకు విరుద్ధం! మన దేశంలో, మలేరియానుగూర్చి విచారణ జరిపిన శింటన్, What Malaria costs India అనే (గ్రంథంలో) "కలరా, మసూచి, ప్లేగు వ్యాధులన్నీ కలసి కలుగ చేస్తున్నంత నష్టాన్ని, భారత దేశానికి ఒక్క మలేరియా కలుగ చేస్తున్నది" అని వ్రాశాడు. కనుక మలేరియా చావులు ఇంతకన్న హెచ్చనీ, "జ్వరం" చావులలో చాల భాగం చేర్చబడి ఉంటాయని తలంచవచ్చు. ఇందు మూలంగా మలేరియావలన కలుగుతున్న జననష్టం, ప్రభుత్వ లెక్కలలో వాస్తవిక పరిమాణంలో కనుపించడంలేదు.

దీనితర్వాత ఎక్కువమందిని పొట్టనపెట్టుకొనే వ్యాధులు "ఊపిరితిత్తులకు సంబంధించిన వ్యాధులు" (Respiratory Diseases). వీటివల్ల 1950 లో 28,347 మంది మరణించారు. ప్రతి 1000 మంది జనాభాకు ఈ వ్యాధితో మరణించినవారు 1.41 మంది.

ఈ వ్యాధి 1949 లో కంటె, '50 లో హెచ్చుమందిని పొట్టన పెట్టు కొన్నది. దీనివల్ల చావులు పల్లెలలోకంటె (సగటున మైలుకు 1.38) పట్టణాలలో (సగటున మైలుకు 3.84) అధికంగా సంభవిస్తున్నాయి.

ఈ వ్యాధికి కారణాలు అత్యధికమైన జనసమ్మర్దం, ఇరుకుగా ఉండే ప్రదేశాలలో కాపురము ఉండటం. ఈ స్థితి పట్టణాలలో హెచ్చుకనుక, చావులసంఖ్య కూడా హెచ్చు.

రక్తవిరోచనాలు, భేదులు (Dysentry and Diarrhoea) తరువాత చెప్పదగిన వ్యాధి. దీనివల్ల 1950 లో 22,171 మంది (వెయ్యిమంది జనాభాకు 1.04 మంది) చనిపోయారు.

ఈ వ్యాధివల్ల మరణాలు క్రమంగా అధిక మవుతున్నాయి. ఆకలి మరణాల పాలయినవారు ఇందులో చేర్చబడుతున్నారు.

క్షయ వ్యాధి:

ఆహార లోపంవల్ల వచ్చే వ్యాధులలో ఇది ఒకటి. వైద్యం పొందిన రోగులు 1949 లో 25,505 అయితే, 1950 కి ఈ సంఖ్య 45,637 కు పెరిగింది! దీనినిబట్టి, ఈ వ్యాధి త్వరితగతిని ప్రబలుతున్నట్లు కనబడుతున్నది.

ఈ విషయాన్ని అంగీకరిస్తూ, మదరాసు ఆరోగ్య శాఖా డైరక్టరు, తమ శాఖ సాంవత్సరిక (1950) రిపోర్టులో ఇలా వ్రాశారు. "చికిత్స నిమిత్తం వైద్య శాలలకు వచ్చేవారి సంఖ్య చూస్తే, క్షయ వ్యాధి ('Pulmonary and non-pulmonary tuburculosis) సోకటం పెరుగుతున్నట్లు తెలియుచున్నది." ఈ అంకెల లో A తరగతి వ్యాధి సోకినవారి సంఖ్య లేదు.(వీరికి ప్రభుత్వ వైద్యశాలలో చికిత్స చేయరు) కనుక ఈ అంచనాలు, వ్యాధిప్రబలతను ఉన్నదున్నట్లు చిత్రించక, చాల తక్కువ అంచనాను ఇస్తున్నాయి.

ఈ వ్యాధివలన మరణించేవారు సగటున ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు 1949 లో 1.31 అయితే, ఇది 1950 కల్లా * 1.40 కి పెరిగింది.

అంటువ్యాధులు:

1950 లో మసూచివల్ల 10,364 మంది చనిపోయారు. ఇతర అంటు వ్యాధులకన్న యిది ఎక్కువ మరణాలకు కారణమైనది. కలరావల్ల మరణాలు 6,607. ఇవి ప్రతిసంవత్సరం ఏదో ఒకమూల ఊడ్చుకుపోతూనే ఉన్నాయి.

ప్లేగువల్ల మరణాలు నామమాత్రం (1950 లో 34). వివిధ వ్యాధులవల్ల లక్షలసంఖ్యలో ప్రజలు చనిపోతూఉంటే, వ్యాధిగ్రస్తుల సంఖ్య అధికమవుతూఉంటే, వీరి రక్షణకున్న వైద్య సౌకర్యాలు శోచనీయంగా ఉన్నాయి.

రెండుకోట్ల జనాభా ఉన్న మన రాష్ట్రంలో వైద్యసౌకర్యాలకు, వైద్య విద్యకు కలపి, ప్రభుత్వం 1953 - '54 బడ్జట్‌లో రు. 82,28,100 లను మాత్రమే కేటాయించింది. తల 1కి వైద్యవిద్యకు, వైద్యసౌకర్యాల నిమిత్తం ప్రభుత్వం 6.73 అణాలు (ఆరణాల ముక్కాలీ) మాత్రమే ఖర్చుచేస్తున్నది!

1950 మార్చి 31 వ తేదీకి మనకున్న వైద్యశాలల మొత్తం అన్నిరకాలు కలిపి జిల్లాలవారీ ఈవిధంగా ఉన్నాయి.

* ఈ అంచనాలు మొత్తం మదరాసురాష్ట్రపు సగటు అంచనాలు.

1950 మార్చి 31 న ఉన్న వైద్యశాలల వివరాలు

జిల్లా	వైద్యశాలల సంఖ్య	♦ఎంతమంది జనాభాకు ఒక వైద్యశాల	సగటున ఎన్ని చదరపు మైళ్ళకు ఒక వైద్యశాల?*
శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం	98	42,814.63	98.00
తూర్పు గోదావరి	85	28,409.50	66.85
పశ్చిమ గోదావరి	49	34,647.49	61.52
కృష్ణా	51	34,891.84	68.60
గుంటూరు	82	31,097.51	70.38
కర్నూలు	50	25,416.86	116.72
అనంతపురం	46	29,729.60	145.79
కడప	34	34,168.55	174.38
నెల్లూరు	59	30,434.44	134.91
చిత్తూరు	44	41,122.20	133.75
బళ్ళారి (అన్ని తా॥లు)	43	28,919.17	136.78
రాష్ట్రంలోని వైద్యశాలలు	641		100.36

♦ ఈ అంచనాలు 1951 జనాభాలెక్కల ప్రకారం తయారు చేయబడ్డాయి.

* ఈ కాలంలోని సగటు అంచనాలు, రెండవకాలంలోని ప్రభుత్వ వివరాల ఆధారంతో మేము చేశాం.

Source Madras in Maps

దీనినిబట్టి సగటున 33 వేలమంది ప్రజలకు నూరు చదరపుమైళ్ళకు ఒకవైద్యశాల ఉన్నట్లు తేలుతున్నది. కనీసం ఈ రేటునయినా, అన్ని ప్రాంతాలలో వైద్యశాలలు లేవు. శ్రీకాకుళం, విశాఖజిల్లాలలో 43 వేలమంది కొకటి, చిత్తూరుజిల్లాలో 41 వేల మందికి ఒక్క వైద్యశాల ఉన్నది. కర్నూలు, కడప, అనంతపురం, నెల్లూరు జిల్లాల్లో, వైద్యశాలలు 170–130 చదరపు మైళ్ళకు ఒక్కటిచొప్పున ఉన్నాయి. గ్రామాలనుండి వైద్యశాలకు వెళ్ళాలంటే కనీసం 50–60 మైళ్ళు ప్రయాణం చెయ్యవలసి ఉంటుంది. ఇంతదూరం వెళ్ళటం, ప్రస్తుతపు ఆర్థికస్థితిగతులలో ఎందరికిసాధ్యం? అందుచేత ఉన్న కొద్దివైద్యశాలల ప్రయోజనాన్నికూడా ప్రజలు పొందలేకపోతున్నారు.

ప్రభుత్వ వైద్యశాలలో 1949 లో పనిచేస్తున్న డాక్టర్లు, నర్సులు, మంత్రసానులు, (midwives) బెడ్సు (Beds) జనాభాతో పోల్చితే దామాషా ఇలా ఉన్నది.

*** డాక్టర్లు:**

ప్రతి 28 వేల జనాభాకు ఒక్కరు.

నర్సులు:

ప్రతి 33 వేల జనాభాకు ఒక్కరు.

మంత్రసానులు:

ప్రతి 50 వేల జనాభాకు ఒక్కరు.

బెడ్సు:

ప్రతి 4 వేల జనాభాకు ఒక్కటి.

మెడికల్ రిజిష్టరులో 1949 లో రిజిష్టరయిన అన్నిరకముల డిగ్రీలుపొందిన డాక్టర్ల, ట్రయినింగుపొందిన నర్సుల, మంత్రసానుల దామాషా ఇలాఉంది.

డాక్టర్లు:

6,000 జనాభాకు ఒక్కరు.

నర్సులు:

12,5000 జనాభాకు ఒక్కరు.

మంత్రసానులు:

8,334 జనాభాకు ఒక్కరు.

ఈ అంచనాలు, ఆరువేలమంది ప్రజలకొక డాక్టరు ఉన్నట్లు తెలియచేస్తున్నాయి. ఆచరణలో ఈ డాక్టర్లవలన వైద్యసహాయం డబ్బు చెల్లించుకో గలిగిన కొద్దిమందికి మాత్రమే లభిస్తుందిగాని, ప్రజలందరికి ఒకే ప్రమాణంలో వైద్య సహాయం లభించదు. నర్సులు, - మంత్రసానుల విషయంకూడా ఇంతే. అందుచేత అసంఖ్యాక ప్రజానీకం ప్రభుత్వ వైద్యశాలలపై ఉచిత వైద్య సహాయానికి ఆధారపడవలసిందే! కనుక, వాస్తవిక పరిస్థితిని తెలియ చేసేది మొదటి అంచనాలే! రెండవ అంచనాలు చూచి పరిస్థితి మెరుగని తలచరాదు.

వైద్య విద్య సౌకర్యాలుకూడా ఇదేస్థితిలో ఉన్నాయి. మనకున్న వైద్య కళాశాలలు రెండు. ఒకటి విశాఖపట్నంలో, రెండవది గుంటూరులో. గుంటూరు కళాశాలలో కళాశాలకు కావలసిన పూర్తి లాబొరేటరీ సౌకర్యాలు లేక రెండవ సంవత్సర అనంతరమే విద్యార్థులు విశాఖపట్నం కళాశాలకు పంపబడుతూఉండటం జగమెరిగిన సత్యం!

---

* wealth and welfare in Madras State, అనే పుస్తకంలో Dr. B. Natarajan ఇచ్చిన మదరాసురాష్ట్రపు వివరాల ఆధారంతో తయారుచేయబడిన అంచనాలు.

శి శు జ న నా లు :

ఆంధ్ర దేశంలో, 1950 లో జననాలు 6,13,863 గా ప్రభుత్వ ఆరోగ్య శాఖ లెక్కలు తేల్చింది. గత 5 సంవత్సరాలలోను సగటున వెయ్యి మంది జనాభాకు శిశు జననాలు 25.49 అయితే, 1950 లో ఇది 30.2 కు పెరిగింది. కొన్ని ముఖ్య దేశాల శిశుజనన పరిమితికంటె మన రాష్ట్ర పరిమితి హెచ్చని, ఈ దిగువ పట్టీ తెలియచేస్తుంది :

దేశం పేరు		వెయ్యిమంది జనాభాకు శిశు జననాలు
* కెనడా	...	20.3
అమెరికా (U. S A.)	...	17.3
జర్మనీ	...	20.3
బ్రిటన్	...	15.3
ఆస్ట్రేలియా	...	17.7
జపాన్	...	27.0
భారత దేశం	...	33.0
♦ ఆంధ్ర	...	30.2

* " భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి పథకము" నుండి

♦ ఆరోగ్యశాఖ సాంవత్సరిక రిపోర్టు 1950.

రాష్ట్ర మంతటిలోను అనంతపురం జిల్లాలో శిశుజనన పరిమితి (Birth-rate) అధికం. (వెయ్యిమంది జనాభాకు 37.53). దీని తరువాత కర్నూలు 33.39 శిశుజనన పరిమితిలో రెండవస్థాన మాక్రమిస్తున్నది. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో ఈ పరిమితి అన్ని జిల్లాలకంటె తక్కువ. (మైదాన ప్రాంతాలలో 25.53. ఏజన్సీ ప్రాంతాలలో 26.17.)

శి శు మ ర ణా లు :

మన రాష్ట్రంలో శిశు జనన రేటువలె మరణపురేటుకూడా ఇతర దేశాలన్నింటికంటె అధికం. 1950 సంవత్సరంలో చనిపోయినవారిలో నూటికి 20.4 మంది శిశువులంటే, శిశు మరణాలు ఎంత అధికంగా ఉన్నాయో అవగతమవుతుంది.

శిశుమరణపు రేటు 1949 లో 1000 జననాలకు 119.81 అయితే, 1950 సంవత్సరంలో 130.13 కు పెరిగింది. గత పదిసంవత్సరాలు (1940–'49) సగటు రేటు 157.50. చనిపోతున్న శిశువులలో సంవత్సరపు లోపువారు దాదాపు నూటికి 50 మంది !

మన రాష్ట్రపు శిశుమరణాల రేటును కొన్ని విదేశాల రేటుతో పోల్చి చూస్తే ఈ సత్యం మరింత నగ్నంగా కనిపిస్తుంది.

దేశం పేరు		మరణపు రేటు (1000జననాలకు)
కెనడా	...	61
అమెరికా (U. S. A.)	...	22.0 (1943)
జర్మనీ	..	60
♦ బ్రిటన్	...	32.0 (1949)
ఆస్ట్రేలియా	...	38
జపాన్	...	114
భారతదేశం	...	167
♦ ఆంధ్ర	...	157.50 (1940–'49)

మన శిశు మరణాలు బ్రిటన్ శిశు మరణాలకు దాదాపు 5 రెట్లు, అమెరికాకు ఏడురెట్లు! ప్రొఫెసర్ గంగూలీ ఈ విషయాన్ని గూర్చి ప్రస్తావించుతూ, ఈ అత్యధిక శిశు మరణాలు, ప్రజారోగ్యం ఎలా ఉన్నదో తెలియజేయుటయేకాక, ఇది నికృష్ట పరిస్థితులకు మూలమనీ .." కూడా తెలియచేస్తున్నాయని "భారత దేశంలో ఆరోగ్యము - ఆహారము" అనే గ్రంథంలో వ్రాశారు. ఈ విపరీతపు శిశు మరణాలకు ప్రజల బీదతనమే కారణమని మదరాసు ప్రభుత్వ ప్రజారోగ్యశాఖా డైరెక్టరు చేసిన పరిశోధన మూలంగా తెలుస్తున్నది. వీరి అంచనాల ప్రకారం, తక్కువ ఆదాయంవచ్చే బీదల కుటుంబాలలో శిశుమరణపు రేటు అధికమని తేలింది.

బాలింతల మరణాలు:

శిశుమరణాలకువలె బాలింతల మరణాలు (Meternal Deaths) అధికమని ప్రక్కపేజీలో పొందుపరచబడిన పట్టిక తెలియజేస్తున్నది:

ఆంధ్రలో 1950 లో 4,069 మంది తల్లులు కాన్పుకాలంలో చనిపోయారు. ప్రతి వెయ్యి జననాలకు కాన్పులకాలంలో మరణించిన తల్లుల సగటు 7.22 1949 లో ఈ రేటు మొత్తం మదరాసు రాష్ట్రానికి 5.78; 1950 లో 6.21, గత పది సంవత్సరాల (1941–'50) సరాసరి రేటు 7.1.

♦ ఈ అంచనాలు మదరాసు ప్రభుత్వ ఆరోగ్యశాఖా సాంవత్సరిక (1950) రిపోర్టునుండి. మిగిలినవన్నీ "భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి పథకం" నుండి.

1950 లో బాలింతల మరణాలు

జిల్లా		మరణాలు	సగటున వెయ్యి కాన్పులకు ఎన్ని మరణాలు ?
1. శ్రీకాకుళం	...	255	3.94
2. విశాఖపట్నం	...	299	5.02
3. తూర్పు గోదావరి :			
మైదాన ప్రాంతం	...	461	8.57
ఏజన్సీ ప్రాంతం	...	49	9.02
4. పశ్చిమ గోదావరి :			
మైదాన ప్రాంతం	...	349	8.36
ఏజన్సీ ప్రాంతం	...	32	11.27
5. కృష్ణా	...	354	7.02
6. గుంటూరు	...	434	5.85
7. అనంతపురం	...	400	8.26
8. కర్నూలు	...	372	8.40
9. కడప	...	306	9.16
10. నెల్లూరు	...	302	6.29
11. చిత్తూరు	...	273	5.51
12. బళ్ళారి (అన్ని తా॥లు)	...	185	4.37
రాష్ట్ర మొత్తం		4,071	7.22

—Report on Health Conditions in Madras State 1950, Page 127.

ఇతరదేశాల బాలింతల మరణాలతో పోల్చి చూస్తే మన రాష్ట్రపు బాలింతలమరణాలు ఎంత అధికమో వ్యక్తమవుతుంది :

దేశం పేరు		వెయ్యి జననాలకు మరణించిన బాలింతలు
డెన్మార్కు	...	2.6
నార్వే	...	2.8
బ్రిటన్	...	0.97 (1949)
స్విట్జర్లండు	...	4.4
న్యూజీలెండ్	...	4.8
దక్షిణాఫ్రికా	...	4.9
జర్మనీ	...	5.1
ఆస్ట్రేలియా	...	5.5
అమెరికా (U. S. A.)	...	1.2 (1948)
జపాన్	...	2.8
మదరాసు (అవిభాజ్య)	...	6.21
ఆంధ్ర	...	7.22

ఈ బాలింతలమరణాలకు మూలకారణం, పుష్టికరమైన ఆహారం లోపించటం ! డాక్టరు లక్ష్మణస్వామి మొదలియారు విచారణ జరిపి వ్రాసిన రిపోర్టులో అధిక బాలింతమరణాలకు కారణాలు ఇలా వివరించారు :

"బాలింతమరణాలు ఇంకా అధికమవుతూనే ఉన్నాయి. ఆహారలోపంవల్ల గర్భిణీస్త్రీలకు వచ్చే రక్తహీనత (Anaemia of Pregnancy) అనేకమంది మరణాలకు కారణం అని తేలింది. గర్భిణీకాలంలో తర్ఫీదుపొందిన మంత్రసానుల సహాయం పొందే అవకాశం లేకపోవడం; ఇతర సాంఘిక కారణాలుకాక, మరేమయినా కారణాలున్నాయా ? అని విచారించితే గాలి, వెలుతురు ధారాళంగా వచ్చే విశాలమైన ఇండ్లలో గర్భవతి నివసించే అవకాశం లేకపోవటం, కాన్పుకు కాన్పుకు మధ్య తల్లి కోలుకొనేంత వ్యవధి లేకపోవటం" అని కనుగొనబడింది.

ఈ విచారణ మదరాసునగరంలో జరుపబడినా, అధిక మరణ కారణాలు ఆంధ్రకు కూడా అనువర్తిస్తాయనటంలో ఎట్టి సందేహమూ లేదు.

మాతా శిశు సంరక్షణ :

మాతా శిశు మరణాలు ఇంత అధికంగా ఉంటే, మాతాశిశురక్షణా శ్రద్ధ మరింత హీనంగా ఉందని, దిగువ యివ్వబడిన పట్టీ తెలియచేస్తుంది :

మాతా శిశు సంరక్షణా కేంద్రాలు – (1950)

జిల్లా	వివిధ సంస్థలచే నడుపబడుతున్న కేంద్రాల సంఖ్య	వీటిలో పనిచేస్తున్న	
		హెల్తువిజిటర్లు	మంత్రసానులు (Midwives)
1. శ్రీకాకుళం ...	3	1	5
2. విశాఖపట్నం ...	8	2	16
3. తూర్పు గోదావరి ...	13	3	26
4. పశ్చిమ గోదావరి ...	20	3	25
5. కృష్ణా ...	17	6	28
6. గుంటూరు ...	17	2	21
7. నెల్లూరు ...	5	–	9
8. కర్నూలు ...	12	4	10
9. అనంతపురం ...	11	4	16
10. కడప ..	6	2	10
11. చిత్తూరు ...	12	3	17
12. బళ్ళారి (అన్ని తా॥లు)...	9	4	15
మొత్తం ...	133	34	198

—Report on Health Conditions in Madras State 1950, P. 120.

రెండుకోట్ల జనాభా ఉన్న ఆంధ్రదేశంలో వివిధ సంస్థలచేత నిర్వహించబడుతున్న మాతా శిశు సంరక్షణా కేంద్రాల మొత్తం, 1950 లో 133 మాత్రం! సగటున ప్రతి 505.6 చదరపు మైళ్ళకు, ప్రతి లక్షా యాభై ఎనిమిది వేల జనాభాకు ఒక్క మాతా శిశు సంరక్షణా కేంద్ర మున్నట్లు తేలుతున్నది.

ఈ కేంద్రాలలో హెల్తు విజిటర్లు (Health visitors), మంత్రసానులు (Midwives) ఉంటారు.

ప్రతి హెల్తు విజిటరు, ప్రసవించిన తల్లుల, కిండర్ గార్డెన్ స్కూలు వయస్సువరకు వారి బిడ్డల పెంపకం, ఆరోగ్య విషయాలలో శ్రద్ధ తీసికోవలసి ఉన్నది. ఇట్టి హెల్తు విజిటర్సు మన రాష్ట్రంలోని వివిధ కేంద్రాలలో 33 మంది (1950 లో) ఉన్నారు. సగటున ప్రతి 1974.63 చదరపు మైళ్ళకు, ప్రతి 6,15,821.41 జనాభాకు మాత్రమే ఒక్క హెల్తు విజిటరు ఉన్నారు! వీరు ఎందరు తల్లుల, బిడ్డల ఆరోగ్యాన్నిగూర్చి శ్రద్ధ తీసికోగలరో ఊహించవచ్చు!

మంత్రసానులు (midwives) కాన్పులు చేయించాలి. రాష్ట్రంలోని వివిధ కేంద్రాలలో, వీరు 198 మంది (1950 లో) ఉన్నారు. వీరు 3 మైళ్ళ ప్రదేశం తిరిగి 4 – 5 వేల జనాభాను చూడగలిగితే చాలని ప్రభుత్వ ఉద్దేశ్యం!.

రాష్ట్రంలో సగటున ప్రతి 339.58 చదరపుమైళ్ళకు, ప్రతి 1,06,252.21 జనాభాకు ఒక్క మంత్రసాని ఉన్నది. 1950 సంవత్సరపు జననాలసంఖ్య తీసికొంటే, ఆ సంవత్సరంలో పనిచేస్తున్న ఒక్కొక్క మంత్రసాని, 3,100.32 కాన్పులు చేయించ వలసి వస్తుంది. శాస్త్రజ్ఞుల అంచనాల ప్రకారం ప్రతి వంద కాన్పులకు ఒక మంత్ర సాని ఉండాలి. ఈ నియమం ప్రకారం ఇపుడు మనకున్న మంత్రసానుల సంఖ్యను 31 రెట్లు పెంచవలసి ఉంటుంది. అధికసంఖ్యలో మాతృమరణాలు, శిశుమరణాలు సంభవించే ఆంధ్రలో తరిఫీదు పొందిన మంత్రసాని సహాయం ఎంతకరువు !

దామాషాన ప్రతివెయ్యి కాన్పులకు, గ్రామసీమలలో 9.17, పట్టణాలలో 68.31 (రాష్ట్ర మొత్తపు దామాషా 17.62) కాన్పులకు మాత్రమే తర్ఫీదుపొందిన మంత్రసాని సహాయం లభిస్తున్నదనే ప్రభుత్వ అంచనాలు పరిశీలించినా మాతా శిశు సంరక్షణ సిబ్బంది ఎంత తక్కువో అవగత మవుతుంది.

దామాషాన ప్రతి వెయ్యి కాన్పులకు, గ్రామసీమలలో 0.73, పట్టణాలలో 8.40 (మొత్తం సగటున 1.90) (Meternity Beds) బెడ్సు ఉన్నాయి.

ప్రతిసంవత్సరం పెరుగుతున్న మాతాశిశు మరణాల నాపటానికి తగినంత సిబ్బందిని వేసి, సాధ్యమైనన్ని బెడ్సు అధికం చేయటం, సాధ్యమైనన్ని కాన్పులకు తర్ఫీదుపొందిన మంత్రసానుల సహాయం లభించేట్లు చేయడం అత్యావశ్యకమని, ఆంధ్రలో అధికసంఖ్యలో సంభవిస్తున్న మాతా-శిశు మరణాలు హెచ్చరిస్తున్నాయి.

ఆరోగ్యము - పారిశుధ్యము (Health and Sanitation)

ప్రతి సంవత్సరం కలరా, మసూచి, తదితర అంటు వ్యాధులు ఏదో ఒక మూలన వస్తూ కొన్ని వందల మరణాలకు కారణమవుతున్నాయంటే, పారిశుధ్య పరిస్థితులు (Sanitary conditions) ఎంత హీనంగా ఉన్నాయో అవగత మవుతుంది.

(1950 వ సంవత్సరంలో, మసూచివల్ల రాష్ట్రంలో 10,364 మంది, కలరావల్ల 6,607 మంది మరణించారని ఆరోగ్య శాఖవారి అంచనాలు.)

గాలి, వెలుతురు బాహాటంగా వస్తూ, జన సమ్మర్దం లేకుండా ఉండే ఇండ్లు లేకపోవుట, గృహపరిసరాలలో మురుగునీరు, పెంటపోగులు ఇత్యాదులు లేకుండా చేసి, శుచిగా ఉంచబడకపోవటం, మంచినీటి వసతులు లేకపోవటం, మున్నగునవి అంటువ్యాధులు రావడానికి ప్రధాన కారణాలు. ఇట్టి సౌకర్యాలు లేక పోవటంచేత అంటువ్యాధులు ప్రబలటం, ఆహారలోపంవల్ల వ్యాధి నిరోధక శక్తి తగ్గిపోయి ఉన్న బీద ప్రజానీకం వేల సంఖ్యలో వీటికి ఆహుతికావటం జరుగుతున్నది.

1953-'54 ఆంధ్ర బడ్జెట్‌లో ప్రజారోగ్యంకోసం 44,29,300 రూపాయలు కేటాయించారు. అంటే ప్రజల ఆరోగ్యరక్షణ నిమిత్తం ప్రభుత్వం ఖర్చుచేస్తున్నది

తల 1 కి 3.36 అణాలు మాత్రమే! ఆంధ్రదేశాన్ని ఏటా ముంచి ఎత్తే అంటువ్యాధుల మహాసముద్రంలో ప్రభుత్వం ఖర్చుచేసే డబ్బు ఒక నీటిబొట్టు.

ప్రక్క పేజీలోని టేబులు పరిశీలిస్తే దీనికి తగినట్లే ఆరోగ్య సిబ్బందికూడ ఉన్నట్లు ద్యోతకమవుతుంది.

ఈ అంచనాల ప్రకారం వ్యాక్సినేటర్లు, శానిటరీఇనస్పెక్టర్లు కలసి 37,500 మంది జనాభాకు, 119.85 చదరపుమైళ్ళకు ఒక్కరున్నారు. ఒక్క వ్యాక్సినేటరో శానిటరీ ఇనస్పెక్టరో ఇంత దూరం తిరగటం, ఇన్నివేలమందికి టీకాలువెయ్యటం, ఇతరత్రా కార్యక్రమాలు చూడటం ఎలా సాధ్యమవుతుంది ?

ఈ సిబ్బందీ లోటును ఒప్పుకుంటూ, ఆరోగ్యశాఖా డైరెక్టరు 1950 సాంవత్సరిక రిపోర్టులో ఈ కారణం వల్లనే మసూచినుండి రక్షణకు ప్రజలందరకు టీకాలు వేయవలసి ఉండగా, నూటికి 20 మందికి మాత్రమే వేయటం జరిగిందని వ్రాశారు.

తాలూకా కొక హెల్తు ఆఫీసరు, తాలూకా బాధ్యతల చూడటానికి ఉంటారు. 1950 లెక్కల ప్రకారం, ఒక్కొక్క ఆఫీసరు సగటున 425.55 చ॥ మైళ్ళ విస్తీర్ణంలో, 41,563.57 మంది జనాభా బాధ్యత చూడవలసి ఉన్నది. ఈయన సంవత్సరంలో ఎన్ని గ్రామాలు తిరగగలడో, ఎందరిని చూడగలడో ఊహించవచ్చు !

సిబ్బందీ స్థితి ఇలా ఉంటే, పారిశుభ్రం సంగతి ఇక చెప్పనే అక్కర లేదు. నూటికి 80 గ్రామాలకు మంచినీటి సదుపాయాలు లేవు. బెజవాడలాంటి పట్నంలోనే మురుగు పోయే అవకాశాలు, వీధి పారిశుధ్యం దారుణంగా ఉంటే, ఇక గ్రామ పారిశుధ్యం సంగతి చెప్పనవసంలేదు.

ప్రజారోగ్యం క్రమంగా నీరసించి పోతున్నది. క్రమంగా వివిధ వ్యాధులతో మరణించేవారి సంఖ్య అధికమవుతున్నది. ఏటా మరణించేవారిలో నూటికి 60 మంది ముక్కుపచ్చలారని ముద్దుబిడ్డలు, జాతికి గర్వకారణమైన యువకులు! అనేక దేశాలలో కంటె అధిక సంఖ్యలో మాతా-శిశుమరణాలు ! ఇట్టిస్థితిలో ప్రభుత్వ వైద్యసహాయ కార్యక్రమం సముద్రంలో కాకిరెట్టలా ఉంది.

ఈ పరిస్థితులు ఈ విధంగా ఇంకా కొంతకాలం కొనసాగితే జాతి నిర్వీర్యమైపోయే ప్రమాదం లేకపోలేదు.

ఆంధ్రరాష్ట్రం

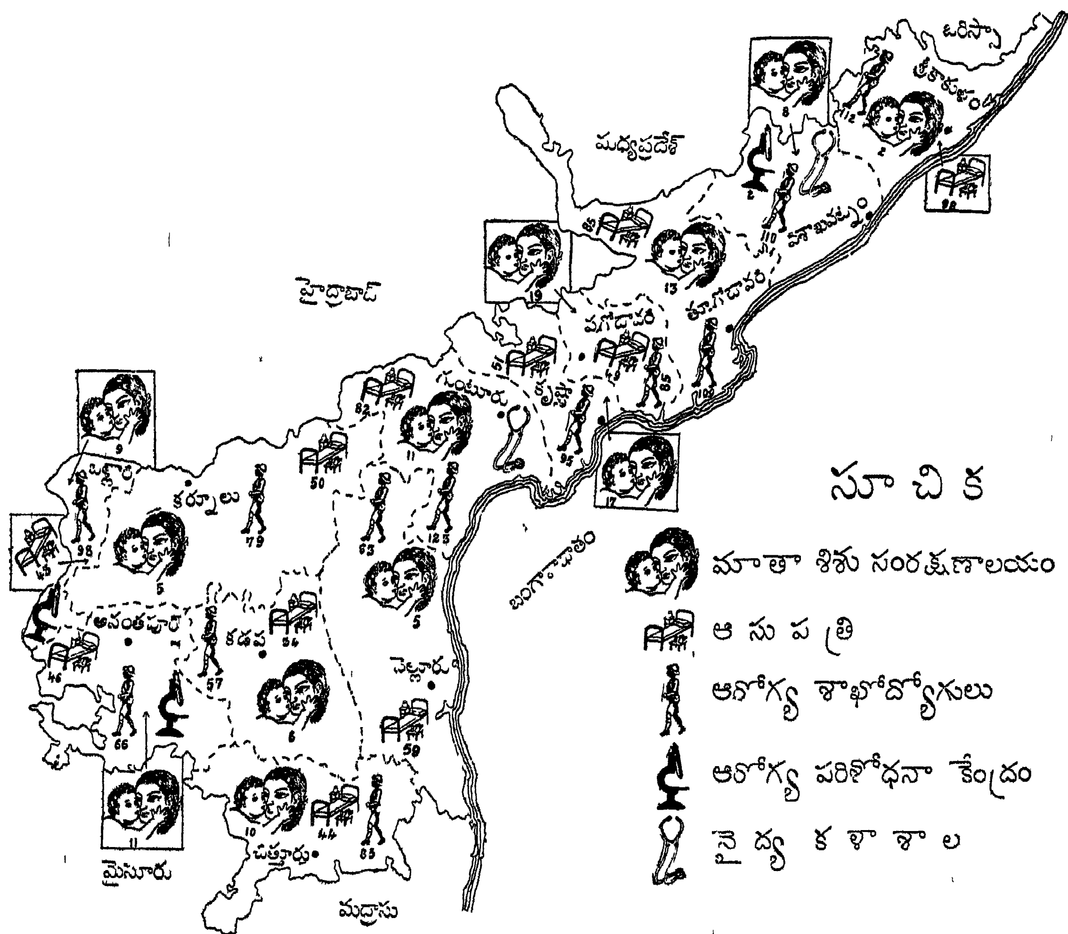
వైద్య సదుపాయాలు

బళ్ళారి జిల్లా సంఖ్యలు మొత్తం యివ్వబడ్డాయి.

ఉ

ప తూ

ద

ఆంధ్ర జిల్లాలలో ఉన్న ఆరోగ్యశాఖ సిబ్బంది (1950)

జిల్లా	అంటువ్యాధుల సిబ్బంది		హెల్తు ఇన్‌స్పెక్టర్లు		శానిటరీ ఇన్‌స్పెక్టర్లు		వ్యాక్సినేటర్సు		తదితర ఆరోగ్య సిబ్బంది	
	పట్నాలలో	పల్లెలలో	పట్నాలలో	పల్లెలలో	పట్నాలలో	పల్లెలలో	పట్నాలలో	పల్లెలలో	పట్నాలలో	పల్లెలలో
శ్రీకాకుళం		47		23	5	1		36		
విశాఖపట్నం		1		8	19	1	8	36	28	1
తూర్పు గోదావరి		1		15	3	1	1	51	29	6
పశ్చిమ గోదావరి				8	5	15	3	29	4	17
కృష్ణా					12	14	6	28	22	11
గుంటూరు				19	10	9	5	34	12	28
అనంతపురం				15	10		4	34	4	
కర్నూలు		6		18	8		6	27		8
కడప			1	10	5	2	4	19	8	6
నెల్లూరు		3		17	7	1		32	2	
చిత్తూరు		45		11	5	1		20		
బళ్లారి(అన్ని తాలూకాలు)		26	3	10	14	5	5	20	12	
మొత్తం		129	4	154	103	50	42	366	121	77

—Report on Health conditions in Madras State 1950. P. 196.

1950 సం॥లో వివిధ వ్యాధులవలన సంభవించిన మరణాలు

జిల్లా.	కలరా	వెయ్యి మంది జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు	మసూచి	వెయ్యిమంది జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు	జ్వరాలు (మలేరియా, కాక)	వెయ్యిమందికి ఎన్ని మరణాలు	[illegible]	వెయ్యిమందికి ఎన్ని మరణాలు	[illegible]	వెయ్యిమందికి జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు	ఊపిరి తిత్తుల సంబంధ వ్యాధులు	వెయ్యిమందికి ఎన్ని మరణాలు	ప్లేగు	వెయ్యిమందికి జనాభాకు ఎన్ని మరణాలు
శ్రీకాకుళం ...	103	0.05	475	0.14	20,727	9.70	115	0.05	2,088	0.98	1,697	0.79	–	–
విశాఖపట్నం ...	122	0.07	88	0.03	15,785	8.67	175	0.10	1,850	1.02	1,883	1.03	–	–
తూర్పు గోదావరి :														
మైదాన ప్రాంతం ...	244	0.12	318	0.09	9,729	4.67	178	0.09	1,873	0.90	3,255	1.56	–	–
ఏజన్సీ ప్రాంతం ...	61	0.29	159	0.47	1,823	8.82	89	0.48	178	0.86	163	0.79	–	–
పశ్చిమ గోదావరి :														
మైదాన ప్రాంతం ...	485	0.32	358	0.14	7,141	4.68	167	0.10	1,819	1.19	2,849	1.87	–	–
ఏజన్సీప్రాంతం ...	9	0.10	15	0.11	690	7.36	33	0.35	97	1.04	273	2.91	–	–
కృష్ణా ...	820	0.51	1,023	0.37	8,082	4.98	266	0.16	1,624	1.00	2,858	1.76	–	–
గుంటూరు ...	917	0.37	3,693	0.87	14,128	5.64	242	0.10	2,273	0.91	4,137	1.65	–	–
అనంతపురం ...	6F2	0.51	1,062	0.49	6,679	5.20	208	0.16	2,055	1.60	1,658	1.29	6	0.005
కర్నూలు ...	808	0.62	1,4 1	0.59	11,236	8.58	329	0.28	1,141	0.87	1,591	1.21	–	–
కడప ...	1,275	1.10	554	0.30	7,044	6.10	247	0.21	842	0.73	1,248	1.08	–	–
నెల్లూరు ...	381	0.22	668	0.23	7,908	4.55	696	0.40	1,6 3	0.92	1,726	0.99	–	–
చిత్తూరు ...	371	0.21	989	0.31	6,094	3.38	125	0.07	2,503	1.39	2,397	1.33	4	0.002
బళ్ళారికి అన్ని తా॥ లు ...	359	0.31	566	0.27	6,522	5.70	251	0.22	1,325	1.16	1,812	1.58	24	0.02
రాష్ట్రం మొత్తం ...	6,607	0.36	11,364	0.31	1,23,588	6.28	3,121	0.19	21,271	1.04	27,547	1.41	34	–

Report on Health Condition in Madras State 1950 PP 182 – 195

1950 లో వయస్సువారీ మరణాలు

జిల్లా	ఒక సంవత్సరం లోపు	1–5 సం॥ల వారు	5–10 సం॥ల వారు	10–15 సం॥ల వారు	15–20 సం॥ల వారు	20–30 సం॥ల వారు	30–40 సం॥ల వారు	40–50 సం॥ల వారు	50–60 సం॥ల వారు	60 సం॥ల అంతకు పై బడినవారు	మొత్తం మరణాలు
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1 శ్రీకాకుళం	7,630	7,176	2,366	2,638	3,526	2,501	3,797	3,598	2,486	7,368	44,086
2 విశాఖపట్నం	8,073	6,516	1,673	1,801	2,487	2,289	3,170	3,147	2,610	8,520	39,266
3 తూర్పు గోదావరి	9,008	4,901	1,680	1,024	1,257	2,647	2,450	2,595	2,718	10,053	39,318
4 పశ్చిమ గోదావరి	7,311	3,957	1,250	897	1,099	1,762	1,880	2,074	1,946	8,946	31,109
5 కృష్ణా	7,417	4,189	1,299	853	1,119	1,740	1,699	1,872	1,942	7,477	29,667
6 గుంటూరు	10,885	7,378	2,199	1,151	1,297	3,059	2,709	2,709	2,161	11,976	46,404
7 అనంతపురం	6,872	4,018	2,376	1,551	1,878	1,631	1,711	1,844	1,614	2,705	26,201
8 కర్నూలు	6,355	5,563	1,664	989	968	1,781	2,094	2,040	1,709	4,474	27,833
9 కడప	3,688	2,969	957	600	668	1,288	1,378	1,575	1,739	4,001	18,893
10 నెల్లూరు	6,358	4,849	1,323	833	862	1,776	1,771	2,031	2,313	8,745	30,736
11 చిత్తూరు	6,719	3,158	2,126	1,858	2,571	1,606	2,120	2,445	1,917	3,519	27,746
12 బళ్ళారి (అన్ని తా॥లు)	6,173	3,219	1,535	1,114	1,285	1,384	1,566	1,688	1,366	2,778	22,614
మొత్తం ...	86,484	57,893	20,448	15,309	19,017	23,464	26,345	27,618	24,416	80,262	3,83,893

Source :— Report on the Health Conditions in Madras State 1950.

ఇవ్వబడిన అంచనాల ఆధారంతో తయారు చేయబడింది.

1950 లో రిజిస్టరయిన శిశుజననాలు

జిల్లా పేరు	1950 జనాభా (అంచనా)	రిజిస్టరయిన జననాలు	ప్రతి వెయ్యి జనాభాకు శిశు జననాలు ఎన్ని ?	గత 5 సం॥ల దామాషా
శ్రీకాకుళం ...	21,36,000	64,441	30.17	31.49 (శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం)
విశాఖపట్నం ...	18,20,000	59,138	32.49	
తూర్పుగోదావరి :				
మైదాన ప్రాంతం ...	20,87,000	53,339	25.53	29.03
ఏజన్సీ ప్రాంతం ...	2,06,800	5,411	26.17	29.81
పశ్చిమ గోదావరి : ...				
మైదాన ప్రాంతం ...	15,27,000	41,494	27.17	31.18
ఏజన్సీ ప్రాంతం ...	93,700	2,837	30.28	32.02
కృష్ణా ...	16,22,000	49,925	30.78	34.13
గుంటూరు ...	25,03,000	73,306	29.29	31.87
అనంతపురం ...	12,84,000	48,182	37.53	37.37
కర్నూలు ...	13,09,000	43,716	33.39	31.65
కడప ...	11,56,000	33,188	28.71	27.42
నెల్లూరు ...	17,39,000	47,576	27.36	27.94
చిత్తూరు ...	18,05,000	49,207	27.26	27.77
బళ్ళారి (అన్ని తాలూకాలు) ...	11,45,000	42,103	36.77	35.21
మొత్తం	2,04,33,500	6,13,863		

Report on health Conditions in Madras state 1950 — (Ed. 1952) P — 124 - 25.

నోటు : (1) రాష్ట్రంలో 1950 సంవత్సరంలో ప్రతి వెయ్యిమంది జనాభాకు శిశుజననాలు 30.2. (2) గత ఐదు సంవత్సరముల సగటు 25.49.

అటవీ జాతుల ప్రజలు

మన ప్రజలలోకెల్ల నికృష్ట జీవితాన్ని గడిపేవారు మన అటవీ జాతుల ప్రజలు. వీరి జీవిత పరిస్థితులగూర్చి ప్రభుత్వం సరియైన భోగట్టాకూడ అట్టిపెట్టిన పాపానపోదు.

ఉభయ విశాఖలు, గోదావరి జిల్లాలలోని ఏజన్సీ ప్రాంతం, ఆంధ్ర దేశంలోని ఏజన్సీ ప్రజల ముఖ్య నివాస కేంద్రం. ఈ ఏజన్సీప్రాంత జనాభా 1941 లెక్కల ప్రకారం 4,93,026. ఇందులో 3,33,392 మంది అటవీజాతి ప్రజలు; 1,59,634 మంది ఇతరులు. ఈ ప్రాంత వైశాల్యం 7,000 చదరపు మైళ్ళు. ఈ ప్రాంతం అరణ్యాలతోనూ, కొండలతోనూ కూడుకొని ఉంది.

ఈ ఏజన్సీ ప్రాంతంలో నివసించే ప్రధాన తెగలు – కోయలు, కొండ రెడ్లు, బగాట్లు, మూకదొరలు, ఖూళియులు, సవరలు, గొండ్లు మున్నగువారు.

చెంచులూ, ఏనాదులు, ఎరుకల, లంబాడీ మున్నగు తెగలవారు నల్లమల అడవులూ, దాని చుట్టుపట్ల ప్రాంతాలలోనూ; నెల్లూరు, గుంటూరు, కర్నూలు జిల్లాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. వీరిని ప్రభుత్వం ఏజన్సీప్రాంత వాసులనీ, నాన్ ఏజన్సీ ప్రాంత వాసులనీ విడివిడిగా పరిగణించడం జరుగుతుంది. ఉభయ విశాఖల, ఉభయ గోదావరి జిల్లాలలోని కొండజాతుల ఏజన్సీవాసులుగనూ; గుంటూరు, కర్నూలు, నెల్లూరు జిల్లాలలోనూ, నల్లమల అడవులలోనూ నివసించు కొండజాతుల నాన్ఏజన్సీ ప్రాంతవాసులుగనూ పరిగణిస్తున్నారు. కాని ఆర్థిక, సాంఘిక పరిస్థితులలోమాత్రం వీరందరి పరిస్థితి ఒకటే.

ఈ కొండజాతుల ప్రజలు ఎట్టి సంరక్షణ లేక మైదాన ప్రాంతాలలోని వ్యాపారస్థులచేత, భూస్వాములచేత, కాంట్రాక్టర్లచేత విపరీతంగా దోపిడీ చేయబడు తున్నారు. కొండజాతుల సంరక్షకులుగా వెళ్లే ప్రభుత్వ ఉద్యోగులుగూడ వీరితో మిలాఖతే!

1920–23 సం॥ లో ఏజన్సీ ఏరియాల కమిషనర్‌గా ఉండిన యల్. టి. హారిస్ ఏజన్సీ ఏరియాల సంపదలనుగూర్చి, అచ్చటి ప్రజల జీవిత పరిస్థితులను గూర్చి వ్రాసిన యీక్రింది వాక్యాలు కొండజాతి ప్రజలు ఏవిధంగా నిలువుదోపిడీ చెయ్యబడుచున్నది వ్యక్తంచేస్తాయి.

"వరి, రాగి, చెరకు, కాఫీ, పండ్లతోటల, నూనెగింజల పెంపకానికి తోడ్పడే భూమి వేల చదరపు మైళ్ళలో, ఏజన్సీ ప్రాంతంలో ఉంది. వీటికి తగిన వర్షాధారమూ, ప్రవాహముల నీటికి అడ్డుకట్టలు వేసి సప్లయిచేయు వీళ్ళు కూడ కలవు. ఇవిగాక ఇంతవరకూ ఎట్టి ఆదాయాన్ని తియ్యప్రయత్నించని విలువైన అడవులుకూడ గలవు. ఇచ్చట లభించే ఇనుము, బొగ్గు, మైకా, మేంగనీసు, ప్లంబగో (Plumbogo), బంగారం మున్నగు ఖనిజాలుకూడ బయటికితీయ ఎట్టిప్రయత్నం కూడ చెయ్యలేదు. జల ప్రవాహంతో విద్యుత్తును అభివృద్ధి చేయ పనికివచ్చే చక్కటి జలపాతాలుకూడ యీ ప్రాంతంలో కలవు." మన కొండజాతి ప్రజలు నివసించే భూభాగంలోని సిరి సంపద లివి. కాని పైన పేర్కొన్న యల్. టి. హారిస్‌యే వారి ఆరోగ్య పరిస్థితులగూర్చి యిలా వ్రాశాడు "ఈ ప్రాంతంలోని ప్రధాన సమస్య మలేరియా. ఏజన్సీలోని పీఠభూమి పై భాగంలో నివసించే ప్రజలలో నూటికి 89 మందికి, క్రింది భాగంలో నివసించేవారిలో నూటికి 90 మందికి ప్లీహపు జబ్బులుకలవు. ఈ జబ్బు మలేరియా మూలంగా ఏర్పడుతుంది. ఈ పరిస్థితి యీ ప్రాంతంలోని మలేరియా తీవ్రతను సూచించుతుంది." **(Pages 8-9. Report on the Socio-Economic conditions of the Aboriginal Tribes in the Province of Madras.)**

ఏజన్సీ, నాన్-ఏజన్సీ ప్రాంత ప్రజల స్థితిగతుల పరిశీలనకని మద్రాసు ప్రభుత్వం 1946 లో ఒక విచారణకమిటీని నియమించింది. ఈ ప్రజల హైన్యజీవన పరిస్థితుల గమనించాలన్న యీ రిపోర్టులో అంగీకరించిన హంశాలు చాలు. వ్యవసాయంపై ఆధారపడి జీవించాలనే వీరి ప్రయత్నం ఎలా దోపిడీదార్ల చేత వమ్ముచేయబడుతున్నదీ యీ క్రింది వాక్యాలే స్పష్టపరుచుతాయి.

"శ్రమ ఓడ్చి, కృషిజేసి వీరు (ఏజన్సీప్రజలు) శాశ్వత వ్యవసాయానికని చదునుచేసి, బాగుచేసుకొన్న భూములన్నీ – ఏజన్సీ ప్రజలపై ఆర్థిక పెత్తనాన్ని సాధించిన షావుకార్ల, మైదాన ప్రాంతవాసుల చేతిలోనికి పోయినవి. ఏజన్సీ ప్రజలు కష్టపడి భూములు బాగుచేసినా ఆ ఫలితం వారికి దక్కదనేది సులభగ్రాహ్యాం. రెండు తరాలకుపూర్వం మొత్తం సాగుక్రింద ఉన్న భూమి అంతా కొండరెడ్లు,కోయల అధీనంలో ఉన్న రెండుగ్రామాలలో ఆభూమి అంతా నేడు ఇతరులచేతిక్రిందకు పోయినది. బహు కొద్ది శిస్తు బాకీక్రింద జమీందారు వీరి భూములను ఒక ప్రక్కనుండి స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. వడ్డీవ్యాపారి మరొక ప్రక్కనుండి వీరిభూమిని స్వాధీనం చేసుకుంటాడు. లేకపోయిన వరసగా కొన్నిసంవత్సరాల పంటను తనదని హామీగా తీసు

కొని ఫలాన్ని తీసుకొని వెళ్ళుతాడు. కనుక శాశ్వత వ్యవసాయంద్వారా తమకు దక్కేది శూన్యం అని కొండజాతులవారు భావిస్తున్నారు. కనుక స్థిరత్వంలేని "పోడు" వ్యవసాయాన్ని వీరు స్వీకరిస్తున్నారు. (ప్రభుత్వ విచారణారిపోర్టు-పేజీలు 15—16)

వడ్డీ వ్యాపారస్తులు యీ ప్రజలపై తమ దోపిడీని ఎలా కొనసాగించేదీ ప్రభుత్వ విచారణా రిపోర్టులోని యీ వాక్యాలే స్పష్టం చేస్తాయి. "ఏజన్సీ ప్రాంతాలలో అప్పు తెచ్చుకొనడం అంటే, ఆర్థికంగా ఆత్మ హత్య చేసు కొనుటయే! ... ... ఈ ప్రదేశాల (అటవీ ప్రాంతాలు) లో కొద్ది మొత్తాల అప్పులు పెట్టేది ఒక్క షాహుకార్లు మాత్రమే. కనుక యీ కొండ ప్రజలు వీరికి బాకీపడి ఉంటారు. ఈ కొండ ప్రజలలో తెచ్చుకొన్నది చెల్లించాలనే చైతన్యం చాలా బలంగా ఉంది. దీనిని ఆధారంగా జేసుకొని యీ షాహుకారులు వీరిని ఘోరంగా దోపిడి చేస్తారు."

కాంట్రాక్టర్ల దోపిడీనిగూర్చి, యీ ప్రాంతాలలో ప్రబలంగా ఉన్న వెట్టి చాకిరినిగూర్చి ప్రభుత్వ విచారణా రిపోర్టులో యీ విధంగా చెప్పబడింది :

"స్థానిక రేట్లలో వీరికి (కొండ ప్రజలకు) కూలి యివ్వబడుతుందని చెప్పినా, కొన్ని రకములైన అటవీ పనులకు అసలు ఏ విధమైన కూలీ యివ్వబడటం లేదని కమిటీకి ఫిర్యాదులు చెయ్యబడ్డాయి. ప్రభుత్వ కూలి రేట్లు స్థానిక రేట్లకన్న తరచుగా హీనంగానే ఉంటాయని కొందరు ఫారెస్టు ఉద్యోగస్థులే మాకు చెప్పారు."

ఈ ప్రాంతాలలోని ప్రభుత్వ ఏజంటు ముఠాదారు. 10 నుండి 20 పల్లెల వరకూ యీ ముఠాదారు పెత్తనంక్రింద ఉంటాయి. ఇక వీండ్ల దోపిడీకి అంతు ఉండదు. ప్రభుత్వ విచారణ రిపోర్టులోనే వీరి నిరంకుశాన్ని గూర్చి యిలా సాక్ష్యం యిచ్చినట్లు అంగీకరింపబడింది. ముఠాదార్లు రైతులను బాధిస్తారు. వసూలు జేసిన శిస్తుకు రసీదులు యివ్వరు. నాగలికి రెండు రూపాయల చొప్పున నిర్బంధంగా వసూలు జేస్తారు. గ్రామంలో ఎవరికైనా పెండ్లి అయిన, ముఠాదారు వారినుండి కట్నం వసూలు జేస్తాడు. ఈ కట్నం 5 నుండి 50 రూ॥ వరకూ ఉంటుంది. రాజ లాంఛ నాలపేర కూరగాయలు వగైరా తీసుకొంటారు. "జట్టీ" పనిపేర, కూలి యివ్వకుండా పనిచేయించుకొంటారు. రైతు కుటుంబంలోని ఆడ, మొగ సంవత్సరానికి వారంనుండి పది రోజులవరకూ వెట్టిచాకిరి చెయ్యాలి. కొన్ని పర్యాయాలలో గంజిమాత్రం పోస్తారు. కూలి యివ్వటమనేదే లేదు.

"పైన యిచ్చిన "మామూళ్ల" జాబితాకు కలపవలసినవి ఇంకా చాలా ఉన్నాయి." (Page 25).

ఈ వెట్టిచాకిరీ ప్రభుత్వ ఉద్యోగస్తులూ, వడ్డీవ్యాపారస్తులు, కంట్రాక్టర్లు కూడ చేయించుకొనటం మామూలే. ఈ విషయంలో ప్రభుత్వ విచారణకమిటీ తమ అభిప్రాయాన్ని ఇలా యిచ్చింది. "కంట్రాక్టర్లు, కొండప్రజలకు అప్పుపెట్టి, వ్యాపా

రస్తులు 'వెట్టి' చేయించుకొని బహు స్వల్ప ప్రతిఫలం యిస్తున్నారు. ఇక మురాదార్లు తమ అజమాయిషీ ప్రాంతాలలో తమ హక్కుగా గుడిసెకు ఒక మనిషిచొప్పున వెట్టి చేయించుకుంటున్నారు. . . ఈ విధమైన 'వెట్టి' "ప్రబలంగానే ఉంది. ఈ ముఠా పద్ధతిని తొలగిస్తే తప్ప యీ "వెట్టి" పోదు.

"రెవిన్యూ ఉద్యోగస్థులకు, పోలీసులకు, పారెస్టు ఉద్యోగస్థులకు గూడ "వెట్టి" చెయ్యమని నిర్బంధం జరుగుతుందని కొండ ప్రజలే మాకు ఫిర్యాదులు చేశారు."

వివిధ చట్టాలద్వారా ఏజన్సీప్రజలను సంరక్షిస్తున్నామని ప్రభుత్వం చెప్పు కున్నా, వారి యథార్థపరిస్థితు లింత హేయంగా ఉండగా, ఎట్టి సంరక్షణాలు లేని నాన్-ఏజన్సీ ప్రజల స్థితి ఎంత హీనంగా ఉంటుందో దురూహ్యం. ఈ విషయాలను ప్రభుత్వ విచారణా కమిటీయే యీ క్రింది మాటలలో అంగీకరించింది.

"ఉన్న కొద్దిపాటిభూములు మైదానప్రాంతాలలోని షావుకార్లకు, వ్యాపా రస్తులకు ధారాదత్తం గావటం, నిత్యం వడ్డీ వ్యాపారస్తుల పెత్తనంక్రింద బ్రతకటం, చిన్న ఉద్యోగస్థుల నిరంకుశత్వం క్రింద "వెట్టి"చాకిరీ చేస్తూ జీవించడం మున్నగు సమస్యలు నాన్-ఏజన్సీ ప్రజలకు, ఏజన్సీ ప్రజలకన్న తీవ్రంగా ఉన్నాయి. ఇచ్చట ప్రభుత్వం వీరి సంరక్షణకు ఎట్టిచర్యలూ తీసుకొనకపోవుటచేత, కొండప్రజలను దోపిడీ చేయువారు యిచ్చట ఏజన్సీ ప్రాంతాలలోకన్న మరింత హెచ్చుగా ఉండుటచేత పరిస్థితి మరింత తీవ్రరూపం దాల్చింది."

" నాన్ – ఏజన్సీ ప్రజలలోకెల్ల చెంచుల విషయంలోనే గతంలో ప్రభుత్వం శ్రద్ధతీసుకొనటం జరిగింది. దీనికి కారణం చెంచులు ప్రభుత్వానికి చాలా యిబ్బందులు కల్పించటమే . . . . . . "

" అయినా ప్రేక్షకులు చెంచుల అరణ్య నివాసాల (chenchu forest settlement) చూచిన అచ్చటి పరిస్థితులపై సదభిప్రాయం ఏర్పడదు. స్త్రీలు, పురుషులూ చాలా దీనంగా కన్పిస్తారు. స్కూళ్ళు, పిల్లల పరిస్థితి మరింత హేయంగా ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితులలో ఏదో తీవ్రమైన లోపం ఉండి తీరాలనే అభిప్రాయం ప్రేక్షకునికి కల్గిస్తుంది. " (Page 32). ఇక ఇతరుల విషయం ఎలా ఉండేదీ దురూహ్యం.

కొండ జాతుల కిచ్చిన సంరక్షణ, తోడ్పాటుకూడ లేక నేరస్తుల జాతు లుగా ప్రకటించిన ఏనాది, ఎరుకల మున్నగువారి జీవిత పరిస్థితులేమిటి? వీరిని "నాగరికులు"గా చెయ్య ప్రభుత్వ కార్యక్రమం ఏమిటి?

ప్రభుత్వ విచారణా కమిటీయే బిట్రగుంట (నెల్లూరు జిల్లా) ఎరుకల సెటిల్‌మెంటులలోని జీవితాన్ని యిలా వర్ణించింది! " ఈ సెటిల్‌మెంటు పరిస్థితులు కమిటీ సభ్యులకు నాజీకాన్‌సెన్‌ట్రేషన్ క్యాంపులను గుర్తుకు తెచ్చింది. పిల్లలను అతి

ప్రమాదకరమైన జంతువులవలే ముళ్ళు తీగల వెనుక పెంచడంచూడ హృదయ విదారకంగా ఉంది. " (పేజి 37.) ఇదీ వీరిని "నాగరికులుగా" జేయ ప్రభుత్వం తీసుకొనే శ్రద్ధ !

ఇక యీ వెనుకబడిన జాతుల విద్యా, ఆరోగ్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వం చూపు శ్రద్ధ ఏమిటి ?

ఏజన్సీ ఏరియాలలో కొండజాతిప్రజల భాషలను అభివృద్ధిపర్చ ప్రభుత్వం ఎట్టి చర్యలూ తీసుకొనుటలేదు. పైగా ప్రత్యేక భాష ఉన్న సవర, కోయ జాతులకు కూడ వారి భాషల నేర్ప ఎట్టి చర్యలూ గైకొనుట లేదు. దీని ఫలితంగా యీ బాలురకు పాఠశాలలు అగమ్యగోచరంగా తయారవుతున్నాయి. ఈ ప్రదేశంలోని మలేరియా జ్వర వ్యాప్తి మూలాన చాల స్కూళ్ళు సంవత్సరంలో అధికభాగం మూతవేసియే ఉంటాయి. జ్వరపడిన ఉపాధ్యాయుని స్థానంలో యీ పాఠశాలలో వేరు వ్యక్తిని నియమించటమనేది జరగదు.

5 లక్షల పైబడి జనాభా ఉన్న ఏజన్సీప్రాంతం మొత్తంలో 3 వైద్య శాలలూ, 17 డిస్పెన్సరీలు మాత్రమే ఉన్నవి. పైగా యీ ప్రదేశం మలేరియా జ్వరముకు కేంద్రమని గుర్తించిన యీ "సౌకర్యముల" విలువ గ్రహించవచ్చు. "2-3 డిస్పెన్సరీలు కావలసిన పరివారంలేక మూతలబడి ఉండటమనేది ఎల్లప్పుటూ జరుగు తూనే ఉంటుంది. ఉపాధ్యాయులులేక స్కూళ్ళు మూతబడినట్లే మలేరియా జ్వర ఉధృతకాలంలో యివీ మూతబడతవి" అని పైన పేర్కొన్న విచారణకమిటియే యీ విద్యా, వైద్య సౌకర్యాలపై తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించింది.

ఈ నికృష్టపరిస్థితులలో నేటికీ ఆంధ్రదేశంలోని కొండప్రజలు నివసించటం జరుగుతున్నది. వీరిలోని ప్రధానజాతుల స్థితిగతులనుగూర్చిన మరికొన్ని వివరాలు క్రింద యిస్తున్నాం.

కోయలు :

ఏజన్సీప్రాంతంలోని ప్రధాన తెగకోయప్రజలు. పశ్చిమగోదావరి లోనిల్లాం పోలవరంతాలూకా, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని చోడవరం, ఎల్లవరం, భద్రాచలం, నుగూర్ తాలూకాలు కోయప్రజలు నివసించే ప్రదేశం. ఈ కోయజాతి ప్రజలు ఒరిస్సాలోని ముల్కనగిరి తాలూకాలోనూ, నైజాం సంస్థానంలోని గోదావరీ నదీ ప్రాంతపు కుడి, ఎడమలలో బస్తరుసంస్థానంవరకూ, దక్షిణమున కమ్మమేటవరకూ కూడ విస్తరించి ఉన్నారు.

కోయజాతి ప్రజలునివసించే యీభూభాగం కొండలమయం. ఈప్రాంతంలో సంవత్సరమునకు 50 అం॥ ల వర్షమువరకూ కురుస్తుంది. కాని యీ వర్షం సంపత్స రములో మూడు మాసాలలోనే కురుస్తుంది. కనుక మెట్టపంటలు పండవు. వర్షా కాలంలో మాగాణిపంటలు మాత్రమే పండింప బడుతాయి.

1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రప్రాంతంలో 95,633 మంది కోయ ప్రజలు ఉన్నారు. వీరు జిల్లావారీగా యీ క్రిందివిధంగా ఉన్నారు.

తూర్పుగోదావరి ఏజన్సీ	90,959
తూర్పుగోదావరి మైదాన ప్రదేశంలో	2,204
పశ్చిమ గోదావరిలోని మైదాన ప్రదేశాలలో	1,717
విశాఖపట్నం ఏజన్సీలో	320
విశాఖపట్నం మైదాన ప్రాంతాలలో	394
గుంటూరు జిల్లాలో	39
మొత్తం	95,633

కోయ ప్రజలు కోయ భాషలో మాట్లాడుతారు. ఇది తెలుగు భాష నుండియే ఉత్పన్నమైనది. కొండ ప్రజలు యాసతో చాలాచోట్ల వీరు తెలుగు మాట్లాడుతారు. కోయ భాషలోగూడ ప్రాంతీయ వ్యత్యాసాలున్నా వీరి భాష తెలుగు పరిభాష మాత్రమే! కోయలలోని లింగకోయలు తమ నిత్య వ్యవహారాలన్నీ తెలుగుద్వారానే జరుపుకొంటారు. వీరికి కోయ భాష రాదు. కాని వీరు మాట్లాడే తెలుగుకూడ చాలా యాసగా ఉంటుంది.

కోయ ప్రజల ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయం, అటవీ సంపదను ప్రోగు జేసుకొని అమ్మి జీవించటం. వీరి అనాగరిక స్థితిగతుల ఆధారం జేసుకొని ప్రక్క నుండే మైదాన ప్రాంతాల భూస్వాములు, వడ్డీ వ్యాపారస్తులు వీరిని విపరీతంగా దోచుకొనుచుంటారు.

బ్రతుకుదెరువుకు వేరు ఆధారంలేక, అడవులలోని కొండ ప్రదేశాలలోని కొద్దిపాటి చదును భూములు చెట్లు కొట్టి, శుభ్రంచేసి వ్యవసాయం ప్రారంభిస్తారు. అక్కడక్కడా ఉండే నీటి ఒనరులక్రింద కొద్దిపాటి మాగాణికూడ చేస్తారు. కాని 1,2 సం॥ లు కష్టించి భూములు సేద్యానికి వీలుగా తేగానే వీటిని అప్పులపేర ప్రక్క భూస్వాములు, వడ్డీ వ్యాపారస్తులు దిగమ్రింగుతుంటారు. అలానే యీ ప్రజల నికృష్ట జీవన పరిస్థితులనుండి విముక్తం చెయ్య ప్రభుత్వంకూడ తగిన చర్యలు తీసుకొనక పోవుటచేత, వీరు నిత్యం యీ మూలనుండి ఆ మూలకు తమ వ్యవసాయాలు మార్చవలసి వస్తుంది. వీరు బ్రతికేది రిజర్వు అడవులలో. అచ్చటనే వీరు తమ యీ కొండ వ్యవసాయం కొనసాగిస్తారు. కాని అటవీశాఖ ఉద్యోగులు వీరిని ఒక ప్రాంతంలో వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేసుకొని, స్థిర నివాసం ఏర్పరుచుకొన నివ్వక ఒక మూలనుండి మరొక మూలకు తరుముతుంటారు. ఈ స్థిరత్వంలేని వ్యవసాయాన్నే "పోడు" వ్యవసాయం అంటారు. షుమారు 4 వేల ఎకరాలు ప్రతి సంవత్సరం యీ రకమైన "పోడు" వ్యవసాయంక్రింద కోయ ప్రజలు నివసించే ప్రదేశంలో ఉంటుందని అంచనా వేయబడింది.

అడవులలోని ఫలసాయాన్ని పోగుజేయటం; అడవుల కొట్టు కంట్రాక్టర్ల వద్ద కూలీలుగా పనిచెయ్యటంకూడ వీరి ప్రధానవృత్తులలో ఒకటి. వీటితోపాటు వెదురు, తుంగ మున్నగునవి ప్రోగుచేసి అమ్ముకొనటం; బుట్టలు, చాపలు మున్నగునవి తయారుచేసి అమ్ముకొనటంకూడ వీరివృత్తులలో ఒకటి. కోయగ్రామాలలోని, చుట్టుపట్లనున్న మైదాన ప్రాంతాలలోని వడ్డీవ్యాపారులు; వ్యాపారస్థులు విపరీత వడ్డీలతో కొద్ది మొత్తాలు వీరికి అప్పులుపెట్టి - ఈ వత్తిడితో వారు అడవులలో ప్రోగు జేసుకొని వచ్చు చింతపండు, కుంకుడుకాయలు, తేనె, ఇప్పపువ్వు, వెదురు, తుంగ, బీడీ ఆకులు, విస్తరాకులు మున్నగునవి కారు చౌకగా కొంటారు. ఈ సరకులు యితర ప్రదేశాలకు ఎగుమతి చేసి యీ దళారులుమటుకు విపరీత లాభాలు తీస్తారు. కాని కష్టించే కోయలు మాత్రం అనారోగ్యంతోనూ, తిన తిండి లేక బ్రతుకు గడపవలసి వస్తుంది. చివరకు త్రాగే నీరుకూడ వీరికి కరువే !

కష్టించి అటవీ సంపద నంతటినీ బయటి ప్రజల అవసరాలకు అందించ కృషి చేసే యీ కోయలకు గోచిపాతలు మినహా, కట్ట గుడ్డను కొనుక్కొనే ఆర్థిక పరిస్థితిలేదు. కనుక తలకొక చిన్నగుడ్డ, మొలకు కౌపీనం వీరికి దుస్తులు. వీరి ఆర్థిక పరిస్థితుల దృష్ట్యా వీరు కొనగల్గిన అత్యంత నాగరకమైన దుస్తులు, 20 వ నెంబరు బట్ట మాత్రమే !

కోయల నిత్య ఆహారం గంజి, చెట్ల దుంపలు, జొరల్లు మాత్రమే ! వీటితోపాటు చింతవిత్తుల గంజికూడ ఎక్కువగా తాగుతుంటారు. వీటి ఫలితంగా కోయ ప్రజలు తరం తరంకు నీరసించటం, మరుగుజ్జు కాళ్ళు కల్గి ఉండటం జరుగు తున్నది అని ప్రభుత్వ రిపోర్టులే అంగీకరిస్తున్నాయి. మద్యపాన నిషేధానికి ముందు కల్లు వారి ఆహారంలో ఒక ముఖ్యభాగంగా ఉండేది. సంవత్సరంలో నాల్గుమాసములు కల్లు, చెట్లకాయలపై బ్రతకటం మినహా మరి యే యితర ఆధారంలేదు. ఇట్టి స్థితిలో ప్రభుత్వం మద్య నిషేధాన్ని అమలు జరిపి వారి నోళ్ళలో రాయికొట్టటం జరిగింది.

సవరలు :

శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని సాలూరు, పార్వతీపురం, పాలకొండ తాలూకాలలో సవరజాతి ప్రజలు నివసిస్తున్నారు. ఏజన్సీప్రాంతంలోని మొత్తం సవరజనాభాలో మూడింట రెండువంతులు ఒక్క పాలకొండతాలూకాలోనే ఉన్నారు. 1941 జనాభా లెక్కలప్రకారం 14,696 మంది సవరలు మన రాష్ట్ర జనాభాలో కలరు. వీరిలో 12,842 మంది ఏజన్సీ ప్రాంతంలోనూ, 1,842 మంది మైదాన ప్రాంతాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. ఈ సవరలలో 25 రకముల పైబడి వర్ణవిభేదాలున్నట్లు తెలుస్తున్నది.

కోయలకువలెనే సవరలకు కూడ వ్యవసాయం; అటవీసంపదను ప్రోగుజేసు కొని అమ్ముకొనటం ప్రధాన జీవన ఆధారాలు. వీరు నివసించే ప్రదేశంలో కోయల ప్రదేశంకన్న హెచ్చుగా కొండలు, గుట్టలు కలవు. దీనిఫలితంగా వీరి "పోడు" వ్యవ

సాయం అధిక ప్రయాసతో కూడుకొనిఉంది. అయినా జీవనంకొరకు యీ రాతి భూములనే కొద్దికొద్ది భాగాల చదరంచేసి, మడులుకట్టి నీళ్లు నిల్వజేసి మాగాణి వ్యవసాయం కొనసాగిస్తారు. కంట్రాక్టర్ల, వడ్డీవ్యాపారస్తుల దోపిడితో వీరూ రోజురోజుకూ నీరసించటం జరుగుతూంది.

సవరభాష ముండాజాతి భాషలకు సమీపమనీ, ఆర్య, ద్రవిడభాషలతో ఎట్టి పోలికలు కలిగిలేదనీ భాషావేత్తల అభిప్రాయం. లిపిలేని సవరభాషకు శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు లిపిని ఏర్పరచి, ఒక శబ్దార్థ చంద్రికను గూడ తయారు చేసినారు.

వాల్మీకులు :

వీరు ఏజన్సీ ప్రాంతంలోని అన్ని ప్రాంతాలలోనూ కన్పడుతారు. 1931 జనాభా లెక్కలప్రకారం వీరి జనాభా 4,289. 1941 జనాభా లెక్కలలో వీరి జనాభా వివరాలుతీసినట్లు కన్పించదు. వీరినే కొన్ని ప్రాంతాలలో 'కొండమాలలు' అనికూడ పిలుస్తారు. వీరిని మైదాన ప్రాంతాలలోనూ, ఏజన్సీలో కూడ అంటరానివారిగా పరిగణిస్తారు. కొండజాతులు కూడ వీరిని అస్పృశ్యులుగానే పరిగణించి దూరంగా ఉంచుతారు.

ఈ వాల్మీకులలో నూటికి 60–70 మంది వ్యవసాయంమీద, 20 మంది కూలీలుగానూ ; 5 మంది కల్లుగీత పనివారిగను జీవిస్తున్నారు. వీరిలో అత్యధికులు బుట్టలు, చాపలు తయారు చేయటం, సమీప పట్టణాలలో అమ్ముకొనటం మున్నగు నవి కొనసాగిస్తున్నారు.

నిత్య జీవనంలో కోయా, సవర మున్నగు కొండ ప్రజలకన్న వీరి ఆర్థిక పరిస్థితులు మెరుగనీ, కొద్దిపాటి మొత్తాలలో వీరిలో కొందరు కొండ జాతులకు వడ్డీకిచ్చి వారిని విపరీతంగా దోపిడీ జేస్తు ఉన్నారనీ ప్రభుత్వ విచారణా రిపోర్టులు చెబుతున్నాయి. వాల్మీకులు వాస్తవంగా కొండజాతి ప్రజలు కారనీ, మైదాన ప్రాంతాల నుండి ఇచ్చటకు వలస వచ్చినవారు మాత్రమేనని గూడ పై రిపోర్టులలో ఉదహరించ బడింది.

చెంచులు ;

నల్లమల అడవులు వీరి ప్రధాన నివాస కేంద్రం. నల్లమల అడవులలో కృష్ణానదికి అవతల ప్రకటన ఉండే నైజాం సంస్థాన భాగంలోకూడ వీరు నివసిస్తున్నారు. గోదావరీ నదీలోయలోని ఎగువ భాగాన్ని కోయలు నివాసస్థానంగా జేసుకొన్నట్లే, చెంచులు కృష్ణా లోయ ఎగువ భాగాన్ని తమ నివాస కేంద్రంగా తీసుకొన్నారు.

1941 జనాభా లెక్కల ప్రకారం రాష్ట్రంలో వీరి జనాభా 9,003. ఇందులో 5,878 మంది కర్నూలు జిల్లాలోనూ, 2,104 మంది గుంటూరు జిల్లాలోనూ, మిగిలిన 1,121 మంది కృష్ణా, విశాఖ, శ్రీకాకుళం, ఉభయ గోదావరులలో అచ్చటచ్చటా నివసిస్తున్నారు.

చెంచులకు వారి ప్రత్యేక భాష కలదు. కాని దానికి లిపి ఉన్నట్లు కన్పించదు. కొండ ప్రజల యాసతో వారు తెలుగునే మాట్లాడుతారు.

అడవులలో ప్రజాఅవసరాలకు తోడ్పడే వాటినెల్ల పోగుజేసుకొని బయట ప్రాంతాలకు తీసుకొనివెళ్ళి అమ్ముకొని జీవించడమే వీరి ప్రధానవృత్తి. కాయధాన్యాలు, అడవిలోని చెట్లవేరులు, అడవిలో దొరకే పండ్లు, జంతువుల మాంసం వీరి ప్రధాన ఆహారం. మువాయాచెట్టు పిందెలను, పూలనూ, చింతకాయలను మరే ఆధారం లేక తిని బ్రతుకుతుంటారు. వెదురు విత్తనాల ప్రోగుజేసి, దంపి శుభ్రంచేసి, తినుటకేమీ దొరకని కాలంలో తినుటకు భద్రపర్చుకొంటారు.

వీరికి వంటినిండా కట్టుకోను అవసరమైన బట్టనుకూడ కొనుక్కొనగల్గిన తాహతులేదు. కనుక గోచీపాతలతోనే గడుపుతుంటారు.

నల్లమల అడవుల ప్రాంతంలో కూడ వ్యవసాయాభివృద్ధికి తోడ్పడే పెద్ద చెరువులూ, ప్రవాహాలు కలవు. కాని వీటి అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం ఎట్టి శ్రద్ధ తీసుకొనక పోవుటచేత యీ ప్రాంతంలోని ముఖ్య నివాసులైన చెంచుల జీవితపరిస్థితి దినదినం క్షీణించుచున్నది. రాయల కాలంనాటి పెద్దచెరువులు యీ ప్రదేశంలో ఉన్నా, అవి కూడ అశ్రద్ధచేయబడి పాడుబడినఆకారంలో నేడు కన్పించును. ఏజన్సీప్రాంతములతో పోల్చి చూచిన యిచ్చట మలేరియా ఉధృతం తక్కువ. ఈ దృష్ట్యా యిచ్చట అభివృద్ధి పథకాలు తక్కువ వ్యయ ప్రయాసలతో అమలు జరపవచ్చు. అయినా యీ ప్రాంతం సంపూర్ణంగా నిర్లక్ష్యం చెయ్యబడింది.

ఎరుకలు – ఏనాది :

ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాలు వీరి ప్రధాన కేంద్రాలు. అటవీ, కొండ ప్రాంతాల తర తరాలశ్రితమే వదలి, మైదాన ప్రాంతాలకు వచ్చి ఏదో ఒక వృత్తిని నేర్చుకొని ముఖ్యంగా భూస్వాములవద్ద ఖాసాలుగా జేరి కొందరు జీవనం చేయటం జరుగుతున్నది. వీరికే "మంచి ఏనాది" అంటారు. పై వారి మాత్రంకూడ సాంఘిక సంబంధాలు లేక, ఆంధ్రదేశంలోని వివిధపట్టణాలలో పాకీ పనివారిగానూ, వీధులూడ్చువారిగానూ బ్రతికే ఏనాదులను "చల్లయానాదులు" అంటారు. మరి కొందరు గ్రామ వెలుపల గుడిసెలు వేసికొని గ్రామ కాపలాదారులుగా, గోదావరీ, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలలో నివసిస్తున్నారు. వీరిలో కొందరు అటవీ ప్రాంతాల చుట్టుపట్ల నివసిస్తూ బొగ్గులు, కట్టెలు మున్నగునవి అమ్ముకొని జీవిస్తున్నారు.

ఎరుకలు, ఏనాది మొదలైన మురాల ప్రభుత్వం చాలాకాలంగా నేరస్థుల జాతులుగా (Criminal tribes) పరిగణించి, వీరిపై నిర్బంధచర్యలు అమలుజరపటం జరిగింది. వీరికి కొన్ని క్యాంపుల ఏర్పరచి అవిదాటి అధికారుల అనుమతి లేనిది వెళ్ళ రాదని నిషేధాలు అమలుజరిపారు. జీవనం గడుపుకోను ఎట్టిసహాయం చెయ్యకపోయినా యిట్టి నిర్బంధచర్యలుమాత్రం వీరిపై నిరాటంకంగా అమలుజరపబడ్డాయి. ఫలితంగా వీరు పోలీసు ఉద్యోగులకు, గ్రామ భూస్వాములకు వెట్టిచాకిరీ చేసే పరిస్థితిఏర్పడింది. నామఖా యీ నేరస్థులచట్టం రద్దుచెయ్యబడ్డా వీరిపై పోలీసుల పెత్తనం, వెట్టి చాకిరీ చేయించుకొనటం నేటికీ నిరభ్యంతరంగా కొనసాగుతున్నది. అభ్యున్నత పథకాల పేరుతో వీరు పోలీసుల దయా దాక్షిణ్యాదులకు వదలబడ్డారనటం అతిశయోక్తి కాదు.

ఆంధ్రప్రజలు: జీవన పరిస్థితులు

మనరాష్ట్ర సిరిసంపదలగూర్చి వెనుకటి అధ్యాయాలలో పరిశీలించాం. కాని ఆంధ్రప్రజలలో నూటికి 95 మంది ఈ సిరిసంపదలు అనుభవించలేకపోతున్నారు. నూటికి 5 మందిగాఉన్న భూస్వాములు, వడ్డీవ్యాపారస్తులు దేశ సిరిసంపదలను స్వాధీనం జేసుకొని భోగవిలాసాలతో కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్నారు. నేటి అధికధరలు, నిరుద్యోగం వీరు మరింత ధనవంతులు అవడానికే తోడ్పడుతున్నాయి. అసంఖ్యాక ప్రజానీకపుజీవన పరిస్థితులుమాత్రం దినదినం క్షీణిస్తున్నాయి.

మన ప్రజల జీవనపరిస్థితులను అర్థంచేసుకోవాలన్న కష్టజీవులైన వారి సంవత్సర ఆదాయం, ఖర్చులు పరిశీలించడం అవసరం. ఇందుకు నమూనాలుగా యిచ్చట 5 ఎకరాల లోపు భూమిగల రైతు, కౌలుదారు, వ్యవసాయకూలి, చేనేత పారిశ్రామికుడు, రైసుమిల్లు కార్మికుడు, మైకాగని కార్మికుడు, మధ్యతరగతి ఉద్యోగస్తుడు, వీరి బడ్జెట్లు తీసుకొని వివరించడం జరిగింది. వీరు మన ప్రజలలో నూటికి 95 గా ఉన్న కష్టజీవులు. కనుక వీరి జీవితా లెలాగడుస్తున్నాయో పరిశీలించితే, ఆంధ్రప్రజల జీవనపరిస్థితు లెలాఉన్నాయో ద్యోతకమవుతుంది.

ఐదు ఎకరాలు - అంతకు తక్కువ భూమి ఉన్న రైతు:

వీరి కుటుంబ బడ్జెట్‌లను పరిశీలించితే ఆరుగాలం కష్టించినా వీరి జీవితం నికృష్టంగా ఉన్నట్లు అర్థమవుతుంది. డాక్టరు నారాయణస్వామి నాయుడుగారి అంచనాల ప్రకారం 1939 – 1945 సంవత్సరాల బడ్జెట్‌లు యీ విధంగా ఉన్నాయి : [ప్రక్కపేజీలోని టేబుల్ చూడండి]

1939 సంవత్సరంలో ఉన్న రు. 7.9 ల మిగులుబాటు 1945 సంవత్సరానికి రు. 0.9 లకు దిగజారింది. జీవిత వ్యయ ప్రమాణం 1939 కంటె 1945 కు సుమారు మూడు రెట్లు పెరిగితే, వీరి బడ్జెట్‌లో ఏ ఒక్క ఖాతాకిందకూడా ఖర్చు రెండు రెట్లకు మించి పెరగలేదంటే, 1935 లోని వీరి జీవన ప్రమాణ స్థాయి 1945

సంవత్సరానికి చాల పడిపోయినట్లు స్పష్టమవుతున్నది. అందుచేత జీవనం గడవకే, చాలమంది ఈ తరగతికి చెందిన రైతులు అప్పుల పాలయ్యారు. డాక్టరు నారాయణ స్వామినాయుడు ఋణభారం విషయమై జరిపిన విచారణలో యీ తరగతి రైతులలో నూటికి 23.9 మంది 1939 – 45 మధ్య కాలంలో కొత్త అప్పులు చేశారని, 13.3 మందికి ఉన్న అప్పు పెరిగిందని, 7.3 మంది ఉన్న అప్పును అసలు ఏమి తీర్చలేక పోయారని తేలింది. ఈ విధంగా అప్పు పెంచుకొన్నవారిలో నూటికి 3.8 మంది మాత్రమే, భూములు కొనుక్కొనేందుకు – మొత్తం పదివేల రూపాయలవరకు – అప్పు చేశారు. * కనుక చేసిన అప్పంతా నిత్యావసరాలు గడుపుకొనుట మాత్రమే చేసినట్లు తేలుతున్నది.

ఖర్చు వివరం		1939 (రూ॥లలో)	1945 (రూ॥లలో)
వ్యవసాయం	...	84.8	175.6
ఆహారం	...	196.4	361.0
బట్టలకు	...	46.7	86.8
పండుగలు	...	14.6	49.7
రిపేర్లు	...	13.9	6.3
చదువులకు	...	0.1	7.9
ఇతరాలకు	...	34.1	63.9
మొత్తం ఖర్చు	...	390.6	751.2
మొత్తం ఆదాయం	...	398.5	750.3
మిగులు(+) తరుగు (–)	...	+7.9	(–) 0.9

—Report of the Economist for Enquiry into Rural indebtedness. Page 109.

1945 సంవత్సరం తర్వాత జీవన వ్యయ ప్రమాణస్థాయికూడా పెరిగి పోయింది. ఇట్టి పరిస్థితులలో, క్రమంగా అప్పుల పాలవుతున్న యీ తరగతిలో చాల మంది జీవిత ప్రమాణం తగ్గిపోతున్నది.

కౌలుదారు :

వ్యవసాయంపై ఆధారపడి జీవించే జనాభాలో నూటికి ఎనిమిదిపాళ్లుంటారు. వీరిలో కొందరికి కొద్దోగొప్పో పొలం ఉన్నా, ప్రధానంగా భూస్వామివద్ద కౌలుకు

* Report of the Economist for Enquiry into Rural indebtedness, Page : 38.

తీసుకున్న భూమే ప్రధాన జీవనాధారం. వీరి జీవనస్థితి హీనంగా ఉన్నట్లు వీరి కుటుంబ బడ్జెట్‌లు ఋజువుచేస్తున్నాయి.

డాక్టరు నారాయణస్వామి నాయుడుగారి అంచనాల ప్రకారం, 1939–1945 సంవత్సర కుటుంబ బడ్జెట్లు ఇలావున్నాయి :

ఖర్చు వివరం		1939 (రూ॥లలో)	1945 (రూ॥లలో)
వ్యవసాయానికి	...	91.2	183.9
తిండికి	...	176.9	382.3
బట్టలకు	...	37.9	71.9
ఇతర అవసరాలకు	...	27.7	53.9
పండువులకు	...	4.0	21.4
మరమ్మతులకు	...	7.4	6.5
చదువుకు	...	0.1	—
మొత్తం ఖర్చు	...	345.2	719.9
మొత్తం ఆదాయం	...	343.3	675.8
తరుగు —	...	1.9	44.1

— పై గ్రంథమే — పేజీ 109.

వీరికి 1939 సంవత్సరంలోనే, ఆదాయంకంటె ఖర్చు ఎక్కువ. ఈ సంవత్సరంలో కుటుంబ బడ్జెట్‌లో లోటు 1.9 రూపాలయితే, ఇది 1945 సంవత్సరానికి 44.1 రూపాయలకు పెరిగింది. క్రమంగా పెరుగుతూ వస్తున్న జీవన వ్యయ ప్రమాణాన్ని భరించలేక కొన్ని ఖర్చులు తగ్గించుకొంటున్నాడు. ఉదాహరణకు, 1945 సంవత్సరంలో ఇదివరలో పిల్లల చదువుకు ఖర్చు చేస్తున్న నామ మాత్రపు ఖర్చును మానివేశాడు. అయినా, కుటుంబ ఖర్చులకు తమ ఆదాయం సరిపోక అప్పుల పాలవుతున్నాడు.

ఉదాహరణకు, 1939 – 1045 మధ్య కాలంలో, నూటికి 27.78 మంది కౌలుదారులు కొత్తగా అప్పులు చేశారు. 15.22 మందికి ఉన్న అప్పులు పెరిగాయి. 6.54 మంది ఉన్న అప్పులో కానికూడా తీర్చలేకపోయారు. నూటికి 8.3 మంది మాత్రమే అప్పు నంతటినీ తీర్చగలిగారు. మొత్తంమీద యీ తరగతివారికి తల 1 కి సగటున 4.1 రూపాయలు అప్పు పెరిగింది.

1945 సంవత్సరం తర్వాత, జీవనవ్యయ ప్రమాణం క్రమంగా పెరుగుతూ వుంటే, వీరిస్థితి మరింత నీరసించిపోయింది. రోజులు గడచినకొలది వీరి జీవితం మరింత దుర్భరంగా తయారవుతున్నది.

వ్య వ సా య కూ లీ :

వీరు వ్యవసాయంమీద ఆధారపడి జీవించేవారిలో సుమారుగా నూటికి అరవైమంది ఉంటారు. రెక్కల కష్టంమీద జీవనోపాధి గడించుతారు. పసిపిల్లల దగ్గర నుండి, కుటుంబంలోనివారంతా పనిచేస్తారు. పసిపిల్లలు అధికసంఖ్యలో పనిచేసే వృత్తులలో ఇది మొదటిది.

నీటిపారుదల వసతులు లేని మెట్ట ప్రాంతంలో పనిచేసేవారికి, సగటున సంవత్సరంలో 3-4 నెలలు మాత్రమే పని దొరుకుతున్నది. డెల్టా ప్రాంతాలలో 6-8 నెలలు పని దొరుకుతుంది.* మిగిలిన కాలంలో వ్యవసాయేతరపని ఏదయినా చూచుకోవాలి. ఈ పనులలో వీరికి మామూలు వ్యవసాయపనులకు గిట్టే కూలీకంటే ఎంతో తక్కువ గిడుతుంది. కొంతమంది ఇతర ప్రాంతాలకుపోయి, పనిచేసుకోవటం కూడా కద్దు.

మామూలుగా వ్యవసాయపు పనులకు మగవారికి 12 అణాలనుండి రూపాయివరకు, స్త్రీలకు తొమ్మిది అణాలనుండి పన్నెండణాలవరకూ, పిల్లలకు ఎనిమిదణాలనుండి పన్నెండణాలవరకు కూలీ ఇవ్వబడుతున్నట్లు, వ్యవసాయకూలీల వేతనాల గూర్చి కేంద్ర ప్రభుత్వ కార్మికశాఖ జరిపించిన విచారణలో తేలింది. కూలీరేట్లు పని తరహానుబట్టి మారుతూ ఉంటాయి.

1950 లో కేంద్ర ప్రభుత్వం, వ్యవసాయ కూలీల స్థితిగతులపై విచారణ జరిపించింది. మదరాసు రాష్ట్రంలో, చంగల్‌పట్ జిల్లాలోని 'వందలూరు' లో జరిపిన విచారణ వివరాలు చూస్తే, మన వ్యవసాయ కూలీల జీవిత స్థితిగతులు గూడ స్థూలంగా అర్థమవుతాయి.

ఈ లెక్కల ప్రకారం, ఒక్కొక్క కుటుంబం (కుటుంబంలో ముగ్గురు పెద్దలు, ఇద్దరు చిన్నలు ఉన్నట్లు అంచనాలు వేశారు) సంవత్సరానికి సగటున రు. 322.6 సంపాదిస్తుంటే, రు. 336.4 లు, కుటుంబ పోషణకు ఖర్చవుతున్నట్లు (సంపాదనకు మించి 13.8 రూపాయలు) తేలుతున్నది. ఈ ఆదాయాన్ని (సంవత్సర ఆదాయాన్ని) యీ దిగువ ఖాతాలక్రింద ఖర్చు చేశారు.

ఆహారానికి 75% ; గుడ్డలకు, చెప్పులకు 11.9 ; ఇంటి అద్దెకు 2.2% ; వంటచెరుకు, దీపం ఖర్చుకు 0.6 ; వైద్య సహాయానికి 0.2% ; పిల్లల చదువుకు 0.1% ; ఇతర చిల్లర ఖర్చులకు 10%.

ఒక్క తిండిఖర్చుకే, 75% ఖర్చవుతున్నది. అద్దెకు సంవత్సరానికి 2.2%. అంటే, సుమారు 7 రూపాయలు ఖర్చుచేస్తున్నారు. ఈ అద్దెకు ఎటువంటి నివాసవసతి లభిస్తుంది? వీరి బడ్జెట్‌లో, పిల్లల చదువుకు వైద్యసహాయానికి కలిపి 0.3%, అంటే

*Report of the Grow more Food Enquiry Committee. Page : 51.

రూపాయికంటె కొంచెం తక్కువ ఖర్చుచేస్తున్నారు. ఈ ఖర్చుచేసే రూపాయితో ఎంత వైద్యసహాయం పొందగలరు? ఎందరు పిల్లలను చదివించగలరు?

తినే ఆహారంకూడా పుష్టికరమైనది కాదు. వీరు ఆహారంకొరకు కేటాయించిన రు. 252 లను ఈ ఖాతాలక్రింద ఖర్చుచేస్తున్నారు.

81.1% తిండిగింజలకు (Cereals), 4.9% పప్పుదినుసులకు (Pulses), పంచదార, బెల్లంకు 1.5%, ఉప్పు వగైరాలకు 5.5%, నూనెలకు 4.3%, కూరగాయలకు 2 2%, మాంసం, చేపలకు 0.4%; ఇతర చిల్లరసరుకులకు 0.1%. పాలుగాని, పాలతో చేయబడిన పదార్థాలకుగాని, పండ్లకుగాని వీరి బడ్జెట్‌లో ఆస్కారంలేదు.

వీరు ఖర్చు చేసే రు. 252 లో, తిండి గింజలు కొనడానికే సుమారు రు. 200 రూపాయలు ఐపోతే, మిగిలిన 50 రూపాయలుపై ఖర్చులకు ఏ విధంగాను చాలవు.

ఇట్టి నికృష్ట జీవితం గడిపే వ్యవసాయ కూలీ, అప్పుల పాలయ్యాడంటే ఆశ్చర్యపడ నవసరంలేదు.

డాక్టరు నారాయణస్వామినాయుడుగారి అంచనాల ప్రకారం, 1939-1945 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో నూటికి 25.5 మంది కొత్తగా అప్పులు చేశారు. 15.5 మందికి ఉన్న అప్పులు పెరిగాయి. 8.9 మంది అప్పును ఏమాత్రం తగ్గించుకోలేక పోయారు. అందుచేతనే 1939 నుండి, 1945 సంవత్సరంనాటికి, తల 1 కి ఉన్న సగటు అప్పులభారం 40.8 రూపాయలకు పెరిగింది. పైన ఉదహరించిన యితర తరగతుల అప్పుభారంకంటే, ఈతరగతి అప్పుభారం చాల అధికంగా పెరిగింది. ఈ అప్పులు పెట్టి గ్రామ భూస్వాములు వ్యవసాయకూలీలను బానిసలుగా చేసుకొనటం జరుగుతున్నది. పైగా వ్యవసాయ కూలీలలోని నిరక్షరాస్యతను వీలుగా తీసుకొని, తప్పుడు లెక్కలతోనూ, దగా కొలతలతోనూ మోసగించడం కూడా జరుగుతున్నది.

దినానికి 10 గంటలు ఇంటిల్లపాది పనిచేసినా, నోటికి చేతికి అందని నికృష్ట జీవితం మన వ్యవసాయకూలి గడుపుతున్నాడు. వైద్యసహాయంలేదు. పిల్లలకు చదువు చెప్పించుకొనే భాగ్యం అసలేలేదు.

అనారోగ్యకరమైన చిన్న పూరి ఇండ్లలో వీరి నివాసం. ఆరోగ్యవంతమైన నివాసం అంటే (5 గురు ఉన్న కుటుంబం నివసించేందుకు) సగటున నివాసి 1 కి 70 చదరపు అడుగుల చొప్పున, కనీసం 340 చదరపు అడుగులుండాలి. మన గ్రామ సీమలలో ఒక్క వ్యవసాయకూలీలకే కాదు, పేదరైతులకు, కౌలుదార్లకు, ఎవరికి ఇంతటి విస్తీర్ణంగలిగిన గృహావసతులు లేవు.

ఇదీ మన వ్యవసాయకూలీ జీవితస్థితిగతి! వ్యవసాయంపై జీవించేవారిలో నూటికి అరవై మంది ప్రజల జీవితం ఇంత దుర్భరంగా ఉంది!

చేనేత పారిశ్రామికుడు :

వీరిని స్వతంత్రులు, అస్వతంత్రులు (మాస్టరు వీవర్ల కింద పనిచేసేవారు), కో–ఆపరేటివులలో చేరినవారు, కూలీలు అని నాల్గు విధములుగా విభజించవచ్చు.

స్వతంత్రులు : వీరు నూలుకొని నేసిన బట్టను అమ్మకుని దానిపై వచ్చిన లాభంతో జీవనం గడుపుతారు.

అస్వతంత్రులు: వీరు, ఏవిధంగానూ పెట్టుబడి పెట్టగల స్థితిలో లేరుగనుక, తమకు నూలు ఇచ్చి, బట్టలు నేయించుకొనే మాస్టరు వీవరు క్రింద పనిచేస్తారు. వీరికి నేయబడిన గుడ్డ అమ్ముడుపోయినా పోకపోయినా, మాస్టరు వీవరు, చేసిన పనికి కూలీ ఇస్తాడు. వీరు కుటుంబం గడవక తరచు మాస్టరు వీవరువద్ద ఎడ్వాన్సులు తెచ్చుకోవడం కూడా కద్దు. దీని నాధారంగా చేసికొని, మాస్టరు వీవరు న్యాయంగా వీరికి రావలసిన కూలీ రేటుకంటె, తక్కువ ఇస్తూఉంటాడు. ఈ తరగతికి చెందిన కార్మికులు సుమారు నూటికి 60 మంది ఉంటారు.

కూలీకార్మికులు : వీరికి తమ స్వంత మగ్గాలుకూడా ఉండవు. ఎవరయినా మగ్గం, నూలు ఇచ్చి పనిచేయమంటే చేసి, ఆ చేసినదానికి కూలి పుచ్చుకుంటారు. వీరినుండి మగ్గం వాడుకొన్నందుకు బాడుగకూడా వసూలుచేయటం కద్దు. కనుక, మాస్టరు వీవర్ల కింద పనిచేసే 'అస్వతంత్రుల' కంటె, వీరికి తక్కువకూలి గిడుతుంది. మగ్గానికి వసూలు చేయబడే బాడుగ నెలకు 4–5 రూపాయలుంటుంది.*

"ఈ నిత్య దరిద్రులు స్వంతమగ్గాలు కొనటం కలలోనిమాట. ఒకవేళ ఎవరయినా కొనగలిగినా, దానిని ఉంచడానికి తగిన ఇల్లు సాధించటం అసలేదుస్సాధ్యం" అని వీరి దుస్థితిని వివరిస్తూ చేనేత పరిశ్రమపై ప్రభుత్వం ప్రకటించిన రిపోర్టులోనే పేర్కొన బడింది.

కో–ఆపరేటివులక్రింద పనిచేసేవారు సుమారు నూటికి 9–10 మంది ఉంటారు. సక్రమంగా పనిజేసే సొసైటీలలోని సభ్యులకు మార్కెట్టు రేటుప్రకారం కూలి లభించుటేకాక, కోపరేటివు సంపాదించిన లాభాలలో తమ షేరుప్రకారం లాభంకూడా పంచుకుంటారు.

నూలు సరిగా సప్లయి అయినా నెలలో 20 రోజులకంటె పని దొరకదు. యుద్ధ కాలంలో నూలు కొరతతో నెలలో పది రోజులుకూడా పని ఉండేదికాదు. ప్రస్తుతం నూలు సప్లయి అభివృద్ధి చెందినా, నేసిన బట్ట కొనేనాధుడులేడు. కనుక, నెలలో 20–25 రోజులు నిరుద్యోగిగానే ఉండవలసి వస్తున్నది.

ఈ పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికునికి, కుటుంబంలోని పిల్లలు, ఆడవారు కూడా సహాయం చేస్తారు. అత్యావసరంగూడా.

---

* 1948 లో డాక్టరు నారాయణస్వామిగారి అంచనా.

వీరి దినకూలిని అంచనా వేయటం కష్టం. సాగను నేయుటకు ముందు చేయవలసిన పనులకు, ఒక్కొక్క-దానికి ఒక్కొక్క కూలీ రేటు; నేసినందుకు మరొక రేటు. ఇవికూడ వివిధప్రాంతాల్లో వివిధ రేట్లు ఉంటాయి. కనుక దినకూలీ ఇంత అని అంచనావేయుటంకష్టం. కార్మికునికి, కుటుంబం అంతా సాయపడుతుంది కనుక, ఎవరికి ఎంత కూలో, నిర్ణయించటంకూడా కష్టమే. అందుచేత ఒక్కొక్క కుటుంబం నెలకు ఎంత సంపాదిస్తున్నదో విచారించటం తప్ప మరొక మార్గంలేదు.

1947 లో చేనేత పరిశ్రమపై, ప్రభుత్వం తరఫున రిపోర్టు సేకరించిన డాక్టరు నారాయణస్వామినాయుడు చేనేత కుటుంబాల ఆదాయ వ్యయాలపై వేసిన అంచనాలు పరిశీలించ దగ్గవి.

ప్రతి కుటుంబంలోను సగటున 5.02 మంది ఉన్నారు. (వీరిలో ముగ్గురు పెద్దలు, ఇద్దరు పిల్లలుగా జమకట్టవచ్చు)

సగటున ప్రతి కుటుంబం నెలకు రు. 61-1-11 లు సంపాదిస్తున్నారు. కుటుంబంలోని ప్రతి సభ్యుడు సగటున నెలకు రు. 12-3-7 సంపాదించు తున్నాడు.

ఆదాయాలవారీ, వివిధ కుటుంబాలు, నెలకు ఎంత సంపాదించుతున్నది, ఎంత ఖర్చుచేస్తున్నది, ఎంత మిగులు, ఎంత తరుగు ఇత్యాది వివరాలు ఇలా వివరించబడి వున్నాయి.

ఆదాయంవారీ విభజన	సగటు కుటుంబ ఆదాయం (రూపాయలలో)	సగటు కుటుంబ ఖర్చు (రూపాయలలో)	తరుగు (−) మిగులు (+) (రూపాయలలో)	తరుగు, మిగులు ఖర్చులలో ఎంత శాతం ?
రు. 35 కు లోపు	29- 2- 1	48- 4- 4	−19- 2- 3	− 39.7
రు. 35 కు పైన 50 కి లోపు	39-12-11	51-10-10	−11-13-11	− 22.9
రు. 50 కి పైన రు. 75 లోపు	59- 3- 6	72- 0- 1	−12-12 -7	− 17.8
రు. 75 కు పైన రు. 100 కి లోపు	82-13- 7	87- 5- 4	− 4- 7- 9	− 5.1
రు. 100 పైన	130- 0- 5	129- 0- 1	+ 1- 0- 4	+ 0.8
సగటు	61- 1-11	71-12- 6	−10-10- 7	− 14.8

—Report of the court of enquiry into Labour Conditions in Hand-loom Industry. Page 22.

అధికంగా ఆదాయాలు వచ్చే వర్గంలో పని చేసేవారి సంఖ్య అధికంగా ఉంటుంది. ఈ పెద్ద కుటుంబంవారు మాత్రం బొటా బొటిగా వచ్చే ఆదాయం సరి పెట్టుకోగలుగుతున్నారు. తక్కువ ఆదాయం వచ్చేకుటుంబాలవారికి, (రు. 1000 లకు పైబడిన ఆదాయం వచ్చేవారు తప్ప) తమ సంపాదన కుటుంబ పోషణకు చాలటం లేదనేది పై టేబులు స్పష్టం చేస్తున్నది.

వీరి కుటుంబ బడ్జెట్ * చూస్తే, వీరు ఎలా బ్రతుకుతున్నారో అర్థమవు తుంది: ఖర్చు చేసే మొత్తంలో నూటికి 61 వంతులు (సుమారు రు. 43) ఆహారానికి ఖర్చు పెడుతున్నారు. ఇంటి అద్దెకు నూటికి 22 వంతులు (సుమారు రు. 16 లు) ఖర్చు పెడుతున్నారంటే, ఇంటి అద్దెలు చౌక అని భావించరాదు. అంతకుమించి వారు భరించలేక ఏ కూపంలోనో నివసిస్తున్నారు. " వీరి నివాసాలు, వారి దుర్భర దారిద్ర్యానికి ప్రతిబింబా " లని నారాయణస్వామినాయుడు వ్రాసారు. మిగిలిన రు. 13 లలో, ఇంటి దీపం ఖర్చులు, పిల్లల చదువులు, వైద్య సహాయం, ప్రయాణం, తదితర ఖర్చులకు వినియోగించుతున్నారు.

అన్ని తరగతుల కార్మికులుకూడ దుర్భర దారిద్ర్య జీవితం గడుపుతున్నారని పై వివరాలు ఋజువుచేస్తున్నాయి. వచ్చే ఆదాయంలో నూటికి 60 పాళ్ళు ఆహారంకోసం ఖర్చుచేయడమే, వీరి దారిద్ర్య జీవితానికి కొలతబద్ద.

ఆదాయాలకు మించిన ఖర్చులో వీరు అప్పులపాలవుతున్నారు. 1947 లో వీరి అప్పులు, ఆదాయాలవారీ ఈవిధంగా ఉన్నాయి :

ఆదాయంవారీ విభజన	సగటు కుటుంబపు అప్పు (రూపాయలలో)	పనిచేసే ప్రతి ఒక్కంటికి ఎంతఅప్పు (రూపాయలలో)
రు. 35 కు లోపు	136– 3– 5	129–13– 0
రు. 35 కు పైన 50 కి లోపు	156– 6–11	132– 4– 0
రు. 50 కి పైన 75 కు లోపు	258– 1– 2	143– 0–10
రు. 75 కి పైన 100 కు లోపు	177– 1– 0	84– 9– 4
రు. 100 కు పైన	221– 6– 3	68– 8– 8
సగటు	190–15– 2	110– 8– 2

—— పై గ్రంథమే 28 వ పేజీ

వీరి ఈ అప్పులు తాము నెలకు సంపాదించే భత్యంకంటె 3 రెట్లు అధికం అంటే, వీరి అప్పులభారం ఎంత పెద్దవో తేలుతున్నది.

* బడ్జెట్ అంచనాలు పై పుస్తకంనుండి తీసికోబడ్డాయి.

ఈ అంచనాలన్నీ, నూలుకొరతవల్ల, నెలలో అన్నిరోజులు పని దొరకక పోయినా, దొరికిన నూలుతో నేసిన గుడ్డను, ప్రజలు ఎగబడి కొనేరోజులవి (1947). ఆ రోజుల్లో, మజూరీలుకూడా అధికమే! నెలలో ప్రతి కార్మికునికి 10 రోజులకు తగ్గని పని ఉండేది. ఇట్టి స్థితిలోనే, చేనేతకార్మికుని జీవితంగతి ఇంతదుర్భరంగా ఉంటే, చేద్దామన్నా పనిలేని ఈరోజుల్లో 1947 కంటె జీవనవ్యయ ప్రమాణం పెరిగిననేడు చేనేత కార్మికుని జీవితం ఎంత దుర్భరంగా ఉంటుందో ఊహించటం సులభమే!

అనేకమంది చేనేత పారిశ్రామికులు, కుటుంబాలు పోషించలేక భార్యా బిడ్డలను వదలి కానని కంతలకు పారిపోవడమో, ఆత్మహత్య చేసుకోవడమో, తరచు జరుగుచున్నదంటే వీరిజీవితం, నేడు ఎంత సిక్రృష్టంగా ఉందో అర్థమవుతుంది. ఇతర గ్రామీణ పరిశ్రమలలో పనిచేసే, కార్మికుని జీవిత స్థితిగతులు స్థూలంగా ఇందుకు ఏమాత్రము భిన్నంగాలేవు. చాలీచాలని వేతనాలు, మురికికూపాలలో నివాసం, అప్పులభారంతో క్రుంగడం, విద్యావైద్య సౌకర్యాలు శూన్యం. ఇదీనేడు ఈవర్గాల జీవిత స్థితి గతి!

రైస్ మిల్లు కార్మికులు :

రైస్‌మిల్లులు ఒక సీజనులోనే పనిచేస్తూ ఉంటాయి. ఈ పనిచేసేకాలంలో దిన కూలీకి కార్మికులను పనిలోకి తీసికుంటారు. రోజూ ఒకే కార్మికుని తీసికోవాలనే ఆచారం లేదు. అందుచేత ఏఒక్క కార్మికునికి, ఏఒక్క ఫ్యాక్టరీలోను సర్వీసు (continuous service) లేదు. ఇంజను డ్రైవర్లు, మెషిన్‌మన్‌లువంటి టెక్నికల్ కార్మికులుమాత్రమే నెలజీతాలపై నియమించబడుతున్నారు.*

వీరి నెలజీతాలు రు. 25 నుండి, 35 వరకు ఉంటాయి. మగకూలీల కూలి రు. 0-8-4, ఆడకూలీలకు రు. 0-7-6 ఇస్తున్నారు. (1946)

ఈ వేతనాలు కుటుంబపోషణకు ఎటూ చాలవుకనుక, ఒకే కార్మికుడు రెండు షిఫ్టులలో కూడా పనిచేయుడం సామాన్యం. ఇందుకు వీరికి ఓవరుటైము కూలి ఇవ్వబడటంలేదు.

పనిచేసే ఫ్యాక్టరీలో కార్మికులకు ఎట్టి వసతులు, ప్రమాదాలనుండి రక్షణా లేవు. రైసుమిల్లు కార్మికుల స్థితిగతులపై కేంద్ర ప్రభుత్వం తరఫున విచారణ జరిపిన శ్రీ బి. పి. అడార్కరు,* "కొన్ని ఫ్యాక్టరీలు వెల్తురు గాలి చొరని గుహాలలా ఉన్నా" యని వ్రాశాడు. మిల్లులు చాలా ఇరుకుగా ఉన్నాయి. మరుగు దొడ్డి సౌకర్యాలు చాల హీనంగా ఉన్నాయి. టిఫిన్ షెడ్‌లు, విశ్రాంతికి షెడ్‌లు అసలే లేవు. ఏ ఒక్క మిల్లుకూ ఆసుపత్రి లేదు. ప్రథమ చికిత్సా సౌకర్యాలు నామమాత్రంగా ఉన్నాయి."

---

*Report on Labour conditions in the rice mills (1946) pages : 66-67

ఇంజన్ కార్మికుడు, ఇంజన్ వేడివల్ల వచ్చే దగ్గు, ఊపిరి తిత్తుల వ్యాధి తోనూ, కాటా కూలీలు బరువులు మోయడంవల్ల నడుము నొప్పులతోను బాట్లు ఎత్తిపోసేవారికి దుమ్మునుండి రక్షణ సాధనం (Respirator) లేకపోవటంవల్ల, దగ్గు, రక్తపు వాంతులతోను, దాదాపు కార్మికులంతా కంటి జబ్బులతో బాధ పడుతూ ఉండటం సామాన్యమైన విషయమని, వీరికి వైద్యం, చికిత్సవిషయంలో, మిల్లు యజమాని ఎట్టి శ్రద్ధ వహించడంలేదని ఈ రిపోర్టులో పేర్కొనబడింది.

వీరికిచ్చే జీతాలు ఎటూ చాలవుకనుక, కార్మికులంతా అప్పులలో మునిగి తేలుతున్నారు. కూలీలలో చాలమందికి తల1కి సగటున రు. 50 – 100 ల అప్పులు ఉన్నాయి. రూపాయకు నెల 1కి అణా చొ॥న వడ్డీ చెల్లించుతున్నట్లు అంచనా వేయబడింది. "ధరలు పెరిగిన నిష్పత్తిలో కూలీ పెరగక పోవటమే ఈ అప్పుల పెరుగుదలకు కారణం"* అని శ్రీ అడార్కర్ వ్రాశారు.

కార్మికుల గృహావసతులు చాల దారుణంగా ఉన్నాయి. వీరంతా పూరి ఇండ్లలోనే నివసిస్తున్నారు. వీరి గృహావసతిని శ్రీఅడార్కర్ ఈ విధంగా వర్ణించారు:

"చిన్నగది, దానిప్రక్కన ఒక వంటగది ఉన్న పాకలో 4-5 కుటుంబాల వారు ఉంటున్నారు. వేసవిలో బైట పడుకుంటారు. కాని వర్షకాలంలో, చలి కాలంలో విపరీతంగా బాధపడతారు. వీటిలో కొన్ని ఎంత చిన్నపాకలంటే, నిలువుగా గాని, అడ్డంగాగాని, మనిషి పడుకుంటే పొడవు చాలదు కనుక మూల వాటుగా పడుకుంటారు."*

ఇట్టి జీవితంలో వచ్చే అనేక వ్యాధులకు చికిత్స చేయించుకొనే స్థోమతు వీరికిలేదు. పిల్లల చదివించడం గూడావీరికి మించినపనే!

మైకాగని కార్మికులు :

వీరికి సంవత్సరంలో ఎనిమిది లేక తొమ్మిది నెలలు మాత్రమే పని ఉంటుంది.

వీరి దినకూలి మగవారికి రూపాయి నుండి ఎనిమిదణాలవరకు, ఆడవారికి ఎనిమిదణాలనుండి 12 అణాలవరకు ఉన్నది. నిపుణతనుబట్టి కూలిరేటు మారుతున్నది *

పై గ్రంథమే - పేజీ 19.

*పైగ్రంథమే 26 వ పేజీ.

*పై గ్రంథమే పేజీ 24.

Report on the Labour conditions in the Mica Mining and Mica manufacturing Industry - Page : 43 - 44.

కేంద్ర ప్రభుత్వం, మైకా కార్మికుల జీవిత స్థితిగతులపై ప్రకటించిన రిపోర్టు విచారణ సందర్భంలో వివరించిన కూలి రేట్లు వాస్తవంగా ఇవ్వబడుతున్న రేటుకంటే హెచ్చుగా ఉన్నాయనీ, ఆ రేట్లయినా 1939 తర్వాత జీవన వ్యయ ప్రమాణం పెరిగిన నిష్పత్తిలో పెరగలేదనీ వివరించబడింది.

కార్మికులలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు ఒకే గనిలో ప్రతిసంవత్సరం నెల జీతాలపై పనిచేయటం అనేది లేదు. అందుచేత వీరికి ఎలవెన్సులుగాని, బోనసులు గాని ఇవ్వబడటంలేదు.

కూలీలు తక్కువయినా, ఇతరసౌకర్యాలు ఎలాఉన్నా, ఓవరుటైము పని చేయడంమాత్రం తప్పటంలేదు. ఏ ఇతర పరిశ్రమలోకంటె ఈ పరిశ్రమలో ఓవరు టైము పని చేయడం అధికం.

*ప్రభుత్వ రిపోర్టులో "అన్ని గనులలోను, గనులచట్టం (Indian mines Act) సూచించిన పరిమితికి (ఈ పరిమితిప్రకారం వారానికి ఆరురోజుల పని, 54 గంటలకు) మించి పనిచేయించరాదు. కాని అన్ని గనులలోను ఈ పరిమితికంటె ఎక్కువకాలం పనిచేయిస్తున్నారు....పైగా గనులచట్టంలో కార్మికుడు గని ముఖ ద్వారంలో ప్రవేశించిన దగ్గరనుండి, తిరిగి సాయంత్రం బైటకు వచ్చేవరకు పనిరోజు క్రింద జమకట్టబడవలసి ఉంటే, ఇచ్చట (గూడూరులో - రచయిత) చాల గనులలో, కార్మికుడు గనిలోకి రావటానికి, లోపలికి వెళ్ళడానికి పట్టేకాలాన్ని పనిగంటలలో చేర్చడంలేదు."

ఏ గనిలోకూడ కార్మికుని ప్రాణ రక్షణకు, ఆరోగ్య రక్షణకు తగిన చర్యలు తీసికోబడటంలేదు. నాల్గు లేక ఐదు గనులలో మాత్రం (1944 లో) విద్యుత్ దీపాలు ఉన్నాయి. మిగిలినవాటిలో, కొవ్వొత్తులు, కిరసిన్ దీపాలు ఉపయోగించబడుతున్నాయి. చాల కొద్ది గనులలోమాత్రం గాలి (artificial air) లోపలికి పంపబడుచున్నది. గనిలో ఊరే నీటిని వెలుపలికి పంపకపోవుటచేత కార్మికులు ఆ నీళ్ళలోనే పని చేయవలసి వస్తున్నది. మంచినీటి సప్లయికూడా సరిగా లేదు. మరుగుదొడ్డి సౌకర్యాలుకూడా లేవు.

నూటికి 10-15 మంది కార్మికులకు మాత్రమే, యజమానులు గృహ వసతులు కల్పిస్తున్నారు. ఇవయినా, 54 చ॥ అడుగుల మేర వేసిన పాకలు! మిగిలినవారంత తమ పాకలలోనే (ఇట్టివే) కాలం గడుపుతున్నారు.

గనులప్రాంతానికి ఆరుమైళ్ళ దూరంలో (పొందలకూరులో) జిల్లాబోర్డు ఆసుపత్రి మాత్రం ఒక్కటిఉన్నది. (1944) కార్మికులు తరచు మలేరియాతో బాధ

Report on Labour conditions in the mica mining and mica manufacturing Industry. page 45 - 46.

పడుతూ ఉంటారు. గనిలో పనిచేయుటవల్ల (తగిన రక్షణలేక) కంటి జబ్బులు, సిలికొసిస్ (Silicosis), ఊపిరితిత్తుల జబ్బులు తరచు వస్తున్నాయి. ప్రసూతి సౌకర్యాలుగాని, ప్రమాద భీమా సౌకర్యాలుగాని లేవు." (1946 లో పై గ్రంథము - పేజీ 46.)

వచ్చేకూలితో, జీవనం గడవక, చాలమంది కార్మికులు అప్పుల పాలయినట్లు ప్రభుత్వ రిపోర్టులో ♦ ఉదహరించబడింది. ఈ అప్పులను గని యజమానులే ఎడ్వాన్సులుగా ఇవ్వడం జరుగుతున్నది. కార్మికులు కొన్నిచోట్ల తిండిగింజలు, తదితర ఆహారపదార్థాలు కొని, కొట్లమీద అప్పులుచేశారు. ఇట్టి అప్పులు ఒక్కొక్క కుటుంబానికి సుమారు రు. 100-150 వరకూ ఉంటాయని 1944 లో అంచనా వేయ బడింది. '44 తర్వాత జీవన వ్యయప్రమాణం పెరిగినంతగా జీతాలు పెరగలేదు. కనుక, అప్పులభారం ఏవిధంగాను ఇంతకు తగ్గే అవకాశం లేదు. పెరగటానికి ఎంతయినా వీలున్నది.

అప్పులభారంనుండి విముక్తికి వెంటనే కనీస కూలిచట్టమును (Minimum-Wages Act) అమలుపరచబడాలని, కూలీరేట్లు హెచ్చించబడాలని రిపోర్టు సేకరించిన శ్రీ అడార్కరు సిఫార్సుచేశాడు. కాని ఇవి ఇంతవరకూ అమలుజరపబడటంలేదు.

దుర్భర దారిద్ర్యజీవితం గడుపుతున్న కార్మికులు పిల్లలకు చదువు చెప్పించుకొనే భాగ్యం లేదు. పిల్లల శ్రమ తక్కువ కూలికి లభిస్తుంది. కనుక, యజమాని పిల్లలనుకూడా పనిలో పెడుతున్నాడు. తాము సంపాదించేది దిన భత్యానికే చాలదు కనుక, కార్మికులు తమ పిల్లలను పనిలోకి పంపుతున్నారు.

దినమంతా పనిజేసినా మన గని కార్మికుడు నిత్య దారిద్ర్యాన్ని అనుభవించక తప్పటంలేదు.

మధ్యతరగతి ఉద్యోగస్తులు :

తెల్ల గుడ్డలు కట్టినా వీరూ దినమంతా కష్టించేవారే. ఈ ఉద్యోగస్తులలో అత్యధికులు నెలకు రు. 75-100 లు సంపాదించేవారే!

వీరి జీవిత పరిస్థితుల గూర్చి 1945 లో ఒక విచారణ జరిపినా, అందులో గుమస్తాలలో అధిక భాగంగా ఉన్న రు. 75-100 జీతం వారిని గూర్చిన వివరాలు లేవు. కనుక వీరి నిజ పరిస్థితులు ఈ రిపోర్టు వివరించదు.

కార్మికులవలె వీరిలో సంసారమంతా కష్టం చేయరు. ఉద్యోగమున్నవారి సంపాదనపై ఆధారపడి బ్రతికేవారి సంఖ్య ప్రతి గుమస్తా సంసారంలోనూ అధికంగానే ఉంటారు. కనుక సంపాదించే వ్యక్తి యీ భారాన్నంతటినీ మోయవలసి వస్తున్నది. ఇక ఇప్పటి పరిస్థితులలో ఉన్న ఉద్యోగాలు నిల్పుకొనటమే గగనంగా ఉన్నది.

♦ పై గ్రంథమే 48 వ పేజీ.

మదరాసు రాష్ట్రంలో యీ మధ్యతరగతి కుటుంబాలలో నూటికి 39 మంది మాత్రమే రు. 140 రూపాయలతో (నెలకు) గడుపుకుంటున్నట్లు, నూటికి 32 కుటుంబాలు రు. 150 - 250 లతో గడుపుకుంటున్నట్లు ఈ రిపోర్టులో వివరించబడింది. ఒక్కొక్క కుటుంబంలో సరాసరి 6.7 మంది జనాభా ఉన్నారు. వీరిలో 1.12 కుటుంబాల వారికే ఇతరత్రా ఆదాయం ఉన్నది.

రు. 150 ల ఆదాయంవచ్చే కుటుంబాలవారి నెలసరి కుటుంబ బడ్జెట్ ఇలా ఉంది :

వీరు నూటికి 40.6 వంతులు తిండికి, 13.1 వంతులు బట్టలకు ఖర్చుచేస్తున్నారు. పిల్లల చదువుకు రు. 2–5–0 నుండి 4–11–0 లు, వైద్యానికి రు. 0–7–0 నుండి రు. 4–14–0 లు, వార్తా పత్రికలకు 0–4–0 నుండి రు. 3–3–0 లవరకు, వినోదాలకు (సినిమా వగైరా) 0–6–0 నుండి రు. 1–7–0 వరకు ఖర్చు చేస్తున్నారు.

నివాస సౌకర్యాలుకూడా సరిగా లేవు. నూటికి 86 కుటుంబాలవారు గదికి ఇద్దరు–ముగ్గురు ఉంటున్నారు.

ఇంత కుదించి ఖర్చుపెట్టినా, తమ సంపాదన చాలక అప్పులపాలవుతున్నారు. విచారించబడిన 388 కుటుంబాలవారిలో 324 (84%) కుటుంబాలు అప్పులలో మునిగి ఉన్నాయి. అమ్మగలిగినవన్నీ (నగలు–సర్రా) అమ్ముకొనే, గత్యంతరంలేక వీరు అప్పులకు బయలుదేరుతారనే విషయం గమనించితే, వీరి నెలసరి ఆదాయాలు కుటుంబ పోషణకు ఏవిధంగాను చాలటంలేదనే స్పష్టమవుతుంది.

ఈ వివరాలు 1945 సంవత్సరం నాటివి. జీవిత వ్యయప్రమాణం 1945 సంవత్సరంనుండి, 1952 నాటికి నూటికి 48.5 పాళ్ళు పెరిగింది. ఈ నిష్పత్తిలో జీతాలు మాత్రం పెరగలేదు. గొర్రెతోక జీతాలతో, వామనుడిలా పెరిగే జీవన వ్యయ ప్రమాణంతో వీరి జీవిత స్థితిగతులు ఎంతో హీనంగా తయారయ్యాయి.

రు. 150 లు సంపాదించే, వీరి జీవితమే ఇలా ఉంటే, రు, 75–80 తెచ్చుకొనే గుమస్తాలు, రు. 18–45 జీతాలు తెచ్చుకొనే ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచర్లు, రు. 40–75 తెచ్చుకొనే సెకండరీ గ్రేడు టీచర్లు, ప్రైవేటు కంపెనీలలో ఇంతకు మించని జీతాలతో రోజుకు 10 గంటలుకూడా పనిచేసే గుమాస్తాల జీవిత స్థితి ఎంత బాధాకరంగా ఉంటుందో ఊహించవచ్చు. దీనికితోడు నేడు తీవ్రరూపం దాల్చిన జీతాల కోతలు, రిట్రెంచిమెంటు, నిరుద్యోగ సమస్యలు, ఈ తరగతివారి జీవితాలను మరింత బాధాకరంగా చేస్తున్నాయి.

మన ప్రజలలో నూటికి 95 మంది దినమల్లా రెక్కలు ముక్కలుచేసుకొన్నా డొక్క నిండని దౌర్భాగ్యస్థితిలో ఉన్నారనేది దీనినుండి స్పష్టమౌతుంది. ఒక

పక్క ఆంధ్రదేశం ఆహారధాన్యాలను అపారంగా ఎగుమతిచేస్తూఉంటే, మరొకపక్క లక్షలాది ప్రజలు పొట్ట చేతపట్టుకొని అన్నమో రామచంద్రా అని అలమటిస్తున్నారు.

జీవనదులు మన భూమిలో ప్రవహిస్తూవుంటే, లక్షల ఎకరాల నేల నెర్రలు విచ్చి నీటికై అర్రులు చాస్తోంది. నేల తల్లిగర్భంలో ఖనిజాలు ఖంగు ఖంగున మ్రోగు తున్నాయే కాని, వాటిని వినియోగించుకొనే పరిస్థితులు మనకు ఇంకా కలగడంలేదు.

ఈ దుస్థితి తుద ముట్టించడానికి ఆంధ్రప్రజలు ముందుకురావాలి. మన సిరిసంపదలను ఏకొద్దిమందో కాక, జాతి యావత్తూ అనుభవించేటందుకు అవసరమైన చర్యలు గైకొనాలి. అందుకు అనువైన ఆర్థిక సాంఘిక సంస్కరణలను మన సాంఘిక వ్యవస్థలో తేవాలి. అప్పుడే ఆంధ్రజాతి వర్ధిల్లుతుంది. ఆంధ్రసంస్కృతి వికసిల్లుతుంది. తమ సిరిసంపదల ననుభవించే ఆంధ్రప్రజలతో తెలుగుసీమ కళకళలాడుతుంది.

BIBLIOGRAPHY

1. Statistical Atlas of Madras Province 1940–'41.
—Published by the Economic Adviser to the Govt. of Madras.
2. Large Scale Industrial Establishments coming under operation of the Indian Factories Act for the Calendar year 1949. (Madras Government Publication.)
3. Commercial Directory – Madras State 1952 (Published by Government of Madras.)
4. Seasonal Crop Report of Madras State 1950–'51 – Published by the Economic Adviser, Government of Madras.
5. Records of Geological Survey of India Vol. 81, Part 3–(1950).
6. Memoirs of the Geological Survey of India Vol. 80
7. Records of the Geological Survey of India Vol. LXXVI.
8. Food and Agriculture in Madras State by Dr. B. Natarajan Economic Adviser to the Government of Madras.
9. Administrative Report of the Highways Dept. 1949–'50, Government of Madras.
10. Administrative Report of the Highways Dept. 1950–'51, Government of Madras.
11. Administrative Report of the Agricultural Department of Government of Madras 1950–'51.
12. Administrative Report of the Agricultural Department of Government of Madras, 1951–'52.
13. Administrative Report of Madras, Animal Husbandry Department 1949–'50.
14. Administrative Report of Madras, Animal Husbandry Department 1950–'51.
15. Administrative Report of Forest Department, Government of Madras 1951.
16. Land Revenue Reforms Committee Report, Madras, Vols. I & II.
17. Agricultural wages in India Vols. I & II.
18. Report of the Congress Agrarian Reforms Committee.
19. Rural Problems of Madras 1947 by S. Krishna Swamy
20. Madras in Maps – 1951 (Madras Government publication).
21. Report on Public Instruction 1947–'48.
22 Report on Public Instruction 1949–'50.
23. Report on Public Instruction, Quinquennium, 1941 – '42 to 1947–'48.
24. Educational Costing Statistics of India, 1949 (Government of India publication).
25. University Commission Report Vol. I.
26. Tables relating to the scales of Pay to Teachers in India.
27. Administrative Report of the Public Works (Irrigation) Dept. 1948–'49 (Government of Madras). Part II-B.

28. Administrative Report of the Public Works Dept. (Irrigation) 1949–'50 Part II-A, Part II-B.
29. Wealth and Welfare of Madras State, By Dr. B. Natarajan.
30. Report of the Economist for the enquiry into Rural Indebtedness By Dr. B. V. Narayanaswamy Naidu.
31. Report on the Health Conditions in Madras State, 1950 (Government of Madras).
32. Annual Report of the Hospitals and Dispensaries of Indigenous Medicine in the State of Madras 1950.
33. Medical Register 1949.
34. Administrative Report of the Electricity Department 1950-'51 (Government of Madras).
35. Administrative Report of the Electricity Dept. (Government of Madras 1951-'52.)
36. Report of the Committee of Enquiry into Labour Conditions in the Hand-loom Industry By Dr. B. V. Narayanaswamy Naidu.
37. Report of the Court of Enquiry into Labour Conditions in Beedi, Cigar, Snuff, Tobacco Curing and Tanning Industry – By Dr. B. V. Narayanaswamy Naidu.
38. Report of the Committee on Leather and Leather Goods 1949 (Madras Government Publication).
39. Report on the Labour Conditions in the Rice Mills in India (1946) by B P. Adarkar.
40. Report on the Labour Conditions in the Mica Mining and Mica Manufacturing (1945) by B. P. Adarkar.
41. Report on the Labour Conditions in Tanneries and Leather Goods Factories in India (1946). By Ahmed Mukhtar.
42. Report on Enquiry into Conditions of Labour in the Manganese Mining Industry in India 1945. (Central Govt. Publication).
43. Visalaandhralo Prajarajyam by Puchalapalli Sundarayya.
44. Economic Wealth of Andhra - Dr. Natarajan's typed Manuscript.
45. Census Papers 1951.
46. Report on the Socio-Economic Conditions of the aboriginal tribes in the province of Madras. By A. Aiyappan, M. A., P. Hd.
47. Indian Tobacco Statistics 1950–'51.
48. Issues of Monthly Digest of Economics & Statistics published by the Economic Adviser to Government of Madras.
49. Cottage Industries in Madras State. (Government of Madras Publication).
50. VI & VII Annual Reports of Indian Central Tobacco Committee.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	వివరణ	తప్పు	ఒప్పు
2	స్త్రీల జనాభా మొత్తం	1,01,64,754	1,05,64,754
27	కృష్ణాజిల్లా–మొత్తం పంటభూమి ఎకరాలు కాలంలో	13,37,320	13,77,320
27	కృష్ణాజిల్లా–మొత్తం పంటపండించే భూమి కాలంలో	11,94,324	11,94,3 0
27	నెల్లూరుజిల్లా– మొత్తం పంటపండించే భూమి కాలంలో	12,62,702	12,62,840
28	నదీజలాలతో సాగయ్యే మొత్తంభూమి	23,92,539	24,73,952
36	జొన్న–పంట పండించబడిన టన్నుల కాలంలో రాష్ట్ర మొత్తం	4,72,290	4,82,290
37	నెల్లూరు – కంబుపండించబడిన ఎకరాలు (కాలం 5)	5,13,000	1,13,000
37	రాగి–పండించబడిన ఎకరాలు కాలంలో రాష్ట్ర మొత్తం	5,66,140	5,66,240
38	మొత్తం ఆహారధాన్యాలు (కాలం 9) రాష్ట్ర మొత్తం	1,01,19,332	1,01,09,362
38	కర్నూలుజిల్లా–పెసలు పండించిన ఎకరాలు	77,060	7,060
39	మినుములు – పండినపంట – రాష్ట్ర మొత్తం	15,960	15,760
40	ఆహార పదార్థాలు పండించబడిన ఎకరాలు రాష్ట్ర మొత్తం సంఖ్య	1,35,F9,370	1,35,89,370
42	మొదటి టేబులు – పండించబడిన పొలం ఎకరాల మొత్తం సంఖ్య	1,30,605	1,30,615
42	రెండవ టేబులు – పండించబడిన పొలం ఎకరాల మొత్తం సంఖ్య	1,53,121	1,53,120
43	1947–'48 ఎగుమతుల మొత్తం	455.27	406.43
43	1948–'49 ఎగుమతుల మొత్తం	521.24	480.31
43	1949–'50 ఎగుమతుల మొత్తం	975.36	851.56
45	పత్తి పండించిన ఎకరాలు రాష్ట్ర మొత్తం సంఖ్య	5,16,920	5,26,568
49	గొర్రెలు – రాష్ట్ర మొత్తం సంఖ్య	71,35,681	71,85,681
50	గాడిదలు – రాష్ట్ర మొత్తం సంఖ్య	1,25,482	1,24,482
66	రెండవ పేరా మొదటిలైను	1,810	1,814
67	ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య మొత్తం	1,810	1,814
73	పంచదార కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	3,624	3,564
73	వేరుశనగ కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	2,740	2,744
73	లోహపరిశ్రమ కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య,	2,538	3,033
74	అల్యూమినియం కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	215	219
74	హోటళ్ళు కాలంలో, మొదటి సబ్ కాలం	ఫ్యాక్టరి	హోటళ్ళు

74	బియ్యంమర కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	12,624	11,618
74	పొగాకు కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	18,336	18,236
74	హోటలు కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	2,002	2,032
74	రసాయన యంత్రశాలల కార్మికుల మొత్తం సంఖ్య	806	808
79	శేబులులోని మొత్తం మగ్గాలసంఖ్య	1,96,817	1,86,817
123	1950 సం॥ విద్యార్థుల కాలం మొత్తం సంఖ్య	9,26,045	9,25,728
123	1950 సం॥ విద్యార్థినుల కాలం - కర్నూలుజిల్లా	45,544	35,544
123	1950 సం॥ విద్యార్థినులకాలం - మొత్తం సంఖ్య	5,79,901	5,80,269
123	1951 సం॥ మార్చివరకు ప్రాథమికపాఠశాలల మొత్తం సంఖ్య	16,795	16,805
124	1949 సం॥ విద్యార్థుల మొత్తం సంఖ్య	1,58,480	1,58,58[illegible]
129	క్రిందినుండి 3వ పేరా	3,83,898	3,83,873
143	మొత్తం మరణాల సంఖ్య 12వ కాలం	3,83,893	3,83,873

